

MAX FRISCH
Çarpık Sevdâ

15

MAX FRISCH / ÇARPIK SEVDÂ

ÇARPIK SEVDA
(Homo Faber)

Türkçesi
SEZER DURU

KİTAP No: 15
ROMAN DİZİSİ: 3

SİNAN YAYINLARI
YÖNETEN
HAYATİ ASILYAZICI

DİZGİ ASYA MATBAASI
BASKI - CİLT FONOTİSİLERİ
KAPAK EVREN OFSET

KAPAK DÜZENİ :
FERİT ERKMAN

COPYRIGHT :
Sinan Yayınları 1972

ANKARA CADDESİ
GÜNCER HAN 45/15
P.K. 740 — İSTANBUL
TELEFON 27 40 60

Max Frisch

ÇARPIK SEVDA

(Homo Faber)

ROMAN

Birinci Durak

Tipi yüzünden üç saatlik bir gecikme ile New York La Guardia'dan(*) kalktık. Uçağımız, bu hatta uçanların çoğu gibi Super - Constellation'dı. Kendimi hemen uyumaya hazırladım; geceydi. Kalkmadan önce kırk dakika pistin başında bekledik, projektörlerin ışığında kar, tane tane kar, pistte karışıklık...

Beni böylesine sinirlendiren, hemen uyuyamadığım için, hostesin bize dağıttığı gazetede öğleyin okuduğum **Firsh Pictures Of World's Greatest Air Crash In Nevada (**)** adlı haber değil, motorları çalıştırarak duran uçağın titreşimiymiş. Bir de hemen dikkatimi çeken, yanımda oturan Alman'dı. Neden olduğunu bilmiyorum, dikkati çekiyordu; paltosunu çıkarırken, otururken, pantolonunun çizgisini çekerken, birşey yapmadığı, sadece hepimiz gibi kalkışı beklediği ve öylece koltuğunda oturduğu halde, henüz kemerlerimizi bile bağlamadan, kendini takdim eden pembe tenli sarışın bir adam oluşu sinirime dokunmuştu. Adını anlayamamıştım, motorlar gürültü yapıyordu, birbiri ardından hepsi tam gaz provasındaydı —

Korkunç yorgundum.

(*) La Guardia — New York'daki hava alanlarından biri.

(**) Nevadadaki dünyanın en büyük uçak kazasından ilk resimler.

Gecikmeli uçağı beklerken Ivy, onunla kesinlikle evlenmeyeceğimi bildiğı halde, üç saat boyunca benimle çene çalmıştı. Yalnız kaldığıma memnundum.

En sonunda kalktı uçak.

Böylesine bir tipide daha önce hiç uçmamıştım, uçağımız beyaz pistten havalanır havalanmaz, yerdeki sarı ışıkların hepsi, daha sonra Manhattan'ın pırıltıları da görünmez oldu, böylesine yağıyordu kar. Yalnız uçağın kanatlarındaki yeşil işaret ışığını görüyordum, hızla sallanıyor, zaman zaman göz kırpyordu; kimi bu yeşil ışık bile kayboluyordu siste, insan kendini kör sanırdı.

Sigara içmek serbesttir.

Düsseldorf'tan geliyordu yanımdaki, o kadar da genç değildi, otuzunun başlarında, gene de benden daha genç; bana hemen söylediğine göre Guatemala'ya gidiyordu, iş için sanıyorum —

Oldukça şiddetli bora vardı.

Bana sigara ikram etti yanımdaki, sigara içmek istemediğim halde kendiminkinden bir tane yaktım, teşekkür ettim, tekrar gazeteyi aldım elime, bence dostluk kurmaya gerek yoktu. Kabalık ettim, olabilir. Yorucu bir hafta geçirmiştim, toplantısız bir gün bile yoktu, sessizlik istiyordum, insanlar ise yorucu. Daha sonra çalışmak için çantamdan evraklarımı çıkardım; ama ne yazık ki o sırada sıcak et suyu veriliyordu ve Alman (onun kötü ingilizcesine almancayla cevap verdiğimde İsviçre'li olduğumu hemen anlamıştı) artık durdurulamaz olmuştu. Hava durumundan söz ediyordu, daha doğrusu çok az şey bildiğı radardan; daha sonra, her zaman olduğu gibi İkinci Dünya Savaşı'na ve Avrupa Birliği'ne getirdi

sözü. Ben az konuştum. Et suyunu kaşıklarken, pencereden dışarıya bakıyordum, dışarda yaş kanatlar üzerindeki yeşil işaret ışığından başka bir şey görünmüyordu, arasına yağmur yağıyor, motor başlığındaki kırmızı ışık yanıyordu. Hâlâ yükseliyorduk —

Daha sonra uyudum.

Bora dindi.

Neden bu kadar sinirime dokunduğunu bilmiyorum, yüzünü bir yerden tanıyordum, çok Alman bir yüz. Gözüm kapalı düşündüm, ama boşuna. Pembe yüzünü unutmaya çalıştım, başardım bunu, aşağı yukarı altı saat uyudum çok yorgun olduğumdan, tam uyanmışım ki, gene sinirime dokunmaya başladı.

O sırada kahvaltı ediyordu.

Uyuyormuşum gibi yaptım.

Mississippi'nin üzerinde bir yerdeydik (sağ gözümle gördüm bunu), çok yüksekte ve sakin uçuyorduk, pervanelerimiz sabah güneşinde parlıyordu, aynı camlar, insan bunları ve bunlardan dışarıyı görüyor, kanatlar aynı biçimde parlıyordu, boşlukta hareketsiz, hiçbir sallantı yok, bulutsuz bir gökte hareketsiz duruyorduk, daha önceki yüzlerce uçuş gibi bir uçuş, motorlar iyi çalışıyordu.

«Günaydın!» dedi —

Ben de selâm verdim.

«İyi uyudunuz mu?» dedi —

Mississippi'nin kolları görölüyordu, buhar altında olsalar da, üzerlerinde güneşin parlaklığı, pirinç ya da bronzdan yavaşça akıyor gibiydiler, uyumaya devam etmek için gözlerimi kapadım.

Ufak bir kitap okuyordu.

Gözlerimi kapamanın bir anlamı yoktu, artık iyice uyanmıştım, yanımdaki beni gene meşgul ediyordu, kapalı gözlerle de onu görüyordum. Kahvaltımı ısmarladım...

Anlaşılan ilk kez Birleşik Devletlere geliyordu, bu arada tam ve kesin hükmünü de vermişti (genel olarak Amerika'lıları kültürsüz buluyordu), bu arada şu ya da bu şeyi de kabul etmişti, örneğin birçok Amerika'lının Alman dostluğunu.

Karşı gelmedim.

Hiçbir Alman yeniden silâhlanmayı istemiyormuş, ama Rus Amerika'yı zorluyormuş silâhlanmaya, işin dramı da buymuş, bir İsviçre'li olarak ben bütün bunlar hakkında hüküm veremezmişim, Kafkasya'da hiç bulunmamışım çünkü, o Kafkasya'da bulunmuş, yalnız silâhla söz dinleyen İvan'ı o tanırmış. İvan'ı o tanıyormuş! Bunu birkaç kez tekrarladı. Yalnız silâhla söz dinleyen! dedi, çünkü başka hiçbir şey onu etkilemezmiş, İvan'ı —

Elmamı soydu.

Hitler'in kastettiği anlamda üstün insanla, üstün olmayan insan diye ayırım yapmak tabii saçmalık-mış; ama Asya'lılar Asya'lı kalırmış —

Elmamı yedim.

Çantamdan traş olmak için elektrikli traş makina-mı çıkardım, daha doğrusu bir çeyrek saat yalnız olabilmek için, Almanları sevmem, oysa dostum Joachim Almandı, gene de... Tuvalette başka bir yere oturup oturamayacağımı düşündüm, doğrusu bu adamı daha yakından tanımama gerek yoktu, onun aktarma yapacağı Mexico City'e kadar daha en azından dört saat vardı. Başka bir yere oturmaya ka-

rar verdim, boş yerler vardı. Traşlı olarak tekrar içeriye girdiğimde — kendimi daha hür duyuyordum, daha güvenli, traşsız olmaya dayanamam — o evraklarımı yerden toplama yetkisini kendinde bulmuştu kimse üstüne basmasın diye, onları bana uzattı, kibarlık örneği adam. Evraklarımı çantama koyarken teşekkür ettim, fazla içten olsa gerek, çünkü teşekkürümden yeni sorular sormak için hemen yararlandı.

Unesco'da mı çalışıyor mışum?

Midemi duydum — son zamanlarda sık sık olduğu gibi, kötü değil, ağrı yok, insanın bir midesi olduğunu duydum yalnızca, ne budalaca bir duygu. Belki bu yüzden bu kadar dayanıksızdım.

Yerime oturdum ve çok çekilmez görünmemek için işimden söz ettim, **geri kalmış ülkelere teknik yardım**, bu konu üzerine ancak bambaşka bir şey düşünürken konuşabilirim. Ne düşündüğümü bilmiyorum,

Unesco onu etkilemiş olsa gerek bütün uluslararası şeyler gibi, artık beni bir İsviçre'li gibi görmüyor, daha çok bir otoriteyi dinler gibi dinliyordu, saygıyla, boyun eğrecesine ilgili, gene de bütün bunlar sınırlıma dokunmasını önlemiyordu.

Ara inişe sevindim.

Uçağı terkettiğimiz ve birbirimizden ayrıldığımız anda, daha önce düşündüğümün ne olduğunu biliyordum: Yüzü (pembe ve şişmanca, Joachim hiç de böyle olmadığı halde) bana gene de Joachim'i hatırlatıyordu.

Sonra gene unuttum bunu.

Texas'da Houston'da oluyordu bu.

Dünyanın yarısını benimle birlikte dolaşmış olan film makinem yüzünden çıkan her zamanki zorluklardan sonra, gümrükten çıkıp bir içki içmek için bara gittim. Ama benim Düsseldorf'unun barda oturduğunu ve bir sandalyeyi de tuttuğunu görünce — her halde benim için yer ayırmıştı — dosdoğru aşağıya tuvalete gittim, yapacak bir şeyim olmadığı için, ellerimi yıkadım.

Kalış süresi: 20 dakika.

Dakikalarca ellerimi yıkayıp kurularken aynadaki yüzüm mum gibi beyaz, daha doğrusu gri ve sarımsı yüzüm, mor damarlı, bir ceset gibi iğrenç. Neon ışıklarındandır diye düşünüyorum, aynı biçimde sarımsı mor olan ellerimi kuruladım, sonra o hep aynı olan, bütün bölümlere, böylece alt kata da gelen hoparlör sesi: **Your attention please, your attention please!** (1)

Ne olduğunu bilmiyordum! Bu tuvalet oldukça soğuk olduğu halde ellerim terliyordu, dışarısı sıcaktı. Yalnız şunu anıyorum:

— Tekrar kendime geldiğimde, şişman zenci bir kadın yanıma diz çökmüştü, daha önce dikkatimi çekmemiş olan bu kadın şimdi çok yakınımda, siyah dudaklı kocaman ağzını, diş etlerinin pembesini gördüm, çınlayan hoparlör sesini duydum yerde yatar-ken.

Plane is ready for departure. (2)

İki kez:

Plane is ready for departure. (2)

Bu hoparlör seslerini bilirim.

(1) Lütfen dikkat, lütfen dikkat.

(2) Uçağınız kalkmak üzere.

All passengers for Mexico - Guatemala - Panama, (3)
arada motor gürültüsü, **kindly requested, (4)** motor
gürültüsü, **gate number five, thank you. (5)**
Kalktım.

Zenci kadın hâlâ diz çöküyordu.

Kendi kendime bir daha sigara içmemeye yemin et-
tim, yüzümü musluğun altına tutmayı denedim, ol-
madı lavabo yüzünden, bir ter nöbeti idi, başka bir
şey değil, baş dönmesiyle bir ter nöbeti.

Your attention please — (1)

Kendimi hemen daha iyi hissettim.

Passenger Faber, passenger Faber (6).

Bendim bu.

Please to the information - desk (7).

Duyuyordum, yüzümü lavabonun içine soktum, uçu-
şa bensiz devam etsinler istiyordum, su hiç de te-
rimden daha soğuk değildi, zenci kadının birden ne-
ye güldüğünü anlamadım, göğsü muhallebi gibi sar-
sılıyordu, böyle gülüyor olmalıydı, koca ağzı, kıvrır-
cık saçları, beyaz ve siyah gözleriyle Afrika'dan bü-
yük boy bir fotoğraf gibiydi, sonra yeniden: **Plane**
is ready for departure (2). Zenci kadın pantolonu-
mu silerken mendille yüzümü kuruladım. Giderek
saçımı bile taradım vakit geçsin diye, hoparlör bo-
yuna bildiri veriyordu, inişler, kalkışlar, sonra ye-
niden:

Passenger Faber, passenger Faber (6).

Para almak istemedi kadın, bu onun için bir zevk

(3) Meksika - Guatemala Panama yolcuları.

(4) Bekleniyor.

(5) Beş numaralı giriş kapısı, teşekkür ederim.

(6) Yolcu Faber. Yolcu Faber.

(7) Lütfen danışmaya.

(pleasure) miş, yaşamam onu sevindirmiş, Tanrı duasını duymuş, parayı öylece önüne koydum ama zencilerin daha ileriye geçmeleri yasak olan yere kadar gelip parayı zorla elime tutuşturdu.

Bar boştu.

Bir iskemlenin üzerine tünedim, sigara yaktım, bar-
menin zeytini soğuk bardağa koyuşuna baktım, son-
ra dolduruşuna, hep aynı hareketler: baş parmağı
ile süzgeci, buz kaymasın diye gümüş karıştırma ka-
bının önüne tutuyor, parayı uzattım, dışarda bir Su-
per - Constellation kalkmak üzereydi, piste doğru gi-
diyordu. Bensiz! Hoparlör homurtusuna başladığı
sırada martini - dry'ımı içtim: **Your attention
please (1)!** Bir süre hiç birşey işitilmedi, dışarda
tam kalkmakta olan Super - Constellation'ının mo-
torları gürültü çıkarıyordu, hep aynı gürültü ile üze-
rimizden uçuyorlardı, sonra yeniden:

Passenger Faber, passenger Faber (6).

Kimse kastedilenin ben olduğunu bilemezdi, kendi
kendime, daha fazla bekliyemezler diyordum — bi-
zim uçağı görebilmek için terasa gittim. Kalkışa ha-
zır duruyordu; Shell - benzin arabaları uzaklaşmış-
tı, ama pervaneleri çalışmıyordu. Boş alanda bizim
yolcu sürüsünü gider görünce nefes aldım, Düssel-
dorf'lum oldukça öndeydi. Pervanelerin harekete
geçmesini bekledim; hoparlörler burada da çınlıyor-
du:

Please to the information - desk (7).

Ama beni ilgilendirmiyordu.

Miss Sherbon, Mr. and Mrs. Rosanthal —

Durmadan bekledim, dört pervane hep hareketsizdi,
beklenişime dayanamayıp yeniden aşağıya indim,

kendimi bir kabinenin sürgülü kapısı arkasına gizlediğim sırada ses gene işitildi:

Passenger Faber, passenger Faber (6).

Bir kadın sesi idi, gene terliyordum, oturmam gerektiği başım dönmesin diye, alttan ayaklarımı görüyordum.

This is our last call (8).

İki kez: **This is our last call (8).**

Doğrusu neden saklandığımı bilmiyordum. Utanıyordum: En sonuncu olmak diye bir huyum yoktur yoksa. Saklandığım yerde hoparlör benden vazgeçinceye kadar en azından on dakika kaldım. Uçuşa devam etmeye hiç niyetim yoktu. Sürgülü kapının arkasında kalkmakta olan bir uçağın gürültüsü duyuluncaya kadar bekledim — Super - Constellation'ın sesini bilirim! — sonra beyazlığı ile dikkati çekmesin diye yüzümü ovaladım ve kabini herhangi birisi gibi terkettim. Kendi kendime ıslık çaldım, holde duruyordum, bir gazete satın aldım, burada, Houston'da — Texas — ne yapabileceğimden habirim yoktu. Garipti, birdenbire bensiz kalktı uçak! Hoparlör çınladıkça hep dikkatle dinliyordum — sonra birşey yapmış olmak için Western Union'a gittim: bensiz Mexico'ya giden eşyalarım ile ilgili bir telgraf, bir de montajımızın yirmidört saat ertelenmesi için Caracas'a telgraf, bir de New York'a telgraf çekecektim, tam tükenmezimi tekrar yerine koyuyordum ki bizim hostes, elinde malûm liste, önceki eliyle beni dirseğimden tuttu:

«There you are!» (9)

(8) Bu, son çağrımız.

(9) Buradasınız!

Şaşırdım kaldım —

«We're late, Mr. Faber, we're late!» (10) Artık ge-
reği kalmayan telgraflarım elimde, ilgisiz bir yığın
özürle onu izledim, dışarı bizim Super-Constella-
tion'a doğru gittik; hapishaneden mahkemeye götü-
rülen biri gibi gidiyordum — önüme bakarak, ben
içeri girdiğim anda kapanıp uzaklaşan merdivene
bakarak.

«I'm sorry!» dedim, «I'm sorry.» (11)

Yolcuların hepsi kemerlerini bağlamış, bir kelime
bile söylemeden kafalarını çevirdiler, çoktan unut-
tuğum Düsseldorf'lum bana hemen pencere yanın-
daki yeri verdi, gerçekten meraklanmış: Acaba ne
olmuş? Saatimin durduğunu söyledim ve saatimi
kurdum.

Kalkış her zamanki gibi —

Komşumun şimdi anlattığı şey ilginçti — artık mi-
de ağrılarım da kalmadığı için onu şimdi daha sem-
patik bulmaya başlamıştım; alman pürosunun he-
nüz dünya çapında bir püro olmadığını kabul edi-
yordu, iyi püro için, iyi tütünün şart olduğunu söy-
lüyordu.

Bir harita açtı.

Bana öyle geldi ki, firmasının kurmak istediği çift-
lik dünyanın öteki ucundaydı, Guatemala'ya bağlı,
Flores'den ancak atla erişilebilen bir bölgede, Palen-
que'den (Mexico'nun bir bölgesi) jeeple mutlak gi-
dilebilirdi; dediğine göre bir Nash (*) bile bu vahşi
ormandan geçip oraya gitmişti.

(10) Geciktik Bay Faber, geciktik.

(11) Affedersiniz.

(*) Nash: Eski bir otomobil markası.

Kendi ilk kez oraya uçuyordu.

Halkı: Kızılderililer.

Ben de geri kalmış bölgelerin gelişmesiyle uğraştığım için bu konu ilgimi çekiyordu; yollar, hattâ belki de ufak bir hava alanı yapılması konusunda aynı fikirdeydik, hepsi ulaşım sorunu, Puerto Barrios'da yükleme — büyük bir yatırım gibime geldi, budalaca da değil, belki gerçekten de alman pürosunun geleceği parlak olurdu.

Haritayı katladı.

Başarı diledim.

Haritasında (ölçeği 1: 500 000) nasılsa hiçbirşey ayırd edilemiyordu, boş arazi, beyaz, yeşil devlet sınırları arasında iki mavi çizgi, nehirler, tek adlandırılan şey Maya kalıntıları idi (kırmızı, ancak büyüteçle okunabilir) —

Başarılar diledim.

Aylardan beri orada yaşayan ağabeyi iklim yüzünden zorluk çekiyormuş, inanırım, ova, tropikal, yağmur mevsiminin nemi, dik inen güneş.

Böylece bu konuşma da sona erdi.

Sigara içiyordum, pencereden dışarıya baktım: altımızda Mexico körfezi, bir yığın ufak bulut, onların yeşilimsi deniz üzerindeki mor gölgeleri, her zaman olduğu gibi bir renk oyunu, bu görünümü oldukça çok filme almıştım — gözlerimi kapadım Ivy'nin çaldığı uykularımı biraz olsun alabilmek için; uçuşumuz artık tamamen sessizdi, yanımdaki de.

Romanını okuyordu.

Romanlardan hiç hoşlanmam — düşlerden de öyle, Ivy'i görüyordum düşümde sanıyorum, sıkıntı du-

yuyordum, Las Vegas'da bir kumarhanedeydi (gerçekte hiç gitmediğim bir yerdi), gürültülü, bir de boyuna adımı seslenen bir hoparlör, para kazanılan mavi, kırmızı ve sarı otomatların karışıklığı, piyango, bir yığın anadan doğma çıplakla boşanmak için sıra bekliyordum (oysa evli değildim), nasıl olduysa bir de profesör O. geçti, İsviçre Teknik Üniversitesindeki kıymetli hocam, çok duyguluydu, durmadan ağlıyordu matematikçi olduğu halde, daha doğrusu elektrodinamik profesörü, çok üzücü idi herşey, ama bütün bunların en saçması: — Düsseldorf'lu ile evli olmamdı!... Karşı gelmek istiyordum, ama elimi ağzıma tutmadan ağzımı açamıyordum, çünkü biraz önce bütün dişlerimin döküldüğünü duymuştum, hepsi çakıl taşları gibi ağzımın içindeydi —

Uyanır uyanmaz aklım başıma geldi:

Altımızda açık deniz —

Soldaki motordur bozulan; bulutsuz gökte hareketsiz bir haç gibi duran pervane — hepsi buydu.

Altımızda, dediğim gibi, Meksika körfezi.

Hostesimiz, yirmi yaşında bir kız, görünüşe bakılırsa, bir çocuktur, beni uyandırmak için sol omuzumdan tutmuştu, yeşil can yeleğini uzatırken bana durumu anlatmadan önce ben herşeyi biliyordum; komşum da tam can yeleğini giyiyordu, bu çeşit alarm denemelerindeki gibi komikti.

En azından ikibin metre yükseklikte uçuyorduk. Tabii dişlerim dökülmemiştii, takma dişim bile duruyordu, üstte sağda, dördüncü; hafifledim, giderek neşelendim.

Önde koridorda kaptan pilot:

There is no danger at all — (12)

Hepsi daha temkinli olmak için alınan tedbirler, uçağımız iki motorla bile uçacak güçtedir, Meksika sahillerinden 8,5 mil uzaktayız, Tampico yönünde, bütün yolculardan sessiz durmaları ve şimdilik sigara içmemeleri rica ediliyor.

Thank you.

Herkes kilisedeki gibi oturuyor, hepsinin göğsünde yeşil can yelekleri, dilimle dişlerimin sallanıp sallanmadıklarını kontrol ediyorum, başka hiçbir şey beni ürkütmüyor.

Saat: 10.25 Kar fırtınası yüzünden kuzey eyaletlerdeki gecikmemiz olmasaydı, şimdi Mexico - City'deydik. Düsseldorf'luma sırf konuşma olsun diye bunu söyledim.

Cevap yok.

Saatinin tam olarak kaç olduğunu sordum.

Cevap yok.

Diğer üç motor iyi çalışıyordu, hiçbir eksiklik duyulmuyordu, yüksekliği muhafaza ettiğimizi gördüm, sonra siste kıyıyı gördüm, bir çeşit göl gibiydi, arkasında bataklıklar vardı. Ama Tampico'dan henüz bir belirti yoktu. Daha önceden Tampico'yu biliyordum, ömrümün sonuna kadar unutamıyacağım bir balık zehirlenmesi yüzünden iyi ansıyordum. «Tampico» dedim, «dünyanın en pis şehri, yağ limanı, göreceksiniz, ya yağ kokar ya da balık —» Parmaklarını can yeleğine geçirmişti.

«Gerçekten size salık veririm», dedim, «sakın balık

(12) Hiçbir tehlike yok.

yemeyin, Kat'iiyen beyim —»

Gülümsemeye çalıştı.

«Yerlilere birşey olmuyor tabii, ama bize —»

Dinlemeden, başıyla tasdik ediyordu. Tek hücreli hayvanlar, ya da Tampico'daki oteller üzerine oldukça uzun konuşmuş olmam gerek. Benim Düsseldorf'lunun hiç de dinlemediğini fark eder etmez, onu kolundan tuttum, oysa hiç hoşuma gitmezdi böyle insanların birbirlerini kollarından tutmaları, nefret ederdim. Ona 1951 de, altı yıl önce yani, Tampico'daki zehirlenişimin bütün sıkıcı öyküsünü anlattım — Bu arada uçuyorduk, hiç de kıyı boyunca uçmuyorduk, ortaya çıktığı üzere, tam tersine birdenbire karaya doğru gidiyorduk. Öyleyse Tampico'ya gitmiyorduk! Şaşırmıştım, hostese sormak istedim.

Sigara içmek gene serbest!

Belki Tampico hava alanı bizim Super-Constellation için ufaktı. (o zamanlar DC-4 le uçmuştum), ya da motordaki arızaya rağmen Mexico-City'e kadar uçuş emri almışlardı, ama oraya gitmek için önce Sierra Madre Oriental'i geçmemiz gerektiği için bu işi anlayamamıştım. Hostesimizin — onu dirseğinden yakalamıştım, oysa daha önce de belirttiğim gibi, hiç de huyum değildi bu — bilgi verecek vakti yoktu, pilot çağırıyordu kendisini.

Gerçekten iniyorduk.

Ivy'i düşünmeye çalıştım.

İniyorduk.

Altımızda hâlâ sık ve bulanık bataklıklar, kısmen yeşil sonra gene kırmızımtırak, dudak boyası kırmızısı, anlayamıyordum, aslında bataklık değil, de-

nizden ayrılmış su birikintileriydi, güneş nereye vursa, orası tel, daha doğrusu kalay gibi parlıyordu, metalimsi yani, sonra gene gök mavisi ve sulu (Ivy'nin gözleri gibi) sarı hafif derinlikler, mor, mürekkep gibi lekeler, karanlık, deniz dibi bitkileri olsa gerek, bir kez bir nehir deltası göründü, sütlü Amerikan kahvesi gibi kahverengi, iğrenç, kilometrelerce su birikintisinden başka bir şey yok. Düsseldorf'lu da indiğimizi farketmişti.

İnsanlar gene konuşmaya başladılar.

Swissair'de her zaman verilen doğru dürüst haritalardan burada yoktu ve beni sinirlendiren, uçak karaya doğru — alçalarak, belirttiğim gibi, üç motorla inerken, Tampico yönüne gidiyoruz diye bilgi vermiş olmalarıydı. Parlayan üç levha arasına durmuş gibi görünüyordu, mutlak optik bir aldanmaydı bu. Heyecanlanacak bir durum yoktu, yalnız tam uçuş sırasında duran pervanenin donuk haç gibi oluşu komik görünüyordu.

Hostese acıdım.

Gülümsiyerek sıradan sıraya gitmek ve herkesin can yeleği içinde kendini iyi hissedip hissetmediğini sormak zorundaydı; Bir şaka yapılır yapılmaz gülümseyişi kayboluyordu. Yaylalarda yüzülebilir mi diye sordum —

Emir emirdi.

Onu kolundan tuttum, daha doğrusu dirseğinden, gençti, kızım yerinde olabilirdi; parmağımı kaldırarak (tabii şaka olsun diye) onun, evet yalnız onun beni bu uçuşa zorladığını söyledim, — o:

«There is no danger, Sir, no danger at all. We're going to land in Mexico - City in about one hour and

twenty minutes.» (13) dedi.

Bunu herkese söylüyordu.

Tekrar gülümsiyebilsin ve görevini yerine getirebilsin, herkesin kemerlerini bağlayıp bağlamadığını kontrol etsin diye onu bıraktım. Biraz sonra da, henüz **Lunchtime** (14) olmadığı halde, öğle yemeğini getirme emrini almıştı... Allahtan kara üzerinde de hava güzeldi, hemen hemen bulutsuz, ama yaylalar da olağan olan şiddetli rüzgârlar vardı, yukarı yükselen normal sıcak hava tabakası, öyle ki uçağımız tekrar dengesini bulup yükselinceye kadar düşüyor ve sallanıyordu, tabii yeniden düşüp kanatları sallanmak üzere yükseliyordu; dakikalarca sakin uçuluyordu, sonra gene bir itiliş ve kanatların sallanması, uçak kendini toparlayıp tekrar yükselinceye kadar bocalaması, sessiz uçuşu hep devam edecekmiş gibi oluyor, ama hemen ardından gene düşüyordu — fırtınalarda normaldi bu.

Uzakta mavi yaylalar.

Sierra Madre Oriental.

Altımızda kızıl çöl.

Biraz sonra — tam öğle yemeğimiz gelmişti ki, her zamanki gibi meyva suyu, kar beyazı bir sandviç ve yeşil salata —

Birdenbire ikinci motor da bozulunca, panik başladı tabii, kaçınılmazdı, dizimizin üzerinde yemeklerimiz kaldı. Biri bağırdı.

O andan sonra herşey çok hızlı gelişti —

(13) Hiçbir tehlike yok, efendim, hiçbir tehlike yok. Takriben bir saat yirmi dakika sonra Mexico-City'ye inceciz.

(14) Öğle yemeği zamanı.

Görülüyordu ki herkes öteki motorların da bozulmasından korkuyordu, böylece mecburî inişe karar verildi. İniyorduk, hoparlör gıcırtı ve çatırdılar çıkarıyordu, verilen bilgilerden bir kelime bile anlamak mümkün değildi.

İlk tasam yemeği nereye koyacağım oldu.

İniyorduk, oysa iki motor da yeterdi, dediğim gibi bütün inişlerde olduğu gibi, iki çift pervane havada hareketsiz duruyordu, daha en azından beşyüz metre yükseklikteydik yerden, ama ben yemeğimi yere, koridora bıraktım.

Rüzgâr dinmişti burda.

No smoking (15).

Uçağımızın mecburi inişte parçalanması ya da alevler içinde yokolması tehlikesinin farkındaydım — rahatlığıma şaşıtm.

Kimseyi düşünmüyordum.

Herşey çok hızlı oldu, önceden de söylediğim gibi, altımızda kum, kayalık gibi görünen tepeler arasında düz bir ova, herşey çıplak, çöl —

Aslında herkes merak içindeydi.

Sanki altımızda bir alan varmış gibi iniyorduk, yüzümü cama dayadım, insan zaten bu alanları en son dakikada, tekerlekler aşağıya sarktığı zaman görür. Tekerleklerin çıkmayışına şaşıtm.

Uçağımız herhalde, düşmemek için bütün dönüşlerden kaçınıyordu, doğru dürüst bir düzlüğe doğru uçuyorduk, gölgemiz gittikçe bize yakın uçuyordu, bizden daha hızlı ilerliyor gibiydi, kırmızımsı kumda yama gibi uçuşup duruyordu.

(15) Sigara içilmez.

Sonra kayalar —

Şimdi gene yükseliyorduk.

Sonra Allahtan gene kum göründü, ama kaktüslü kum, iki motor da tam gazdaydı, bir ev yüksekliğinde dakikalarca uçtuk, tekerlekler yeniden içeriye alınmıştı, demek ki gövde üzerine inecektik.

Çok yükseklerde olduğu gibi uçuluyordu, oldukça sakın ve tekerlekler içerde — ama ev yüksekliğinde, belirttiğim gibi, buralarda bir alan olmadığını biliyordum, gene de yüzümü cama dayıyordum.

Herhangi bir alan gözükmediği halde uçağımız birdenbire yeniden sallanmaya başladı, bir de tekerlekler insanın midesinde yumruk gibi hissediliyordu, fren, asansördeki gibi bir iniş, son anda sinirlerim boşandı, iki yanda hızla ilerleyen kaktüsler görüyordum yalnız, iki elimi yüzüme götürdüm, öyle ki mecburi iniş kör bir darbeden başka bir şey değilmiş gibi geldi, baş üstü bilinçsizliğe doğru düşüyorduk

Sonra sessizlik. Diyebilirim ki bir sersemlik sarmıştı herkesi, kimse tehlike kapısını açmamıştı, ben de, kimse kıpırdamıyordu, kemerlerimiz içinde başlarımız öne sarkmış öylece duruyorduk.

«Go on» dedi pilot, «go on!»

Kimse kıpırdamadı.

«Go on!» (16)

Allahtan yangın yoktu, insanlara kemerlerini çözmelerini söylemek gerekiyordu, kapı açıktı, tabii her zamanki gibi bir merdiven durmuyordu kapının önünde, yalnız sıcaklık giriyordu kapıdan, bir

sobanın kapağı açıldığında çıkan sıcaklık gibi, kızgın hava.

Yaralanmamıştım.

Nihayet ip merdiven sallandırıldı!

Anons verilmesine gerek kalmadan toplanıldı gövdenin altındaki gölgede, sanki çölde konuşmak kesinlikle yasak edilmiş gibi herkes sessiz. **Super-Constellation**'nımız biraz öne eğik duruyordu, ama önemli birşey değildi bu, kuma gömülü oldukları için yalnız ön tekerlekler eğilmişti, kırılmamışlardı bile.

Pervanelerin dördü de masmavi gök altında parlıyordu, kuyruğun uç kısmı da. Kimse yerinden kıpırdamıyordu, herhalde herkes pilotun birşeyler söylemesini bekliyordu.

«Well» dedi pilot, «there we are!» (17)

Güldü.

Etrafta kaktüsler ve kumdan başka birşey yoktu, uzakta kırmızımsı dağlar, sanıldığından daha da uzaktaydı, ama herşeyden çok kum ve gene kum vardı, sarımsı, üzerinde sıcak havanın parıltıları, hava sulu bir cam gibiydi —

Saat: 11.05.

Saatimi kurdum —

Uçak personeli motorları güneşten korumak için kalın battaniyeler getiriyordu, o sırada biz yeşil can yeleklerimizle hiç birşey yapmadan oturuyorduk. Neden kimsenin can yeleğini çıkarmadığını bilmiyorum.

(17) Alâ, geldik işte.

Kadere kismete inanmam, teknikçi olduğumdan olasılık formülleriyle davranmaya alışığım. Neden kader? Yalnız şuna inanıyorum: Tamaulipas'a o mecburi iniş olmasaydı (2.IV. de), her şey başka türlü olurdu; bu genç adamı tanımayacak, belki Hanna'dan hiçbir zaman haber alamıyacak, bugün bile baba olduğumun farkında olmıyacaktım.

Tamaulipas'a bu mecburi iniş olmasaydı herşeyin nasıl olacağı düşünülür gibi değil. Belki Sabeth daha yaşıyacaktı. Olanların hepsi bir rastlantıdan daha öte birşeydi, gerçekten böyle, daha çok raslantılar zinciri. Ama neden raslantı? Olanağı olmayanın denenmiş bir gerçek olarak gösterilmesinde mistiğe gerek yok, matematikle de açıklarım ben bunu. Matematikle açıklarsak şöyle olur:

Olasılık (örneğin normal altılı bir zarla yapılan 6 000 000 000 atışta yaklaşık olarak 1 000 000 000 bir-
linin gelmesi) ve olası olmayan (örneğin aynı zarla altı atışta bir kez altı tekli gelmesi) özde değil, sıklık bakımından birbirlerinden ayrılırlar, bu arada en sık olan işin başından beri daha inandırıcı görünür. Ama bir kez olası olmayan olursa, bunda şaşılacak bir şey yoktur, mucize değildir bu, ama bir çokları bunu mucize olarak görmek ister. Olasılıktan söz ettiğimizde, olası olmayan da her zaman bunun içine girer ve bir kez bu olası olmayan görüldüğünde, şaşırmamız, korkmamız, mistifikasyona düşmemiz için neden yoktur.

Bu konuyla ilgili olarak bak:

Ernst Mally **Olasılık ve Yasa**, ayrıca Hans Reichenbach **Olasılık Bilimi**, ayrıca Whitehead ve Russell

Meksika'daki Tamaulipas çölünde kalışımız dört gün, üç gece sürdü, tam 85 saat, söylenecek pek bir şey yok bu günler üzerine — (buna değindiğim için, birçoklarının beklediği gibi) olağanüstü bir yaşantı değildi. Üstelik hava korkunç sıcaktı. Tabii ben de hemen müthiş bir film olan Disney - filmini düşündüm ve film makineme sarıldım; olağanüstü hiç birşey olmuyordu, arasıra beni ürküten bir kertenkele geçiyordu, bir takım kum örümcekleri vardı, hepsi bu.

Beklemekten başka çare kalmamıştı.

Tamaulipas çölünde yaptığım ilk şey film makinemle ilgilenen Düsseldorf'luya kendimi tanıtmak oldu, ona makinem konusunda bilgi verdim.

Ötekiler kitap okuyorlardı.

Allahtan biraz sonra onun da satranç bildiği anlaşıldı, yolculuklarda hep yanımda taşıdığım portatif satrancımı çıkardım, kurtulmuştuk; hemen iki boş Coca - Cola sandığı buldu, ötekilerin konuşmalarını duymamak için, kenara, kuyruğun altındaki gölgeye oturduk, elbiselerimizi çıkardık, (kumun sıcaklığı yüzünden) yalnız ayakkabılarımız kaldı, bir de donlarımız.

Öğleden sonra hemen geçiverdi.

Güneş batmadan biraz önce askeri bir uçak göründü, uzun müddet hiçbir şey atmadan üzerimizde döndü durdu, sonra kuzeye, Monterrey yönüne doğ-

ru kayboldu (bunu filme aldım).

Akşam yemeği: peynirli bir sandviç, yarım muz.

Satranç çok severim, çünkü saatlerce birşey konuşmadan vakit geçer, diğeri konuşsa bile, insan bunu dinlemek zorunda değildir. Satranca bakar insan, karşısındakiyle dostluk kurmaya isteksiz görünüp kendini bütün ciddiyetiyle oyuna vermesi saygısızlık sayılmaz. —

«Sizin sıra» dedi —

En aşağı yirmi yıldır hiç haber alamadığım dostum Joachim'i yalnız tanımakla kalmayıp onun kardeşi oluşunu öğrenmem bir raslantı oldu... Ufukta siyah kaktüsler arasında ay çıktığında (ki bunu filme aldım) daha satranç oynanabilecek kadar aydınlıktı ortalık, ama birdenbire çok soğumuştur hava, sigara içmek için dışarı çıkmıştık, kuma, ben doğadan hiç bir şey anlamadığımı, sevmediğimi, hele bir çölden hiç hoşlanmadığımı söyledim.

«Doğru değil herhalde bu dedikleriniz!» dedi.

Onun için bir yaşantıymış herşey.

«Gidip uyuyalım!» dedim —, «**Hotel Super-Constellation, Holiday in Desert With All Accommodation!**» (18)

Hava soğuk geldi bana.

İnsanların yaşantıdan söz ederken neyi kastettiklerini kendi kendime çoğu kez sormuşumdur. Bir teknisyenim ve herşeyi olduğu gibi görmeye alışkınım. Onların sözünü ettiği şeyi çok iyi görüyorum. Kör değilim ya. Tamaulipas çölü üzerindeki ayı görüyo-

(18) Super-Constellation Oteli. Çölde tam konforlu otele tatil.

rum —, herzamankinden daha parlak, olabilir, ama gene de hesaplanabilir bir cisim, dünyamız etrafında dönen bir cisim, aslında bir çekim sorunu, ilginç, ama neden yaşantı? Ayın ışığı karşısında simsiyah görünen zikzaklı kayaları görüyorum; vahşi bir hayvanın sırtındaki zikzaklar gibi görünüyor olabilirler, ama ben biliyorum ki bunlar kayadır, olasılıkla volkanik olan taşlardır, bilmiyorum, bunu ayrıca incelemek ve saptamak gerekir. Neden korkayım? Eski vahşi hayvanlar artık yok oldu. Neden bunları düşüneyim? Ne taşlaşmış melekler, ne de şeytanlar görüyorum, özür dilerim, yalnız ne görüyorsam onu görüyorum: Aşınmadan oluşan bilinen biçimleri, bir de kum üzerindeki uzun gölgemi, ama hortlak mortlak yok ortada. Neden kadın gibi olmalı? Tufan görmüyorum, yalnız ayın aydınlattığı, rüzgârdan su gibi dalgalanan kumu görüyorum; beni şaşırtmıyor, olağanüstü de bulmuyorum, hepsi açıklanabilir şeyler. Lanetlenmiş ruhların nasıl görüldüğünü bilmiyorum, belki de gece, çölde görünen kara kaktüsler gibidirler. Benim gördüklerimiz kaktüsler, bir kez çiçek açıp sonra ölen bitkiler. Ayrıca (şu anda öyle görünse bile) yeryüzündeki ne ilk ne de son kişi olmadığımı biliyorum, son kişi olmayı düşünmek beni sarsmıyor, çünkü değilim. Ne diye isteriye kapılmalı? Işıktaki başka türlü birşey gibi gözükseler bile dağ sıraları dağ sıralarıdır, ama burası Sierra Madre Oriental ve biz ölümler ülkesinde değil, Meksika'da Tamaulipas çölündeyiz, bir ilerki yoldan altmış mil uzaklıkta, acı bir durum, ama neden yaşantı? Bence uçak uçaktır, onu nesli tükenmiş bir kuş olarak görmüyorum, bozuk motorlu bir

Super - Constellation, başka birşey değil, ay onu nasıl isterse öyle aydınlatır. Olmayan birşeyi neden yaşıyayım? Birşeyi sonsuzluğu dinler gibi dinlemeye de karar veremiyorum; adım attıkça duyulan kum hışırtısından başka birşey duymuyorum. Üşüyorum ama yedi sekiz saat sonra güneşin yeniden doğacağını biliyorum.

Neden dünyanın sonu olsun? Sırf birşey yaşamış olmak için saçma sapan şeyleri düşünemem. Yeşil gecenin içinde beyazımsı kum sınırını görüyorum, aşağı yukarı yirmi mil ötede sınır, Tampico yönünde olan bu sınırın öteki tarafında neden başka bir dünyanın başladığına inanayım? Tampico'yu bilirim. Salt fantazi yüzünden korkmaktan kaçınırım, ya da korku yüzünden dehşete kapılmaktan, mistik olmaktan.

«Geliniz!» dedim.

Herbert dikiliyor ve hâlâ yaşantılar duyuyordu.

«Söylesenize,» dedim, «bir zamanlar Zürih'de okuyan Joachim Hencke ile akrabalığınız var mı?»

Ellerimiz pantolon cebinde, yakalarımız kalkık öylece dikilirken aklıma gelmişti birdenbire; tam uçağa girmek üzereydik.

«Joachim mi?» dedi, «ağabeyimdir.»

«Sahi mi?» dedim —

«Evet», dedi, «Tabii — size Guetemala'da ağabeyimi ziyaret edeceğimi anlatmıştım.»

Güldük.

«Dünya ne kadar küçük!»

Geceler, palto ve yün battaniyeler altında üşüyerek uçakta geçiriliyordu; su olduğu sürece uçak personeli çay pişiriyordu.

«Nasıl, iyi mi?» diye sordum. «Yirmi yıldır ondan haber alamadım.»

«Teşekkür ederim,» dedi, «teşekkür ederim —»

«O zamanlar», dedim, «çok iyi dosttuk.»

Öğrendiğim her zaman duyulan şeylerdi: Evlenmiş, bir çocuğu olmuş (Herhalde duymadım ki bunu, sonradan yeniden sordum), sonra savaş, esir düşmüş, Düsseldorf'a geri dönüş ve saire, zamanın nasıl geçtiğine, kişinin yaşlandığına şaşıyorum.

«Kuşkuluyuz», dedi —

«Neden?»

«Oradaki tek beyaz o», dedi, «iki aydır hiç haber yok —»

Anlattı.

Yolcuların çoğu çoktan uykuya dalmışlardı, fısıldaşmak zorundaydık, uçağın büyük ışığı çoktan söndürülmüştü, koltukların üzerindeki ufak lâmbaların da söndürülmesi rica edilmişti; karanlıktı, yalnız dışarda kumun aydınlığı, ay ışığındaki kanatlar, parlak ve soğuk görünüyordu.

«Neden isyan çıksın?» diye sordum.

Onu yatıştırdım.

«Niye isyan?» dedim, «belki mektuplar kaybolmuştur —»

Biri, artık susmamızı rica etti.

Uçmadan çölde duran bir Super - Constellation'nm içinde kırkiki yolcu, motorları yün örtülerle sarılı (korumak için) bir uçak, her tekerleğin etrafında battaniyeler, yolcular sanki uçuluyormuş gibi koltuklarında, başları öne eğilmiş, çoğunun ağzı açık uyuyorlar, bir ölüm sessizliği, dışarda dört pervane, kanatlar üzerinde beyazımsı ay ışığı, herşey dur-

gun — gülünç bir görünüm.

Biri uykusunda konuşuyordu —

Sabah uyanıp, camdan dışarı baktığımda, kumu, kumun yakınlığını görünce gereksiz yere ürktüm.

Herbert gene bir ufak kitap okuyordu.

Cep takvimimi aldım:

3.IV. Caracas'da montaj!

Kahvaltıda meyva suyu ve bisküit verildi, bir de yiyecek maddelerinin ve içkilerin geleceğini garanti-lediler, üzölmek için bir neden olmadığını söylediler — keşke birşey söylemeselerdi; çünkü bütün gün motor sesi bekledik. Gene cehennem sıcaklığı!

Uçağın içi daha da sıcaktı —

Duyulan, rüzgârın sesi, arasıra görünmeyen kum farelerinin ısıkları, bir kertenkelenin kaçışıydı, ama en çok kumu havalara uçurmayan, yalnız kıpırdatan, daha önce de sözünü ettiğim rüzgâr duyuluyordu, adımlarımızın izi hemen kayboluyordu, sanki orada, kumun üzerinde, kırkiki yolcu ve beş personelden hiçbirini yürümemiş gibi.

Traş olmak istedim —

Filme çekilecek birşey yoktu.

Traşsız kendimi iyi hissetmem, başkalarına aldır-mam, kendim rahat edemem. Traşsız olduğum zaman bitki gibi olacaktımışım duygusu var içimde, ister istemez çenemi tutuyorum. Traş makinemi aldım ve mümkün olan, ya da olmayan herşeyi denedim, bu makineyle elektrik olmadan birşey yapılamazdı, biliyorum — beni sinirlendiren de buydu, yani çölde elektrik, telefon, fiş gibi şeylerin olmaması. Bir kez, öğleyin, motor sesi duyuldu. Herbert ve benim dışımda herkes kavurucu güneşin altında dur-

muş sarımsı kum, gri dikenler ve kırmızımsı dağların ötesindeki mor gökyüzüne bakıyorlardı, oysa hafif bir mırıltıydı duyulan, basit bir DC-7 oldukça yukarlarda parlıyor, ışığın vurmasıyla kar gibi beyaz görülüyordu, uçak dün bu saatte bizim çoktan varmamız gereken Mexico - City'e doğru yol alıyordu.

Durum herzamankinden daha da beterti.

Allahtan bizim satrancımız vardı.

Birçok yolcu bizi örnek alarak, don ve ayakkabıları ile kaldılar; kadınların işi daha zordu, kimisi kıvrılmış etekleri ve sütyenleri ile oturuyordu, mavi, beyaz ya da pembe idi sütyenleri, blüzlerini turban gibi başlarına sarmışlardı. Birçok kişi baş ağrısından yakınıyordu.

Biri kusmak zorunda kaldı.

Herbert'le ben gene arkada kuyruğun altındaki gölgede oturuyorduk, kuyruk da, kanatlar gibi ışın vuran kumu yansıtıyordu, gölgede bile projektör altında oturuluyormuş gibi oluyordu, çoğunlukla olduğu gibi, satranç oynarken az konuşuyorduk. Bir kez sordum:

«Joachim bir daha evlenmedi mi?»

«Hayır», dedi.

«Ayrılmış mıydı?»

«Evet», dedi.

«O zamanlar epey satranç oynamıştık.»

«Öyle mi», dedi.

Kısa cevaplar verişi beni kışkırttı.

«Kiminle evlendi?»

Vakit geçsin diye soruyordum, sigara içilmemesi beni sinirlendiriyordu, dudaklarımda yanmayan bir

sigara duruyordu, bir de Herbert artık yapacak bir şeyi olmadığını anlaması gerektiği halde, hâlâ uzun uzun düşünüyordu; uzun susuştan sonra, sorum üzerine parantez içinde Hanna adını andığında atı oynıyarak oyunu kendi açımı garantilemiştim.

«— Hanna Landsberg'le, Münih'li, yarı yahudi.»

Hiç birşey söylemedim.

«Sıra sizin!» dedi.

Öyle sanıyorum ki, birşey belli etmedim. Hiç düşünmeden sigaramı yaktım, oysa kesinlikle yasaktı sigara içmek, hemen söndürdüm, Oyunu düşünür gibi yaptım ve boyna kaybettim —

«Ne oldu?», diye güldü, «ne oldu?»

Oyunu sonuna kadar oynamadık, ben vazgeçtim ve taşları yeniden dizmek için tahtayı çevirdim. Hanna'nın yaşayıp yaşamadığını bile sormaya cesaret edemedim. Saatlerce bir kelime bile söylemeden, arasına Coca-Cola sandıklarımızı kaydırmak zorunda kalarak, gölgeye göre ayarlıyorduk çünkü, oynadık. Hep güneşten yanan kumun üzerinde oturmak zorundaydık. Tıpkı saunadaki gibi terliyorduk, ter damlalarından rengi bozulan deri satranç takımının üzerine eğilmiştik.

İçecek birşey kalmamıştı.

Hanna'nın yaşayıp yaşamadığını neden sormadığımı bilmiyorum — belki korkudan, belki bana, Hanna'nın Theresienstadt'a gittiğini söyleyebilir diye.

Şimdi kaç yaşında olabileceğini hesapladım.

Onu gözümün önüne getiremiyordum.

Akşama doğru, güneş batımdan biraz evvel, geleceği bildirilen uçak nihayet geldi, spor uçağı idi, sonunda paraşüt atışına cesaret edinceye kadar uzun

uzun daireler çizdi: üç yüz metre ötede bir yerden almamız gereken üç çuval, bir sandık attı — kurtulmuştuk: **Carta blanca, Cerveza Mexicana**, çok iyi bir bira, Alman olmasına rağmen Herbert bile bunu kabul etmek zorunda kalmıştı.

Elerimizde bira kutuları, çölde sütiyen ve donla durulduğu sırada bir de güneşin batışı, nefis bir manzaraydı, hemen filme aldım.

Düşümde Hanna'yı gördüm.

Hanna hemşire kılığında bir atın üzerinde!

Üçüncü gün nihayet, hiç olmazsa iki çocuklu Arjantinli kadını ve postayı alan helikopter görüldü, postayı bir saat bekledi.

Herbert hemen Düsseldorf'a yazdı.

Herkes oturmuş yazıyordu.

Bu sevgili insanların gelip, karım, annem, çocuklarım yok mu diye sormamaları için yazmak zorundaydım, bu yüzden Hermes - Baby'imi (*) çıkardım (bugün bile kumla dolu) bir kâğıt geçirdim, Williams'a yazacağımı düşündüğüm için kopyalı kâğıt geçirmiştım, tarihi attım ve başlık için aşağıya indirdim kâğıdı:

«**My Dear!**» (19)

Ivy'e yazıyordum öyleyse. Çoktandır bu işi bitirme isteği duyuyordum zaten. İlk kez kafamı toparlıyacak vakti buluyordum, çölün sessizliğinde.

«**My Dear —**»

Trafiği olan dünyadan altmış mil uzaklıkta çölde oturmakta olduğumu yazmak hemen bitmişti. Ha-

(*) Hermes marka daktilonun en ufak boyu.

(19) Azizim.

vanın sıcak ve güzel olduğunu, yaralanmanın söz konusu olmadığını ve saire, biraz canlılık vermek için de: Coca-Cola sandıklarını, donları, helikopteri satranç bilen biriyle tanıştığımı yazmıştım, bütün bunlar bir mektubu doldurmaya yetmedi. Başka ne yazabilirdim?

Uzakta mavimsi dağlar. Başka. Bira. Başka? Ondan filmleri teslim etmesini bile rica edememiştim, oysa biliyordum ki Ivy' de her kadın gibi, neler duyduğumu bilmek isterdi, ya da ne düşündüğümü, kesinlikle biliyordum ki hiç bir şey duymuyordum: Hanna'yı sevdiğim halde onunla evlenmemiştim, ne diye Ivy'le evleneyim? — ama bu düşünceyi onu incitmeden anlatabilmek kolay değildi gerçekten, çünkü onun Hanna'dan haberi bile yoktu, ve sevimli bir kişiydi, ama bir çeşit amerikalı kadın işte, onu yatağına alan her erkeğin onunla evleneceğini sanıyordu. Oysa Ivy evliydi, bilmiyorum kaçınıcı evliliği. Washington'da memur olan kocasının ondan boşanmaya niyeti yoktu, çünkü seviyordu onu. Ivy'nin devamlı New York'a gelme nedeninin farkında mıydı, bilmem. Ona ruh doktoruna gittiğini söylüyordu, gidiyordu da. Herneyse, şimdiye kadar kimse kapıma dayanmadı, ama genellikle görüşlerinde ileri olan Ivy'nin bu ilişkiyi neden evliliğe götürmek istediğini anlamıyordum; nedense son zamanlarda hep kavga ediyorduk, öyle sanıyorum ki, en ufak birşey yüzünden kavga çıkıyordu. Studebaker — ya da Nash (*) yüzünden kavga! Bunu düşünmem yetti, mektubun gerisi kendiliğinden geldi, biraz öncesinin tersine,

(*) Otomobil markası.

mektubu helikopter kalkmadan yetiştirebilmem için saate bakmam gerekti.

Motorunu çalıştırdı bile —

Ben değil, Ivy istemişti Studebaker'i, özellikle rengini o seçmişti (onca domates —, bence dağ çileği kırmızısı), zevki buydu, benimki değil, teknik onu pek az ilgilendiriyordu. Ivy mankendi, giysilerini arabanın rengine göre seçiyordu sanıyorum, arabanın rengini rujununkine, ya da tersine göre bilmiyorum. Yalnız bana devamlı, zevksiz olduğum ve onunla evlenmediğim için çatıyordu. Buna rağmen, belirttiğim gibi çok sevimliydi. Studebaker'ini satmayı düşünmemi akıl almaz bir şey bulmuştu, tam benim yapabileceğim tipik bir davranışmış bu, bir an bile onun dağ çileği Studebaker'e bağlı olan gardrobunu düşünmemem tipik bir olaymış, çünkü bencilmişim, kaba bir adammışım, zevk konusunda bir barbar, kadınlarla ilişkide ise vahşi biriymişim. Onun bütün bu sitemlerini biliyordum ve bunlardan bıkmıştım. Evlenmiyeceğimi kesinlikle birkaç kez söylemiştim, hiç olmazsa belli etmiştim, yok söylemiştim de, hattâ en son tam üç saat bu Super-Constellation'ı beklemek zorunda kaldığımızda söylemiştim. Hattâ Ivy ağlamıştı, yani dediğimi duymuştu. Bu mecburi inişte yansaydık bensiz yaşayabilecekti! — bunu ona yazdım, (Allahtan kopyalı) oldukça açık bir dille, böylece yeniden karşı karşıya gelmemizi önlüyordum.

Helikopter kalkışa hazır —

Mektubu gözden geçirmeme zaman kalmadı, yalnız zarfa koyup kapatıp verdim ve helikopterin kalkışını seyrettim.

Herkes yavaş yavaş sakallanıyordu.

Elektriği özledim —

Artık bu iş de can sıkıcı olmaya başlamıştı, aslında skandaldı bu, kırkiki yolcuyla beş personelin çoktan bu çölden kurtarılmış olmaları gerekirdi, içimizden çoğu önemli iş yolculuğu yapmaktaydı.

Bir kez dayanamayıp sordum:

«Yaşıyor mu?»

«Kim?», diye sordu.

«Hanna — karısı.»

«A», dedi ve oyunumdan nasıl sıyrılacağını düşünüyordu yalnız ıslık çalarak, zaten sinirime dokunuyordu, hafif bir ıslık, melodisiz, vantilatör vızırtısı gibi, sorumu anlamadı, yeniden sormak zorunda kaldım:

«Nerde yaşıyor şimdi?»

«Bilmiyorum,» dedi.

«Ama yaşıyor, değil mi?»

«Sanırım.»

«Bilmiyor musun?»

«Hayır,» dedi, «Ama sanıyorum yaşıyor—»

Herşeyi kendi yankısı gibi tekrarlıyordu: «—sanırım.»

Satranç onun için daha önemliydi.

«Belki de çok geç artık,» dedi, «belki de çok geç.»

Bununla oyununu kastediyordu.

«Kaçabildi mi?»

«Evet,» dedi, «kaçabildi—»

«Ne zaman?»

«1938 de», dedi, «son anda—»

«Nereye?»

«Paris'e», dedi, «ordan da başka yere herhalde, çün-

kü birkaç yıl sonra biz Paris'e girmiştik— En güzel yıllarım! Kafkasya'ya gitmeden önce. Sous les toits de Paris!»

Sorulacak başka şey yoktu.

«Dinle», dedi, «şimdi birşey yapamazsam, çok baktan bir durum olacak.»

Gittikçe daha isteksiz oynuyorduk.

Daha sonra öğrendiğimize göre, US-Army'den sekiz helikopter Meksika sınırında bizi alabilmek için gerekli resmî izni bekliyormuş.

Hermes-Baby'mi temizledim.

Herbert okuyordu.

Beklemekten başka çare yoktu.

Hanna'ya gelince:

Hanna'yla asla evlenemezdim, o zamanlar, 1933 den 1935 e kadar Zürih'de İsviçre Teknik Üniversitesinde asistandım, doktora çalışıyordum (Maxwell demonu diye anılan şeyin önemi üzerine), ayda 300 frank kazanıyordum, o zamanlar maddi durum yüzünden evlenme düşünülemezdi, ayrıca başka nedenler de vardı. Hanna da bana o zamanlar, evlenmediğimiz için hiç sitem etmedi. Ben hazırdım. Aslında evlenmeyi istemeyen Hanna'nın kendisiydi.

İş yolculuğunu değiştirme ve sırf eski bir gençlik arkadaşını görebilmek için Guatemala üzerinden yola devam etmeğe karar verişim son anda Mexico-

City'nin yeni hava alanında oldu, tam geçitte duruyordum, bir kez daha el sıkıştık, Herbert'den kardeşine, tabii Joachim beni hatırlıyorsa, selâm söylemesini rica ettiğim sırada — gene o malûm hoparlör sesi duyuluyordu: **Your attention please, your attention please**, bu seferki de bir Super-Constellation'dı, **all passengers for Panama-Caracas-Pernambuco**, yeniden bir uçağa binip kemerleri yeniden bağlamak — iyice canımı sıkıyordu ki, Herbert:

«Ne yazık, gidiyorsun!» dedi.

İşle ilgili konularda son derece sorumlu, üstelik ukalâ bilinirim, şimdiye kadar bir iş yolculuğundan sırf canım öyle istediği için caydığım görülmemiştir, ya da böyle bir yolculuğu değiştirdiğim — bir saat sonra Herbert'le birlikte uçuyordum.

«Dinle», dedi, «müthiş birşey bu yaptığın!»

Aslında ben ne olduğunu bilmiyordum yaptığının.

«Şimdi de türbinler beni bekliyor», diyordum, «bir kez de ben türbinleri beklemiştim — şimdi de onlar beni beklesin bakalım!»

Tabii ki bu bir görüş olamaz.

Daha Campeche'de bizi çamurlu, güneşli ve yapışkan havalı bir sıcaklık karşıladı, güneşin altında yok olan çamurun kokusu duyuldu, insan yüzünden terini sildiğinde kendi de balık kokuyormuş gibi oluyordu... Hiç bir şey söylemedim. Sonunda insan terini de silmez oluyor ve gözlerini kapatıp, kapalı ağzıyla nefes alarak, başını duvara dayayıp, ayaklarını öne uzatarak oturuyor. Herbert Düsseldorf'da edindiği rehberine dayanarak trenin her salı kalktığından emindi, hiç şüphesi yoktu — ama bir saatlik beklemeden sonra o günün salı değil, pazartesi olduğunu öğrendik.

Hiç bir şey söylemedim.

Otelde, bu bölgelerde olağan olduğu gibi kâfur ağacı koksa da, duş ve havlu vardı, insan duş yapmak istediğinde parmak boyundaki böcekler beyazımsı perdeden aşağıya düşüyor — onları boğdum, ama gene de bir süre sonra delikten yukarıya tırmanıyorlardı, sonunda duş yapabilmek için topuğumla onları ezmek zorunda kaldım.

Düşümde bu böcekleri gördüm.

Herbert'i bırakıp, ertesi gün öğleyin uçmaya karar verdim, dostluk da bir tarafa.

Gene midemi duydum.

Çırlıçılak yatıyordum —

Bütün gece pis kokular yayıldı.

Herbert de çırlıçılak yatıyordu —

Campeche gene de bir şehir, elektrikli, telefonlu bir yerleşme merkezi, insan traş olabiliyor; ama her telin üzerinde sıraya dizilmiş, bir köpeğin, bir eşeğin, bir atın gebermesini ya da kesilmesini bekleyen leş kargaları duruyor, böyle birşey olunca hemen hücumla geçiyorlar, aşağıya doğru... Biz oraya tam büyük bir barsak yığını didikledikleri sırada geldik, siyah-mor renkli bir yığın leş kargası, gagalarında kanlı barsaklar, bir araba bile geçse yerlerinden kıpırdamıyorlardı; yalnız leşi bir başka tarafa çekiyorlardı uçmadan, zıplıyarak, koşturarak, hepsi de pazar yerinde oluyordu:

Herbert ananas aldı.

Dediğim gibi, Mexico-City'e dönmeye kararlıyım. Şaşkınlık içindeydim. Neden dönmediğimi bilmiyorum. Birdenbire öğlen oldu.

Dışarda, kokunun çok keskin olmadığı bir seddin

uzunluk oturmuyorduk, ama burası daha sıcaktı,  ttuktu gölge yoktu, öne doğru eğilip ananaslarımızı yedik, suları taşların üzerine damlıyordu, şekerlenmiş parmaklarımızı yıkamak için kullandığımız ılık su bile yapışkandı, şekerli değil, ama tuzluydu, parmaklarımız yosun, motor yağı, midye ve belirsiz bir yığın bayat şey kokuyordu su yüzünden, hemen mendilimizle kurulamak zorunda kalıyorduk, Birden motor sesi! Dondum kaldım.

Mexico-City'e giden DC-4 tam üzerimizden uçup gitti, sonra açık denize doğru dönüş yaparak sıcak gökte mavi bir asid gibi c z ld .

Hiç bir şey söylemedim.

O günün nasıl geçtiğini bilmiyorum.

Ama geçti —

Trenimiz (Campeche-Palenque-Coatzacoalcos) umulandan daha iyi idi: Diesel motorlu, dört 'air-Condition'lu vagon, öyle ki sıcaklığı unuttuk, sıcaklıkla birlikte bu yolculuğun anlamsızlığını da.

«Joachim beni hatırlıyor mu acaba?»

Arasına trenimiz gece açık bir sahada duruyordu, neden durduğunu bilmiyorduk, hiç bir yerde ışık yoktu, fırtına yüzünden vahşi bir ormandan geçtiğimizi anladık, bir kısmı bataklıktı, kara ağaçların gölgesi ardında şimşek  akıyor, lokomotifimiz durmadan düdük çalıyordu gecenin derinliğinde, ne olduğunu anlamak için camı a amıyorduk... Birdenbire gene ilerlemeye başladı, saatte otuz kilometre ile, oysa yol dümdüzdü, gittiğine memnunduk.

Bir kez sordum:

«Peki neden ayrıldılar?»

«Bilmiyorum,» dedi, «sanırım o komünist oldu—»

«Bu yüzden mi?»

Esnedi.

«Bilmiyorum», dedi, «olmadı. Nedenini hiç sordum.»

Bir kez, trenimiz yeniden durduğunda, dışarıya bakmak için vagon kapısına gittim... Dışarda unuttuğumuz sıcaklık, nemli bir karanlık ve sessizlik vardı. Basamağa indim, sessizlik sonra şimşek çakışı, dümdüz demiryolunun üzerine bir manda oturmuştu, başka birşey olmamıştı. Tıkanmış gibi duruyordu, bizim lokomotifin ışıklarından gözleri kamaşmıştı, aptal aptal duruyordu. Dışarda insanın alnı, boynu hemen terliyordu. Düdükler çaldıkça çalıyordu. Etrafta sık ağaçlardan başka birşey yoktu. Bir kaç dakika sonra manda (ya ne idiye) yavaşça ışığın dışına çıktı, sonra o sıcaklıkta bir hışırtı işittim, dalların çıtırdısı duyuldu, sonra şakırtı, suya girmişti, görülüyordu ama —

Sonra gene yolumuza devam ettik.

«Çocukları oldu mu?» diye sordum.

«Bir kız—»

Ceketimizi başımızın altına koyup ayaklarımızı karşıdaki boş koltuğa uzatarak uyumaya hazırlanıyorduk.

«Onu tanıyor muydun?»

«Evet», dedim, «neden sordun?»

Biraz sonra uyudu —

Sabah olurken gene ormandaydık, düz cangıl ufukunda ilk güneş ışınları görüldü, bir yığın balıkçıl kuşu, beyaz guruplar halinde trenimizin önünden yavaşça uçup gidiyordu. Sıklık son bulmak bilmiyordu, öte taraftan görünmüyordu, üzerlerinden

kökler sarkan ağaçların arasında saklanmış kızıl derili kulubeleri görülüyordu ara sıra, bazen bir palmiyeye raslanıyordu, bunun dışında odunlar, akasyalar ve bilmediğimiz ağaçlar, en çok çalılık, eğrelti otu görülüyor, kükürt sarısı kuşlar uçuşuyordu, güneş gene süt şişesi arkasında gibi idi, buhar, sıcaklık gözle görülür haldeydi.

Düş görmüştüm — (Hanna'yı değil!)

Yeniden düzlüğe çıkıp durduğumuzda Palenque'e gelmiştik, ufacık bir istasyon, bizden başka ne inen ne de binen oldu, rayın yanında ufak bir yükselti, bir de işaret, başka birşey yoktu, (iyi hatırlıyorsam) raylar bile çiftleşmiyordu, buranın Palenque olup olmadığını üç kez sorduk.

Gene hemen terler akmaya başladı.

Tren hareket ettiğinde, elimizde bavullar, sanki dünyanın öteki ucunda duruyorduk, hiç olmazsa uygarlığın sonunda, Düsseldorf'dan gelecek olan beyi burada beklemesi ve çiftliğe götürmesi gereken jeep tabii görünürlerde yoktu.

«There we are!»

Gülüyordum.

Gene de ufak bir yol vardı, bizi oldukça yoran yarım saatlik bir yürüyüşten sonra çalılıkların arasından çocuklar ve eşekli bir adam göründü, adam yükümüzü aldı, kızıl deriliydi tabii, böylece elimde yalnız fermuarlı sarı evrak çantam kaldı.

Palenque'de beş gün takıldık.

Hamaklarda sallanıyorduk, uzanabileceğim yakınlıkta hep bira bulunuyordu, terliyerek uzanıyorduk, yaşama amacımız terleme olmuştu sanki, hiçbir karara varamıyorduk, aslında memnunduk, çünkü bi-

ra iyiydi, **Yucateca** marka, çöldekinden daha iyiydi, hamaklarda yatıyor ve içiyorduk daha çok terlemek için, aslında ben ne istediğimizi bilmiyordum. Jeep istiyorduk!

İnsan bunu tekrarlamadıkça unuttuyordu, başkaca pek az şey konuşuyorduk bütün gün, garip bir durumdu. Jeep, evet ama, nereden?

Konuşmak yalnız susatıyordu. Kaldığımız ufak otelin (**Lacroix**) sahibinin bir Landrover'i vardı, bu belki de Palenque'deki tek taşıt aracı idi, ona da kendisinin ihtiyacı vardı, bira taşıyor ve konukları istasyondan alıyordu, kızılderililerin kalıntılarıyla ilgilenen insanları, piramitleri sevenleri; şu anda yalnız bir kişi vardı burada, boyna konuşan genç bir Amerikalı, ama Allahtan bütün gün otelde değildi — dışarıya, harabeleri gezmeye gidiyordu, bizim de bunları mutlaka görmemiz gerektiğini söylüyordu. Benimse böyle bir niyetim yoktu.

İnsanın attığı her adım terletiyordu, kaybedilen terin yerine hemen bira içmek gerekiyordu, sıcağa yalnız, çıplak ayaklarla, hiç kıpırdamadan hamakta yatıldığında dayanılıyordu, sigara içip gevşemek tek çareydi — sınırın arkasındaki çiftliğin aylardan beri terkedilmiş olduğu söylentisi bile bizi heyecanlandırmadı; Herbert'le ben birbirimize bakıp biralarımızı içiyorduk.

Tek umudumuz Landrover'di.

Araç günlerdir ufak otelin önünde duruyordu — ama otel sahibinin, dediğim gibi, ona ihtiyacı vardı!

Ancak güneş battıktan sonra (aslında güneş batmıyor, yalnız buharlar arasından görünmez oluyor)

serinlik oluyordu, öyle ki insan hiç değilse saçma-
lıyabiliyordu. Örneğin, Alman pürolarının geleceğinden söz ediliyordu! Bu gezilerimizin hepsini ve herşeyi aslında gülünç buluyordum, başka türlü olamazdı. Yerlilerin ayaklanması!

Buna bir an bile inanmıyordum; kızılderililer çok yumuşak, çok barışçı, çok çocuksudurlar. Geceler boyunca beyaz hasır şapkalarıyla mantar gibi hareketsiz toprağın üzerinde otururlar, karanlıkta, memnun, sessiz. Güneş ve ay ışık olarak onlara yeter de artar bile,

kadınısı bir halk, korkunç, ama zararsız.

Herbert ne düşündüğümü sordu.

Hiç bir şey!

Ne yapmak gerektiğini sordu.

Duş —

Sabahtan akşama kadar duş yapıyordum, terlemekten nefret ederim, insan kendini hasta sanıyor terleyince. (kızamık dışında hayatımda hiç hastalanmadım). Öyle sanıyorum ki Herbert hiç bir şeye inanmamamı dostluğa yakıştıramadı, ama hava birşeye inabilmek için çok sıcaktı, yoksa insan Herbert gibi herşeye inanırdı.

«Gel», dedim, «sinemaya gidelim!»

Kızılderili kulubelerinden başka birşey olmayan bu Palenque'de bir sinema olacağına Herbert gerçekten inandı, ben gülünce çok kızdı.

Yağmur yağmıyordu hiç.

Tek eğlencemiz her gece çakan şimşekti, Palenque'de elektrik bir diesel motorundan sağlanıyordu, ama saat 21.00 de kesiliyordu, öyle ki insan birdenbire ormanın karanlığı içinde kalıyor, yalnız lüks

lâmbası gibi mavimsi ışık saçan şimşeği görüyordu, bir de kırmızı ateş böceklerini, daha sonra çamurumsu ayı, yıldızlar sisli hava yüzünden görülemiyordu... Joachim hava çok sıcak olduğu için mektup yazmıyordu, anlıyabiliyordum bunu; bizim gibi esneyerek hamakta yatıyordur, belki de ölmüştür — şimdiden inanamayız buna, bir jeep bulup sınırı geçerek görmemiz gerek.

«Evet jeep, ama nerden?»

diye bağırdı Herbert bana.

Başka zaman diesel motoru durduğunda hep sessizlik olurdu, oysa bu gece ay ışığı altında bir at otliyordu, aynı çitte sessizce duran bir geyik, başkaca siyah bir yaban domuzu, şimşeğe dayanamayıp kaçan bir hindi, bir de hindiden ürkererek gaggaklıyarak kaçan kazlar, birden bir âlarm sesi, sonra gene sessizlik, düz arazi üzerinde şimşek çakması, bütün gece yalnız otlayan atın sesi duyuldu.

Joachim'i düşündüm —

Ama nasıl?

Uyanıktım.

Yalnız bizim kalıntı-dostu Amerikalı çok konuşuyordu, dinlediğinde insana ilginç geliyordu anlattıkları: Toltekler, Zapotekler, Azteklerden söz ediyordu, bunlar tekerleği tanımadan tapınaklar kurmuşlar. Boston'dan geliyordu, müzikçiydi. Arasıra, sırf elektriğin ne olduğunu bilmedikleri için kendilerini yüksek ve derin ruhlu kişiler sayan bütün sanatçılar gibi sinirime dokunuyordu.

Sonunda ben de uyudum.

Sabahleyin her zaman olduğu gibi beni garip bir gürültü uyandırdı, yarı fabrika, yarı müzik sesi gi-

bi anlıyamadığım bir ses, çok yüksek değil, ama beceriksiz, deli edici, metalimsi, tek ton bir ses, bir mekanizmadan olmalıydı, ama bulamıyordum, daha sonra köye kahvaltı etmeğe indiğimizde ses durmuştu, hiç bir şey görülüyordu. Her zaman aynı şeyi ısmarladığımız köyün tek lokalinde tek müşteri bizdik: Huevos à la mexicana, ekşi ve acı, ama sağlığa iyi geliyor sanıyorum, yanında Tortilla ve bira. Yaşlı, iki siyah örgülü kadın bizi araştırmacı sanıyordu. Saçları insana tüyleri hatırlatıyor: mavimsi-yeşil bir parlaklığı olan siyah renkte; bir de fildişi dişleri, gülümsediklerinde hep o siyah ve yumuşak gözleri.

«Ona ağabeyimi tanıyıp tanımadığını, onu en son ne zaman gördüğünü sorsana», dedi Herbert.

Çok bilgi alamadık.

«Bir arabayı ansıyor», dedim, «hepsi bu kadar —» Papağan da birşey bilmiyordu.

Gracias, hihi!

Onunla ispanyolca konuşuyordum.

Hihi, gratias, hihi!

Üçüncü ya da dördüncü sabah her zamanki gibi kahvaltı ederken — bu arada Maya-çocukları gözlerini dikmiş bize bakıyorlardı, dilenmiyorlar, ama öylece masanın etrafında dikilip arasına gülüyorlardı — Herbert'in aklına bu tavuklu köyün herhangi bir yerinde mutlaka bir jeep'in bulunması gerektiği fikri geldi, iyice aranırса bulunurmuş — herhangi bir kulubenin arkasında, ya da kabak ya da muz, mısır tarlaları içinde. Onu arasın diye bıraktım. Bu düşünce bana diğer bütün şeyler gibi saçma görünüydü, hamağımda sallandım, Herbert bütün gün görünmedi.

Film çekmeye bile üşeniyordum.

Çok iyi olan **Yucateca** marka bira tükenmişti, Palenque'de içecek yalnız iğrenç birşey olan rum vardı, bir de hiç sevmediğim Coca-Cola.

Rom içtim ve uyudum.

Karanlık basarken yorgunluktan bembeyaz olmuş bir biçimde dönen Herbert, bir dere keşfetmiş ve yüzmüştü, bir de ellerinde eğri kılıçlarla (böyle adlandırıyorlardı) mısır kesen iki adam görmüştü, köydeki erkekler gibi beyaz pantolonlu ve beyaz hasır şapkalı iki kızılderiliymiş — ama ellerinde eğri kılıçlar varmış.

Jeepten hiç haber yoktu!

Korkuyordu, sanıyorum.

Ceryan kesilmeden traş oldum. Herbert gene Kafkasya'dan söz etti, bir de bildiğim İvan'ın korkunçluğu öykülerini anlattı; daha sonra içecek bira kalmadığı için sinemaya gittik, bizim kalıntı-dostu götürdü bizi, Palenque'yi iyi biliyordu — gerçekten de sinema vardı, üstü saç damla örtülmüştü: ilk film olarak Harold Lloyd'u gördük, 1920 lerin modasında, sonra Meksika'nın en gözde bölgelerinde geçen aşk ihtirasları, Cadillac ve Browning'le evliliğin yıkılışı, herşey mermer saraylarda, gece elbiseleri içinde geçiyordu. Biz gülmekten yerlere yatarken, dört ya da beş kızılderili eğri perdenin önünde kafalarında hasır şapkaları, mutlu, ya da mutsuz, bilinmez, anlaşılmaz, moğolumsu bir biçimde oturuyorlardı... Yeni dostumuz, belirttiğim gibi müzikçi, Fransız asıllı bir Amerikalı, Yucatan'a hayrandı ve bizim kalıntılarla ilgilenmeyişimizi aklı almıyordu, burada ne işimiz olduğunu sordu.

Biz omuz silktik —

Herbert'le ben, bir jeep beklediğimizi söylemeyi birbirimize bırakarak birbirimize baktık. Ötekinin bizi ne sandığını bilemiyorum.

Rom'un faydası bira gibi insanı terletmemesi, ama ertesi gün baş ağrısı yapıyor, o anlaşılmaz yarı piyano, yarı makinalı tüfek gürültüsü, bir de şarkı sesi — her kez sabah saat 6.00 ile 7.00 arası başladığında başım da tutuyordu, her kez bunun ne olduğunu anlamak istiyordum, ama gün boyunca unutuyordum.

İnsan burada herşeyi unutuyor.

Bir kez yüzmek istedik — ama Herbert o nefis dere-sini bir daha bulamadı, yolumuz birdenbire harabelere çıktı — sanatçımızı iş başında bulduk. Tapınak olması gereken taş yığınının cehennem sıcaklığı fışkırıyordu. Tek derdi kâğıdına ter damlatılmaması idi.

Selâm bile vermedi, onu tedirgin ediyorduk. Kopya kâğıdını taş kabartmaların üzerine gerip, kopya çıkarmak için siyah tebeşirle çiziyordu, çılgın bir iş, kopya çıkarmak için, hiyeroglifler ve tanrı kabartmalarının fotoğrafı çekilemezmiş, o zaman hemen ölür canlılıklarını kaybederlermiş. Onu bıraktık.

Sanat tarihçisi değilim —

Sırf can sıkıntısından bir piramide tırmandık (basamakları çok dik, genişliğin yüksekliğe oranının tam tersi, insan nefes nefese kalıyor), sıcaktan başım dönmüştü, saray denilen yerin gölgesinde bir tarafa uzandım, kollarımı ve bacaklarımı açıp nefes aldım.

Hava nemli —

Güneş nemli —

Kendi kendime geri dönmeye karar vermiştim: yarına kadar jeep bulamazsak diyordum... Her zaman olduğundan daha sıcaktı, daha yosunlu ve daha balçık, mavi kuyruklu kuşlar vızıldıyordu, birisi tapmağı tuvalet olarak kullandığı için bu kadar çok sinek vardı. Uyumaya çalıştım. Hayvanat bahçesinde duyulan uğultular ve gürültüler duyuluyordu, neyin ısılık çaldığını, neyin vızıldadığını ve neyin öttüğünü bilemeyince insan, modern müzik sesi gibi bir şey, maymunlar olabilir, ya da kuşlar, belki de kedi cinsinden bir şeydir, bilemiyor insan, istek mi yoksa ölüm korkusu mu, bilemiyor insan —

Midemi duydum, (çok sigara içiyordum!)

Bir zamanlar, onbir ya da onüçüncü çağda, burada tüm bir şehir varmış, Herbert söyledi, Maya - şehriymiş —

Bana ne!

Alman pürolarının geleceğine inanıp inanmadığı ile ilgili soruma Herbert artık cevap vermiyordu, biraz önce Maya'ların dininden, sanatından ve buna benzer şeylerden söz ettikten sonra, horladı.

Bıraktım horlasın.

Ayakkabılarımı çıkarttım, yılanlara aldırmıyordum artık, hava almanın gereğini duyuyordum, sıcaktan kalbim çarpıyordu, bu korkunç güneşin altında çalışıp, kimsenin çözemediği hiyeroglifleri evine götürmek için tatilini ve biriktirdiği parayı harcayan kopya kâğıtlı sanatçımıza şaşıyordum —

İnsanlar gülünç!

Tekerleği tanımadan piramitler yapan bir Maya - halkı, nasıl olsa yosun tutup rutubetten çöken ta-

pinakları vahşi ormanın içinde neden yapmışlar sanki?

Ben kendimi bile anlıyamıyordum.

Bir hafta önce Caracas'da ve (en geç) bugün tekrar New York'da.

olmam gerekiyordu; oysa buradaydım — sırf gençlik arkadaşım ile evlenen bir gençlik arkadaşına merhaba diyebilmek için.

Neden!

Kalıntı - sanatçımızı her sabah buraya getiren ve akşama doğru da onu almaya gelen Landrover'i bekliyorduk... Herbert'i uyandırmaya ve Palenque'den hareket edecek ilk trenle geri döneceğimi bildirmeye karar verdim.

Kuşlar uğulduyordu —

Hiç uçak yok!

Ne zaman bu süt renkli gökyüzünü görmemek için başını çevirse insan, denizde olduğunu sanıyordu, piramitler ada ya da gemi gibi görölüyordu, etraf sanki tüm denizmiş gibi, oysa sınırsız ağaç yığının-dan başka birşey yoktu, yeşil - gri renkte, okyanus gibi!

Ağaçların üstünde öğleden sonra mor renkli dolunay.

Herbert horluyordu.

Tekerleği bilmeden bu taş yapıları nasıl yaptıklarına şaşıyor insan, çünkü o zaman makara sistemini de bilmiyorlardı. Kubbeyi de!

Yalın şeyleri sevdiğim için, zaten hoşuma gitmeyen süslerxeler dışında bu tapınakları ilkel buluyorum — harabe - dostumuzun tersine, o Maya'yı teknikleri yerine Tanrıları olduğu için seviyor, her elli iki

yılda bir yeni bir çağın başlamasını, yani bütün kap-
kacağın kırılmasını, bütün ocakların sönmesini, son-
ra tapmaktan aynı ateşin bütün ülkeye yayılması-
nı, bütün çanakların yeniden yapılmasını; durup du-
rurken yola koyulan, şehirlerini (yıkmadan) bıra-
kan bir halkı, salt dinî nedenlerle başka yere giden
ve elli ya da yüz metre ötede, aynı vahşi orman için-
de yeni bir tapınak kenti kuran bu halkı o çok il-
ginç buluyor — Ekonomik açıdan yanlış olsa da, bü-
tün yapılanları gerçekten dahicene, anlamlı, derin
anlamlı buluyor.

Arasıra Hanna'yı düşünüyordum —

Herbert'i uyandırdığımda, bağırdı.

Ne oluyor diye.

Hiç birşey olmadığını görünce, horlamasına devam
etti, sıkılmamak için —

Motor sesi duyulmuyor hiç!

Birdenbire, Maya'lar çağındaki gibi hiç motor ol-
masa, her şeyin nasıl olacağını düşündüm. Birşeyler
düşünmek zorundaydı insan. Bu dört köşeli yapıt-
ların yapılışına şaşmamı çocukca buldum: — iske-
leler kurmuşlardı, sonra taşları insan gücünü bu-
dalaca eskiterek parlatmışlardı, işin ilkel yanı da
buydu zaten. Bir de astronomileri! Kalıntı dostunun
dediğine göre güneş yılını 365 gün yerine, 2422 gün
sayıyorlarmış, gene de saygı duyulması gereken ma-
tematiklerine rağmen, tekniği yaratamadılar ve bu
yüzden yok olmak zorundaydılar —

En sonunda Landrover geldi!

Mucize, kalıntı - dostunun Guatemala'ya geçmemiz
gerektiğini duyduğu an oldu. Dehşetli etkilenmişti.
Hemen takvimini çıkarıp tatilinin bitmesine kaç gün

kaldığını hesapladı. Guatemala, Maya - yerleşme merkezleri ile doluymuş, bir kısmı hiç kazılmamış, onu da götürürsek Landrover'i almak için herşeyi denemiş, bize verilmiyordu Landrover, **Lacroix** — sahibiyle olan dostluğu sayesinde, Landrover'i aldı.

(Gündeliği yüz pesos'a)

Eşyalarımızı topladığımız gün pazardı, nemli aylı, sıcak bir gece, beni her sabah uyandıran garip gü-rültünün müzik sesi olduğu ortaya çıktı, eskiden kalma bir marimba, melodisiz çekiç vuruşu gibi, korkunç felâket bir müzik, sar'a gibi bir şey. Do-lunay'la ilgili bir şenlik yüzünden çalışıyorlardı bu aleti. Her sabah tarladaki işlerine başlamadan önce prova yapmışlardı, şimdi dans için çalışıyorlardı, beş kızılderili masa uzunluğunda bir çeşit tahta ksilo-fona çekiçleriyle durmadan vuruyorlardı. Ben bizim landrover'in altına girmiş, ormanda bir arıza olma-sın diye motoru denetliyordum, dansları seyretme-ye vaktim yoktu. Meydanın etrafında kızlar sıra ha-linde oturuyordu, çoğunun elinde göğüslerinden me-me emen bebekler vardı, danscılar terliyor, hindis-tan cevizi sütü içiyorlardı.

Gece boyunca daha bir yığın insan geldi; bütün ka-vimler; kızlar her zaman olduğu gibi milli giysileri içinde değildiler, ayları kutlamak için amerikan kon-feksiyon giysileri giymişlerdi, bu durum bizim sa-natçı Marcel'i saatlerce sinirlendirdi. Benim derdim başkaydı. Ne silahımız, ne de kompasımız, vardı.

Folkloru sevmem.

Landrover'imizi toparladım, birinin bunu nasıl olsa

yapması gerekiyordu, ben severek yaptım, doğru dü-
rüst yol alalım diye.

Hanna Almanya'yı terketmek zorunda kalmıştı, o zamanlar Profesör Wölfflin'in kürsüsünde sanat ta-
rihi okuyordu, benim anlamadığım bir konu, bunun
dışında hemen her şeyde anlaşıyorduk evlenmeyi dü-
şünmeden. Hanna da evlenmeyi düşünmüyordu. İki-
miz de çok gençtik, önceden de belirttiğim gibi:
Hanna'yı çok sevimli bulan, ama benim kariyerimi
düşünen annemle babam yarı yahudi bir kadınla
evlenmemi sakıncalı buluyorlardı, bense buna çok
kızıyordum, üstelik köpürüyordum. Hanna'yla ev-
lenmeye hazırdım, o zamanın koşulları içinde bir
görev sayıyordum bunu. Münih'de profesör olan ba-
bası o zamanlar göz altına alınmıştı, o yıllar iğrenç-
liklerin durmadan yapıldığı yıllardı, Hanna'yı yüz
üstü bırakmak benim için söz konusu olamazdı. Her-
halde birbirimizi gerçekten seviyorduk, korkak da
değildim. O günü çok iyi anşıyorum, Nürnberg'de
parti kongresi, radyonun başında oturmuştuk, Al-
man ırk yasaları bildiriliyordu. Aslında o zamanlar
evlenmek istemeyen Hanna'ydı, ben hazırdım.

Hanna'nın onbeş gün içinde İsviçre'yi terk etmek
zorunda olduğunu duyduğumda, Thun'da subaydım;
derhal Zürich'e gittim, Hanna'yla birlikte yabancı
uyrukluların işlerine bakan karakola gittik, üzerim-
deki üniforma hiç birşeyi değiştirmede, gene de po-
lis şefine kadar çıkabildik. Bugün bile şefin Hanna'-
nın uzattığı kâğıda nasıl baktığını ve dosyayı getirt-

tiğini anıyorum, Hanna oturuyor ben ayakta duruyordum. Genç hanımın nişanlını olup olmadığını iyi niyetiyle sordu, biz ise tutulduk kaldık. İsviçre'nin ufak bir ülke olduğunu, bir yığın mülteci için yer olmadığını anlamalıymışız, ama Hanna'nın başka bir yere göç edebilmesi için zaman varmış.

Sonra dosya geldi. Anlaşıldı ki, aynı isimde bir mülteci kadın kastediliyordu, o da zaten deniz aşırı bir yere göç etmişti.

Hepimiz rahatladık! Bekleme odasından subay eldivenlerimle şapkamı aldığım sırada Hanna yeniden vezneye çağırıldı; yanlılıkla onun adresine yollanan mektup için daha on rappen ödemek zorunda bırakılmıştı. Bu olay Hanna'yı çileden çıkardı! Ben şaka olarak aldım.

Ne yazık ki aynı akşam yeniden Thun'a erlerimin yanına dönmek zorundaydım; oraya giderken Hanna'yla evlenmeye karar verdim, tabii ona İsviçre'de oturma izni verilirse. Kısa süre sonra (iyice ansıyorsam) babası göz altında öldü. Ben karar vermiştim, dediğim gibi, ama olmadı. Neden olmadığını bilmiyorum aslında.

Hanna hep aşırı duygulu ve ataktı, anlaşılmaz bir tabiatı vardı; Joachim'in dediği gibi manik - depresifdi. Oysa Joachim onu bir ya da iki kere görmüştü. Çünkü Hanna, Almanlarla ilişki kurmak istemiyordu. Ona arkadaşım Joachim'in Nazi olmadığına yemin ediyordum, ama boşuna. Neden güvenemediğini anlıyordum, bazı ilgilerimizin de birbirine uymadığı için bazen işimi çok güçleştiriyordu. Ben ona sanat hayranı, sanat perisi diyordum. O da bana

Homo Faber (*) diyordu. Çoğu kez gerçekten kavga ediyorduk, örneğin beni zorla götürdüğü tiyatro dönüşlerinde; Hanna bir yandan komünizme kayıyordu — ki buna dayanamıyordum —, öte yandan da mistisizme diyelim, isteriye dememek için. Bense iki ayağı da iyice yere basan biri idim. Gene de çok mutluyduk, sanıyorum, gerçekten neden evlenmediğimizi bilmiyorum. Olmadı işte. Babamın tersine ben yahudi düşmanı değildim, sanıyorum; otuz yaşındaki bir çok erkek gibi ben de baba olabilmek için çok hazırlıksızdım. Daha önce de belirttiğim gibi, o zamanlar bitirme tezime çalışıyordum, annemin babamın yanında oturuyordum. Hanna kavrıyamıyordu bunu. Hep onun odasında buluşuyorduk. O sırada, geç mühendislerin kaıramıyacağı bir fırsat olan Escher-Wyss'in iş teklifini aldım, beni düşündüren Bağdad'ın havası değil, Zürich'de kalacak Hanna idi. O sırada ocuk bekliyordu. Bunu bana bildirmesi, tam Escher-Wyss'la yaptım ilk görüşme gn, oradan dönüp kendi kendime işi kabul etmeye ve bir an önce başlamaya karar verdiğim ana rastladı. Korkunç dehşete kapıldım; ileri sürmesini bugün bile tartışıyorum; ben yalnız: Emin misin? diye sordum. Açık ve akıllıca bir soruydu bu. Söylediği şeyin kesinliği beni biraz aptallaştırmıştı. Doktora gittin mi? diye sordum. Bu da konuyla ilgili sorulabilir bir şeydi. Doktora gitmemiş. Kendi bilirmiş! Ben, ondört gün daha bekliyelim dedim. Güldü, kesinlikle bildiği için, Hanna'nın çoktanberi bunu bildiğini ama söylemediğini kabul etmek zo-

(*) Ara yapan insan.

runda kaldım; yalnız bu yüzden afallamıştım. Elimi elinin üzerine koydum, o anda aklıma hiç birşey gelmemiştir söyleyecek, bu doğru; kahve ve sigara içtim. Hanna çok şaşırdı! Baba olacağımı duymanın sevinciyle dans etmiyordum, doğru, bunu yapabilmek için de zaten siyasal durum hiç elverişli değildi. Gidebileceğin bir doktor var mı? diye sordum. Tabii bir kere muayene olsun diye. Hanna başıyla evet dedi. Önemli bir şey değilmiş, kendi yaptırır-mış! Ne demek istiyorsun diye sordum? Daha sonra Hanna, çocuğu aldıracağını söylediği zaman sevindiğimi iddia etti, çok rahatlamışım, ağladığı zaman elimi omuzuna bu yüzden koymuşum. Bu konuyu konuşmak istemeyen kendiydi, ben de sonra Escher-Wyss'den, Bağdat'daki işten, bir mühendisin mesleği ile ilgili olanaklardan söz ettim. Bunların hiçbiri onun çocuğuna karşı söylenmiş şeyler değildi. Bağdat'da elime ne kadar para geçeceğini bile söyledim. Sonra açıkca: Çocuğunu doğurmak istiyorsan, evlenmek zorundayız dedim.

Sonra bana «zorundayız» dediğim için sitem etti. Açıkca sordum: evlenmek istiyor musun, evet mi hayır mı? Başını salladı hayır der gibi, ben neye çatığımı bilemiyordum. Konuyu Joachim'le satranç oynarken konuştum; Joachim beni tıbbî yönden aydınlattı, bilindiği gibi sorun değildi bu, sonra hukuksal yönden, bu da bilindiği gibi sorun değildi gerekli kâğıtları alabildikten sonra, piposunu doldurdu, gözü satrançtaydı, Joachim öğüt vermekten hoşlanmazdı. Yardım edeceğine söz verdi (Tıbbiye-yi bitirmek üzereydi), eğer bizim, yani kızın ve benim yardıma ihtiyacımız olursa. Biraz düşünceliy-

dim, ama bu konuyu büyütmediği için ona borçluy-
dum, sıra senin dedi o yalnızca. Hanna'ya her şeyin
kolay olduğunu bildirdim. Birdenbire ayrılmamızı
isteyen Hanna'ydı; bavullarını topladı ve bir çılgın-
lık olan Münih'e gitme kararını verdi. Aklını başına
toplasın diye önüne dikildim, tek söylediği: Bitti!
oldu. Ben bizim çocuğumuz yerine senin çocuğun
 demişim. Hanna'nın hoş göremediği bu sözüm ol-
muştu.

Palenque ile çiftlik arasındaki uzaklık hava yoluyla
ölçülürse ancak yetmiş mil tutardı; diyelim ki kara
yoluyla yüz mil, yola benzer birşey olsaydı önemsiz-
di, tabii yoktu. Gideceğimiz yöndeki tek yol, kalın-
tılının orada bitiyordu, açıkca yol yosun ve otlar
arasında kayboluyordu —

Gene de ilerledik.

Birinci gün otuzyedi mil gittik.

Direksiyona sırayla geçiyorduk.

İkinci gün ondokuz mil.

Bildiğimiz gibi gidiyorduk, tabii zikzaklar çizerek,
ağaç gövdeleri arasından geçerek, uzaktan görüldü-
ğü gibi sık değildi orman, geçitler vardı, her yerde
gene ışık görülüyordu, çoğu kez çobansız sürülere
bile rastladık, Allahtan büyük bataklıklar yoktu.

Şimşek çaktı —

Yağmur hiç yağmadı.

Beni sinirlendiren benzin bidonlarının takırdama-
sıydı, boyna duruyor onları yerlerine yerleştiriyor-
dum, ama kökler ve çürümüş gövdeler arasında yo-
lumuza yarım saat devam ettikten sonra gene başlı-

yorlardı tıkırdamaya —

Marcel ıslık çalıyordu.

Arkada oturduğu ve oradan oraya sallandığı halde, oğlan çocuğu gibi ıslık çalıyor, okul gezisindeki gibi seviniyordu, saatlerce fransızca okul şarkıları söyledi:

Il etait un petit navire... (20)

Herbert sustu.

Joachim'den hemen hemen hiç söz etmedik —

Herbert'in dayanamadığı şey leş kargalarıydı; oysa yaşadığımız sürece bize birşey yapamıyorlar, yalnız pis pis kokuyorlar, leş yiyen bu hayvanlardan başka birşey beklenemez zaten, çok çirkinler, onlara hep sürü halinde rastlanıyor, hiç de ürkmüyorlar iş başında oldukları için, korna çalmak boşuna, yalnız uçuşuyorlar o zaman, sonra hemen açılmış leşin üzerine konuyorlar durmadan... Bir keresinde Herbert direksiyondayken korkunç bir hiddete kapılıp, doğru siyah sürünün üzerine sürdü arabayı tam gazla, doğru ortasına ve üzerinden geçti, etrafta siyah tüyden başka birşey gözükmedi bir an!

Sonra da tekerleklerle yapıştılar tabii.

Tatlımsı koku saatlerce bizi izledi, tekerlerin aralıklarına yapışmıştı, her girintiyi elle temizlemekten başka çare kalmamıştı, rezalet bir iş! — Allahtan yanımızda rom vardı! — Rom olmasaydı, sanıyorum — geri dönerdik üçüncü gün — korkudan değil, akıllıca hareket etmiş olmak için.

Nerde olduğumuzu asla bilmiyorduk.

18. enlemde herhangi bir yerde...

(20) Bir küçük nehir vardı...

Marcel gene şarkı söylüyordu, **Il etait un petit navire**, ya da gece yarısına kadar çene çalıyordu: — Cortez ve Montezuma'dan söz ediyordu (neyse bu tarihi gerçek olduğu için çekiliyordu) ve beyaz ırkın çöküşünden (karşı çıkmak için hava çok sıcak ve nemliydi), avrupalı teknisyenin gösterişte kalan felâket zaferinden (barutu olduğu için Cortez teknisyen sayılıyordu!) kıızılderili ruhundan ve ne bileyim başka nelerden söz ediyordu, eski Tanrı'larm kaçınılmaz geri dönüşleri üzerine nutuklar atıyordu (Hidrojen bombasının kullanılmasından sonra geri geleceklermiş!) ve penisilin sayesinde ölümün yok olacağından (aynen böyle!), dünyanın ilerlemiş bir çok bölgesinden ruhun geri çekilişinden, Maquis v.s. deki ruhun, örneğin **Maquis** sözünü Herbert anlayıp uyanmıştı, onun neler anlattığını sordu. Sanatçı gevezelikleri dedim! geleceği olmadığına inandığı Amerika üzerine teorilerini söylemesine izin verdik, **The American Way of Life: (21)** yaşamı süslemek için yapılan bir denemeymiş, ama yaşam kendini süsletmezmiş —

Uyumaya çalıştım.

Herbert isim üzerine, daha doğrusu **Unesco** üzerine söz edip, teknisyenlerin beyaz misyonerlerin çıkardıkları son numara, endüstrileşmenin ölmekte olan bir ırkın son kutsal kitabı, yaşamın anlamı yerine yaşam seviyesinin konduğunu söylediğinde patladım —

Komünist olup olmadığını sordum.

Marcel kabullenmedi bunu.

(21) Amerikan yaşam biçimi.

Üçüncü gün gene çalılıklar arasında hiçbir ize rastlamadan Guatemala'ya doğru gittiğimizde, artık tahammülüm kalmamıştı —

Dönmek taraftarıydım.

«Benzinimiz bitinceye kadar böyle nereye gittiğimizi bilmeden gitmek aptalca olduğu için» dedim.

Herbert haritasını çıkardı.

Sinirime dokunan şey her su birikintisinin üzerindeki iri kertenkelelerdi, her ufak su birikintisinin başında kaynaşan kertenkeleler, ve her yerde görülen bu türeme, verimlilik kokuyor her taraf.

Nereye tükürsen birşey fışkırıyor!

Bu haritayı biliyordum, 1:500 000, büyüteçle bile baksan birşey göremezsin, mavi bir nehircik, dümdüz bir ülke sınırı, boş beyaz üzerinde bir enlem çizgisi!.. Ben dönme taraftarıydım. Korkmuyordum (neden korkayım!) ama anlamı yoktu gitmenin.

Sırf Herbert'in hatırı için yola devam edildi, ne yazık ki, kısa bir süre sonra gerçekten bir nehir kıyısına, ya da yatağına çıktık, Rio Usumancinta'dan başka birşey olamazdı, Meksika ile Guatemala'yı ayıran sınır, kısmen kurumuş, kısmen hiç de akar görünmeyen bir su, ama geçilemezdi, gene de köprüsüz geçilebilecek bir yeri olmalıydı, ben yüzmek istediğim halde, Herbert hiç rahat vermeden kıyı boyunca sürüyordu arabayı, nihayet geçilebilecek bir yer bulundu, daha sonra öğrendiğimize göre Joachim'in de geçtiği yerdı burası. Ben yüzdüm.

Marcel de yüzdü. Bir şeyler yutmamak için ağzımız kapalı sırt üstü suda yatıyorduk, bulanık ve sıcak bir suydu, kokuyor, her hareketin ardından kabarcıklar çıkıyordu, gene de suydu, yalnız sayısız sivri-

sinekler ve boyna yola devam etmeye zorlayan Herbert tedirgin ediciydi, bir de yılan olabileceği düşüncesi.

Herbert karada kaldı.

Landroverimiz dingiline kadar balçık içindeydi, Herbert benzin koydu —

Bir yığın kelebek uçuşuyordu.

Suda paslı bir benzin bidonu gördüğümde, Joachim'in de (başka kim olabilirdi?) burada benzin koyduğunu anladım, ama birşey söylemeden yüzmeğe devam ettim, o sırada Herbert Landrover'imizi balçıktan çıkarmaya uğraşıyordu...

Dönmek taraftarıydım.

Birdenbire sudan iğrendiğim halde, içinde kaldım, böcekler, kahverengi suyun üzerindeki kabarcıklar, güneşin tembel tembel ışınlarını saçışı, sırt üstü yatıp yukarıya bakıldığında bitki dolu bir gökyüzü, kocaman yapraklar, aralarında akasyalar, sazlar, havada sarkan kökler, hiçbiri kıpırdamıyor, arada sırada bir kuş nehir boyunca uçuyor, bunun dışında (Herbert tam o sırada tam gaz vermeseydi —) ölüm sessizliği beyazımsı gökyüzünün altında güneş pamağa sarılmış gibi, yapışkan ve sıcak, bir gökkuşağı ile buharlı.

Ben dönmek taraftarıydım.

«Saçma olduğu için», diyordum, «bu lânet olası çiftliği bulamıyacağımız için —»

Oya koyalım dedim.

Tatilinin bitmekte olduğuna göre Marcel de dönme taraftarıydı. Herbert işi gerçekten başarıp Landrover'i karşı tarafa geçirdiği zaman yalnız, ona, hiçbir iz bulunmayan bu yolda ilerlemenin anlamsızlı-

gını anlatmak kalıyordu. Önce gösterdiğim nedenleri çürütemediği için bana küfür etti, sonra sustu ve dinledi, birden araya giren Marcel olmasaydı onu inandırmak üzereydim.

«Voilà» diye bağırdı Marcel, «les traces d'une Nash!» (21)

«Mais regardez», diye bağırdı, «sans blague —» (22) Bozulmuş izlerin bir kısmı suya batmıştı, kağıdı arabası izi de olabiliirdi; ama başka yerlerde gerçekten de lastik izi görünüyordu. Böylece yolu bulmuş-tuk.

Yoksa gitmezdim, dediğim gibi, ve herşey (bu düşünceden kendimi asla kurtaramıyorum) başka türlü olacaktı —

Artık geri dönüş söz konusu olamazdı.

(Yazık ki!)

Dördüncü günün sabahı, tıpkı Herbert'in Palenque'de görüp kaatil sandığı gibi, ellerinde eğri kılıçları, tarlaya giden iki kıızılderili gördük; eğri kılıçlar tabii tırpandan başka bir şey değildi.

Sonra ilk tütün tarlaları —

Gece bastırmadan önce varabilme umudu bizi büsbütün sinirlendiriyordu, bir de görülmemiş sıcaklık, etraf tüm tütün, aralarında mezarlar, insan yapısı, dümdüz, ama hiç kimse görülmüyor.

İzi gene kaybetmiştik.

Gene tekerlek izleri aradık.

Kısa süre sonra güneş battı, Landrover'imizin üzerine çıkıp parmaklarımız ağızımızda ıslık çaldık, be-

(21) İşte, bir Nash'ın izleri.

(22) Bakın, dikkat edin.

cerebildiğimiz kadar hızlı. Çok yakınında olmalıydık. Güneş yeşil tütünlerin arasından batarken ıslık ve klakson çaldık — güneş buharlaşmış gibiydi, buharın içinde kan dolu bir kabarcık, bir böbrek gibi iğrençti. Ay da öyle.

Bir de, güneş batarken, lastik izi arıyacağız diye herkes bir tarafa gitmiş, birbirimizi kaybetmemiz eksikti. Herkes araması gereken yere gitti. Lastik izine benzer birşey bulan ıslık çalacaktı. Yalnız kuşlar ıslık çaldılar —

Ay ışığında da aradık Herbert leş kargalarına çarpıncaya kadar, ölü bir eşeğin üzerinde leş kargaları —, Herbert bağılıyor, küfrediyor kara kuşlara taş fırlatıyordu, hiddeti durulur gibi değildi. Görünüm iğrençti. Eşeğin gözleri oyulmuştu, iki kırmızı delik, dili de, Herbert onlara taş atarken kışından barsaklarını çıkartıp yemeğe uğraşıyorlardı.

Bu dördüncü gecemizdi —

İçecek bir şeyimiz kalmamıştı.

Yorgunluktan geberiyordum, toprak kızdırılmış gibi; başımı ellerime dayayıp, mavimsi ay ışığında terliyerek uzandım. Etrafta ateş böcekleri kaynıyordu. Herbert bir aşağı bir yukarı gidiyordu.

Yalnız Marcel uyuyordu.

— Birden ayak sesleri duymaz olmuştum — Herbert'e baktım, orada ölü eşeğin yanında duruyordu, cıvıldaayan kuşlara taş atmadan karşılarında duruyor onları seyrediyordu.

Bütün gece didiklediler —

Tütünlerin ardında ay battığında ve tarlaların üzerindeki nemli buhar bittiğinde uyudum, ama uzun süre değil.

İşte gene güneş!

Eşek açıkta duruyordu, leş kargaları doymuş, ağaçlarda ordan oraya zıplıyorlardı tıkanmış gibi, biz gene yolu bilemeden yola koyulduk; Hencke - Bosch Limited Şirketinin temsilcisi ve yeğeni olarak Herbert sorumluluğu ve direksiyonu aldı, bütün bu tarlalar onların şirketlerininindi; deminki gibi bir tek söz söylemeden tütünlerin arasından gidiyordu, aptalcaydı herşey, arkamızda kırılmış tütün yığınları bırakıyorduk, ama başka çaremiz de yoktu, çünkü klakson ve ısıklık çalışmamıza, ki sık sık tekrarlarmıştık bunu, hiçbir cevap gelmemiştir —

Güneş yükseldi.

Sonra Hencke - Bosch Limited Şirketinin görevlisi bir kızılderili gurubuna rastladık, bize Düsseldorf'lu Senor'larının öldüğünü söylediler. Herbert ispanyolca anlamadığı için çevirmek zorunda kaldım. Niye ölmüş? Omuz silktiler. Senor'larının öldüğünü söylüyorlardı, içlerinden biri, kızılderili koşusuyla Landrover'in yanından ilerliyerek bize yol gösterdi. Diğerleri çalışmalarına devam ettiler.

Öyleyse işin isyanla bir ilişkisi yoktu!

Çinkoyla kaplı bir amerikan barakasıydı, tek kapı içerden kilitliydi. Radyo sesi geliyordu. Bağırarak ve kapıya vurduk.

Kapıyı Joachim açmalıydı.

«Nuestro Sennor ha muerto —»

Landrover'imizden kerpeteni getirdim, Herbert kapıyı kırdı.

Onu tanıyamadım. Allahtan kapalı bir yerde yapmıştı, etrafta ağaçların üzerleri leş kargası doluydu, damın üzeri de leş kargası doluydu, ama cam-

dan içeri giremiyorlardı. Pencereden görülebiliyordu o. Buna rağmen bu kızılderililer hergün işlerinin başına gitmişler ve kapıyı kırıp kendini asan adamı indirmeyi akıl edememişlerdi. — Telle yapmıştı bunu. — Beni şaşırtan, hemen kapattığımız radyonun nereden elektrik ceryanı aldığıydı, ama şimdi en önemli şey bu değildi —

Fotoğraflarını çekip gömdük onu.

Kızılderililer (İdare Meclisine sunduğum raporda da belirttiğim gibi) Herbert'in her emrini dinliyorlar ve onu, o zamanlar ispanyolca bilmediği halde ikinci efendileri olarak kabul ediyorlardı... Bir buçuk günümü daha sırf Herbert'e isyanı düşünmenin söz konusu olamayacağını anlatabilmek için, kardeşinin yalnız bu iklime dayanamadığını, ki bunun da anlaşılır birşey olduğunu söyledim, Herbert'in kafasına neyi taktığını bilmiyorum, inandırılır gibi değildi, bu iklime dayanmaya kararlıydı. Biz geri dönmek zorundaydık. Herbert'e acıyorduk, ama kalmak diye birşey söz konusu olamazdı, hiçbir işe yaramazdı; Marcel'in Boston'daki işine dönmesi gerekiyordu, benim de gitmem şarttı, önce Palenque-Campeche, Meksico'ya, oradan da uçakla yola devam etmeğe, üstelik bütün bunların dışında bize dostça davranan **Lacroix** otelinin sahibine en geç bir hafta içinde Landrover'i geri getirmeye söz vermiştik. Türbinlerimin başına dönmek zorundaydım. Herbert durumu ne sanıyordu bilmiyorum, ispanyolca bile bilmiyordu, belirttiğim gibi, onu tek beyaz olarak orada bırakmayı dostluk dışı buluyordum; giderek sorumsuzluk, çok telkinde bulunduk, ama boşuna. Herbert'in orada 55 model bir Nash'i

vardı, arabaya baktım, bir kızılderili kulübesinde duruyor, yalnız yapraklardan meydana gelen bir damla yağmurdan korunuyordu, çoktan kullanılmadığı belliydi, çizik içinde, kirli, ama gene de işliyebilir.

Arabayı muayene ettim. O zamanlar motor daha iyi durumda idi çamurlanmış olmasına rağmen, motoru denedim, benzini bile vardı. Yoksa Herbert'i yalnız bırakmazdık. Hiç vaktimiz yoktu, Marcel'in durumu benden beterdi; senfonilerinin yanına dönmek zorundaydı, nihayet biz de meslek sahibiydik, Herbert bunu ister anlasın ister anlamasın durum buydu — cevap vermeden omuz silkiyordu, Marcel ve ben Landrover'e bindiğimizde el bile sallamadı, tekrar onu bekledik, kafasını salladı. Şiddetli fırtına çıkacağa benziyordu; gelirken bıraktığımız iz kaybolmadan gitmek zorundaydık.

Bugün bile bana, Hanna'yla Joachim'in neden evlendikleri ve bana, çocuğun babası olan bana, çocuğun dünyaya geldiğini neden bildirmediikleri, bilmece gibi geliyor.

Yalnız kendi bildiğim şeyleri anlatabilirim. Yahudi pasaportlarının geçerliğini kaybettiği zamanlardı. Hanna'yı ne olursa olsun yüzüstü bırakmıyacağıma yemin etmiştim, buna sadık da kaldım. Joachim nikâh tanığı olmaya hazırdı. Bu evlenmeye üzülen ve burjuva olan ailemin de tantanalı düğün törenleri istemememiz işine geliyordu; yalnız Hanna hâlâ tereddüt ediyordu, evlenmemizin doğru olup

olmayacağını, beni zor duruma düşüreceğini düşünüyordu. Kâğıtları yetkili daireye götürdüm, evlenme ilâmı gazetede çıktı. Ayrılısak bile diyordum, Hanna İsviçre'li kalacaktı ve pasaportu olacaktı. İşin acelesi vardı, çünkü Bağdat'daki işe yetişmem gerekiyordu. En sonunda nikâhı kıydırmak için belediye binasına gittiğimizde bir cumartesi öğleden önceydi — annemlerdeki komik kahvaltıdan sonra, onlar kilisenin çanlarını duymamışlardı, kaçırmışlardı nedense! —. Cumartesileri olağan olduğu üzere nikâhtan geçilmiyordu, bu yüzden uzun uzun bekledik, hepimiz sokak giysilerimiz içindeydik, çevremizde bembeyazlar içinde gelinler ve garson gibi giyinmiş damatlar vardı. Hanna birara dışarı çıktıığında, aklıma hiçbir kötülük gelmedi, biz sigara içip konuştuk. Nihayet nikâh memuru bizi çağırdığında Hanna ortada yoktu. Aradık onu ve Limmat'ın (*) yanında bulduk, yerinden kıpırdatmak olanaksızdı onu. Nikâh salonuna girmek istemiyordu. Yapamazmış! Ona telkine çalıştım, saat 11 çanları duyuluyordu, Hanna'ya işi gerçekçi açıdan almasını rica ettim; ama boşunaydı. Ben sırf yahudi düşmanı olmadığımı kanıtlamak için evleniyormuşum, yapılacak hiç birşey yoktu. Bundan sonraki hafta, Zürich'deki son haftam iğrenç geçti. Evlenmeyi istemeyen Hanna'ydı, Bağdad'a gitmek zorundaydım, başka çarem yoktu, oraya gitmek için anlaşma yapmıştım. Hanna beni istasyona kadar geçirdi, birbirimize veda ettik. Hanna bana, ben gittikten hemen sonra doktor konusunda yardım edecek olan Joa-

(*) Limmat: Zürih'de akan nehir.

chim'e gideceğine söz verdi, çocuğumuzun dünyaya gelmemesine karar vermiştik, böylece ayrıldık. Sonraları ondan hiçbir haber almadım. Bu olay 1936 da oluyordu. O zamanlar Hanna'ya arkadaşım Joachim'i nasıl bulduğunu sormuştum. Sempatik buluyordu onu. Ama gene de benim hiçbir zaman aklıma Hanna'yla Joachim'in evlenecekleri gelmezdi.

Venezuela'da (bundan iki ay önceydi) yalnız iki gün kaldım, çünkü türbinler henüz limanda sandıkların içindeydi, bu durumda montaj söz konusu olamazdı. 20.IV. de Caracas'dan ayrıldım.

21.IV. de New York'da Idlewild'e (*) vardım.

Ivy beni hava alanında karşıladı, ne zaman geleceğimi öğrenmesi anlaşılır gibi değildi. Acaba mektubumu almamış mıydı? Cevap vermeden beni öptü, bir hafta içinde görevle Paris'e uçacağımı da bildirdi. Viski kokuyordu.

Hiç konuşmadım.

Studebaker'imize binildi ve Ivy beni evime götürdü. Çölden yazdığım mektup konusunda tek kelime söylemiyor! Ivy çiçekler almıştı, oysa çiçekler bana pek birşey söylemezdi, çölden kurtuluşumun şerefine istakoz yenecekti! — gelen mektupları karıştırdığım sırada durmadan öpücük yağıdırıyordu.

Ayrılışlardan nefret ederim.

Ivy'i tekrar göreceğimi hiç hesaba katmamıştım,

(*) Idlewild: Neê York'daki hava alanlarından biri. Bugün Kennedy hava alanı.

hele bu evde, «evimiz» diye adlandırdığı yerde.

Olur a, uzun uzun düşün yaptım —

Kavgamız Ivy'nin havluya sarılıp içeri girmesiyle başladı, onu dışarı fırlattım — ne yazık ki güç kullanılarak, güç kullanılmasını sever, o zaman beni ısırmayı hak eder —

Allahtan telefon çaldı!

Mecburi inişi kutliyan Dick'le satranç oynamak üzere sözleşince, Ivy bağırmaya başladı, beni kaba, bencil, insafsız buluyormuş, hiç duygulu değilmişim —

Tabii güldüm.

İki yumruğuyla bana vuruyordu, ağlıyarak, ama kendimi koruyordum, güç kullanmamak için, aslında güç kullanmamı istiyordu.

Ivy beni seviyor olabilir.

(Kadınlara hiç bir zaman güvenemedim.)

Onbeş dakika sonra Dick'e telefon edip ne yazık ki hemen gelemeyeceğimi bildirdiğimde, Dick satrancı hazırlamıştı bile, çok acı oldu benim için, ama ne yapayım, özür diledim, tabii neden gelemeyeceğimi söylemedim, yalnız gerçekten satrancı tercih ettiğimi aslında bildirdim.

Ivy yeniden ağlamaya başladı.

O sırada saat 18.00 di ve ben dışarı çıkmazsak gecenin nasıl geçeceğini biliyordum. Bir Fransız lokantasını teklif ettim, sonra bir Çin, sonra bir İsveç. Hepsi boşuna! Ivy aç olmadığını öne sürüyordu. Ama ben açım dedim. Dolaptaki istakozu gösterdi, bir de bu spor elbisesiyle kibar bir lokantaya gide mezmiş. Ayrıca elbisesini nasıl buluyor muşum? İstakozu elime almıştım bile, çöp borusuna fırlatmak

İçin, bir istakoz yüzünden zorlanmaya gönlüm var-
mıyordu

Ivy hemen aklını başına toplıyacağına söz verdi.

Istakozu gene buzdolabına koydum, Ivy Çin lokan-
tasını kabul etmişti, yalnız makyaj yapması gereki-
yordu, çok ağlamıştı, kabul ettim.

Bekledim —

Evim, Central West Park'daydı, bana pahalı geliyor-
du, iki oda ve bir teras bahçe, çok iyi bir yerde
muhtakkak, ama fazla pahalı, hele âşık olmayınca —
Ivy Paris'e ne zaman uçacağını sordu.

Sustum.

Dışarda duruyor ve son çektiğim filmleri düzene so-
kuyordum, banyo edilmeleri için verecektim; maka-
raların üzerine yazıyordum, her zaman yaptığım gi-
bi... Joachim'ın ölümü, bu konuyu açmaya hiç ni-
yetim yoktu, Ivy onu zaten tanımıyordu, Joachim
tek gerçek dostumdu.

Neden böyle susuyormuşum?

Dick örneğin, çok hoş, satranç da biliyor, çok kül-
türlü sanıyorum, her neyse, benden daha kültürlü,
esprili biri, ona hayranım (yalnız satrancı ondan
daha iyi biliyorum) ya da kıskanıyorum onu, yaşa-
mamızı kurtaracak kişilerden biri bu yüzden fazla
içli dışılık beklemeden hem de —

Ivy hâlâ taranıyordu.

Mecburi inişten söz ettim —

Ivy kirpiklerini fırçalıyordu.

Mektup yazıp ondan ayrıldıktan sonra tekrar bir-
likte çıkmak beni deli ediyordu. Ama Ivy bu ayrı-
lıktan habersiz görünmek istiyordu!

Birden canıma tak etti —

Ivy tırnaklarını boyuyor ve mırıldanıyordu — Birden telefona sarıldım, Avrupa'ya giden gemide yer olup olmadığını sordum, hangi şirkette olursa olsun, ama mümkün olduğu kadar yakın bir tarihte.

«Niye gemi?» diye sordu Ivy.

Bu mevsimde Avrupa vapurlarında yer bulmak çok güçtü, neden birden bire uçmak fikrinden vazgeçmiştim, bilmiyorum (belki Ivy mırıldanıp birşey olmamış gibi davranıyor diyeydi.) Kendim de şaşır-mıştım. Bir cabin - class - yatağının biraz önce boşal-ması şanstı — Ivy yeri nasıl ayırttığımı duyup sözü-mü kesmek için yerinden fırladığında, telefonu ka-patmıştım.

«It's okay!» (*) dedim.

Ivy şaşkınlıktan donup kalmıştı, hoşuma gitti bu; hareket saatini de duymuştu Ivy:

«Eleven o'clock tomorrow morning.» (**)

Tekrarladım bunu.

«You're ready?» (***) diye sordum, her zamanki gi-bi paltosunu tuttum çıkalım diye. Ivy bana baktı, sonra paltosunu birden odanın bir köşesine fırlattı, yere vuruyor, kızgınlıktan köpürüyordu...

Ivy bir hafta Manhattan'da kalmayı tasarlamıştı, şimdi açıklıyordu, ve benim birdenbire karar değış-tirip, vapurla giderek bir hafta içinde Paris'de ola-cağım onun hesaplarını bozmuştu. Paltosunu kal-dırdım.

(*) Tamam.

(**) Yarın sabah saat onbirde.

(***) Hazır mısın?

Ona artık ilişkimizin bittiğini son derece açık bir biçimde yazmıştım, buna inanmamıştı. Uysal olup bu haftayı birlikte geçirirsek her şeyin eskisi gibi olacağını sanmıştı, buna inanmıştı, işte beni güldüren de buydu.

Kötü davranıyordum, olabilir.

O da kötüydü —

Uçmaktan korktuğumu ileri sürmesi doğrusu pek dokunaklıydı, tabii ben de, şimdiye kadar uçakta en ufak bir korku duymadığım halde korkuyormuş gibi yaptım. Onun işini kolaylaştırmak istiyordum, kaba davranmaya niyetim yoktu. Yalan söyledim — böylece neden vapurla gitmeye karar verdiğimi anladı — ona (ikinci kez) Tamaulipas'a mecburi inişimizi anlattım ve az kalsın dedim —

«Oh Honey», dedi, «stop it!» (*)

Benzinin gidişindeki bir bozukluk, tabii ki olmaması gerekir, ya da ufakık bir arıza, dedim, 1000 uçuşumdan 999 nun kusursuz oluşunun bana ne faydası var dedim, benim denize düştüğüm gün 999 uçak kusursuz iniş yaparsa bana ne faydası olur? Düşüncelere daldı.

Neden bir kez de gemiyle gitmiyeyim?

Ivy inanıncaya kadar hesapladım, sonra oturdu ve kendini böyle şeyleri hiç düşünmediğini söyledi, neden uçmama kararı verdiğimi anlamıştı.

Özür diledi.

En ufak bir kaza geçirmeden en azından 100.000 mil uçmuşumdur sanıyorum. Uçmaktan korktuğum söz konusu olamazdı! Ivy bana bir daha uçmamam için

(*) Oh tatlım, kes artık!

yalvarıncaya kadar uçmaktan korkuyormuş gibi göründüm.

Yemin etmek zorunda kaldım —

Bir daha hiç uçmam!

Ivy çok gülünçtü, el falıma bakmak istedi, hemen uçmaktan korktuğuma inanmış ve hayatım için endişelenmeye başlamıştı!

Ona acıyordum, çünkü söylediklerine kendi de inanıyordu. Yaşam çizgimin kısa olduğu söylediği sırada (oysa elli yaşındaydım) ağladı, sol elimin falına baktığı sırada saçını okşadım — hataydı bu.

Başının sıcaklığını duydum.

Ivy 26 yaşındaydı.

Doktora gideceğime söz verdim, sol elimin üzerine göz yaşları düşüyordu, birden kendimi saçma buldum, ama değiştirilecek bir durum değildi, aşırı duygusallığıyla Ivy, her söylediğine inanıyordu, ben fala inanmadığım halde, onu yatıştırmak zorunda kaldım, sanki yıkılmış, dağılmış, tanınmıyacak gibi kömürleşmişim gibi ağlıyordu, güldüm tabii, genç bir dulu okşar ve teselli eder gibi onu okşuyordum, sonra öptüm —

İstemediğim şey oldu.

Bir saat sonra yanyana oturuyorduk, Ivy sabahlığı içinde, ona noelde hediye etmişim bunu, sonra istakoz yenildi, Sauternes içildi, çekilmez bir durumdu — ondan nefret ediyordum.

Kendimden nefret ediyordum —

Ivy mırıldanıyordu. Alay eder gibi.

Ona herşeyin bittiğini yazmıştım, mektubum çantasındaydı.

(gördüm) —

Şimdi intikam alıyordu.

Karnım acıkmıştı, ama istakoz midemi bulandırıyor, Ivy nefis buluyordu onu, nezaketi, dizimin üzerindeki eli, elimin üzerindeki eli, omuzlarımdaki kolu, göğsümdeki omzu, öpüşü her şarap koyuşumda midemi bulandırıyor, çekilmez bir durum, ondan nefret ettiğimi söyleyiverdim.

Ivy inanmadı.

Pencerenin yanında duruyor ve bu Manhattan'da geçirdiğim bütün zamanlardan nefret ediyordum, herşeyden çok bu evden. Yakabilirdim onu! Camın yanından ayrıldığımda Ivy giyinmemişti, iki greyfrut suyu hazırlamıştı, kahve isteyip istemediğimi sordu.

Ondan giyinmesini istedim.

Kahve için su koymak üzere önümden geçtiğinde bana nanik yaptı. Bir soytarıya yapar gibi. Mutbak aralığında sinemaya mı gitmek istediğimi sordu, sanki hemen çıkmaya hazırmış gibi — sabahlık üzerinde daha.

Şimdi de kovalamaca oynuyordu.

Kendimi toparladım ve tek kelime söylemedim, ayakkabılarını, çamaşırlarını, bütün eşyalarını (böyle pembe şeylerin görünümüne zaten dayanamam) toparlayıp o sonsuz, bitmek tükenmek bilmeyen tuvaletini yeniden yapsın diye yandaki odaya fırlattım. Evet, sinemaya gitmek istiyordum!

Kahve iyi geldi —

Bu evi boşaltmaya karar verişim artık vazgeçilmez olmuştu, söyledim bunu.

Ivy karşı gelmedi.

Tıraş olmak istedim, gerekli değildi, ama öyle işte.

Ivy'i beklememek için. Ama traş makinem bozuktu; bir fişten ötekine gittim, çalışmıyordu.

Ivy beni mükemmel buluyordu.

Ama sorun bu değildi ki!

Paltosu ve şapkası içinde Ivy —

Tabii formundaydım, banyoda işleyen eski bir traş makinem vardı, ama sorun bu değildi, dediğim gibi, makineyi parçalara ayırmak için oturmıştım. Her makine günün birinde bozulabilir, ama beni neden bozulduğunu anlamadığım sürece sinirlendiriyor.

«Walter», dedi, «I'm waiting.» (*)

Sanki içimizde biri şimdiye kadar beklememişti!

«Technology!» dedi — kadınların anlayışsızlığına alıştım ama bu bir de alaycıydı, bu bile ufak makineyi tamamen açmamı önlemedi, neden işlemediğini öğrenmek istiyordum.

Geleceği belirleyen gene salt bir raslantı idi, başka bir şey değli, ufak makinenin içine nylon iplik girmişti — evden hâlâ çıkmamış oluşumuz raslantıydı, o sırada GTT'nin telefonu geldi, bir saat önce de telefon sesi duymuş, ama açamamıştım, çok önemli bir telefon konuşması: Avrupa vapurundaki yerim hemen, en geç saat 22.00'e kadar pasaportumla birlikte oraya uğrarsam ayrılabilirmiş. Yani traş makinesini açmasaydım, bu telefon konuşması olamayacaktı, yani vapur yolculuğum gerçekleşmiyecekti, ya da bu vapurla olmıyacaktı ve Sabeth'le ben

(*) Bekliyorum.

birbirimize bir daha hiç rastlamıyacaktık, kızım ve ben birbirimizi görmeyecektik.

Bir saat sonra Hudson'da bir barda oturmaktaydım, vapur biletim cebimdeydi, gemimizi görmüştüm, memnundum, her yanı aydınlık pencere dolu dev bir gemiydi, direkleri, vinçleri, projektörler altında kırmızı bacaları — genç gibi yaşama sevinci duyuyordum, çoktandır duymadığım bir duyguydu. İlk gemi yolculuğum!

Bira içip hamburger yedim, bir yığın adam arasında bir adamdım, hamburger'e bol hardal koydum, karnım açtı, yalnız kalınca, şapkamı enseme doğru ittim, bira köpüğünü yaladım dudaklarımdan, televizyondaki boks maçına baktım, çevrem rıhtım işçileri ile doluydu, çoğunlukla zenciler, bir sigara yakıp kendi kendime, gençken insanın hayattan neler beklediğini sordum —

Ivy evde bekliyordu.

Ne yazık ki geri dönmek zorundaydım, eşyalarımı toplamalıydım, ama acelesi yoktu. Bir hamburger daha yedim.

Joachim'i düşündüm —

Yeni bir yaşama başlıyormuşum duygusu vardı içimde, belki şimdiye kadar gemiyle yolculuk etmediğim içindi, her neyse, bu yolculuk beni çok sevindiriyordu.

Orada gece yarısına kadar oturdum.

Ivy'nin artık beklemediğini, bana kızarak, sabrı tükenip evimi terkettiğini umuyordum, çünkü çok ka-

ba davranmıştım, — biliyordum; ama başka türlü de Ivy'den kurtulamazdım — hesabı ödedim ve yayan gittim eve, Ivy'le karşılaşmama şansını kazanabilmek için, yarım saat daha kazanmıştım; inatçı olduğunu biliyordum. — Bunun dışında Ivy'i pek tanımıyordum. —

Katolikti, mankendi, şakaya alınan her şeye dayanıyor, yalnız papayla alay edilmesine bozuluyordu, belki sevicidir, belki de frijid, beni bencil, yüreksiz, aptal değil ama sapık bulduğu için baştan çıkarmak hoşuna gidiyordu, bana öyle geliyordu, gülünçtü, ama iyi bir insandı, kadınlığı tutmadığı sürece... Evime girdiğimde palto ve şapkasıyla oturuyordu, gülümsiyerek, onu iki saatten fazla beklettiğim halde sitem etmedi.

«**Everything okay?**» (23) diye sordu.

Şişede daha şarap vardı.

«**Everything okay!**» dedim.

Sigara tablaları iyice dolmuş, yüzü ağlamaktan hafif kabarmıştı, bardaklarımızı iyice doldurdum, daha önce olanlar için özür diledim. Boşver! Fazla yorgun olduğum zaman çekilmez oluyorum, her zaman da fazla yorgun insan.

Sauternes şarabı ılıktı —

Yarı dolu bardaklarımızı tokuşturduğumuz sırada Ivy bana (ayakta duruyordu) iyi yolculuklar diledi, iyi günler diledi aslında. Öpmeden beni. Diplomatik resepsiyonlardaki gibi ayakta içiyorduk. Herşey bir yana, birlikte iyi vakit geçirmiştik, ben öyle buluyordum, Ivy de, Fire Island'daki hafta sonlarımız,

(23) Herşey tamam?

bu evin terasındaki akşamlarımız güzeldi —

Boş ver! Ivy de böyle dedi.

Çok güzel görünüyordu, hem de aklı başında, erkek çocuğu gibiydi vücudu, yalnız göğüsleri kadınsaldı, kalçaları dardı, mankenlerin kalçalarının böyle olması gerekiyordu.

Öylece ayakta durup vedalaştık.

Onu öptüm —

Her öpüşüme direndi.

Onu son kez öpmekten başka birşey istemiyerek kollarımın arasına aldığımda, yüzünü yana çevirdi; inadına öpüyordum, Ivy sigara içiyor ve sigarasını söndürmüyordu, kulağını, gergin boynunu, şakaklarını, saçını öptüm —

Cansız mankenler gibi duruyordu —

Son sigaraymış gibi sigarasının filtresine kadar içiyor, öteki elinde de boş bardağı tutuyordu.

Nasıl olup da gene olduğunu bilmiyorum —

Öyle sanıyorum ki Ivy kendimden nefret etmemi istiyordu ve beni sırf bunun için baştan çıkarıyordu, onu sevindiren beni utandırmaktı, ona verebileceğim tek şey buydu.

Arasına ondan ürküyordum.

Gene saatlerce önceki gibi yanyana oturuyorduk — Ivy uyumak istedi.

Dick'e yeniden telefon ettiğimde — yapacak başka birşey bulamamıştım — gece yarısını geçmişti, Dick de misafirler vardı, herkesi alıp bana gelmesini rica ettim. Telefonda sesleri duyuluyordu, sarhoşların çıkarttığı gürültü. Yalvardım gelmeleri için. Ama Dick insafsızdı. Ancak Ivy ahizeye asıldığında, Dick Ivy'le beni yalnız bırakmama dostluğunu göstermeyi kabul etti.

Yorgunluktan geberiyordum.

Ivy üçüncü defa saçını taradı —

Sallanan sandalyede uyuyakaldığımda nihayet geldiler: Yedi ya da dokuz erkek, üçü kendinde değildi sarhoşluktan, onları asansörden çekerek çıkartmak zorunda kaldık. Biri, içerde bir tek kadın olduğunu duyunca karşı gelmeye başladı, bir kadın onun için fazlaydı, ya da azdı. Sarhoş halde merdivenleri inmeye başladı, küfrederek, onaltı katı.

Dick tanıstırıyordu insanları:

«This is a friend of mine —» (*)

Öyle sanıyorum ki bu dostları kendi bile tanımıyordu, biri eksikti. Onun geri döndüğünü söyledim; dostların hiçbirinin kaybolmaması gerekiyordu, Dick bu konuda kendini sorumlu buluyordu, gene hepsini parmağıyla saydı, uzun karışıklıktan sonra bir tanesinin eksik olduğu tesbit edildi.

«He's lost», dedi, «anyhow —» (**)

Tabii bütün olanları gülünç yanından almaya çalışıyordum, benim olmayan hint vazosu kırıldığında bile güldüm.

Ivy beni esprisiz buluyordu.

Bir saat sonra bile bu adamların kimler olduğunu bilmiyordum. Biri ünlü bir artistmiş, beni kanıtlamak için bizim onaltıncı katın trabzonunda amuda kalkmaya kalkıştı, tabii önlendi; ama bu arada bir viski şişesi aşağıya düştü tabii bu adam artist değildi, neden bilmem, benimle dalga geçmek için böyle söylemişlerdi. Allahtan şişe kimseye isabet etme-

(*) Bu, dostumdur.

(**) O kaybetti, nasılsa.

di! Hemen aşağıya inmiştim, aşağıda kalabalıkla, cankurtaran ve kan göreceğimi, polisin beni tutuklayacağını sanıyordum, bunların hiçbirisi olmadı. Tekrar yukarıya döndüğümde ötekiler kahkahadan kırılıyorlardı, çünkü viski şişesi aşağıya düşmemiş - Neyin olduğunu bilmiyordum.

Bir ara tuvalete gittiğimde kapısını kilitli buldum. Hemen bir kerpeten getirip kapının kilidini kırdım. Biri yere uzanmış sigara içiyordu, bana adımın ne olduğunu sordu.

Bütün gece böyle geçti.

Sizin toplumunuzda insan geberebilir dedim, siz farkına bile varmazsınız geberdiğinizin, dostluk diye birşey bilmezsiniz, toplumunuzda geberir insan! diye bağırdım, neden sanki birbirimizle konuşuyoruz, diye bağırdım, neden (kendi sesimi kendim de duydum), haberiniz bile olmadan biri ölebilirse neden bu topluluk birarada —

Sarhoş olmuşum.

Böylece sabaha kadar sürdü — ne zaman ve nasıl evi terkettiklerini bilmiyorum; yalnız Dick buradaydı, yere uzanmıştı.

Saat 9.30 da gemide olmam gerekiyordu.

Başım ağrıyordu, eşyalarımı topladım, Ivy'nin bana yardım etmesine seviniyordum, geç kalmıştım, bana o iyi pişirdiği kahveden yapmasını rica ettim, hali çok dokunaklıydı, beni gemiye kadar geçirdi. Kocası dışında, Ivy'nin benden başka kimi olduğunu bilmiyordum; anne ve babasından hiç söz etmemişti, yalnız bir kez gülünç bir şey söylediğini anıyorum: I'm just a dead - end-kid! (*) Bronx'luydu,

(*) Ben yalnızca çıkmazda bir çocuğum!

bunun dışında Ivy hakkında gerçekten birşey bilmiyordum, önceleri onu dansöz sanmıştım, sonra bir koket, ikisi de doğru çıkmadı — öyle sanıyorum ki Ivy gerçekten manken olarak çalışıyordu.

Güvertede duruyorduk.

Ivy ufak şapkasını giymişti —

Her işi halledeceğine söz verdi, evi, Studebaker'i. Ona teşekkür ettim, tam düdükler çaldığında ve hoparlörler durmadan geçirmeye gelenleri gemiyi terk etmeye çağırıda bulunduğunda onu öptüm, artık Ivy gerçekten gitmek zorundaydı, geminin sirenleri her tarafı çınlatıyordu, insan kulaklarını tıkamak zorunda kalıyordu. Ivy köprüden inerek karaya geçen son kişiydi.

El salladım —

Ağır halatları çözdüklerinde mutlu olduğum halde kendimi toparlamalıyım. Bulutsuz bir gündü. Hiçbir şeyin aksamadığına seviniyordum.

Ivy de el sallıyordu —

Tatlı çocuk! diye düşündüm, oysa Ivy'i hiç anlıyamamıştım; bir vinçin ayağında duruyordum, siyah klavuzlar bizi geriye doğru götürüyordu, düdükler durmadan çalışıyordu, el sallayan Ivy'i (yeni tele-objektifimle) filme aldım; bakıldığında hiç birşey farkedilmeyinceye kadar film çektim, Manhattan görüldüğü sürece limandan ayrılışı, sonra bizi takip eden martıları filme aldım.

Joachim'i (çoğu kez böyle düşünüyorum) gömmeyip yakmalıydık. Ama artık yapacak birşey yoktu. Marcel, ateş temiz birşeydir derken haklıydı, topraksa bir tek fırtınadan sonra bile çamur, (dönüşte yolda görmüştük böyle olduğunu), balçık karışımı,

vazelin gibi kaygan, sabah kırmızılığında kirli kan yığınları gibi yığınlar, moloz yığınları, spermatozla yığını içinde zıplayan kuyruklu siyah kafalardan başka birşey değildi, aynen böyleydi toprak — iğrenç. (Ben yakılmak isterim!)

O zamanlar dönüşümüzde, gece dışında hiç durmadık, çünkü gece ay olmadığı için çok karanlıktı. Yağmur yağıyordu.

Bütün gece yağmur yağdı. Yola devam etmediğimiz halde arabanın lâmbalarını açık bıraktık, tufan gibi yağıyordu, ılık ve ağır bir yağmurdu. Rüzgârsız. Işık altında görülenler hareketsiz bitkiler ve barsak gibi parlıyan köklerden meydana gelen sarmaşıklardı. Yalnız olmadığımı seviniyordum, oysa hiçbir tehlike yoktu, su akıp gidiyordu. Bir an bile uyu yamadık. Tıpkı Sauna'daki gibi çıplak öylece durduk, vücuda yapışan bu ıslaklık çekilmez birşeydi. Oysa yalnız suydu bu, durmadan tekrarlıyordum kendi kendime, yalnız suydu, iğrenmek için neden yoktu. Sabaha karşı yağmur dindi, birdenbire, tıpkı bir düşün kapanması gibi; ama bitkilerden sular damlıyordu, gluk gluk diye seslerin çıkması ve damlama dinmedi. Sonra sabah kızılığı! Hiç soğuk yoktu, sabah sıcak ve buğuluydu, güneş şimdiye kadar olduğundan daha kaygan, yapraklar daha parlaktı, biz ter, yağmur ve yağdan ıslanmıştık, yeni doğmuş bebekler gibi kaygandık. Arabayı ben kullandım; Landrover'imizde nehirden nasıl geçtiğimizi bilmiyorum; ama geçtik ve bu sıcak ve pis karcıklı suda nasıl yüzmüş olduğumuza aklımız ermedi. Tepeciklerin arasından geçtiğimizde her iki tarafa da balçıklar sıçırıyordu, sabah kızılığında yı-

ğınlar — bir kezinde Marcel: **Tu sais que la mort est femme!** Ona baktım, **et que la terre est femme!** (24) dedi, sonuncusunu anladım, çünkü gerçekten öyle görünüyordu, aynen öyle, açık saçık bir öyküye güler gibi, istemeden yüksek sesle güldüm.

Sarı at kuyruklu kızı ilk kez kalkıştan biraz sonra gördüm, herkesin masa numaralarını alabilmek için yemek salonunda toplanması gerekiyordu. Aslında masamda kimin oturacağı önemsizdi, gene bir erkekler masası olsun diyordum, hangi dili konuşurlarsa konuşsunlar. Ama seçme hakkı yoktu!

Hostesin önünde bir plan duruyordu, fransız bir bürokrattı, biri fransızca anlamayınca saygısız oluyordu, sonra gene gevezeliğe başlıyordu, canı isteyince çok sevimli oluyordu, bir yığın yolcu uzun bir kuyruk olmuş bekliyorduk — önümde siyah kovboy pantolonlu genç kız duruyordu, benden biraz kısa, ingiliz ya da iskandinav olabilir, yüzünü göremiyordum, gördüğüm yalnız sarı - kırmızımsı at kuyruğu idi, kafasını her hareket ettirişinde at kuyruğu oradan oraya sallanıyordu. Tabii herhangi bir tanıdık var mı diye etrafa bakılıyordu, olabilirdi. Gerçekten erkekler masası istiyordum. Kız da, at kuyruğu yüzüme çarptığı için dikkatimi çekmişti, yarım saat önümde durmuştu. Yüzünü görmüyordum belirttiğim gibi. Yüzünün nasıl olduğunu düşünmeye çalıştım. Vakit geçirmek için sırf, tıpkı vakit geçirmek için bilmece çözüldüğü gibi. Ayrıca hemen hemen

(24) Bilirsin ki, ölüm de toprak da dışıdır.

hiç genç yoktu. Siyah balıkçı yakalı bir kazak giymişti (aynen ansıyorum), varoluşçulardan gibiydi, bir de basit tahtadan bir kolye takmış, giysileri oldukça ucuz şeyler. Sigara içiyordu, kolunun altında kalın bir kitap, kovboy pantolonunun arka cebinde yeşil bir tarak duruyordu. Bu bekleme yüzünden kızı tetkik etmek zorunda kaldım; çok genç olmalıydı: Boynunda ince tüyler vardı, davranışına baktım, hostes espiri yaptığında kızaran kulaklarına — omuz silkti, birinci ya da ikinci servis oluşu onun için farketmezmiş.

O birinci servise, ben ikinci servise düştük.

Bu arada en son Amerikan kıyısı, Long Island'da görünmez olmuştu, çevrede sudan başka birşey yoktu; film makinamı aşağıya kabinime götürdüm, orada ilk kez kabin arkadaşşıma rastladım, genç, güçlü bir adamdı, Lajser Lewin, İsrail'li çiftlik sahibi. Ona alt yatağı verdim. Kabine girdiğimde biletime uygun olarak üst yatakta oturuyordu, aşağıdaki yatağa geçip eşyalarını çıkarırken böylesinin ikimiz için de daha iyi olacağını düşündüm. İnsan azmanı mübarek! Sabahki karışıklıkta fırsat bulamadığım için şimdi traş oldum. Makinayı fişe soktum, dünkü makineyi, bu kez çalıştı, Bay Lewin Kaliforniya tarımı okumuş. Çok fazla konuşmadan traş oldum. Sonra gene güverteye çıktım —

Görülecek hiç birşey yoktu, yalnız su, ayakta durup erişilmez olmanın tadını çıkardım — oysa güverte şezlongu aramalıyım.

Bunları bilmiyordum ki.

Gemiyi martılar takip ediyordu —

İnsanın böyle bir gemide beş günü nasıl geçirebile-

ceğini düşünemiyordum, ellerimi pantolonumun cebine sokup oradan oraya gittim, bir keresinden rüzgârdan itilerek, sallanarak nerdeyse, sonra gene rüzgâra karşı, sonra zorlukla, insan uçuşan pantolonuyla öne doğru eğilmek zorunda kalıyordu, öteki yolcuların şezlongları nereden bulduklarına şaşıtım. Her şezlong adlandırılmıştı, hostese sorduğumda, şezlong kalmadığını öğrendim.

Sabeth ping-pong oynuyordu.

Çok iyi oynuyordu, tik tak, tik tak, böyle sesler çıkararak top ordan oraya gidiyordu, seyretmek zevinç veriyordu insana. Ben yıllardır oynamamıştım. Tanımadı beni.

Başımla selâm vermiştim —

Genç bir beyle oynuyordu. Belki arkadaşı belki de nişanlısıydı. Giysilerini değiştirmişti, şimdi üzerinde zeytin yeşili Manchester bir eteklik vardı, çan biçimi; eteklik ona oğlan pantolonundan daha çok yakışmıştı, bana öyle gelmişti — tabii demin gördüğüm kızla bu kız aynı kişiye!

Ama ötekisi hiçbir yerde görünmüyordu.

Bir raslantı sonucu keşfettiğim barda kimse yoktu. Kütüphanede yalnız roman vardı, başka bir yerde, kâğıt oyunu için masalar konmuştu, can sıkıcı görünüyordular — dışarsı rüzgârlıydı ama gene de daha az can sıkıcıydı, yol alıyorduk çünkü.

Aslında yalnız güneş hareket ediyordu —

Arasına ufukta bir savaş gemisi görülüyordu.

Saat dörtte çay verildi.

Arasına gene ping-pong masasının başında duruyordum, her kez masa kartlarımızı beklerken yüzünün nasıl olduğunu düşündüğüm kızın aynı kız olup ol-

madığını kendi kendime sormak zorunda kalıyordum, yüzünü gördüğüm her kez şaşırıyordum. Gezi güvertesinin büyük camı önünde duruyor, sigara içip denize bakıyormuş gibi yapıyordum. Arkadan kırmızımsı at kuyruğu ile görüldüğünde olağan, ama yüzüne bakıldığında garipti. Gözleri, kırmızı saçlıların çoğu kez olduğu gibi su grisi rengindeydi. Oyunu kaybettiği için hırkasını çıkardı, blüzünü de yukarı çekti. Bir keresinde topu tutabilmek için az daha bana çarpacaktı.

Özür bile dilemedi. Kız beni görmüyordu bile.

Sonra dolaştım —

Güverte önce soğuk giderek ıslak olmaya başladı, dalgaların suları sıçırıyordu, hostes şezlongları katladı. Dalgalar biraz önce olduğundan daha hızlı duyuluyordu, bir de alt kattan ping-pong sesi tik tak. Sonra güneşin batışı. Titriyordum. Paltomu almak için aşağıya kabinime gittiğimde — tekrar gezi güvertesinden geçmek zorunda kaldım — acele etmeden onun topunu kaldırdım yerden sanıyorum ingilizce olarak, kısaca teşekkür etti (aslında almanca konuşuyordu), kısa süre sonra birinci servisin zili çaldı.

İlk öğleden sonra geçirilmişti.

Paltom ve film makinemle güneşin batışını filme çekmeye geldiğimde iki ping-pong raketi yeşil masanın üzerinde duruyordu —

Her şeyden habersiz olduğumu, hiçbir şeyi bilmediğimi tanıtlamam neyi değiştirir! Çocuğumun ya-

şamını yıktım ve bir kez daha düzeltemem bunun. Niye bu raporu yazıyorum! Kızılımsı at kuyruklu kıza aşık olmamıştım, yalnız dikkatimi çekmişti, o kadar, kendi öz kızım olduğunu bilemezdim, baba olduğumu bile bilmiyordum o zamanlar. Neden alın yazısı? Aşık değildim, tam tersine, şimdiye kadar tanıdığım kadınların hepsinden daha yabancıydı bana, konuştuğumuzda anlamıştım bunu, ve aslında konuşmamız bile akıl almaz bir raslantıydı, kızım ve ben. Birbirimizi görmeden de aynı yerde bulunmuş olabilirdik. Neden alın yazısı? Bambaşka da olabilirdi herşey.

Daha ilk günün akşamında, güneşin batışını filme çekişimden sonra ping pong oynadık, ilk ve son oyunumuz oldu. Konuşabilmek mümkün değildi; insanın bu kadar genç olabileceğini artık düşünemiyordum. Ona makinemden söz etmiştim, ama bütün bunlar sıkıyordu onu, söylediklerimin hepsi. Ping-pong'u umduğumdan daha iyi oynadım; yıllardır oynamamıştım. Tabii onun oyunu daha iyiydi. Servisleri iyi karşılıyordu. Eskiden ben de iyi keserdim ama çoktandır alışkanlığımı kaybetmiştim, bu yüzden çok yavaş oynuyordum. O nerede olursa orada karşılıyordu topu, ama her kez başarılı olamıyordu, kendimi savunuyordum. Ping-pong kendine güvenince iyi oynanır, başka türlü oynanamaz. Kızın dediğine göre o kadar yaşlı değilmişim, açıkça da belirttiğine göre umduğu gibi hoppa çıkmamışım, yavaş yavaş topun nasıl karşılanacağını anla-

dım. Mutlaka canını sıkıyordum. Öğleden sonraki bıyıklı genç tabii çok daha iyi oynuyordu. Sık sık eğildiğim için az daha başıma kan çıkıyordu, ama kız da yün hırkasını çıkarmak, hattâ blüzünü yukarı çekmek zorunda kaldı, sabırsızca at kuyruğunu ensesine fırlattı. Bıyıklı arkadaşı görünüp, elleri pantolon cebinde gülümsiyerek seyretmeye başladığında raketleri hemen bıraktım — oyunu bitirmeyi teklif etmeden teşekkür etti; ben de teşekkür edip ceketimi aldım.

Üstüne düşmedim.

Bir yığın insanla konuşmaya daldım, çoğu kez Mister Lewin'le sohbet ediyordum, yalnız Sabeth'le kalmıyorduk, hattâ masamdaki yaşlı bakirelerle de sohbet ediyordum, Cleveland'lı stenoculardı, Avrupa'yı görmeyi görev edinmişlerdi; ya da Amerikalı din adamı olan Chicago'lu papazla konuşuyordum, sadık bir adam —

Çalışmadan durmaya hiç alışık değildim.

Uyumadan önce hava almak için bütün güverteleri dolaşıyordum. Tek başıma. Karanlıkta ona rastladım — raslantı — ping-pong oynadığı arkadaşıyla kolkolaydı, beni görmezlikten geldi; sanki aşık olduğunu ne olursa olsun bilmemem gerekiyordu, bana bunu belli etmemek ister gibiydi.

Bana ne!

Ben, dediğim gibi, hava almak için dolaşıyordum. Ertesi sabah parmaklığın kenarında durduğum sırada, yanıma gelerek dostumun nerelerde olduğunu sordu. Kimi dostum sandığı beni ilgilendirmiyordu, İsrail'li ziraatçıyı mı, yoksa Chicago'lu papazı mı;

kendimi yalnız duyduğum kanısındaydı, bana karşı nazik davranmak istiyordu, bundan vaz geçmedi, beni deniz ulaşımı, radar, yer kabartıları, elektrik hakkında konuşmak zorunda bıraktı, şimdiye kadar bu konular hakkında hiç birşey duymamıştı. Hiç aptal değildi.

Şimdiye kadar hiç kimse Sabeth adını verdiğim bu kız kadar, asıl adı Elisabeth'di, korkunç geliyordu bu ad bana, Maxwell şeytanı diye adlandırılan şeyi bu kadar çabuk kavriyamamıştı. Kız hoşuma gitmişti, ama asla flört etmiyordum onunla.

Bir öğretmen gibi konuşuyor, gülümsediğinde korkuyordum. Sabeth Sibernetik hakkında hiç birşey bilmiyordu, ve her zaman bu konuda birşey bilmiyenlerle konuşulduğu zaman olduğu gibi, robot hakkındaki çocukça düşüncelerinin saçmalığını delillerle anlatmak zorunda kaldım, insanların makinaya karşı duydukları nefret beni sinirlendirir, çünkü aptalcadır, hep insanın makine olamayacağı nedenini söylerler.

Bugünkü Sibernetiğin **enformasyon** diye adlandırdığı davranışlarımıza cevap verilmesi, tabii bunlar otomatik cevaplar, çoğunlukla kendi isteğimizden çıkmış, makinanın da insan gibi görebileceği refleksler, hattâ çoğu kez makine daha iyi yapıyor bu işi. Sabeth kaşlarını çatıp (hoşuna gitmeyen bütün şakalarda yaptığı gibi) güldü. Ona Norbert Wiener'den söz ettim: **Cybernetics or Control and Communication in the Animal and the Machine**, M.I.T. 1948 (25). Tabii karikatürlerde çizilen robot adamı

(25) Kibernetik ya da hayvanda ve makinada denetim ve haberleşme (Massachusetts Institute of Tecnology: 1948)

kastetmiyordum, benim anlatmak istediğim, elektronik beyin de denilen en hızlı hesap yapan makineydi, bu makine bugün her türlü insan beynini aşmıştır. Her dakika 2 000 000 toplama ya da çıkarma yapabilir! Aynı hızla sonsuz küçük hesapları başarır, biz sonucu okuyuncaya kadar geçirdiğimiz zamanda hızla logaritmayı hesaplar ve şimdiye kadar bir matematikçinin hayatı boyunca halletmeye çalıştığı bir problem birkaç saat içinde çözülür, daha da doğru olur, çünkü makine hiç bir şeyi unutmaz, çünkü ona verilen bilgileri insan beyninden daha iyi kavrar ve olasılık hesaplarını yapar. Hep-sinden önemlisi ise, makinanın yaşamadığıdır, insanı yıpratan korku ve umudun ne olduğunu bilmez, sonuçla ilgili hiçbir isteği yoktur, olasılığın saf mantığına göre çalışır, bu yüzden diyorum ki ben: Robot herşeyi insandan daha iyi tanır, geleceği bizden daha iyi bilir, çünkü onu hesaplar, spekulasyona ve hayale dalmaz, kendi sonuçlarından yararlanır ve şaşırması olanaksızdır, robotun önceden sezişlere gereksinmesi yoktur.

Sabeth beni gülünç buldu.

Öyle sanıyorum ki gene de benden biraz hoşlanıyordu; bana güvertede rasladığında selâm veriyordu, şezlongunda oturup hemen kitabını eline alıyordu, ama el sallıyordu —

«Hello, Mister Faber!»

Bana Mister Faber diyordu, çünkü kendimi, adamın ingilizce söylenişine olan alışkanlığımla böyle tanıtmıştım, oysa bunun dışında almanca konuşuyorduk. Çoğunlukla onu rahat bırakıyordum.

Aslında çalışmam gerekiyordu —

Bu gemi yolculuğu korkunç bir duruma sokuyor insanı. Beş gün arabasız! Ben ya çalışmaya, ya da araba kullanmaya alışkınım, hiçbir şeyin akmaması, durgun oluşu benim için dinlenme olmuyor, alışmadığım her şey beni nasıl olsa sinirlendiriyor. Çalışmıyordum.

Boyna gidiyor insan, motorlar gece gündüz çalışıyor, onları duyuyor, hissediyoruz, hiç durmadan gidiliyor, ama yalnız güneş hareket ediyor, ya da ay, bir sanı da olabilir, gidildiği, bizim tekne sallanıp dalgalar yaratabilir, ufuk ufuk kalıyor, insan dairenin ortasında, tıpkı tutturulmuş gibi, yalnız dalgalar uzaklaşıyor, saatte kaç mille bilemem, ama oldukça hızlı, hiç birşey değişmiyor — yaşılanıyoruz yalnız!

Sabeth ya ping-pong oynuyor, ya da okuyordu. Saatlerce yürüdüm, gemide olmayan birine raslamak olanaksızdı oysa; on yıldır bu gemide yürüdüğüm kadar yürümemiştim, bazen papazı da çağırıyordum, tahta parçalarını iterek çocuk oyunları oynuyorduk, şimdiye kadar hiç bu kadar boş vaktim olmamıştı, oysa gemideki günlük gazeteyi bile okuyamıyordum.

News of Today — (26)

Yalnız güneş hareket ediyordu.

President Eisenhower says — (27)

Ne derse desin!

Önemli olan tahta parçasını doğru yere itmekti, diğer taraftan, gemide olmayan birinin gelmesi de ola-

(26) Bugünün haberleri.

(27) Başkan Eisenhower diyor ki —

naksızdı, Ivy örneğin, erişilemez durumdaydım.

Hava iyiydi.

Bir sabah papazla birlikte kahvaltı ettiğimde Sabeth'in masamıza oturması beni çok sevindirdi, siyah kovboy pantolonunu giymişti Sabeth. Çevremiz boş masa doluydu, ben kız benden hoşlanmasa diyordum, oturmazdı. Gerçekten çok sevindim. İkisi hiç sevmediğim Paris'deki Louvre müzesinden söz ederken, ben elmamı soyuyordum. İngilizcesi çok akıcı. Ne kadar genç oluşuna gene şaşırdım! Sonra insan kendi kendine bir zamanlar bu kadar genç olup olmadığını soruyor. Görüşleri! Hoşlanmadığı için Louvre'u gidip görmeyen bir insan olamazmış; Sabeth onunla alay ettiğimi sanıyor. Oysa benimle papaz alay ediyor.

«Mister Faber is an engineer» (*) — diyor —

Beni kızdıran mühendisler üzerine yaptığı aptalca espiri değil, onu görmek için masamıza gelmemiş olan kızla açıkça flört etmesi, kızın koluna, sonra omuzuna, sonra gene koluna koyduğu eliydi, etli eli. Ne diye kızı böyle tutup duruyor! Sırf Louvre'u bilen biri olduğu için mu?

«Listen», diyor durmadan, «listen!» (28)

Sabeth ise:

«Yes, I'm listening —» diyor (29).

Oysa söyleyecek hiç birşeyi yok papazın, bütün Louvre numaraları kızı tavlamak için, ona dokunmak için, yaşlı adam numaraları, bir de benimle alay ediyor.

Batı Faber mühendistir.

(28) Dinle.

(29) Evet, dinliyorum.

«Go on», diyor bana, «go on!»

Olayların altından kalkabilen teknisyenin mesleği bence erkekçe bir meslektir, gemide olduğumuzu, yani tekniğin yarattığı birşeyin üzerinde olduğumuzu saptadım —

«True», dedi, «very true!» (30)

Bu arada durmadan kızın kolunu tutuyordu, heyecanlı ve ilgili görünüyordu, sırf kızın kolunu bırakmamak için tabii.

«Go on», dedi, «go on!» (31)

Kız beni desteklemek istiyor ve konuyu Louvre'daki heykelleri bilmediğim için, benim robota getirmek istiyordu, oysa benim robot üzerine konuşmaya hiç de niyetim yoktu, ve birden kesinlikle, heykel ya da benzeri şeylerin (bence) robotun atalarından başka birşey olmadıklarını söyledim. İlkeller insan vücutları yaparak ölümü yok etmek istiyorlardı — biz ise insan vücudunu tamamlıyoruz. Mistisizm yerine tekniği getirdik!

Allahtan Mister Lewin geldi.

Mister Lewin'in de Louvre'u görmediği ortaya çıktı, masadaki konuşma değiştirildi, çok şükür. Mister Lewin dün geminin makine dairesini gezmiş — böylece çiftli konuşma olanağı oldu:

Papazla Sabeth Van Gogh üzerine konuşmaya devam ettiler, Lewin'le ben de diesel motorları üzerine, diesel motorları beni ilgilendirdiği halde, gözümü kızdan ayıramıyordum: Papazı son derece dikkatli dinliyordu, papaz da kızın elini alıp masanın

(30) Doğru, çok doğru.

(31) Devam, devam.

üzerine daha yakınına peçete gibi koyuyordu.

«**Why do you laugh?**» diye sordu bana (32).

Hiç, gülüyordum, işte.

«**Van Gogh is the most intelligent fellow of his time**» diyor bana, «**have you ever read his letters?**» (33).

Sabeth ekliyor:

«Gerçekten çok şey biliyor.»

Mister Lewin ve ben elektrikten söz ederken bu sefer papaz ve sepetdeki keklik birşey anlamıyorlar, papaz elmasını soyup susuyor.

Sonunda söz İsrail'e geliyor.

Daha sonra güvertede Sabeth bana (benim ısrarım olmadan) makine dairesini benimle birlikte gezmek istediğini söylüyor; ben daha önce makine dairesini mutlaka gezeceğimi söylemiştim. Onu kesinlikle tedirgin etmek istemiyordum. Nasıl olup da şezlongum olmadığına şaşıtı ve kendininkini vermeyi teklif etti, hemen, çünkü o zaten ping-pong oynamaya söz vermiş. Teşekkür ettim, gitmişti bile —

Sonradan şezlongunda sık sık oturdum, hostes beni götürür görmez onun şezlongunu çıkarıp açıyordu, beni Mister Piper diye selâmlıyordu, çünkü şezlongunda: **M'ss E. Piper** yazılıydı.

Kendi kendime bu genç kızın bana Hanna'yı hatırlattığını söylüyordum. Bugünlerde gene sık sık Hanna'yı düşünüyordum. Benzerlik ne demek? Hanna esmerdi, Sabeth ise sarışın, giderek kızılımsı saçlı, ben de tutup ikisini saçlarına göre karşılaştırıyor-

(32) Niçin gülüyorsunuz?

(33) Van Gogh zamanının en akıllı adamıdır, mektuplarını hiç okudunuz mu?

dum. Can sıkıntısından oluyordu bu. Sabeth, o zamanlar Hanna'yı tanıdığım yaşıydı, onun gibi iyi almanca konuşuyordu, âlâ diyordum, iyi almanca konuşan bir yığın insan var. Saatlerce şezlongunda uzanıyordum, ayaklarımı beyaz, titreyen parmaklılara uzatıp, denize bakıyordum. Ne yazık ki yanıma teknik dergilerden almamıştım, roman okuyamam, okuyacağıma düşünürüm daha iyi, neden bu titreşim var diyordum, neden engellenemiyor, ya da Hanna'nın şimdi kaç yaşında olabileceğini düşünüyordum, beyaz saçlı mıydı acaba? Uyuyabilmek için gözlerimi kapadım. Hanna gemide olsa şüphesiz onu hemen tanırdım. Belki de gemidedir diye düşündüm! Ve doğruldum, Hanna'nın gerçekten gemide olabileceğine inanmadığım halde şezlongların arasında dolaştım. Vakit geçirme mi! Gene de (açıkça söyliyeyim) korkuyordum, olabilirdi de, artık genç olmayan bir çok kadını inceledim, koyu bir güneş gözlüğü takınca yapabiliyor insan bunu; ayakta durup sigara içerek gözetlenir, gözetlenenler farkına varmaz, büyük rahatlıkla, objektif gibi. Yaşlarını düşünüyordum kadınların, kolay değildi; saç rengine o kadar bakmıyordum, daha çok açık oldukları sürece, bacaklarına, ayaklarına, en çok da el ve dudaklarına bakıyordum. Arasıra, çok hoş dudaklar var diye düşündüm, oysa boyunları kertenkelelerin buruşmuş cildini hatırlatıyordu, Hanna'mın hâlâ çok güzel olacağını düşünüyordum, sevmeye değer demek istiyorum. Ne yazık ki çoğunun gözleri gözükmüyordu, bir yığın güneş gözlüğü. Çeşit çeşit eskimiş, çeşit çeşit, belki de hiç açmadan, çeşit çeşit çökmüş kadın burada yatıyordu. Makyaj

yaratığı Amerikalı kadınlar. Biliyordum ki Hanna hiçbir zaman böyle bir görünüşte olamazdı.

Yeniden oturdum.

Rüzgâr bacada ıslık çalıyordu —

Dalgaların köpükleri —

Bir ara ufukta bir şilep gözüktü —

Canım sıkılıyordu, onun için Hanna diye saçmalayıp duruyordum, ayaklarımı titreşimi durmayan beyaz parmaklıklara dayamış yatıyordum, Hanna için düşündüklerim ufak bir not olurdu, ama o burada olmadığı için işe yaramıyan bir not, onu görmedim, gözlerimi kapatınca bile.

Yirmi yıl az değil.

Onun yerine (gözlerimi açmıştım, çünkü şezlonguma vuruluyordu) bu gencecik şey vardı karşımda, adı Bayan Elisabeth Piper olan kız.

Ping-pongu bitmişti.

Beni en çok şaşırtan, konuşurken, karşı çıkmak istediği yerde, at kuyruğunu ensesine doğru fırlatması oluyordu (Hanna'nın at kuyruğu olmamıştı hiç!), ya da bir şeyi olağan bulmadığı zaman omuz silkmesi, gururluydu. Ama en çok, yaptığım bir espiriye aptalca bulduğu halde gülmek zorunda kalınca alnında meydana gelen çizgilere şaşıyordum. Beni şaşırtıyordu, ama oyalamıyordu. Hoşuma gidiyordu. Daha önce bir yerde gördüğü için insanın hoşuna giden davranışlar vardır. Benzeme söz konusu idiye bile, deneylerime dayanarak gene de bir soru işareti koymuştum. Hakkımızda hiç bir şey bilmedikleri halde bizi çok benzetenlere kardeşimle ben ne kadar gülerdik!

Kardeşim evlât edinilmişti. Biri (örneğin) sol kaşı-

nı kaşımak için sağ elini başının arkasından geçirir-
se şaşırırm, hemen babamı düşünürüm, ama hiçbir
zaman böyle davranan bir başka kimsenin babamın
erkek kardeşi olabileceği aklıma gelmez. Ne papaz
ne de falcıyım. Ne diye Elisabeth Piper adında bir
kızın Hanna'nın kızı olabileceğini düşünüyüm. O za-
man gemiye bindiğimde, (ya da daha sonra) bu
genç kızla Hanna arasında bir ilgi olabileceğine en
ufak şüphem olsaydı, Joachim'le olan hikâyeden
sonra hep Hanna'yı düşünüyordum, tabii kıza he-
men annesinin kim olduğunu sorardım. Adı nedir
derdim. Nerelidir? — nasıl davranırdım bilmiyorum,
ama kesinlikle başka türlü, tabii ki başka türlü, has-
ta değilim ki, kızıma kızım gibi davranırdım, sapık
değilim ki! Herşey öyle doğaldı ki —

Yolculuk dostluğu —

Bir kez Sabeth'i deniz tuttu; söz dinleyip güverteye
gideceğine, kabinine gitmek istedi, sonra koridorda
kustu, arkadaşı onu yatağına götürdü, kocasıymış
gibi davranıyordu. Allahtan yanlarındaydım. Siyah
kovboy pantolonu içinde Sabeth yüzünü yana çevir-
miş yatıyordu, at kuyruğu başka türlü yatmasını ön-
lüyordu, olduğu gibi. Hareketsiz, bacaklarını ayır-
mış yatıyordu, yüzü kireç gibi beyazdı. Oğlan elini
tutuyordu. Hemen kamara pencerelerinden birini
açtım. Hava girsin diye, ona su uzattım. —

«Teşekkür ederim!» dedi oğlan, bu sırada yatağının
kenarında oturuyordu, ayakkabılarını çözdü, gönül-
lü hastabakıcı rolündeydi. Sanki kızın sıkıntısı ayak-
larındaydı!

Kabinde kaldım.

Kırmızı kemeri çok sıkılmıştı, görülüyordu bu, ama

kemerini çözmek bizim işimiz değil diye düşündüm —

Oğlana kendimi takdim ettim.

Tam tokalaşmıştık, adam gene kızın yatağının kenarına çöktü. Belki gerçekten flörtüydü. Sabeth böyle yattığında tam bir kadındı, çocukluğun izi kalmamıştı; yukardaki yataktan bir örtü alıp üzerine örttüm, belki üşüyordu.

«Teşekkür ederim!» dedi oğlan —

Bu genç adamın da artık yapılacak birşey olmadığını ve kızı yalnız bırakmamız gerektiğini anlamasını bekledi.

«Bak!» dedi.

Süzdüm onu, beni güvertede bir yerde kaybetmek ve yalnız olarak kızın odasına geri dönmek istiyordu. Ping-pong oynamayı teklif ettim... Sempatik değilse de, düşündüğüm gibi budala değildi. Ne diye bıyık bırakır insan? İki masa da dolu olduğu için ping-pong oynıyamadık; onu çeneye tuttum — tabii almanca konuşuyorduk, türbinleri anlattım, oğlan grafikçiydi, sanatçı yani, ama çalışkan. Benimle resim, tiyatro ve benzeri şeyler üzerine konuşulamayacağını anlayınca tüccarca konuşmaya başladı, epey çaba gösterdi, sonradan anlaşıldığına göre İsveçre'li çıktı —

Sabeth'in bu oğlanın nesini beğendiğini anlamadım. Aşağılık duygusuna kapılmam için neden yok, öke değilim, gene de yüksek mevkide bir adamım, ama bu gençleri, konuşma biçimlerini, zekâlarını gittikçe çekemez oluyorum, anlattıkları hep geleceğe ait planlar, düşler, bunlarla övünüp kendilerini önemsiyorlar, oysa herbirimizin bu dünyada neler yaptığı

kimseyi ilgilendirmmez; onlara bunları anlatınca, nezaketle gülümsüyorlar.

«Sizi tutmak istemem!» dedim.

«İzninizle?» dedi.

«Rica ederim!» dedim —

Beni iyileştiren ilâçlardan götürdüğümde Sabeth içeriye kimseyi bırakmak istemiyordu, gülünç kızdı, oysa giyimliydi, kapı aralığından görmüştüm. Arkadaşı kabinede miydi bilmiyorum. Kızı ilâçları mutlaka almaya zorluyordum. Amacım ona yardım etmektir, elinin tutulması ve lastik ayakkabılarının çıkarılmasıyla ona yardım edilmiş olmuyordu. Sabeth gibi bir kızın gerçekten bir adamla yalnız kalıp kalmadığı beni ilgilendirmiyordu, ama lâf olsun diye düşünüyordum bunu, (bu kadar rahat davranışını hiçbir zaman çözemedim).

O zamanlar bildiğim:

Burslu olarak bir sömestr Yale'de okumuş, şimdi Atina'ya annesinin yanına dönüyormuş, Bay Piper ise Doğu Almanya'da imiş, çünkü hâlâ komünizme inanıyormuş, bugünlerdeki en büyük derdi Paris'te ucuz bir otel bulmakmış — sonra oto-stopla Roma'ya gitmek istiyormuş (bence çılgınlıktı bu), ne olmak istediğini bilemiyorum, çocuk doktoru ya da desinatör ya da benzeri bir şey, belki de hostes olacaktır çok uçabilmek için, her ne olursa olsun, bir gün mutlaka Hindistan ve Çin'e gitmek istiyordu. Sabeth yaşımı (benim sorum üzerine) kırk olarak tahmin etti, yakında elliye basacağını duyunca da çok şaşırmadı. Kendi yirmi yaşındaydı. Bende onu en çok şaşırtan şey, Lindnberg'in Atlantik uçuşunu (1927) resmen hatırlamamdı, o zamanlar yirmi ya-

şındaydım, inanmadan önce hesapladı bunu! Benim yaşımda birinin, Sabeth'e göre, Napolyon'dan da aynı ses tonuyla söz etmesi birşeyi değiştirmezdi. Çoğu kez parmaklıklara dayanıyordum, ayakta durarak, çünkü Sabeth'in (çoğu kez mayosuyla) yerde oturup benim şezlongta oturmam olmuyordu; bana pek amcavari geliyordu bu, bunun tersi ise, yani Sabeth'in şezlonga uzanıp benim yerde çömelmem gülünç olurdu —

Sırnaşmak istemiyordum kesinlikle.

Kafasında tarımdan başka birşey olmayan Mister Lewin'le ya da başka bir yolcuyla satranç oynuyordum; yirmi taştan sonra mat oluyorlardı, can sıkıcıydı, ama kızı sıkılmaktansa kendi canım sıkılsın daha iyiydi, yani Sabeth'in yanına gerçekten anlatacak birşeylerim olduğunda gidiyordum.

Hostes olmasını yasakladım.

Sabeth çoğu kez kalın kitabına dalmış oluyordu, Tolstoy'dan söz ettiğinde, bu kızın erkekler hakkındaki neler bildiğini kendi kendime soruyordum, Tolstoy'u bilmem. Tabii,

«Şimdi gene Tolstoy gibi konuşuyorsunuz!» dediğinde benimle alay ediyordu.

Bir kez barda — bilmem neden — birdenbire, artık hiç bir şeye dayanmaya gücü kalmamış olan arkadaşşımdan, onu nasıl bulduğumuzdan — Allahtan kilitli kapıların ardında oluşundan, yoksa onu leş kargalarının ölü bir eşegi parçalar gibi didik didik etmiş olacaklarından söz ettim.

Sabeth atıyorum sandı.

Üçüncü ya da dördüncü pernod'mu içiyordum, güldüm, ipe asılı bir insanın nasıl görüldüğünü anlat-

tım: havada sallanır gibi duran iki ayak —

Sandalye düşmüştü.

Sakallıydı.

Niye anlatıyordum bilmiyorum, Sabeth güldüğüm için beni hain buldu; arkadaşım gerçekten taş bebek gibi donuktu —

Anlatırken çok sigara içtim.

Yüzü: kandan simsiyahtı.

Rüzgârda korkuluk gibi dönüp duruyordu —

Kokuyordu da.

Tırnakları mor, kolları gri, elleri beyazımsıydı, sünger renkleri —

Onu tanıyamamıştım.

Dili de mavimsi —

Aslında anlatılacak bir yanı yoktu, yalın bir kaza, sıcak rüzgârda dönüp duruyordu, dediğim gibi, şişmiş —

Hiç anlatmak istemiyordum.

Kolları iki sopa gibi sert —

Ne yazık ki Guatemala'da çektiğim filmler banyo edilmemişti henüz, insanın nasıl böyle asılı olduğunu görmek gerek, anlatmak mümkün değil.

Mavi gece elbisesi içinde Sabeth —

Çoğu kez birdenbire tam gözlerimin önünde asılı görüyordum dostumu, sanki gömmemiştik onu, birdenbire — belki bu barda radyo çaldığı içindi, radyosunu bile kapatmamıştı dostum.

İşte böyle olmuştu.

Onu bulduğumuzda, dediğim gibi, radyosu çalışıyordu. Yüksek sesli değil. Önce öteki odada birinin konuştuğunu sandık, ama yanda bir oda yoktu, arkadaşım tek başına yaşıyordu, ancak müzik başladı-

ğında, sesin radyodan geldiğini düşündük, tabii hemen kapattık radyoyu, dans müziği çalıyordu, hiç de uygun bir müzik değildi —

Sabeth sorular soruyordu.

Neden yapmış olabileceğini?

Söylememişti ki, bir bebek gibi asılı duruyor ve kokuyordu daha önce de söylediğim gibi, kendi kendine ılık rüzgârda dönüyordu —

İşte böyle olmuştu.

Ayağa kalktığımda sandalye devrildi, gürültü çıktı, barda heyecan oldu, ama kız sandalyeyi kaldırdı hiç bir şey olmamış gibi, beni kabinime kadar götürmek istedi, ama ben istemedim.

Güverteye çıkmak istiyordum —

Yalnız kalmak.

Sarhoştum.

Bir kere olsun Joachim Hencke adını ansaydım herşey anlaşılacaktı. Herhalde adını hiç söylememiştim, yalnız bir dostumdan söz etmişim, Guatemala'da kendini asan bir dostumdan, acıklı bir kaza-

Bir ara kızın filmini çektim.

Sabeth bunu farketğinde dilini çıkardı; dışarıya uzamış dilini de filme çektim, bu işe o gerçekten kızıncaya kadar devam ettim. Ne sanıyormuşum kendimi? Sonra açıkça ondan ne istediğimi sordu. Bir öğleden önce oluyordu bu.

Keşke Sabeth'e müslüman olup olmadığını sorsaydım, onlar filme çekmezler kendilerini, ya da boş inançlı olup olmadığını, Kız ne sanıyordu? Bütün filmi (Ivy'nin teleobjektifle çekilmiş el sallayışı dahil) çıkartıp güneşe tutmak ve yakmak istedim:

Buyrun! Bütün sabah bana «Beni boyna gözetliyorsunuz Mister Faber, hoşlanmıyorum bundan!» dediği zaman kullandığı ses tonu beni kızdırmıştı, bu kız beni ne sanıyordu.

Beni sempatik bulmuyordu.

Doğruydu, daha sonra yemekten sonra, ne zaman makine dairesine gideceğimi söyleyeceğime daha önce söz verdiğim ona bunu hatırlattığımda sahte umudlara kapılarak davranmamıştım.

«Şimdi mi?» diye sordu.

Kitabındaki bir bölümü bitirmeliymiş.

«İyi!» dedim.

Onu bekledim. Darılmadan. Başkalarının canını sık-
tığım zaman kendimi hiç beğenmem, beni beğenme-
yen kadınların peşinden koşmak da hiç adetim de-
ğildir; açıkçası, böyle bir şeye hiç de gerek duyma-
dım... Bu büyüklükteki bir geminin makine dairesi
fabrika büyüklüğündedir. En önemli şey büyük Die-
sel transmisyon tertibatıdır, bir de sıcak su, hava-
landırma ve elektrik akımını temin eden makineler
var. Bu konudan anlıyan biri için olağanüstü bir-
şey olmasa da, geminin bir parçası olan bölümü
ve tesisatı görmeğe değer buluyorum, ayrıca çalışan
makinelere de insana sevinç verir. Ayrıntılara inme-
den ana tesisatı kısaca anlattım ona; kilovatdan,
hidrolik'den, amper'den söz ettim, bunlar Sabeth'in
okulda okuduğu, ama unuttuğu, gene de kolayca ha-
tırladığı şeylerdi. Onu en çok, ne işe yararlarsa ya-
rasınlar, bir yığın boru etkiledi, bir de büyük mer-
diven boşluğu ile beş altı kat yukardan bulutlu gök-
yüzünün görünüşü. Hepsini çok sevimli bulduğu
makinecilerin, okyanusu görmeden, ömür boyu ok-

yanusda gitmeleri onu ilgilendirdi. Ben (herhalde kızım sandıkları) Sabeth'e onların merdivenleri çıkarken nasıl baktıklarını farkettim.

«Ça va, Mademoiselle, ça va?» (34)

Sabeth kedi gibi tırmanıyordu.

«Pas trop vite, ma petite —!» (35)

Bence bu yaptıkları ayıptı, ama Sabeth hiç birşeyin farkında değildi. Beyaz dikişli siyah kovboy pantolonu içinde Sabeth, arka cebinde yeşil tarak, kırmızımsı at kuyruğu sırtına iniyor, siyah süeteri altında omuzları, dik ve uzun sırtındaki çertikler, sonra kalçaları, siyah pantolonun içindeki genç bacakları, pantolonu diz boşluğunda buruşmuş, ayak bilekleri — bütün bunları çekici değil, güzel buluyordum. Yalnız çok güzel!

Bir diesel ocağının cam penceresi önünde duruyorduk, ona kısaca açıkladım motoru, ellerim pantolonumun cebindeydi, sabah kahvaltıda papazın yaptığı gibi çok yakınımnda olan kolunu ya da omzunu tutmayı istemiyordum.

Kıza dokunmak istemiyordum.

Birden kendimi çok yaşlı buldum —

Ayağı demir merdivenin boşluğuna kaydığında onu hemen kalçalarından yakalayıp yukarı kaldırdım. Kalçaları şaşılacak derecede hafif aynı zamanda güçlüydü, Studebaker'imın direksiyonu gibi ele geliyordu, aynı çapta zaten, hoştu, bir an, sonra delikli tenekeden meydana gelen yerin üzerinde ayaktaıdı, hiç kızarmadan, gereksiz olan ilgime teşekkür etti

(34) İyi, Matmazel, iyi?

(35) Çok hızlı değil, küçüğüm.

ve ellerini orada duran bir demet toz bezine sildi. Benim için de heyecanlandırıcı bir durum olmamıştı bu, yolumuza devam edip ona göstermek istediğim makaralara geldik. Bunların nasıl çalıştığını, çeliğin titreşimle nasıl yorultulduğunu sessizce kendi kendime düşündüm, ya da gürültüde düşündüm, gürültüden konuşulmuyordu bile — sonra kıza nerede bulunduğumuzu anlattım. Bağırarak zorunda kalıyordu insan.

Su yüzeyinden tahminden sekiz metre aşağıdaydık! Anlamak istedim. Tahminen! diye bağırdım: Belki de altı metre! Bu konstrüksiyonun dayanması gereken su basıncına ilgisini çektim, fazla geldi — çocuksu fantazisi dışardaki balıklardaydı, ben konstrüksiyonu gösterirken, işte! diye bağırdım ve elini tutup yetmiş milimetrelik perçine koydum anlattığımı daha iyi anlasın diye. Köpek balıkları mı? Başka hiç birşey anlamadım. Neden köpek balığı olsun? Bilmiyorum! diye bağırdım. Ve konstrüksiyonu gösterdim, gözleri dondu kaldı.

Ona birşeyler göstermek istemiştım.

Yolculuğumuz sona eriyordu, üzülüyordum, bir öğleden sonra, bir gece ve bir sabah kalmıştı.

Mister Lewin bavullarını topluyordu bile.

Bahşış konusunu konuştuk —

Yirmi dört saat içinde nasıl vedalaşacağımızı düşündükçe yoruluyordum, herkese allaismarladık demek, iyi dileklerde bulunmak, yarı şaka karışık vedalaşmak; tarımda bol şans Mister Lewin, Louvre'da bol şans dilemek bizim papaza — birbirimizden bir daha hiç haber alamıyacağımız beni yoruyordu. Barda oturuyordum —

Yolculuk dostlukları!

Birden hiç huyum olmadığı halde duygulandım, gemide her gemide son gece yapıldığı gibi balo verilecekti; rastlantıya bakın ki ellinci yaş günüme raslıyordu, tabii kimseye söz etmedim bundan.

Hayatımda ilk kez evlenme teklif ettim.

Aslında Mister Lewin'le oturuyordum, danslı balolardan pek hoşlanmıyordu, onu (doğum günüm olduğunu söylemeden) Burgunder içmeye davet ettim, gemide bulunan en iyisini tabii, (insan bir ke-re 50 yaşma girer diye düşünüyordum): Beaune 1933 vardı, şişesi içinde son derece fiyakalı, tadı biraz zayıf, ne yazık ki biraz da bulanık, tabii Kaliforniya Burgundy'sini bile beğenen Mister Lewin buna aldırmadı. Şarap beni şaşırtmıştı (ellinci yaş günümü başka türlü düşünmüştüm doğrusu), ama bunun dışında mutluydum, Sabeth bir an sıkılmış limonunu içmek için masaya geldi, sonra gene dansa davet edildi bıyıklı grafikçisi tarafından, gemi süvarileri merasim elbiselerini giymişlerdi, operetlerdeki gibi pırıl pırıldılar, Sabeth her zamanki gibi mavi gece elbisesini giymişti, zevksiz bir elbise değildi, ama ucuz ve çocuksu... Yatsam mı diye düşünüyordum, midem gene ağrıyordu, bir de orkestraya çok yakın oturuyorduk, gürültü fazlaydı, nereye bakılırsa rengarenk karnaval görünüyordu; sigara dumanları arasında Guatemala'nın güneşi gibi buğulanmış kâğıt fenerler, her tarafta süslemeler, soytarılık yığını, yeşil kırmızı, erkekler smokinleri içinde leş kargaları gibi kara, onların tüyleri de böyle parlıyordu —

Bunu düşünmek istemedim.

Öbürgün Paris'deydik — bu kargaşalık içinde düşünemediğim yalnız buydu — midemi göstermek için bir doktora gidecektim.

Gülünç bir geceydi —

Mister Lewin şaraba alışık olmadığı için biraz eğlendirici oldu ve birdenbire Sabeth'i dansa kaldırmak cesaretini buldu kendinde, dev gibi bir adam, kız onun göğsüne geliyordu, o da kâğıt süslere takılmamak için kafasını eğiyordu. Sabeth onunla yukarı doğru bakarak konuşuyordu. Mister Lewin'in koyu renk elbisesi yoktu, her dansı mazurkaya uydurmaya çalışıyordu, çünkü Polonya'da doğmuştu, çocukluğu Getto'da geçmiş, v.b. Sabeth onun omuzuna yetişebilmek için uzanmak zorunda kalıyordu, tramvayda tutunmak isteyen mektepli kızlar gibi. Ben oturup Burgunder'imi yudumladım, doğum günüm olduğu için duygulu olmamaya karar vermiştim, içtim. Almanlar köpüklü şarap ya da şampanya içiyorlardı; gene Herbert'i düşünüyordum, daha doğrusu alman pürosunun geleceğini ve Herbert'in tek başına kızıl derililer arasında ne yaptığını.

Sonra güverteye çıktım.

Sabeth beni aradığında tamamen kendime gelmiştim, ona üzüteceğini söyledim, inceydi elbisesi. Üzüntülü olup olmadığımı sordu. Dans etmiyordum. Bugünün danslarını seyretmek için neşeli buluyorum, varoluşçuların bu sıçramalarını, herkes kendi başına dans ediyor, kendi kol ve bacaklarını hareket ettiriyor, silkelenip duruyorlar, sar'alı gibi, ama neşeli, çok çekici doğrusu, ama bana göre değil.

Ne diye üzüntülü olayım?

İngiltere henüz görünmüyor —

Sonra ona üşütmesin diye ceketimi verdim, at kuyruğu arkada durmuyordu bir türlü, bağladı onu.

Kırmızı bacalar projektörler altında —

Sabeth güvertede bu geceyi nefis buluyordu, her şeyin rüzgârda sallanıp ıslık çalmasını, kurtarma kayıklarındaki yelkenleri, bacanın dumanını —

Müzik hemen hemen duyulmuyordu.

Yıldızlar üzerine konuştuk — olağan şeyler, kimin gökyüzünü daha iyi tanıdığı ortaya çıkıncaya kadar konuştuk, ona bugünlerde kuzeyde görünen kuyruklu yıldızı gösterdim. Az kalsın doğum günüm olduğunu da ağızımdan kaçırıyordum. Bu yüzden kuyruklu yıldız görünüyor diyecektim!

Ama şakası bile doğru olmazdı, çünkü bu yıldız bir haftadan beri görölüyordu, bu geceki gibi belirli olmasa da, en azından 26.IV. den beri gözüküyordu. Böylece doğum günümünden (29.IV.) hiç söz etmedim.

«Ayrılırken» dedim, «sizden iki şey istiyorum. Birincisi hostes olmamanız —»

«İkincisi?»

«İkincisi», dedim, «otostopla Roma'ya gitmemeniz. Gerçekten! Tren ya da uçak biletinizi ödemeye hazırım —»

O sırada Roma'ya birlikte gideceğimizi bir an bile aklımdan geçirmemiştim, Sabeth'le birlikte, Roma'da hiçbir işim yoktu.

Benimle alay etti.

Yanlış anlamıştı beni.

Gece yarısından sonra soğuk büfe vardı her zaman olduğu gibi — aç olduğumu söyleyip, soğuktan ta-

kırdıyan Sabeth'i içeriye götürdüm, cekete rağmen donduğunu görmüştüm. Çenesi birbirine çarpıyordu.

Aşağıda balo devam ediyordu —

Yalnız olduğum için üzüldüğümü söylemesi keyfimi kaçırdı. Yalnız yolculuk yapmağa alıştım. Bütün gerçek erkekler gibi işimle yaşarım. Yalnız otur-maktan gurur duyarım ve değişmesini istemem bu durumun, bence erkekler için tek çıkar yol budur, tek başına yaşlanmanın, bir tek söz söylememenin tadını çıkarıyorum. Bunu anlayabilecek kadın nerede? Nasıl uyuduğumun sorulması bile beni tedirgin ediyor, önceden düşünmeye alışkınım, geriyi, geride kalmış düşünmem, daha çok planlarım. Gece yapılan yapmacıklara evet, ama sabahkileri çekemem, açıkcası, bir kadınla üç ya da dört günden fazla birlikte olmak, yapmacıkların ancak başlangıcıdır, sabah sabah duygusallık, bunu hiçbir erkek çekemez. Bulaşık yıkarım daha iyi!

Sabeth güldü —

Kadınlarla kahvaltı etmek, kural dışı olarak tatil-deyken olabilir, balkonda kahvaltı, ama hiç bir zaman üç haftadan daha uzun bir süre buna dayanamadım, açıkcası, tatil deyken çekiliyor, çünkü insan zaten bütün bir gün ne yapacağını bilemiyor, ama üç haftadan (en geç) sonra gene türbinlerimi öz-lüyorum; örneğin, sabahleyin henüz giyinmeden çi-çekleri vazoya başka biçimde koyabilen bir kadın, bu işi yaparken bir de evlilik ve aşk üzerine konu-şursa, hiçbir erkek buna dayanamaz, sanıyordum, ya da dayanıyorsa, yapmacık yapıyordur.

Ivy geldi aklıma; Ivy demek sarmaşık demektir,

bence bütün kadınlar aslında sarmaşıktır. Ben yalnız kalmak istiyorum! İki kişilik bir odanın görünüşü bile, otelde değilse — çünkü orayı kısa süre sonra terkeder insan — kalıcı bir iki kişilik odanın görünümünü bana lejyonu hatırlatır —

Sabeth beni inatçı buldu.

Ama dediğim gibiydi herşey.

Konuşmaya devam etmedim; oysa Mister Lewin'in bir tek kelime anladığı yoktu sanıyorum, bardağını doldurmak istediğimde elini bardağın üzerine koydu hemen ve beni saygısız bulan Sabeth dansa kaldırıldı... Saygısız değilim, ama son derece gerçekçiyim, kadınlar da buna tahammül edemezler zaten. Ivy'nin dediği gibi hain değilim, evliliğe karşı da değilim, çoğu kez kadınlar, benim evlenecek tipte bir adam olmadığımı söylemişlerdir. Durmadan duygulu olamam. Benim için yalnız olmak tek çıkar yol, çünkü bir kadını mutsuz etmek istemem, zaten bütün kadınlar mutsuz olmaya yatkındır. Şunu belirteyim ki, yalnız olmak her zaman hoş değil, insan hep formunda olmuyor. Üstelik biz formumuzda olmayınca kadınların da formunda olmadıklarını saptadım, canları sıkıldığı an, yakınmaları başlıyor duygusuzmuşuz diye.

Sonra, açıkcası, tek başıma sıkılırım daha iyi. Şunu da açıklayayım, her zaman televizyon seyretmeği hiç istemem (ayrıca sırası gelmişken söyliyeyim, televizyon önümüzdeki yıllarda daha düzelecek, buna inanıyorum), her zaman neşeli de değilimdir, ama işte asıl o zaman yalnız kalmak istiyorum. Bildiğim en mutlu anlarımdan biri, bir topluluktan ayrılıp, arabama oturduğum, kapısını kapatıp, anah-

tarı soktuktan sonra, sigaramı arabanın çakmağıyla yakıp sonra anahtarı çevirip ayağımı gaza bastığım andır; insanlar bana yorgunluk verir, erkekler de. Neşeli olmaya gelince, bunu önemsemem dediğim gibi. İnsan bazen yumuşuyor ama sonra gene toparlıyor kendini. Yorgunluk işaretleri! Çelikteki gibi. Duygulanmak, saptadım bunu, yorgunluk işaretidir, başka bir şey değil, hiç değilse ben de böyle bu. İnsan gevşiyor! O zaman mektuplar yazmanın bile faydası yok yalnız olmamak için. Hiç birşey değişmiyor; sonra insan tek başına evde kendi ayak seslerini duyuyor. Daha fenası, köpek mamasını, ya da hamur tozunu ya da bilmem daha neleri metheden, sonra birden susan spiker sesleri: Yarın sabaha kadar hoşça kalın! Oysa saat daha iki. Sonra cin, sek sevmediğim halde, bir de sokaktan gelen sesler, klakson sesleri ya da metro gürültüsü, arasıra uçak sesleri, her neyse. Böyle anlarda uyuduğum da olur, gazete dizimde, sigara halının üzerinde kalır. Kendimi toparlıyorum. Neden? Gece yayınında bir senfoni, kapatıyorum. Şimdi ne yapmalı? Sonra öylece dikilip kalıyorum, bardağımda sevmediğim cin, içiyorum; evimde ayak sesleri duymamak için ayakta duruyorum, yalnız benim olan ayak seslerini duymamak için. Bütün bunlar acıklı değil, yorucu yalnız: İnsan kendi kendine iyi geceler dileyemez — Evlenmek için neden mi bu? Danstan limonatasını içmek için dönen Sabeth bana çarptı: —

Mister Lewin — bu kocaman adam, uyuyordu gülmüsiyerek, sanki bütün bu kargaşalığı, şeritleri, balonları, birbirlerine sıkı sıkıya sarılmış çiftleri

uyurken de görüyordu.

Durmadan ne düşündüğümü sordu.

Bilmiyordum.

Kendinin ne düşündüğünü sordum.

Biliyordu.

«Evlenmelisiniz Mister Faber!»

Sonra gene arkadaşı belirdi, onunla dans edebilmek için bütün güvertelerde aramış onu, bana baktı —

«Rica ederim, buyrun!» dedim.

Çantası bende kaldı.

Ne düşündüğümü kesinlikle biliyordum. Anlatması güç. Koklamak için bardağımı salladım, kadınla erkeğin nasıl çiftleştiklerini düşünmek istemiyordum, gene de birden gözümün önünde belirmişti, istemeden, şaşırdım, yarı uykuda duyulan korku gibi ürk-tüm.

Neden böyle? Bir kere, dışardan bakıldığında, neden belden aşağısı ile oluyor? Burda oturup dans edenleri seyrederken, işi bütün nesnelliği ile düşünecek olursak, olanaksız görülüyor.

Neden böyle? İç güdüyle olmasa soyut birşey geliyor insana, bunu düşünmek bile çılgınlık, giderek sapıklık.

Bira ısmarladım —

Belki de sapığım ben.

Yan gözle gördüğüm kimseler, o sırada burunları arasına portakal sıkıştırıp dans etmek üzereydiler — Lajser Lewin ne düşünüyor acaba bu konuda?

Gerçekten horluyordu, konuşulacak gibi değildi, ağzı yarı açıktı, yeşil akvaryum camı içinde bir balığın kırmızı ağzı gibi diye düşündüm —

Aklıma Ivy geldi.

Ivy'e sarıldığım zaman, filmlerimi banyo ettirmeliydim, Williams'a telefon etmeliydim diye düşünüyordum! Ivy bana: **I'm so happy, o Dear, so happy, o Dear, o Dear!** (36) dediği zaman kafamda bir satranç problemini çözüyor da olabilirdim. Başımın arkasında on parmağını hissediyor, mutlulukla açılmış ağzını görüyor, duvarda gene eğri asılmış olan resme bakıyor, asansörün sesini duyuyor, günün tarihini düşünüyor, onun **You're happy?** (37) diye soruşunu duyuyor, kollarımın arasındaki Ivy'i düşünmek için gözlerimi kapatıyor, yanlışlıkla kendi dirseğimi öpüyordum. Sonra hiç birşey olmamış gibi! Bütün süre içinde Williams'a telefon etmediği düşündüğüm halde unutuyorum. Açık pencerenin yanında duruyor ve sigaramı içiyorum, bu sırada Ivy içerde çay hazırlıyor, birden günün tarihini biliyorum. Hiç birşey olmamış gibi sanki! Sonra odaya birinin girdiğini duyuyorum, dönüp bakıyorum, Ivy sabahlığı içinde çayımızı getiriyor, sonra ona doğru gidiyor ve Ivy deyip öpüyorum onu, iyi bir kızdır, sevimli, oysa daha çok yalnız kalmak istediğimi anlamıyor —

Gemimiz birdenbire durdu.

Bir kelime bile söylememiştim ki, Mister Lewin uyandı ve Southampton'a gelip gelmediğimizi sordu.

Dışarda ışıklar yanıyordu —

Herhalde Southampton'du.

(36) Öyle mutluyum ki, oh canım, öyle mutluyum, oh canım, oh canım.

(37) Mutlu musun?

uyurken de görüyordu.

Durmadan ne düşündüğümü sordu.

Bilmiyordum.

Kendinin ne düşündüğünü sordum.

Biliyordu.

«Evlenmelisiniz Mister Faber!»

Sonra gene arkadaşı belirdi, onunla dans edebilmek için bütün güvertelerde aramış onu, bana baktı — «Rica ederim, buyrun!» dedim.

Çantası bende kaldı.

Ne düşündüğümü kesinlikle biliyordum. Anlatması güç. Koklamak için bardağımı salladım, kadınla erkeğin nasıl çiftleştiklerini düşünmek istemiyordum, gene de birden gözümün önünde belirmişti, istemeden, şaşırdım, yarı uykuda duyulan korku gibi ürk-tüm.

Neden böyle? Bir kere, dışardan bakıldığında, neden belden aşağısı ile oluyor? Burda oturup dans edenleri seyrederken, işi bütün nesnelliği ile düşünecek olursak, olanaksız görülüyor.

Neden böyle? İç güdüyle olmasa soyut birşey geliyor insana, bunu düşünmek bile çılgınlık, giderek sapıklık.

Bira ısmarladım —

Belki de sapığım ben.

Yan gözle gördüğüm kimseler, o sırada burunları arasına portakal sıkıştırıp dans etmek üzereydiler — Lajser Lewin ne düşünüyor acaba bu konuda?

Gerçekten horluyordu, konuşulacak gibi değildi, ağzı yarı açıktı, yeşil akvaryum camı içinde bir balığın kırmızı ağzı gibi diye düşündüm —

Aklıma Ivy geldi.

Ivy'e sarıldığım zaman, filmlerimi banyo ettirmeliydim, Williams'a telefon etmeliydim diye düşünüyordum! Ivy bana: **I'm so happy, o Dear, so happy, o Dear, o Dear!** (36) dediği zaman kafamda bir satranç problemini çözüyor da olabilirdim. Başımın arkasında on parmağını hissediyor, mutlulukla açılmış ağzım görüyor, duvarda gene eğri asılmış olan resme bakıyor, asansörün sesini duyuyor, günün tarihini düşünüyor, onun **You're happy?** (37) diye soruşunu duyuyor, kollarımın arasındaki Ivy'i düşünmek için gözlerimi kapatıyor, yanlışlıkla kendi dirseğimi öpüyordum. Sonra hiç birşey olmamış gibi! Bütün süre içinde Williams'a telefon etmeği düşündüğüm halde unutuyorum. Açık pencerenin yanında duruyor ve sigaramı içiyorum, bu sırada Ivy içerde çay hazırlıyor, birden günün tarihini biliyorum. Hiç birşey olmamış gibi sanki! Sonra odaya birinin girdiğini duyuyorum, dönüp bakıyorum, Ivy sabahlığı içinde çayımızı getiriyor, sonra ona doğru gidiyor ve Ivy deyip öpüyorum onu, iyi bir kızdır, sevimli, oysa daha çok yalnız kalmak istediğimi anlamıyor —

Gemimiz birdenbire durdu.

Bir kelime bile söylememiştim ki, Mister Lewin uyandı ve Southampton'a gelip gelmediğimizi sordu.

Dışarda ışıklar yanıyordu —

Herhalde Southampton'du.

(36) Öyle mutluyum ki, oh canım, öyle mutluyum, oh canım, oh canım.

(37) Mutlu musun?

Mister Lewin ayağa kalkıp güverteye çıktı.

Biramı içtim ve (o zamanlar) Hanna'yla da bu işin böyle saçma olup olmadığını düşündüm, hep saçma mı olmuştu acaba?

Herkes güverteye çıktı.

Sabeth, süslü salona çantasını almak için geldiğinde şaşırdım, suratını asan arkadaşına veda etti ve yanıma oturdu. Yüzü ne kadar da Hanna'nın gençliğine benziyordu! Her zaman istediği gibi, sigara istedi, durmadan ne düşündüğümü sordu, benim de artık birşey söylemem gerekiyordu, sigarasını yak-tım, genç yüzü aydınlandı, ona benimle evlenmesini söyledim.

Sabeth kızardı.

Ciddi mi söylüyormuşum?

Neden olmasın!

Dışarda geminin boşalması görülecek bir şeydi, hava soğuktu, ama şeref meselesiydi orda dikilmek, kadınlar gece elbiseleri içinde üşüyorlardı, sis, erkekler smokingli, kadınlara sarılarak onları ısıtmaya çalışıyorlardı, yüklerin indirilişi ışıklar içinde, renkli kâğıt şapkalı adamlar, vinç sesleri, hepsi sis içinde, sahilde işaret fenerinin ışığı.

Hareketsiz duruyorduk.

Hiçbir zaman söylememem gereken bir şeyi söylemiştim, ama olan oldu, susuşumuzun tadını çıkarıyordum, gene iyice ayılmışım, ne düşündüğümün de farkında değildim, herhalde birşey düşünmüyordum.

Hayatım elindeydi —

Bir ara Mister Lewin geldi, rahatsız etmeden, tam tersine memnunduk, Sabeth da memnundu, sanıyo-

rum, kol kola durup Mister Lewin'le konuştuk, şaraptan sonra uykusunu almıştı, bahşiş konusu ve buna benzer şeylerden söz ettik. Gemimiz en azından bir saat durdu, artık sabah oluyordu. Islak güvertede yeniden yalnız kaldığımızda Sabeth gerçekten ciddi olup olmadığını sordu, onu alnından öptüm, sonra soğuk ve titreyen göz kapaklarından, bütün vücudu titriyordu, sonra onu dudaklarından öperken irkildim, tanıdığım bütün kadınlardan daha yabancıydı bana. Yarı açık ağzı, mümkün değildi, göz çukurlarındaki gözyaşı nemini öptüm, mümkün değildi.

Ertesi gün Le Havre'a vardık.

Yağmur yağıyordu ve ben, kırmızımsı at kuyruklu yabancı kız köprüünün üstünden geçerken üst güvertede duruyordum, iki elinde bavulları vardı, bu yüzden el sallıyamıyordu. Benim el salladığımı görmüştü sanıyorum. Filme almak istemiştım, kalabalıkta onu göremediğim halde hâlâ el sallıyordum. Daha sonra gümrükte, kırmızımsı at kuyruğunu yeniden gördüm, başını salladı ve gülümsedi, iki elinde bavulları vardı, hammal tutmadı ve o çok ağır yükü kendi taşıdı, yardım edemedim, kalabalık arasında kayboldu — çocuğumuz! Ama o zamanlar bilemezdim bunu, gene de boğazıma birşey takıldı kaldı kalabalık arasında kaybolduğunu görünce. Ondan hoşlanıyordum. Bildiğim buydu. Paris'e giden trende bütün vagonları dolaşabilirdim. Neden? Vedalaşmıştık.

Paris'te hemen Williams'a telefon etmeyi denedim, hiç olmazsa sözlü olarak raporumu bildirmeliydim; merhaba (Hello) dedi, açıklamalarımı dinliyecek

vakti yoktu. Kendi kendime birşey mi var diye sordum... Paris her zamanki gibiydi, toplantı yüklü bir hafta, her zamanki gibi Quai Voltaire'de kalıyordum, Sein'e ve şu Louvre'a bakan bir odada, hiç gitmediğim Louvre tam karşımdaydı.

Williams tuhaftı doğrusu —

«**It's okay**», dedi, «**it's okay**», (38) durmadan, ben kısa süren Guatemala yolculuğumu anlatırken, aslında işten kaçmamıştım, Caracas'da tribünlerin henüz hazır olmadığı ortaya çıkmıştı, ayrıca bu ayın en önemli olayı olan Paris toplantılarına tam zamanında yetişmiştim. Gençlik arkadaşımın korkunç intiharından söz ederken «**it's okay**» diyordu. «**It's okay**», sonunda «**What about some holidays, Walter?**» dedi (39).

Onu anlamıyordum.

«**What about some holidays?**» dedi, «**You're looking like —**» (40)

Hat kesildi.

«**This is Mr. Faber, this is —**» (41)

Williams uçakla değil de gemiyle gelişimi mi yadırgamıştı bilmiyorum; tatile ihtiyacım olduğunu söylemesi mutlaka alaydı, güneşten nadiren böylesine yanmıştım, gemideki yemekler yüzünden her zamankinden daha az zayıftım, yüzüm de yanmıştı —

Williams garipti doğrusu.

Daha sonra toplantı bittiğinde tek başıma bir lokantaya gittim, neşem yoktu, Williams'ı düşündük-

(38) İyidir.

(39) Tatile çıkmaya ne dersin?

(40) ...gibi duruyorsun.

(41) Ben Faber, ben

çe neşem kaçıyordu. Hiç böyle dar kafalılık etmemişti. Acaba Guatemala'da ya da yolda başka bir yerde birazcık **love-affair** (42) yaptığımı mı sanıyordu? Gülmesi beni hasta etti, daha önce de belirttiğim gibi, mesleğimle ilgili durumlarda çok duyguluyumdur; hiçbir zaman — ki Williams bunu iyi bilir — kadın yüzünden toplantılara gecikmem, yarım saat bile gecikmemişimdir. Bilmem böyle şeyleri. Neşemi kaçıran bana gösterdiği güvensizlik ya da ne idiyse, boyuna «**it's okay**» demesi kafamı öylesine meşgul ediyordu ki, garsonlar bile bana aptal muamelesi yapmaya başladılar.

«**Beaune, Monsieur, c'est un vin rouge.**» (43)

«**It's okay**» dedim.

«**Du vin rouge**» dedi, «**du vin rouge - avec des poissons?**» (44)

Ne ısmarladığımı unutmuştum bile; kafamda başka şeyler vardı, yüzüm kızarmadı — Garsonun beni tedirgin etmesine çok kızmıştım (Sanki bir barbara hizmet ediyordu).

Aşağılık duygusuna kapılmam için hiç bir neden yok, işimi yapıyorum, bilgin olmak hırsında değilim. Ama mühendislerle alay eden Ohio'lu papaz kadar birşeyler yapıyorum herhalde: Bizim yaptığımız daha yararlı işler, montajları yönetiyorum, milyonlarca lirayla uğraşıyorum, bir yığın güç var elimin altında, İran'da, Afrika'da (Libya), Panama'da, Venezuela'da, Peru'da çalıştım.

(42) Çapkınlık

(43) Pekalâ, bayım, kırmızı şarap.

(44) Kırmızı şarap ve balık?

Bu garsonun sandığı gibi öteki dünyadan gelmiyorum.

«Volla, monsieur! —» (45)

Şişeyi gösterip mantarını çıkardıktan sonra tadına bakmak için bir yudumluk koymaları oyunu. — Sonra da soruyorlar:

«Il est bon?» (46)

Aşağılık duygusundan nefret ederim.

«It's okay.» dedim ve beni korkutmasına izin vermedim. Acayip kokuyu iyice duymuştum ama tartışmaya niyetim yoktu, «It's okay.»

Kafamda başka şeyler vardı.

Akşamın erken bir saati olduğu için tek müşteri bendim, beni şaşırtan doğrudan doğruya karşıdaki ayna idi, altın çerçeveli ayna. Ne zaman kafamı kaldırırsam kendimi görüyordum, tıpkı ataların tabloları gibi: Walter Faber, salatayı yerken, altın çerçeve içinde. Göz kenarlarımda halkalar meydana gelmişti, başka birşey yoktu, güneşten yanmıştım, daha önce dediğim gibi, hiç de her zamanki gibi zayıf ve soluk değildim, tam tersine çok iyi görünüyordum.

Tabii ki (aynaya bakmadan da bunun farkındaydım) en iyi yaşlarımda bir adamdım, gri görünüşlü ama sportmen. Güzel adamları hiç tutmam. Burnumun biraz uzun oluşu bülüğ çağımda beni uğraştırmıştı, o zamanda beri bu işle hiç uğraşmadım, o zamandan beri beni yapma aşağılık duygularından kurtaran birçok kadına rastlamıştım, beni şaşırtan

(45) Buyrun Bayım.

(46) İyi mi?

yalnız ve yalnız bu lokal olmuştu: Ne tarafa bak-
san aynalar vardı, rezalet, bir de ısmarladığım balı-
ğın bu kadar gecikmesine sinirleniyordum, karar-
lı karşı çıktım, aslında vaktim vardı, ama garson-
ların beni ciddiye almadıkları kanısındaydım, ne-
den bilmiyorum, birbirleriyle fısıldaşan beş garson-
lu boş bir lokantada tek müşteri: Walter Faber, ek-
mek atıştıran, altın yıldızlar içinde, nereye baksam
bu; nihayet gelen balığım harikulade idi, ama hiç
hoşuma gitmedi, bana ne olduğunu anlıyamıyordum.

«You are looking like —» (47)

Williams'm bu aptalca sözü yüzünden (Oysa sever
beni biliyorum!) durmadan balığımı yiyeceğim yer-
de bu gülünç aynalara bakıyordum, beni sekiz kat
gösteriyorlardı.

Tabii insanın saçları dökülüyor —

Doktora gitmeye alışkın değilim, apandisit dışında
hayatımda hastalanmadım — Aynalar sırf Williams:
«What about some holidays Walter?» (48) dediği
için bakıyordum. Oysa ben güneşte pek yanmak-
tan hoşlanmazdım. Hostes olmak isteyen genç bir
kızın gözünde ben ciddi bir adamdım, olabilir ama
yaşamaktan bıkmış biri değildim, tam tersine aslın-
da planladığım halde Paris'te doktora gitmeyi bile
unutmuştum —

Kendimi son derece normal duyuyordum.

Ertesi gün (pazardı) Louvre'a gittim. Ama kırmı-
zımsı at kuyruklu kız çevrede görünmüyordu. Oysa

(47) benziyorsun.

(48) Tatile çıkmaya ne dersin, Walter?

bir saat kadar oyalanmıştım bu Louvre'da.

Bir kadınla ilk deneyimi, en ilkini, aslında unuttum, yani istemediğim zaman hiç hatırlamam. Beni o zamanlar liseyi bitirmemden az önce bir kaç hafta sonu için evine alan öğretmenimin karısı idi; öğretmenime hazırladığı ders kitabının yeni baskısını düzeltmesinde yardım ediyordum, biraz para kazanmak için. En çok istediğim şey bir motosiklet idi, bir tane düşürmek istiyordum, istediği kadar eski olsun, çalışması önemli idi. Figürler çizmek zorunda idim. Pythagoras'ın cümlesi falan gibi, mürekkeple, matematik ve geometride en iyi öğrenci idim. Karısı, tabii benim o zamanki görüşümle kırklarında ciddî bir hanımdı, sanıyorum, veremli idi, oğlan vücudumu öptüğünde bana deli ya da dişi bir köpek gibi görünüyordu; oysa ben ona gene de sayın bayan diye hitap ediyordum. Saçmaydı bu.

Ara sıra olayı unutuyordum; yalnız öğretmen sınıfa girip defterleri hiç birşey söylemeden kürsünün üzerine koyduğunda acaba duydu mu diye korkuyordum. Bütün dünya duyacak diye. Defterlerin dağıtılması söz konusu olduğunda ilk çağırdığı çoğunlukla ben oluyordum, o zaman sınıfın önüne yürümek gerekiyordu — Hiç yanlışı olmayan yalnız ben oluyordum. O yaz öldü kadın, ben de olayı unuttum, tıpkı insanın susayıp da bir yerde içtiği suyu unuttuğu gibi. Tabii unuttuğum için kendimi kötü görüyordum, ayda bir kez mezarını ziyaret etmeye zorladım kendimi, çantamdan birkaç çiçek çıkarıp kimsenin görmediği bir anda henüz ne mezar taşı ne de numarası olan mezarın üstüne acele ile bırakıyordum; bu arada her seferinde bu işin bitmiş olduğu-

na sevindiğim için utanıyordum.

Yalnız Hanna ile olan ilişkim hiçbir zaman saçma olmamıştı.

Bahardı, ama kar yağıyordu, biz terasta otururken, mavi gökten kar tipisi akıyordu; birbirimizi nerdeyse bir haftadır görmemiştik, bana öyle geldi ki beni görmekten memnundu, sigaralar yüzünden, hiç parası kalmamıştı.

«Zaten size inanmamıştım.» dedi, «Louvre'a hiç gitmediğinizi ve gitmeyeceğinizi söylediğinizde —»

«Ama gene de az giderim.»

«Az mı!» diye güldü. «Evvelsi gün sizi orada gördüm — Aşağıdaki antikaların arasında — Dün de gördüm.»

Arka arkaya sigara içmesine rağmen gene de çoktu. Paris'te yeniden karşılaşmamızı gerçekten rastlantı sayıyordu. Gene siyah pantolonunu ve lastiklerini giymişti, bir de pelerini vardı. Tabii şapka takmamıştı, başında kırmızımsı at kuyruğu, kar yağıyordu söylediğim gibi nerdeyse mavi gökten.

«Üşümüyor musunuz?»

«Hayır» dedi, «Ama siz üşüyorsunuz!»

Saat 16 da gene toplantım vardı —

«Bir kahve içelim mi?» dedim.

«Ooo.» dedi, «Tabii.»

Place de la Concorde'u geçerken bir jandarmanın düdüğü çalmasıyla koştuğumuzda bana kolunu uzattı. Bunu beklemiyordum. Koşmak zorunda kaldık, çünkü jandarma beyaz çubuğunu kaldırıyordu bile, otomobiller yığını üzerimize doğru yürüdü;

kolkola kaldırımda, en sonunda kurtulduğumuzda şapkamı kaybettiğimi farkettim —

İlerde kahverengi çamurun içinde çoktan bir tekerlek tarafından ezilmiş durumda, duruyordu.

«Eh bien!» (49) dedim ve kızla kolkola yoluma devam ettim. Kar tipisinde şapkasız gezen bir genç gibi.

Sabeth'in karnı acıkmıştı.

Böbürülenmemek için durmadan kendi kendime parası bittiği için beni gördüğüne sevindi diyordum. Bir pastane'de karnını doyurdu, başını kaldırmadan konuşmadan — otostopla Roma'ya gitme düşüncesinden onu caydırmak mümkün değildi; programını saptamıştı bile: Avignon, Nimes, Floransa, Siena, Orvieto, Assisi ve daha birkaç yeri görmesi şarttı, o sabah gitmeyi denemişti bile, ama yanlış yola çıkmıştı.

«Annenizin haberi var mı bundan?»

Evet diyordu.

«Anneniz endişe etmiyor mu?»

Hesabı vermek zorunda olduğum için oturuyordum daha, gitmeye hazır bir biçimde, çantam dizimdeydi, Williams'ın garip sözlerinden sonra toplantıya geç kalmamaya özellikle dikkat ediyordum.

«Tabii endişe ediyor», dedi kız, yemeğinin son lokmalarını çiğnerken tabağı yalayacaktı nerdeyse, ama aldığı terbiye izin vermiyordu buna, güldü.

«Annem hep endişe eder —»

Sonra ekledi:

«Herkesin arabasına binmiyeceğime ona söz verdim,

ama doğal zaten bu, aptal değilim ki.»

Bu arada hesabı ödemiştim.

«Teşekkür ederim», dedi.

Bu akşam ne yapıyorsunuz diye sormaya çekindim. Nasıl bir kız olduğunu gittikçe daha az kavırıyordum. Hangi anlamda aldırışsızdı?

Belki her erkeğe kendini davet ettiriyordu, bu düşünce beni kızdırıyor, kıskandırıyor ve duygulandırıyor.

«Acaba bir kez daha görecek miyiz birbirimizi?» diye sordum, arkasından hemen ekledim, «Görüşmezsek size iyi günler dilerim —»

Gerçekten gitmek zorundaydım.

«Daha kalıyor musunuz burada?»

«Evet», dedi, «vaktim var —»

Ben kalktım.

«Vaktiniz varsa», dedim, «bana bir iyilik yapabilirsiniz belki —»

Kaybolan şapkamı arıyordum.

«Operaya gitmek istiyordum», dedim, «ama biletim yok —»

Kafamın işleyişine şaştım, hayatımda operaya gitmemiştim, insanları iyi tanıyan Sabeth durumu hemen anladı ve bana iyilik etmek için bilet parasını aldı, operada ne oynadığını bile bilmiyordum.

«İsterseniz», dedim, «iki bilet alın, saat yedide burada buluşuruz.»

«İki mi?»

«Evet, çok iyiymiş oyun!»

Mrs. Williams'dan duymuştum bunu.

«Mister Faber», dedi, «bu daveti kabul edemem ki —»

Toplantıya geç kaldım tabii.

Birdenbire karşıma çıkan profesör O.'yu gerçekten tanıyamamıştım: Nereye böyle hızla Faber, nereye? dedi. Yüzü renksiz değil ama gerçekten tamamen değişmiş; bu yüzü bir yerden tanıdığımı biliyorum yalnız. Gülüşünü tanıyorum, ama nereden? Farketmiş olmalı. Beni tanıımıyorsunuz artık galiba? dedi. Gülüşü çok çirkinleşmişti. Evet, evet, diye gülüyor, başımdan epey şey geçti diyordu. Yüzü yüzlükten çıkmıştı artık, kafatasının üzerine deri geçirilmiş gibiydi, kasları da vardı. Bunlar mimikleri meydana getiriyor, bu mimikler de bana profesör O.'yu hatırlatıyordu, ama bir kafatasıydı karşımdaki, gülüşü çok başkaydı, yüzünü değiştiriyordu, gözlerine oranla daha büyük bir gülüştü, gözleri çok geride kalıyordu.

Sayın profesörüm! diyorum ve — bana öldüğünüzü söylemişlerdi — dememek için kendimi zor tutuyorum. Bunun yerine: Nasılsınız? diyorum.

Hiç böyle candan değildi eskiden, onu takdir ederdim, taksinin kapısını açmıştım. Paris'de bahar! deyip güldü, neden güldüğü anlaşılır gibi değildi, onu İsviçre Teknik Üniversitesi profesörü olarak tanıyorum, hokkabaz olarak değil, ama ağzını açar açmaz gülüyormuş gibi görünüyor. Evet evet, şimdi gene iyiyim diye gülüyor! Aslında hiç de gülmüyor, tıpkı kafatasının gülemeyeceği gibi, yalnız gülüyormuş gibi görünüyor, acelemden onu tanıyamadığım için özür diliyorum. Göbeklenmiş, hiç göbeği yoktu oysa, balon gibi bir göbek kaburgalarının altında yükseliyor, diğer her tarafı sıska, cildi deri ya da kerpiç gibi olmuş, gözleri canlı, ama çok geri-

lerde. Birşeyler anlatıyorum. Kulakları kepçe gibi. Nereye böyle aceleyle? diyor. Bir içki içmeye gelip gelmiyeceğimi soruyor gülerek. İçtenliği pek büyük dediğim gibi; bir zamanlar Zürich'de hocam olmuştu, ona beğenirdim, ama bir içki  ecek vaktim gerçekten yoktu. Sevgili profesörüm demiştim, ona hiç böyle hitab etmemiştim daha önce. Beni kolumdan tuttuğu ve herkesin bildiğini bildiği için sevgili profesörüm diyordum; hiçbir şey bilmiyormuş gibi gözüküyordu. Gülüyordu.

Öyleyse başka bir zaman! diyor, ben aslında bu adamın öldüğünü biliyorum, buna rağmen; seve seve! diyorum ve taksiye biniyorum —

Toplantı beni hiç ilgilendirmiyordu.

Profesör O. benim için her zaman örnek biri olmuştur, Nobel  d l  almadığı halde, Zürih teknik  niversitesindeki dünya çapında profesörlerden hiç biri de almamıştı Nobel  d l n , branşında son derece önemli biriydi —  ğrenciliğimizde beyaz g mleklerimizi giyip onun etrafında toplanarak açıklamalarını nasıl dinlediğimizi, nasıl g ld ğ m z  hiç unutmayacağım: Bir balayı yolculuğu (derdi hep) yeter de artar bile, bunun dışında yolculuk yapmak gereksizdir, her şeyi yayınlardan izliyebilirsiniz, yabancı dil öğrenebilirsiniz beyler, ama yolculuk yapmak beyler, orta  ağ davranışıdır, buğ n artık haberleşme araçlarına sahibiz, kaldı ki yarın ya da öbürgün dünyayı evimize getiren haberleşme araçlarına sahip olacağız, bir yerden bir yere gitmek geriye dönüştür, gülüyorsunuz beyler, ama böyledir bu, hiçbir trafiğin kalmadığı gün gelecektir, yalnız yeni evliler bir paytonla dünyayı geze-

cekler, başka da hiç kimse — gülüyorsunuz beyler, ama yaşayacaksınız bunu!

Birden kendi Paris'te görülüyordu.

Belki bu yüzden hep güldü. Belki de (söylendiği gibi) mide kanseri olduğu doğru değildi, iki yıldır herkes ve doktorların ona iki aydan fazla yaşayamayacağını söyledikleri için gülüyordur, bizimle alay ediyor; tekrar görüşeceğimizden çok emin — Toplantı iki saat sürdü.

«Williams», dedim, «I changed my mind.» (50)

«What's the matter?» (51)

«Well, I changed my mind —»

Williams beni otelime götürdü, biraz ara vereceğimi, ilkbahar nedeniyle tatil yapacağımı, iki hafta kadar Avignon, Pisa, Floransa ve Roma'ya gideceğimi söylediğimde hiç şaşırmadı, tam tersine şimdiye kadar olmadığı biçimde anlayışlıydı: Hemen Citroen'ini almamı teklif etti, kendi ertesi gün New York'a uçacaktı. «Walter», dedi, «have a nice time!» (*)

Traş oldum ve elbise değiştirdim. Operaya gideriz belki diye.

Champs Elysées'e yaya gittiğim halde erken gelmiştim. Buluşacağımız kahveye değil de, onun yanındaki oturdum, camlı ön bölüm elektrikle ısıtılıyordu, pernod'm henüz gelmişti ki, at kuyruklu yabancı kız kahvenin önünden geçti beni görmeden, o da erken gelmişti, seslenebilirdim —

Kahveye oturdu.

Şanslıydım, acele etmeden pernod'mu içtim ve kah-

(50) Fikrimi değiştirdim.

(51) Ne oldu ki?

(*) İyi vakit geçir!

venin camından onu gözledim, nasıl ısmarladığını, nasıl beklediğini, nasıl sigara içtiğini, bir kez nasıl saate baktığını gördüm. Tahta düğmeli ve deri şeritli siyah gocuğunu giymişti, altına mavi gece elbisesini, demek ki operaya gitmeye hazırdı, genç bir kadın olmuştu, rujunu tazeliyordu. Gene limonata içiyordu. Paris'de şimdiye kadar hiç duymadığım bir mutluluk duydum, hesabı ödemek için garsonu bekledim, artık yandaki kahveye, beni bekliyen kızın yanına gitmek istiyordum. — bu arada garson beni hep bekletiyor diye memnundum, bağırdığım halde bekletiyordu, şimdiki gibi mutlu olamazdım hiç.

Başıma gelen bütün olayların nasıl meydana geldiğini bildiğimden ve özellikle benimle birlikte Paris Operasına giden genç kızın Hanna'yla benim, özel durumlarımızı ve dünyanın o zamanki siyasal düzenini göze alarak, doğmasını istemediğimiz çocukla aynı kimse olduğu gerçeğini bildiğimden beri, çeşitli kimselerle kürtaj konusunu konuştum ve onların da (aslında) benimle aynı kanıyı paylaştıklarını saptadım. Kürtaj bugün artık doğal bir şeydir. İşin aslına bakarsak kürtaj olmasa ne yapardık? Tıp ve teknikteki ilerlemeler insanları yeni ölçülere zorluyor. Bir yüzyılda insanların sayısı üç misli artıyor. Eskiden temizlik yoktu. Peydah etmek ve doğurmak sonra ilk yılda öldürmek, doğanın keyfine göre bu işi yapmak bence daha ilkel bir metod, ama hoş değil. Lohusa hastalığına açılan savaş. Sezaryen. Erken doğumlarda kuluçka kafesi. Artık yaşamı eskisinden daha çok ciddiye alıyoruz. Johann

Sebastian Bach'ın onüç çocuğu vardı (ya da buna yakın), bunların %50'si bile yaşamamıştı. İnsanlar tavşan değildir, ilerlemenin ölçüsüdür: İşi kendimizin düzenlemesi gerekiyor. Dünya nüfusu tehdit edici bir biçimde artıyor. Şef doktorum Kuzey Afrika'daydı, dedi ki, Araplar bir gün def-i hacetlerini evlerinin etrafında yapmak zorunda kalmadıkları zaman, Arap halkının yirmi yıl içinde iki misli artacağı kesindir. Doğanın her yerinde olduğu gibi, kalıcılığı sağlamak için fazla üretim. Yaşamın kutsallığı! Doğadaki fazla üretim felâketlere yol açıyor, bir de biz bunun üzerine hayvanlar gibi doğurup durursak, cinsin tükenmemesine değil, cinsin yok olmasına yol açarız. Dünya ne kadar insanı besliye-biliyor? Bu sayıyı yükseltmek mümkün, Unesco'nun görevi geri kalmış bölgeleri kalkındırmak, ama kalkınma sınırlandırılmış. Yepyeni sorunlarla karşı karşıya siyaset. İstatistiklere bir göz atalım: Tüberküloz gerilemiş örneğin, önleme başarılı, %30 dan %8 e düşmüş. Sevgili Tanrı! Bulaşıcı hastalıkları o yarattı, biz elinden almışız. Bunun sonucu olarak onun elinden türemeyi de almalıyız. Vicdan azabı çekmeye gerek yok, tam tersine bu insanın akıllıca davranmasını ve kendi kendine karar vermesini sağlayacak. Bu gerçekleşmediği zaman salgın hastalıkların yerini savaşlarla dolduracağız. Romantizme son. Kim ki kürtajı reddeder, o romantik ve sorumsuzdur. Düşüncesizlik yüzünden olmamalı tabii, ama gerçekleri görmeliyiz, örneğin insanın var olmasının nedeni yalnız bir ham madde sorunu değildir. Devletin doğumu teşvik etmesi faşist ülkelerin kötü davranışlarından biridir, tabii Fransa'da da olu-

yor bu. Yaşanabilen bölgeler sorunu. Otomasyon da unutulmamalı: Hiç de o kadar insana ihtiyacımız yok. Yaşama seviyesini yükseltmek daha akıllıca olur. Bunun dışındaki herşey savaşa ve yok olmaya götürür. Bilgisizlik, bilinçsizlik yaygın gene de. En büyük kötülükleri yaratanlar hep ahlâkçılardır. Kürtaj kültür ölçüsüdür, doğanın istediği biçimde yalnız vahşi ormanlar üreyip yayılır.

İnsan ise plan yapar. Romantizm yüzünden birçok felâket olur, korkunç evliliklerin çoğu gebeliği yarıda kesmekten korkulduğu için meydana gelir. Korunmayla engel olma arasındaki fark nedir? İkisinde de çocuk yapmama isteği vardır, bu da insancıldır. Kaç çocuk istenerek olmuştur? Bir başka şey de kadının gebe kaldığı zaman çocuğu istemesidir, daha önce onu istemediğini unutur, erkeğe karşı güçlü olma duygusu vardır onda, analık onun iktisadi savaş aracıdır. Alın yazısı ne demek?

Mekanik-fizyolojik raslantılardan alın yazısı yaratmak gülünçtür, modern bir insana yaraşmaz. Çocuklar istediğimiz şeylerdir, ya da istemediğimiz. Kadına zarar vermeye gelince. Fizyolojik olarak böyle bir şey olamaz, eğer doktora değil de öteki kürtajcılara gidilmezse tabii; psikolojik bakımdan ise çocuğu aldırان kişi ahlâkî ve dinî düşüncelere bağlı değilse gene zarar görmez. Bizim karşı çıktığımız şey doğanın putlaştırılmasıdır. Eğer bunu yapıyorsa daha mantıklı yapması gerekirdi, o zaman penisiline de, antene de, DDT'ye de, Radar'a da v.b. hayır demesi gerekirdi. Biz teknik çağda yaşıyoruz, insan doğaya egemendir, insan mühendistir, bunun aksini savunan, doğanın yaratmadığı bir köprüyü kullan-

maya kalkmasın. O zaman daha mantıklı ve dürüst olup her apandisitde ölünmesi gerekir. Alın yazısı olduğu için! O zaman elektrik lâmbası, motor, atom enerjisi, hesap makinası, narkoz da olmasın — o zaman defolsunlar vahşi ormanlara!

İtalya yolculuğumuz — kız yaş farkına rağmen mutluydu, sanıyorum, bu yüzden ben de mutluydum.

Genç erkeklerle:

«Oğlanlar!» diye alay ediyordu. «Sen bunu bilemezsin tabii, insan anaları sanıyor kendini, felâket bir şey!»

Hava nefisti.

Beni yoran onun sanat yapıtlarına duyduğu ilgiydi, herşeyi görmek isteme deliliği. İtalya'ya girer girmez durmam gerekmeyen yer kalmadı: Piza, Floransa, Siena, Perugia, Arezzo, Orvieto, Assisi — Bu şekilde yolculuk etmeye alışkın değildim. Floransa'da onun Fra Angelico'sunu resmen çirkin bulduğumu söyliyerek isyan ettim. Sonra düzelttim: Naif, dedim. Tartışmadı, tam tersine hayran kaldı, özellikle naifliği hoşuna gidiyordu.

Benim keyfini çıkarttığım şey Campari'ydi! (*)

Bir de mandolinli dilenciler —

İlgimi çeken şeyler ise: Yol yapımı, köprü yapımı, yeni Fiat, Roma'daki yeni istasyon, yeni rapido-itme arabaları, yeni Olivetti. Müzelerle başım hoş değildi.

Sabeth, sırf inat olsun diye sanıyorum, bütün kili-

(*) Bir İtalyan içkisi.

seyi gezerken, ben Piazza San Marco'da oturup Campari'mi yudumluyordum her zaman olduđu gibi. Son günlerde Avignon'da bir yığın Őey g rm Źt m, sırf onun yakınında olayım diye. Kıskanç olmama neden yoktu ama gene de kıskanıyordum. Böyle genç bir kızın ne d Ź nd đ n  bir türlü bilemiyordum. Onun Őoförü m yd m? İyi, o zaman m Źterim yakındaki kiliseden gelinceye kadar, Campari'mi içmeye hakkım vardı. Onun Őoförü olmak bana koymazdı Avignon'daki olay olmasaydı. Arasına onun hakkında ne d Ź neceđimi ŐaŹırıyorum. Otostop'la Roma'ya gitmek onun d Ź ncesiydi! Sonunda bunun ger ekleŹtirmemiŹ olduđu halde, bu d Ź ncesi beni hâlâ k skandırıyor. Avignon'da olan da her erkekle olur muydu acaba?

Evlenmeyi hiç bu kadar d Ź nmemiŹtim Őimdiye kadar.

 ocuđu sevdikçe, onun kötü bir duruma d Ź mesini istemiyordum. Günün birinde onunla konuŹabileceđimi umuyordum hep, kararlıydım açıkcası, tek korkum, o zaman bana inanmıyacađı, ya da benimle alay edeceđi idi... Beni gene saygısız buluyordu sanıyorum, belki de küstah buluyordu (ona karŹı deđil de, genel olarak yaŹama karŹı) ve de alaycı, buna dayanamıyordu, çođu kez ben ne s yliyeceđimi bilemiyordum.

Beni gerçekten dinliyor muydu? Gençliđi artık anlıyamadığım duygusuna kapılmıŹtım. Çođu kez kendimi sahtekâr olarak görüyordum. Neden acaba? Tivoli'nin gördüğüm Őeylerin hepsini bastıracağını ve Tivoli de geçirilecek bir öğleden sonranın gerçekten en büyük mutluluk olacağına olan inancını sars-

mak istemiyordum; ama buna inanmıyordum. Onu ciddiye almadığımdan sürekli endişe ediyordu, oysa doğru değildi bu, ben kendimi ciddiye almıyordum, oysa hep genç görünmeye gayret ediyordum. Kendi kendime hep bugünün gençliği (1957) bizim zamanımızdakinden farklı mı? diye soruyordum, bizim zamanımızdakinin nasıl olduğunu düşünüyordum, bilmiyordum nasıl olduğunu. Ona bakıyordum. Onunla bir yığın müzeye gidiyordum, sırf yakınında olabilmek için, Sabeth'i hiç olmazsa, içinde etrürk toprak altı kalıntılarının bulunduğu bir vitrinin camında görebilmek için, genç yüzünü, ciddiyetini, sevincini görebilmek için! Sabeth bunlardan birşey anlamadığıma inanmıyordu, bir yandan bana sonsuz güveni vardı ondan otuz yeş daha büyük olduğum için, çocukça bir güvendi bu, öte yandan hiç saygısı yoktu. Saygı beklemem neşemi kaçırıyordu. Kendi deneylerimden söz ettiğimde Sabeth beni dinliyordu, ama tıpkı bir yaşlıyı dinler gibi dinliyordu: sözü kesmeden, nezaketli, inanmadan, heyecanlanmadan. Olsa olsa anlattıklarımı daha önce anlattığımı belirtmek için söze karışıyor ve söyleceklerimi tamamliyordu.

O zaman utanıyordum. Onun için önemli olan yalnız gelecekti, biraz da bugünle ilgiliydi, bütün gençler gibi. Herşeyin daha önce de var olduğu, bizim bunlardan öğrendiklerimiz ya da öğrenebileceğimiz şeyler onu biraz olsun ilgilendirmiyordu. Sabeth'in gelecek hakkında ne düşündüğüne dikkat ettim, kendinin de bunu bilmediğini ama geleceğin ona sevinç verdiğini saptadım. Ben ise gelecekten, henüz bilmediğim, tanımadığım bir şeyi beklileyebilir miydim?

Sabeth için herşey değişik ve yeniydi. Tivoli, annesi, kahvaltı bile onu sevindiriyordu, gelecek onu sevindiriyordu, çocuklarının olacağı düşüncesi, doğum günü, bir plâk, bilinen şeyler, ama en çok bilinmeyenler onu sevindiriyordu. Ben de bunu kıskanıyordum, olabilir, ama benim sevinç duymadığım da doğru değildi, sevinilebilecek her an seviniyordum. Gösteri yapmıyor, şarkı söylemiyor, ama seviniyordum. Yalnız iyi bir yemeğe değil! Belki artık anlatamıyorum duygularımı. Kaç kişi benim sevincimle, duygularımla ilgilenir!

Sabeth benim hep aşağıdan aldığımı, ya da duygularımı değiştirdiğimi söylüyordu. Beni en çok sevindiren onun sevinci idi. Ne kadar ufak şeylerin ona şarkı söylediğine çoğu kez şaşıyordum; perdeleri açıp yağmur yağmadığını görünce şarkı söylüyordu. Ne yazık ki bir kere mide ağrılarımdan söz etmiştim; şimdi hep midemin ağrıdığını öne sürüyordu, çaresiz kalmışım gibi anaca endişe duyuyordu. Bu açıdan yolculuğumuz her zaman kolay olmuyordu, çoğu zaman gülünçtü: Hayat deneylerimle onun canını sıkıyordum, o da sabahtan akşama kadar her yerde, her gördüğümüz şeye benim de hayranlık duymamı bekliyerek yoruyordu beni...

Büyük bir salonda (**Museo Nazionale**'de) Baedeker'inden (*) okuduklarını dinlemeyi reddettim, bir parmaklığa dayanıp italyanca bir gazeteyi okumaya çalıştım, bu taş yığınlarını seyretmekten bıkmıştım. Boykot etmiştim, ama Sabeth, sanattan birşey anlamadığımı söylerken aslında anladığımı söylemek

(*) Baedeker: Ünlü Alman turizm klavuzu.

istediğini sanıyordu, annesinin bir sözünü tekrarlıyordu; her insan sanat yapıtını yaşıyabilir, yalnız snoplar yaşıyamaz.

«Saygıdeğer bir anne!», dedim.

Oradan geçen bir İtalyan çift beni bütün heykellerden daha çok ilgilendiriyordu, en çok da uyuyan çocuğunu kollarında taşıyan baba —.

Başka kimse yoktu.

Kuşlar cıvıldıyordu, bunun dışında mezar sessizliği vardı. Sonra Sabeth, beni yalnız bıraktığında, nasıl olsa okuyamadığım gazeteyi cebime sokup, söylediği şeyi denemek için bir heykelin önüne dikildim. Herkes sanat yapıtını yaşıyabilir! — ama dedim, sevgili anne, yanıyorsun.

Canım sıkılıyordu.

Hiç bir bölümde (hiç bir vitrin önünde) talihim açık değildi: Katolik bir papazın rehberliğindeki bir alman turist gurubu bir kabartma önünde bir kaza yerinin önünde itişir gibi itişiyorlardı, ben bile meraklandım, Sabeth beni bulduğunda («Ah, burdasın Walter, Campari'ni içmeğe gittin sanıyordum!»), ona papazdan biraz evvel duyduğum şeyleri tekrarladım: **Venüs'ün doğumu**. Özellikle kenarda, flüt çalan kızı çok çekici bulduğumu söyledim.. Çekici sözü Sabeth'e göre bu kabartmaya uymuyordu; şaheser buluyordu o, çılgınca, üstün, dahiyane, ürkütücü.

Allahtan insanlar geldi —

Benim ne duymam gerektiğini başkalarının bana söylemesine hiç dayanmam, o zaman neden söz edildiğini bildiğim halde, hiç birşey görmüyormuş gibi yaparım.

Uyuyan Tanrıçanın başı.

Ben keşfettim bunu (aynı yan salonda, solda) Bav-
yeralı papazın yardımını olmadan, ama adını bilmi-
yordum, tedirgin etmiyordu beni bilmemek, tam
tersine bu adlandırmalar çoğu kez sinirime doku-
nur, çünkü bu antik adları zaten bilmem, insan bun-
ları söylerken kendini sınavda sanıyor... İşte bul-
dum: Nefis, harikulade, etkileyici, müthiş, çok etki-
leyici. Taştan bir genç kız kafasıydı, insan dirseği-
ni dayayıp baktığında, uyuyan bir kadına bakarmış
gibi oluyordu.

«Acaba ne görüyordu düşünde —?»

Bir sanat yapıtına böyle bakılmıyabilir, ama böyle
bakmak beni, İsa'dan önce üçüncü yüzyıl mı yoksa
dördüncü yüzyıl mı olduğundan daha çok ilgilendi-
riyordu... Venüs'ün doğuşuna yeniden baktığımda
birden,

Dur! diye bağırdı Sabeth. Kıpırdamamalıydım. Ne
oluyor? dedim.

Dur! dedi. Sen orada durunca Venüs daha güzel gö-
rünüyor, şurdaki intikam Tanrıçası da inanılmaz bir
şey, ne kadar güzel oldu! Ben de göreyim bunu di-
ye Sabeth yer değiştirmemizde ısrar ediyordu.

Gerçekten bir değişiklik oluyor, ama beni şaşırtan
birşey değil, ışık sorunu. Sabeth (ya da başka biri)
Venüs'ün doğuşu önünde durduğunda gölge oluyor,
tek taraftan ışık geldiği için tanrıçanın yüzü daha
canlı, vahşi görünüyor.

«Nefis», diyor, «ne kadar değişiyor!»

Bir ya da iki kez daha yerlerimizi değiştirdik, son-
ra ben artık ilerlemek gereğini duyuyorum, Sa-
beth'in görmek istediği daha bir yığın heykel dolu

salon var —

Karnım acıkmıştı.

Aklımdan ristorante'leri geçirdiğimi söyleyebilmem mümkün değildi, bir defasında bütün bu akıllıca sözleri nereden öğrendiğini sorduğumda cevap bile vermemişti, arkaik, linear, helenistik, dekoratif, sakral, natüralistik, ekspresif, kübik, alegorik, ilkel, v.s., bunların hepsi highbrow-sözlüğüydü. En sonunda çıkış kapısında, artık eski tuğlalarla yapılmış, ama çok iyi bir duvar işçiliği olan — çok ilgimi çeken — kemerlerden başka görülecek birşey kalmadığında, döner kapıdan geçtiğimiz sırada soruma cevap verdi, çünkü raslantı olarak gene annesinin adı geçmişti:

«Annemden öğrendim!» dedi.

Kız, ne zaman bir lokantada otursak hoşuma gidiyordu yeniden, salatanın onu sevindirmesi, hem de çocukça sevindirmesi, çevreye bakışı, ard arda ekmek yiyor ve çevreye bakıyordu, bir Hors d'oeuvre'e hayran kalıyordu, taşkınlığını seviyordum —

Annesine gelince:

Enginarlarımızın yapraklarını koparıyor ve her yaprağı mayoneze betirdikten sonra dişlerimizin arasından çekiyorduk, her yaprağı, bu arada ben annesi olan bu akıllı hanım hakkında bazı şeyler öğrendim. Çok meraklı değildim açıkcası, çünkü entelektüel kadınları sevmem.

Aslında arkeoloji değil, dil okuduğunu öğrendim, ama bir arkeoloji enstitüsünde çalışıyormuş, para kazanması gerekiyormuş, Piper beyden ayrılmış; hele bu Piper bey beni hiç ilgilendirmiyordu, komünizme inandığı için Doğu Almanya'ya geçmişti. Bar-

dağıımı kaldırıp sözünü kestim: Şerefe! içtik...

Başkaca şunları öğrendim:

Annesi de bir zamanlar komünistmiş, ama Piper beyle buna rağmen anlaşılamamış, bu yüzden ayrılmış, anlayabilirim bunu, annesi Atina'da çalışıyormuş, Batı Almanya'nın bugünkü durumuna tahammülü yokmuş, bunu da anlıyabilirim, Sabeth ise bu boşanma yüzünden hiç acı çekmemiş, çekmiyor da, iştahı yerinde bunları anlatırken, beyaz Orvieto'sunu da yudumluyor, bana fazla tatlı gelir bu şarap ama onun en çok sevdiği şarap buymuş: **Orvieto Abbocato...**

Babasını o kadar çok sevmezmiş, daha doğrusu Piper bey babası değilmiş zaten, çünkü annesi daha önce de evlenmiş, yani Sabeth birinci evlilikten olan çocukmuş, annesinin erkeklerden yana şansı olmamış, bana çok entellektüel olduğu için gibi geldi, tabii bir şey söylemedim, yarım şişe **Orvieto Abbocato** daha ısmarladım, sonra gene bir yığın şey üzerine konuştuk, enginarlar, katoliklik, Cassata, uyuyan Tanrıça, trafik, çağımızdaki yoksulluk, Via Appia'ya nasıl gidileceği hakkında —

Baedeker'li Sabeth:

«İsa'dan önce Konsül Appius Claudius Calsus tarafından yaptırılan caddelerin kraliçesi Via Appia, Terraciana üzerinden Capua'ya giderdi, oradan da daha sonra Brindisi'ye kadar uzatılmıştır —»

Via Appia'yı yukarı doğru yürümüştük, yaya üç kilometre, etrafı otlarla dolu, taşlı bir tepenin üzerindeki mezar taşına uzanmıştık, Allahtan bu mezar taşı hakkında Baedeker'de bir şeyler yazılı değildi, bir fıstık çamının gölgesindeydik, sigara içtik.

«Walter, uyuyor musun?»

Bir şeyler seyretmemenin tadını çıkarıyordum.

«Biliyor musun, karşısı Tivoli» dedi.

Sabeth her zamanki gibi siyah kovboy pantolonunu ve beyaz keslerini giymişti, oysa ona daha Piza'dayken bir çift italyan ayakkabısı almıştım.

«Gerçekten ilgilenmiyor musun?»

«Gerçekten ilgilenmiyorum,» dedim, «ama herşeyi göreceğim, tatlım. Balayı yolculuğunda neler yapamaz ki!»

Sabeth beni gene alaycı buldu.

Otların üzerinde yatmak bana yetiyordu, Tivoli'nin canı cehenneme, önemli olan onun başının omuzuma dayalı olmasıydı.

«Vahşi bir şeysin sen,» dedim, «on dakika rahat durmuyorsun —»

Diz çöktü ve çevreyi araştırdı.

Sesler duyuluyordu —

«Tüküreyim mi?» dedi, «tüküreyim mi?»

Onu at kuyruğundan aşağıya doğru çektim, çok kıızıyordu. Yalnız olmadığımıza ben de üzgünüm ama yapılacak bir şey yoktu. Erkek olduğum halde yoktu! Bir erkeksin demesi ne gülünç bir düşünceydi. Herhalde benim kalkıp insanları keçi sürüsünü kovalar gibi kovalamamı bekliyordu. Hayal kırıklığına uğramıştı kadın gibi davranan bu çocuk, ya da benim çocuk gibi davrandığım bu kadın, kendim de bilmiyordum artık ne olduğunu.

«Bence», dedi, «burası bizim yerimiz!»

Herhalde Amerikalıydılar, yalnız seslerini duyuyordum, bizim mezarın etrafında dolaşan bir guruptu,

seslerine bakılacak olursa, Cleveland'lı stenocular olabilirlerdi.

Oh, isn't it lovely? (52)

Oh, this is Campagna? (53)

Oh, how lovely here! (54)

Oh, vs.

Bu insan sürüsüne bakmak için kalktım. Kadınların mor saçları, onların aralarında erkeklerin kel başları görölüyordu, Panama şapkalarını çıkarmışlardı, bir ihtiyarlar evi boşalmış olsa gerek! diye düşündüm, ama bir şey söylemedim.

«Bizim bu mezarlık», dedim, «ünlü bir yer olsa gerek —»

Sabeth birden:

«Bak, daha gelenler var!» dedi.

Kalktı, ben gene otların üzerine yattım.

«Hey,» dedi — «bir otobüs dolusu!»

Sabeth'in yanımda duruşu: lastik ayakkabıları, sonra çıplak bilekleri, dar kovboy pantolonu içinde kalçaları; iki elini de pantolonun cebine sokmuştu ayakta dururken. Beli gözükmüyordu yerden bakıldığında, sonra göğüsleri ve omuzları, çenesi, dudakları ve onun hemen üzerinde kirpikleri, göz kenarları mermer gibi renksiz duruyordu ışık aşağıdan vurduğu için, sonra masmavi gök altında saçları, kara çamın dallarına yakalanacak gibiydi saçları. Ben yerde yatarken o rüzgârda öylece duruyordu. Zayıf ve dik, bir heykel gibi sessiz.

(52) Oh, pek güzel değil mi?

(53) Oh, bu Campagna mı?

(54) Oh, burası ne güzel!

«Hello» diye seslendi biri aşığıdan.

Sabeth asık suratla: «Hello» — dedi.

Sabeth'in aklı durmuştu.

«Hey», dedi, — «piknik yapıyor bunlar!»

Sonra Amerikalı işgalcilere nisbet olsun diye, aşığıya eğildi ve göğsüme yattı, uyumak ister gibi; bir süre sonra kalkıp ağır olup olmadığını sordu.

«Hayır», dedim, «hafifsin —»

«Ama?»

«Aması yok!» dedim.

«Var,» dedi, «bir şey düşünüyorsun.»

Ne düşündüğümü bilmiyordum; insan mutlaka bir şey düşünür, ama gerçekten bilmiyordum ne düşündüğümü. Onun ne düşündüğünü sordum.

Cevap vermeden bir sigara istedi.

«Çok sigara içiyorsun!», dedim. «Ben senin yaşındayken —»

Hanna'yla olan benzerliği gittikçe daha az aklıma geliyordu, birbirimizi tanıdıkça, kızla ben, Hanna'yı düşünmüyordum. Hele Avignon'dan beri hiç aklıma gelmemişti! Hanna'yla olan benzerliğin nasıl olup da aklıma geldiğine şaşıyordum. Kızı inceledim. Benzerlikten söz edilemezdi! Ona ateşi uzattım, çok genç yaşta sigara içtiğine kızıyordum, yirmi yaşında bir çocuktu —

Hep aynı alayı:

«Baba gibi davranıyorsun bana!»

Sabeth göğsüme yaslanıp yüzümü okşadığında belki bir kez daha onun için ne kadar yaşlı olduğumu düşünmüştüm.

«Biliyor musun», dedi, «bu sabah o kadar hoşumuza giden şey Ludovi tapmağı idi. Çok ünlü!»

Bana ders vermesine izin verdim.

Ayakkabılarımızı çıkarmıştık, çıplak ayaklarımız toprağın üzerindeydi, yalnayak olmanın ve de her şeyin tadını çıkarıyordum.

Avignon'u düşündüm. (IV. Henri Oteli.) Sabeth Baedeker'ini açmıştı, benim teknikçi olduğumu ve Italya'ya dinlenmeye gittiğimi biliyordu.

Gene de okuyordu:

«İ. Ö. 312 de Konsul Appius Claudius Calus tarafından yaptırılan caddelerin kraliçesi Via Appia —»
Bugün bile Baedeker'i okurkenki sesini duyuyorum!
«Caddenin en ilginç bölümü başlıyor, eski kısmını meydana çıkarmışlar, solda Aqua Marcia'nın ulu kemerleri (Sayfa 216 ile karşılaştırın).»

Sonra her seferinde sayfaları çeviriyordu.

Bir kez sordum:

«Annenin adı ne kuzum?»

Okumasını kesmeme izin vermedi.

«Birkaç dakika ilerde Caecilia Metella'nın mezarı, Campagna'nın en ünlü harabesi, 20 metre çapı olan yuvarlak bir yapı, dörtköşe bir kaideye oturtulmuş, traventinle kaplanmış. Mermer bir taş üzerindeki yazıda şunlar yazılı: Caecilia Q. Creticif (filiae) Metellae Cassi, Metellus Cretius kızı, triumvir Crassus'un gelini. İçerdeki (trkg) da mezar odaları vardı.»

Durdu ve sordu:

«Trkg. — (*) bu da ne demek?»

«Bahşış», dedim. «Ama ben sana başka birşey sor-

(*) Almandada Trinkgeld bahşış demektir, kısaltılmış şekli Trkg.

dum —»

«Özür dilerim.»

Baedeker'i kapattı.

«Ne sordun?»

Baedeker'i kaptım ve açtım.

«Orada ilerdeki», diye sordum, «Tivoli orası mı?» Tivoli düzlüğünde bir hava alanı olması gerekiyordu, her ne kadar Baedeker yazmasa da bunu; hep motor sesi duyuluyordu, Central Park West'deki çatı katımdan duyulan uğultu gibi, arada bir bir DC-7 ya da Super-Constellation bizim çamın üzerinden uçuyordu, tekerleklerini indirip inişe hazırlanıyor ve Campagnanm herhangi bir yerinde görünmez oluyordu.

«Orada bir hava alanı olması gerek», dedim.

Beni gerçekten ilgilendiriyordu bu.

«Ne sormuştun?» diye sordu.

«Annenin adının ne olduğunu.»

«Piper!», dedi. «Başka?»

Tabii ben soyadını değil asıl adını öğrenmek istiyordum.

Otların üzerinden bakmak için gene ayağa kalkmıştı, elleri gene pantolonunun cebindeydi, kırmızımsı at kuyruğu sırtından aşağıya doğru sarkıyordu. Beni görmüyordu bile.

«My goodness!», (*) dedi. «Aşağıdakiler amma da yiyorlar, sonu gelmiyor — şimdi meyvalarını yemeğe başladılar!»

Çocuk gibi zıplıyordu.

«Aman Allahım,» dedi, «ben kayboluyorum.»

(*) Aman, Allahım!

Sonra sorduklarım:

Annen Zürih'de okudu mu hiç?

Ne okudu?

Ne zaman?

Kız yok olmak istediği halde soruyordum. Cevapları isteksiz, ama yeterliydi.

«Walter, bilmiyorum ki bunu!»

Kesin tarihleri bilmek istiyordum anlaşılacağı gibi.

«O zaman ben doğmamıştım ki!» dedi.

Bilmek istediklerim onun hoşuna gidiyordu. Verdiği cevapların ne anlam taşıdığının farkında değildi tabii. Hoşuna gidiyordu ama oradan yok olma isteğini unutturmuyordu ona. Ben oturuyordum ve bir yere kaybolmasın diye kolunu tutuyordum.

«Lütfen», dedi, «lütfen.»

Son sorum:

«Peki kızken adı Landsberg miydi?»

Kolunu bırakmıştım. Yıkılmış gibiydim. Oturabilmek için bütün gücümü kullanıyordum. Herhalde gülümsüyordum. Artık kaçıp gitmesini ummuştum. Oysa o oturup sorular sormaya başladı:

«Annemi tanıdın mı yoksa?»

Başımı salladım —

«A», dedi, «sahi mi?»

Konuşamıyordum.

«Birbirinizi tanıdınız,» dedi, «annem okurken mi?»

Çok hoş buldu bunu, çok hoş.

Giderken, «hey,» dedi, «yazacağım anneme bunu, sevinecek —»

Herşeyi bildiğim bu gün, Via Appia'daki konuşmadan sonra neden herşeyi anlıyamadığım inanılmaz geliyor bana. Kız geri gelinceye kadar geçen on da-

kika içinde neler düşündüğümü bilmiyorum. Bir çeşit bilanço yaptım, evet. En çok hava alanına gitmek istediğimi biliyorum. Belki de hiç birşey düşünmemişimdir. Sürpriz olmamıştı tabii, ama kesinliği. Kesinliği her zaman aramışımdır.

Burdayken beni eğlendiriyordu da. Hanna'nın kızı Sabeth! Aklıma ilk gelen artık evlenmenin söz konusu olamayacağı idi! Bir an bile Sabeth'in öz kızım olacağını düşünmedim. Teorik olarak mümkündü, ama ben düşünmedim bunu. Daha doğrusu, inanmadım. Tabii ki düşündüm: O zaman Hanna'nın gebe kalışını, bütün öyküyü, Hanna'yı terketmeden önce onun doktora, Joachim'e gidip çocuğu aldırmasına verdiğimiz kararı — Tabii ki düşündüm, ama inanamıyordum hiç, inanılmazdı çünkü, biraz sonra bizim mezarın tepesine tırmanan bu kızın kendi öz kızım olabileceği inanılmazdı.

«Walter,» diye sordu, «ne oluyor?»

Sabeth'in hiç birşeyden haberi yoktu.

«Biliyor musun,» dedi, «çok sigara içiyorsun!»

Sonra su kemerleri üzerine konuştuk — sırf konuşmuş olmak için!

Birleştirici boruları açıkladım.

«Evet, evet», dedi, «öğrendik biz bunu.»

Sigara paketine çizdiğim planı göstererek, Romalılar bunu tatbik etselerdi, duvar işlerinin %90'ından kâr etmiş olacaklarını söylemem üzerine, alay etti benimle.

Gene otların üzerine yattık.

Üzerimizden uçaklar geçiyordu —

«Biliyor musun,» dedi, «aslında sen geri dönmelisin.»

Son günümüzden bir gün önceydi.

«Nasıl olsa ayrılacağız, sevgili çocuk, öyle ya da böyle.»

Tabii,» dedi — başak koparmak için oturmuştu, sonra ileriye doğru baktı; birbirimizden ayrılacağımız düşüncesine aldırmıyordu hiç, bana öyle geldi. Otu dişlerinin arasına sokmadı, parmağına doladı ve:

«Tabii —» dedi.

Evlenmeyi düşünmüyordu!

«Annem seni hatırlıyor mu acaba?»

Hoşuna gidiyordu bu konu.

«Annemi öğrenci olarak düşünemiyorum», dedi, «biliyor musun, ufacık bir odada, çatı odasında diyorsun — annem hiç anlatmadı bunu.»

Hoşuna gidiyordu.

«Nasıldı o zaman?»

Başını kıpırdıyamıyacağı bir biçimde tuttum iki elimle, bir köpeğin başını insan nasıl tutarsa öyle. Karşı koyuşunu duydum, ama harcadığı güç yetmiyordu, ellerim pense gibiydi. Öpmedim onu. Yalnız başını tuttum. Hafif ve kırılabilir bir vazoyu tutar gibi, sonra gittikçe sıktım başını.

«Hey», dedi, «canımı acıtıyorsun —»

Yavaşça gözlerini açıp ne istediğimi anlamak isteyinceye kadar başını tuttum, ne istediğimi ben de bilmiyordum.

«Gerçekten», dedi, «canımı yakıyorsun!»

Birşey söyleme sırası bendeydi, gene gözlerini kapadı, başı sıkıca tutulan bir köpeğin yaptığı gibi.

Sonra sorumu sordum —

«Bırak beni!» dedi.

Cevabını bekliyordum.

«Hayır», dedi, «tanıdığım ilk erkek sen değilsin, biliyordun bunu —»

Hiçbir şey bilmiyordum.

«Hayır», dedi, «üzülme —»

Sıkışan saçlarını şakaklarmdan nasıl da çekiyordu, önemli olan yalnız saçlarıydı sanki. Siyah kovboy pantolonun cebinden tarağını çıkardı saçlarını taramak için, anlatırken saçını tarıyor, taramazken susuyordu: **He's teaching in Yale (55)**. Dişlerinin arasında toka vardı.

«Ve ötekisi», dedi dişinin arasındaki tokayla, at kuyruğunu tararken, «onu gördün sen.»

Ping-pong oynadığı oğlanı kastediyordu.

«Benimle evlenmek istiyor,» dedi, «ama yanılttı bu iş, aslında hoşlanmıyordum ondan.»

Sonra ağzından tokayı alıp taktı. Açık kaldı ağzı, konuşmadan taranma işi bitinceye kadar. Sonra tarağı üfledi, Tivoli'ye doğru baktı, işi bitmişti.

«Gidelim mi?» dedi.

Aslında oturup kalmak istemiyordum. Kalkıp ayakkabılarımı alıp giymem, önce çoraplarımı tabîi, sonra ayakkabılarımı giymem gerekiyordu —

«Beni kötü mü buluyorsun?»

Hiç birşey bulmuyordum.

«Walter!» dedi —

Toparlandım.

«It's okay», dedim, «it's okay.»

Sonra yürüyerek Via Appia'yı geri döndük.

Sabeth «beni kötü buluyorsun» a yeniden başladı-

(55) Yale'de hocalık ediyor.

ğında arabada oturuyorduk, bütün bu süre içinde ne düşündüğümü bilmek istiyordu —

arabayı çalıştırmak için anahtarı soktum.

«Gel», dedim, «konuşmalıyım hiç.»

O anda arabayı kullanmak istiyordum.

Henüz arabada oturuyorken Sabeth hep konuşuyordu, babasından, boşanmadan, savaştan, annesinden, sürgünden, Hitler'den, Rusya'dan sözediyordu —

«Babamın yaşayıp yaşamadığımı bile bilmiyoruz», dedi.

Motoru durdurdum.

Haritaya baktı.

«Porta San Sebastiano bu», dedi, «şimdi sağda, sonra San Giovanni in Laterano gelecek!»

«Onu tanıdım» dedim —

«Babamı mı?»

«Joachim'i», dedim, «evet —»

Sonra emredilmiş gibi sürdüm arabayı: Porta San Sebastiano'ya, sonra sağa, önümüze bir basilika çıkıncaya kadar.

Gene yer geziyorduk.

Belki de korkağım. Joachim'le ilgili bir şey daha söylemeye ya da sormaya cesaret edemedim. Sessizce hesaplıyordum (konuşurken her zamankinden çok hesaplıyordum) sessizce, durmadan hesaplama-ya başladım, hesabımın sonucu istediğim gibi çıkıncaya kadar hesapladım: Yalnız Joachim'in çocuğu olabilirdi! Nasıl hesapladığımı bilmiyorum, tarihleri sıraya dizdim, hesap doğru çıkıncaya kadar, yaptığım hesap böyle bir hesaptı. Pizzeria'da Sabeth başka bir yere gittiğinde hesabımı yazılı olarak yapmağa da vakit buldum. Doğruydu; tarihleri

(Hanna'nın bana çocuk beklediğini söylediği tarihi ve Bağdad'a gidişimi) öyle ayarlamıştım ki, hesap doğru çıkıyordu; yalnız Sabeth'in doğum günü değişmiyordu, gerisi Adam Riese'ye göre oluyordu, kalbimden bir taş düşene kadar hesapladım. Kızın beni o gece, her zamankinden daha eğlenceli bulduğunu biliyordum, nerdeyse şakacı buluyordu. Pantheon'la Piazza Colonna arasındaki Pizzeria'da gece yarısına kadar oturduk, oraya turist lokantaları önünde dilendikten sonra gitarlı şarkıcılar Chianti'lerini içmeye geliyorlardı; onlara durmadan şarap ısmarladım, her şeyin havası değişivermişti.

«Walter,» dedi, «ne kadar eğleniyoruz, değil mi?» Otelimize dönerken (Via Veneto) neşeliydik, ama sarhoş değildik, tam çakır keyiftik — otele kadar yürüdük. Orada bize cam kapıları açıyorlardı, mermer giriş holünde hemen anahtarlarımızı uzatıp, aynen bizim yazdırdığımız gibi:

«**Mister Faber, Miss Faber — goodnight!**» diyorlardı. Odamda perdeleri kapatmadan ne kadar dikildiğimi bilmiyorum, Grand Hotel odası, fazla büyük, fazla yüksek. Soyunmadan öylece durdum. Hadi yıkan! diye emir alan ama işlemiyen bir alet gibiydim.

«Ne var Sabeth», dedim.

Kapıyı çalmadan içeri girmişti.

«Söylesene!» dedim.

Yalınayaktı, sarı pijamasını giymişti, üzerine siyah gocuğunu geçirmişti, içeriye girmek istemiyordu, yalnız bir kez daha iyi geceler dilemeye gelmişti. Ağlamış gözlerini gördüm —

«Neden artık seni sevmiyeyim?» dedim —

«Hardy yüzünden, ya da ne bileyim ben adı neydi.»

Birden hıçkırmaya ba  ladı.

Sonra uyudu, üzerini   rtm    t  m, gece a  k camdan serinlik geliyordu; sıcaklık onu rahatlattı sanıyorum. Dışardaki gürültüye, benim kaçıp gitmemden korkmasına rağmen uyudu. Çok gürültülü bir caddeydi, motosikletler önce boşta gürültü çıkarıp sonra vitesle takıyorlardı, en kötüsü de her kez yari  a çıkar gibi gazlıyan bir Alfa Romeo idi, evlerin arasında sesi yankı yapıyordu, sonra üç dakika kadar bir sessizlik oluyor, arasıra bir romen kilisesinin çanları duyuluyor, sonra yeniden klakson sesleri ba  lıyordu, arabalar duruşa geçerken lastiklerini g  c  rdatıyorlardı, araba boştayken tam gaz veriyorlardı, anlamsız bir şey, çocukluk, sonra gene teneke sesleri, hep aynı Alfa Romeo sanki, bütün gece dönüyordu   evremizde. Gittikçe uykum kaçıyordu. Yarında yatıyordum, ne tozlu ayakkabılarımı, ne de kravatımı çıkarmıştım, k  p  rdıyamazdım, çünkü başı omuzumdaydı. Perdelerde arasıra parlıyan otomobil ışığını görüyor, falakaya yatırılmış gibi yatıyordum k  p  rdıyamadı  ım için. Uyuyan kız elini göğsüme ya da k  ravatıma koymuştu, çekiyordu k  ravatımı. Sabeth uyurken her saat vuruşunu duyuyordum, sıcak sa   ve nefesden bir demet, gerisini düşünecek halde değildim. Sonra gene Alfa Romeo ve onun sokaklarda klakson   alı  ı, fren yapması, boşta tam gazlaması, çalışması, gecenin içinde onun teneke uğultusu —

Peki benim suçum ne? Masaların düzenlenmesini beklediğimiz sırada ona gemide rastlamıştım, ora-

dan oraya savrulan at kuyruğu ile bu kız önümde duruyordu. Konuştum onunla, insanların gemide birbirleriyle konuştukları gibi, kızın peşinde koşmadım. Hiç bir imâda bulunmadım ona, tam tersine, aslında hiç de adetim olmadığı halde çok açık konuştum onunla, örneğin neden bekâr olduğumu açıklarken. Aşık olmadan evlenme teklif ettim, bunun saçmalığını hemen anladık. Paris'de onu neden aradım? Birlikte operaya gittik, sonra dondurma yedik, sonra onu fazla tutmadan Saint Germain'deki ucuz otele bıraktım, otostop yolculuğunu benimle yapmasını teklif ettim, çünkü Williams'ın Citroen'ini almıştım, ilk geceyi geçirdiğimiz Avignon'da tabii aynı otelde kaldık (başka türlü hiç de aklımdan geçirmediğim bir şeye niyet ettiğimi gösterirdi), ama aynı katta bile değildik, bir an bile o işin olabileceğini düşünmemiştim. Herşeyi kesinlikle anıyorum. Ay tutulmasının olduğu geceydi (3.IV.), bizi şaşırtmıştı ay tutulması; gazete okumamıştım, beklemiyorduk böyle bir olayı. Ben: Aya da ne oldu dedim.

Dışarda yemek yemiştik, aşağı yukarı ondu saat, kalkma vaktiydi, ertesi gün erkenden yola çıkacaktık. Üç gök yıldızının, güneş, ay ve dünyanın bazen aynı çizgi üzerinde bulunmalarıyla ayın karanlıklaşması gerçeği huzurumu kaçırmıştı, sanki ay tutulmasının ne olduğunu kesinlikle bilmiyormuşum gibi. Dolun ayın üzerindeki yuvarlak dünya lekesini görür görmez kahvelerin parasını ödemiştım kol kola Rhon üzerindeki terasa gittik, hep kol kola bir saat kadar bu anlaşılır olayı seyrettik. Kıza, ayın o kadar çok ışığı olmasına rağmen nasıl olup da dün-

vanın gölgesiyle tamamen örtüldüğünü açıkladım, onu her zamankinden daha iyi görebileceğimizi söyledi, ışıldayan bir levha gibi değil de, bütün yuvarlaklığı ile, top gibi, boşlukta büyük bir cisim olarak, kavun içi. O sırada neler söylediğimi anımsıyorum. O zaman kız (bunu anıyorum) ilk kez, benim ikimizi de ciddiye aldığımı söyledi ve beni o zamana kadar öpmediği biçimde öptü. Aslında ay yalın görüntü olarak can sıkıcıydı, ama gene de boşlukta yüzen ya da koşturan büyük bir cisimdi. Ölüm ve yaşamdan söz ettim sanıyorum, genel olarak, ikimiz de heyecanlanmıştık, çünkü şimdiye kadar bu kadar belirgin bir ay tutulması görmemiştik, ben de görmemiştim. Ve ilk kez çocuk olarak gördüğüm bu kızın bana aşık olduğunu sezdim. Her neyse, titreyinceye kadar dışarda oturduktan sonra, o gece odama gelen kız, bu kızdı —

Sonra Hanna'yı yeniden gördüm.

(3.VI. Atina)

Henüz uyanmadan onu tanıdım. Doktor'la konuşuyordu. Nerede olduğumu biliyordum, ameliyatın yapıp yapılmadığını sormak istedim — ama uyuyordum, tamamen baygındım, susuyordum, ama susadığımı söyleyemiyordum. Sesini duyuyordum, yunanca konuşuyordu. Bana çay getirilmişti ama uzanamıyordum, herşeyi duyuyor ve uyuduğumu biliyordum ve uyandığımda Hanna'nın önümde olacağını.

Birden sessizlik —

Çocuğun ölmüş olabileceği dehşetiyle ürktüm.

Birden gözlerim açık yatıyordum: — Oda beyazdı, laboratuvar burası, camın önünde duran ve benim onu görmediğimi sanan bir kadın. Kır saçlı, ufak yapılı. Ellerini ceketinin cebine sokmuş bekliyor, dışarıya bakıyor. Yüzü görünmüyor, yalnız ensesi, kısa kesilmiş saçları. Arada bir hapşırılmamak için mendilini çıkarıyor, sonra gene yerine koyuyor, ya da sinirli, elinde buruşturuyor. Bunun dışında hareketsiz. Siyah gözlük takıyor, kemik çerçeveli. Doktor, avukat ya da buna benzer bir şey olabilirdi. Ağlıyor. Bir kez elini gözlüğünün altına götürüyor, yüzünü tutuyor sanki, uzun süre. Sonra iki elini de kullanıyor yaş mendili bir kez daha gözlerine götürmek için, sonra elini gene cebine sokuyor, güneş ışınlarından başka birşey görünmeyen dışarıya bakıyor. Vücudu sportif, genç kız vücudu gibi nerdeyse, kır ya da beyaz saçları olmasa. Sonra gene mendilini çıkarıyor gözlüğünü silmek için, bu arada nihayet yüzünü görüyorum, yanık — mavi gözleri olmasa yaşlı bir kızıldehilinin yüzü olabilirdi.

Uyuyormuş gibi yaptım.

Beyaz saçlı Hanna!

Herhalde gene uyumuşum — yarım dakika ya da yarım saat, kafam duvardan aşağıya sarkıncaya değin, o zaman ürktüm — uyandığımı gördü.

Hiç birşey söylemedi, bana öylece baktı. Ayak ayak üstüne atmış oturuyordu, başım dayadı, sigara içiyordu.

«Nasıl?» diye sordum.

Hanna sigara içmeye devam etti.

«İyi olur umarım», dedi, «ameliyat yapıldı — iyi olur inşallah.»

«Yaşıyor mu?»

«Evet», dedi —

Selâmlaşma diye bir şey yoktu.

«Dr. Eleutheropulos burdaydı biraz önce», dedi, «engerek yılanı değilmiş diyor —»

Bana bir bardak çay doldurduktan sonra:

«Hadi», dedi, «iç çayını.»

Yirmi yıl konuşmadığımız hiç aklıma gelmiyordu; bir saat önce yapılan ameliyattan söz ediyorduk ya da susuyorduk. Birlikte doktorun vereceği diğer haberleri bekliyorduk.

Durmadan çay içiyordum.

«Sana da iğne yaptıklarını biliyorsun, değil mi?»

Farketmemiştim bunu hiç.

«Yalnız on santimetre küp.»

Hanna ancak bu kuru şeylerden söz ediyordu.

«Nasıl oldu bu?», diye sordu. «Bugün mü Korinth'deydiniz?»

Üşüyordum.

«Ceketin nerde?»

Ceketim deniz kıyısında kalmıştı.

Hanna'ya şaşıyordum, bir erkek, bir dost daha nesnel olamazdı. Ben de nesnel cevaplar vermeye çalışıyordum. Ne diye benim bir suçum olmadığımı tekrarlamalı? Hanna'da zaten sitem etmiyordu, yalnız soru soruyordu camdan dışarı bakarak. Bana bakmadan soruyordu:

«Çocuğa ne yaptın?»

Bunu sorarken çok sinirliydi, görüyordum.

«Niye engerek değilmiş,» diye sordum.

«Hadi», dedi, «iç çayını!»

«Ne zamandan beri gözlük takıyorsun?» diye sordum.

Yılanı görmemiştim, yalnız Sabeth'in bağırdığını duymuştum. Yanma vardığımda kendini bilmiyordu. Sabeth'in düştüğünü görmüş ona doğru koşmuştum. Kumun üstünde baygın yatıyordu. Bu baygınlığını düşüşüne vermiştim. Göğsünün üstündeki ısırik izlerini sonra gördüm, küçük, birbirine yakın üç ısırıkta, hemen anladım. Nerdeyse hiç kan akıyordu. Tabii hemen eğilip yarayı emmeğe başladım. Kalbe giden damarların bulunduğu yeri bağlamak gerekti, gerekti, biliyordum. Ama nasıl? Isırık sol göğsünün üzerindeydi. Yarayı hemen dağlamak, ya da yakmak gerektiğini biliyordum. Yardım istemek için bağırdım, ama daha yola varmadan soluk soluğa kalmıştım, yaralı kolumda, kuma takıldım, bir Ford'un bizi görmeden geçtiğini görünce umutsuzluğa kapıldım ve avazım çıktığı kadar bağırdım. Yaralı, kollarımda nefes nefese kalmıştım, gittikçe ağırlaşıyordu, onu tutamaz olmuştum, çünkü hiçbir yardımım olamıyordu. Doğru caddeye çıkmıştık ama görünürde hiçbir taşıt yoktu. Mola verdim, sonra gene bu çakıllı yolda yürümeye devam ettim, koşarak, sonra yavaşlıyarak, daha sonra daha yavaş, daha yavaş, yalınayak ilerliyordum. Öğlendi. Ağlıyor ve yürüyordum. Sonra o araba geldi, deniz yönünden, yunancadan başka bir dil bilmeyen işçi yarayı görür görmez durumu anladı. Sallanan arabanın üzerinde kızımı kollarım arasın-

da tutmuş gidiyordum, olduğu gibi götürüyordum onu, bikinisi içinde cildine kumlar yapışmış biçimde. Çakılları döküyordu, yaralı kollarımın arasındaydı, bu arada bizi aşağıya düşürdü. İşçiden daha hızlı gitmesini rica ettim. Ama eşegi yayadan daha hızlı gidemiyordu. Çift tekerlekli bir köy arabasıydı bu, bir kilometre sonsuzluk oluvermişti, arkayı görür biçimde oturuyordum. Otomobil falan geçmiyordu. Yunanlının ne söylediğini anlamıyordum, çıkırlıklı bir kuyunun başında neden durmuştu, eşegi bağladı, kafasından ne geçirdiğini bilemiyordum, beni yaralıyla birlikte çakıl arabasında yalnız bıraktı, oysa yaralının seruma ihtiyacı vardı. Yarayı yeniden emmeye başladım. Herhalde oradaki kulübelerden yardım istemeye gitmişti. Orada ne bulacağını sanıyordu? Belki otlardan yapılmış bir ilâç ya da okunmuş dualar ya da ne bileyim ben ne bulacaktı?

Islık çaldı, kulübelerden ıslığının cevabını alınca daha ileriye gitti. Birkaç dakika bekledim, sonra çabucak hiç birşey düşünmeden, kız kollarımda yeniden yürümeye koyuldum, ilkin koşar adım, bir kez daha soluğumu yitirene değin. Devam edecek gücüm kalmamıştı. Yolun kıyısındaki çimenlerin üzerine bıraktım Sabeth'i; böyle köylerden koşturmanın alemi yoktu doğrusu.

Hiç şüphesiz ki, onu böyle kollarımda Atina'ya kadar götüremezdim. Ya motorlu bir taşıt aracı gelip alacaktı bizi ya da gelmiyecekti. Yeniden göğsündeki yarayı emmeye başladığında Sabeth'in yavaş yavaş kendine geldiğini gördüm; yuvarlanmadan önce ağlamıştı, gözlerinde bir anlam yoktu, yalnız su-

suzluktan yakınıyordu, sesi boğuktu, nabızı çok yavaş atıyordu, sonra birden kustu ve onu korkunç bir ter izledi. O an, yaranın çevresindeki morumsu şişliği gördüm. Koşmaya başladım, su bulmam gerekiyordu. Çevrede katır tırnaklarından, deve dikenlerinden, kuru bir tarlanın üzerindeki zeytin ağaçlarından başka bir şey yoktu, hiç kimse, yalnız gölgede otlayan birkaç keçi, istediğim kadar bağırıp seslenebilirdim; öğlendi, ölüm sessizliği vardı, Sabeth'in yanına diz çöktüm. Bilincini yitirmemişti ama uykuda gibiydi, bir yanına inme inmiş gibiydi. Bereket geçmekte olan kamyonu görebildim, tam zamanında yetişmişti, durdu, uzun demir borular yüklü bir kamyonu. Atina'ya değil, Megara'ya gidiyordu, gene de bizim gideceğimiz yöndeydi bu kent. Kızı kollarımda şoförün yanına oturmuştum. Uzun borular birbirlerine vurup takırdıyordu, insanı kahreden bir hızla, dümdüz yolda saatte otuz kilometreyle gidiyorduk. Ceketimi kıyıda bırakmıştım, cüzdanım da ceketin cebindeydi. Megara'da durduk, yükünü boşaltmadan yola devam etmesi için Omega kol saatimi şoföre verdim, o da yunancadan başka bir dil bilmiyordu, Eleusis'de benzin almak gerekti, gene bir onbeş dakika yitirdik.

Hiçbir zaman unutamıyacağım bu yolculuğu. Daha hızlı bir araç bulduğumda, şoför herhalde saati geri isteyeceğimden korkarak aktarma yapmama engel olmuştu. İki kez önledi bunu. Birincisi bir otobüstü, Pullman, ikincisi elimle işaret edip durduğum bir minibüstü, ama benim şoför onlara yunanca bir şeyler söyledi, onlar da yollarına devam ettiler. Ne pahasına olursa olsun bizim kurtarıcı-

mız olmak istiyordu, üstelik arabayı yürür gibi sürüyordu, çok kötü bir şofördü. Daphni kıyısında hemen hemen hiç ilerlemiyorduk.

Sabeth uyuyordu ve ben onu bir daha gözlerini açıp açmıyacağını bilmiyordum. En sonunda Atina'mn dış mahallelerine geldik, ama gittikçe daha yavaş ilerliyorduk, kırmızı ışıklar, her zamanki trafik tıkanıklığı, uzun demir borularıyla bizim kamyon içinde seruma gereği olmayanların bulunduğu bütün diğer taşıtlardan daha yavaş ilerliyordu. İğrenç şehir, tramvayların ve eşek arabalarının karman çormanlığı, tabii şoförümüz nerede bir hastahane olduğunu bilmiyordu, sormak gerekiyordu, hiçbir zaman bulamıyacak gibime geliyordu hastahaneyi, ya gözlerimi kapıyor ya da Sabeth'e bakıyordum. Bütün hastahaneler Atina'nın öbür ucunda toplanmıştı. Şoför Atina'lı olmadığından kendisine söylenen yolları bile bilmiyordu, durmadan Leofores, Leofores dendiğini duyuyordum, yardım etmek istiyordum ona, ama sokak adını gösteren levhaları okuyamıyordum bile, eğer o delikanlı kamyonun basamağına çıkıp da yol göstermeseydi, hiç bir zaman bulamıyacaktık hastahaneyi.

Sonra hastahane odası —

Bir yığın yunanca soru —

En sonunda ingilizce bilen bir hemşire geldi, çıldırtıcı soğukkanlılığı olan bir kişi; en önemli kaygısı kimliğimizdi!

Sabeth'i gören doktor yüreğimize su serpti, ingilizce anlıyor, yunanca cevap veriyordu; Hanna önemli bölümleri çeviriyordu bana, neden herhangi bir zehirli yılan değil de engerekti, onca yapılacak en

iyi şeyi yapmıştım, yaralıyı hastahaneye getirmekle. Bilim adamı olarak bu yörelerde kullanılan geleneksel tedbirlere (yarayı emmek, yakıp bağlamak ya da kesmek, yılanın soktuğu yeri bağlamak gibi) pek önem verdiği yoktu, yalnız ilk üç dört saat içinde yapılan serumdan bir fayda beklenebilirdi, yarayı deşmek ikinci dereceden bir tedbirdi.

Kim olduğumu bilmiyordu.

Ben de berbat bir görünümdeydim: çakıl arabasını süren işçi gibi pisliğe ve tere batmıştım, ayaklarım katran olmuştu, gömleğimden hiç söz etmiyelim, sözün kisası yalınayak, ceketsiz, serseri gibiydim. Doktor ayaklarıma baktı, hemşire gerekenleri yapmaya koyuldu, Hanna beni tanıtıncaya kadar doktor onunla konuştu:

«Mister Faber is a friend of mine.» (56)

Duyduklarım beni rahatlattı: Yılan sokmasından ileri gelen ölüm oranı (her çeşit zehirli yılan sokmasından) % 3 den % 10 na kadardı, kobra sokmasında bile bu oran % 25'i aşmıyordu, gene de bu yılanlara karşı duyulan batıl korkuyu oranlamıyordu, bu korku hep geçerliydi. Hanna da biraz rahatlamıştı —

Hanna'nın yanında kalabilirdim, ama Sabeth'i görmeden hastahaneden ayrılmak istemiyordum, onu görebilmek için direndim, bir dakika için bile olsa görmek istiyordum, (doktor hemen izin verdi), ama Hanna'nın tutumu çok garipti, beni bir dakika için bile olsa hastanın odasında yalnız bırakmadı, sanki kızını elinden alıp kaçıracaktım.

(56) Bay Faber arkadaşımıdır.

«Gel», dedi, «uyuyor şimdi.»

Çocuğun bizi tanımaması belki de bir talihti, ağzı açık uyuyordu (oysa adeti değildi böyle uyumak), rengi çok soluktu, kulakları mermer gibiydi, kesik kesik, ama belirli aralıklarla soluyordu, bir an, ben yanımdayken, başını bana doğru çevirdi. Ama uyuyordu.

«Gel», dedi Hanna, «bırak onu!»

Bir otele gitmeyi yeğ görürdüm, herhangi bir otele. Neden söylemedim bunu? Hanna'nın da işine gelirdi bu belki. Henüz birbirimizin elini sıkmamıştık. Takside bunu hatırlatınca,

«Merhaba!» dedim.

Başaramadığım takılmalarım karşısında her zaman güldüğü gibi güldü, kaşlarının arasını kırıştırarak. Kızına pek çok benziyordu Hanna.

Tabii hiç bir şey söylemedim.

«Nerde tanıştın Elsbeth'le?» diye sordu. «Gemide mi?»

Sabeth ona orta yaşlı bir beyin gemide Le Havre'dan biraz önce evlenme teklif ettiğini yazmıştı.

«Doğru mu bu?» diye sordu.

Taksideki konuşmamız devamlı sorularından kurulu-ydu, cevap vermedim. Benim ona neden Elsbeth dediğini sormam üzerine, o, benim neden Sabeth dediğimi sordu. Arada belirli şeyleri de gösteriyordu: Dionysos tiyatrosu. Ona neden Sabeth dediğime gelince: Bence Elisabeth korkunç çirkin bir ad. Arada gene yıkılmış bir sütun kalıntısını gösterişi. Niçin Elisabeth olsun? Hiçbir zaman bir çocuğu Elisabeth diye çağıramam. Arada kırmızı ışıklar, her zamanki trafik tıkanıklığı. Ama adı Elisabeth, baba-

sının isteği üzerine öyle kondu, bunda değiştirilecek bir durum yok. Arada yayaya küfür eden şoförle yunanca konuşuyordu, içimde hep aynı yerde dönüyormuşuz gibi bir duygu vardı, bu da şimdi, birdenbire vaktimiz olmasına rağmen sinirlendiriyordu beni; sonra sordu:

«Joachim'i gördün mü hiç?»

Atina'yı korkunç bir şehir olarak görüyordum, Balkan'larda, burada nerede oturulduğuna aklım ermiyordu, küçükçük bir şehir, kısmen köy, levantenimsi, sokak ortasında bir insan mahşeri, sonra gene dököntü, kalıntılar, yer yer büyük şehir taklidi bölümler, iğrenç, sorusundan hemen sonra durduk.

«Burası mı?» diye sordum —

«Hayır», dedi, «şimdi geliyoruz.»

Hanna'nın çalıştığı enstitü idi burası, takside sigarasız beklemek zorundaydım; karşımdaki yazıları okumaya çabaladım, kendimi okuması yazması olmayan biri olarak görmeye başladım, hiç birşey anlamıyordum.

Sonra şehre dönüş —

Enstitüden çıktığında doğrusu tanımadım Hanna'yı, yoksa hiç şüphesiz kapıyı açardım.

Sonra Hanna'nın evi.

«Önden gireyim,» dedi.

Hanna öne geçiyor, kısa kesilmiş aklaşmış saçlı bu hanım, kemik çerçeveli gözlüklü bu yabancı Sabeth'in yani Elisabeth'in annesiydi (yani kaynanam nerdeyse!), zaman zaman birbirimizle birdenbire böyle senli benli konuşmamıza şaşıyordum.

«Gel», dedi, «rahatına bak.»

Yirmi yıl sonraki karşılaşma, düşümde görsem inan-

ınazdım, Hanna da öyle tabii, haklı! Tam yirmi yıl oluyordu.

«Gel, otur şöyle.» dedi.

Ayaklarım ağrıyordu.

Tabii ergeç «aranızda ne geçti» sorusunu tekrarlıyacağını biliyordum; hiç bir şey! diye and içebilirdim — yalan söylemeden, çünkü Hanna'yı böyle karşımda oturur görünce kendim de inanmamıştım bütün olanlara.

«Walter,» dedi, «niçin oturmuyorsun?»

Ayakta durmakta inat ettim —

Hanna kepenkleri yukarı çekti.

Önemli olan çocuğun kurtulmuş olmasıydı! Kendi kendime bunu tekrarlıyordum durmadan, konuşurken, ya da susarken, ya da Hanna'nın sigaralarını içerken, koltuklardan kitapları toparlıyordu oturabileyim diye.

«Walter», dedi, «karnın aç mı?»

Anaç Hanna —

Ne düşüneceğimi bilemiyordum.

«Güzel bir manzarası var buranın», dedim, «ünlü Akropol demek bu!»

«Hayır», dedi, «Lykabetos bu.»

Her zaman böyleydi Hanna, en önemsiz konuda bile kesinlik taraftarı, bir çeşit tutkuydu bu onda: Hayır, burası Lykabetos!

Ona, «Değişmemişsin!» dedim.

«Öyle mi buluyorsun», dedi, «ya sen, sen değiştin mi?»

Evi bilim adamı evi gibiydi, (bunu da ona söylemiş olmalıyım ki, daha sonra erkekler üzerine yaptığımız bir konuşmada, o zaman söylediğim bu bilim

adamı evi terimini Hanna da kullanarak bununla bilimi, salt akıllı bile bir erkekler tekeli olarak gördüğümü tanıtlamak istedi), — bütün duvarlar kitapla doluydu, masanın üzerinde üzerlerine etiketler yapıştırılmış eski yapıt parçaları vardı, ayrıca ilk bakışta evinde antika birşey de görememiştim, tam tersine möbleleri moderndi, şaşıttım buna.

«Hanna,» dedim, «ilerici olmuşsun!»

Gülümsedi sadece.

«Gerçekten!» dedim.

«Hâlâ mı öyleyim?» diye sordu.

Kimi zaman anlamıyordum onu.

«Sen de hâlâ ilerici misin?» diye sordu; onu hiç değilse böyle gülümserken görmekten mutluydum... İnsanın bir kızla evlenmediği için duyduğu vicdan azapları saçma göründü gözüme. Hanna'nın bana hiç ihtiyacı yoktu. Arabasız yaşıyordu ama mutluydu; televizyonu da yoktu.

«Güzel bir evin var,» dedim.

Kocasını andım.

«Piper», dedi.

Arabaya, televizyona ihtiyacı olmadığı gibi, kocasına da ihtiyacı yoktu, durum öyle görünüyordu, maddi yönden bile yoktu. Yıllardır kendi kazancıyla yaşıyordu (açıkcası bugün bile ne kazandığımı bilmiyorum), çok değildi muhakkak, ama yetiyordu.

Görüyordum bunu. Giysilerini Ivy bile beğenebilirdi, duvardaki arkaik saat dışında evinde herşey, daha önce de söylediğim gibi, son derece moderndi. «Ya sen nasılsın?» diye sordu.

Hastahanede verdikleri bir ceket vardı sırtımda, sıkıyordu beni, çok büyük bir ceketti, durmadan bu

büyüklüğü duyuyordum, çok geniş (zayıf bir adamım ben) ve çok kısa, kolları bir çocuk ceketinin kolları gibi. Hanna mutfağa gider gitmez hemen çıkarttım ceket; gömleğimin de giyilir yanı kalma-
mıştı, üstünde kan lekeleri vardı.

«Yemeği beklerken», dedi Hanna, «istersen bir yıkan.»

Masayı hazırlıyordu.

«Evet», dedim, «iyi olur, terledim.»

Çok dokunaklıydı, çok dokunaklı ama gene de yön-
temli; havagazını yaktı, sonra bana temiz bir hav-
lu ve sabun getirerek, nasıl söndürülmesi gerekti-
ğini açıkladı havagazınm.

«Ayakların nasıl?» diye sordu.

İşine devam ediyordu.

«Neden otele gidecekmişin?» dedi, «Burada kalman
çok tabii bir şey.»

Sakallarım uzamıştı.

Banyo çok yavaş doluyor ve korkunç bir şekilde bu-
har çıkarıyordu. Hanna gelip soğuk su ekledi, san-
ki ben yapamazmışım gibi bu işi, konuk gibi hiç
bir şeye elimi sürmeden bir taburenin üzerine otur-
muştum, ayaklarım çok acı veriyordu. Hanna kü-
çük pencereyi açtı, dumanların arasından yalnızca
hareketlerini görebiliyordum, hareketleri ise hiç mi
hiç değişmemişti.

«Hep bana kızgın olduğumu sanıyordum» dedim, «o
eski günler yüzünden.»

Hanna yalnızca şaşırdı.

«Neden kırgın olayım? Evlenmediğimiz için mi?»
dedi. «Tam bir mutsuzluk olurdu bu.»

Apaçık eğleniyordu benimle.

«Gerçekten sana kırgın olduğumu düşündün mü Walter?» dedi. «Yirmibir yıldır?»

Banyom hazırды.

«Neden bir mutsuzluk?»

Bu sorudan sonra bir daha bu evlilik işinden söz açmadık. Hanna'nın hakkı vardı, ikimizin de başka kaygıları vardı.

«Yılan sokmasından ölenlerin sayısının %3 ile %10 arasında olduğunu sen biliyor muydun?» diye sordum.

Şaşırmıştım.

Hanna istatistiklere inanmıyordu, sonradan sezinledim bunu. Banyoda istatistikler üzerine enine boyuna bir söylev çekmeme ses çıkarmadı, yalnızca:

«Suyun soğudu», dedi.

Ayaklarım banyonun kenarında asılı bu banyoda ne kadar süre kaldığımı bilmiyorum — istatistikleri, kendini asan Joachim'i düşünerek, geleceği, geçmişini düşünerek titreyene değin, ne düşündüğümü ben de bilmiyordum, ne düşündüğüme tam olarak karar verememiştim. Küçük şişeler, kutular, tüpler görüyordum yalnızca, kadınların kullandıkları bir yığın şey, Hanna'yı gözümün önüne getiremiyordum, o bir zamanların Hanna'sını, bugünkü Hanna'yı, gerçekte ne birini ne de ötekini düşünebiliyordum. Titriyordum ama o lekeli gömleği giymek için hiçbir istek yoktu içimde — Hanna çağırdığında ağzımı açıp cevap vermedim.

Ne gelmişti başıma?

Ben de bilmiyordum.

Kahve mi çay mı? diye seslendi.

O gün olup bitenler yüzünden bitkin düşmüştüm,

bu yüzden kararsızdım, oysa her zamanki halim değildir bu, bu yüzden saçmalıklara kapıldım, örneğin banyoyu lahit olarak görüyordum, etrüsük lahidi, gerçek bir sayıklamaydı bu, kararsızlığın, tirtir titretici sayıklaması.

«Evet,» diye seslendim, «geliyorum.»

Gerçekte Hanna'yı yeniden görme isteği yoktu içimde; Atina'ya varır varmaz hemen hava alanına gitmeyi düşünüyordum.

İznim sona ermişti.

Williams'ın verdiği Bari'de bıraktığım Citroen'i nasıl geri götürecektim. Paris'e, hiç bir fikrim yoktu. Garajın adını bile bilmiyordum.

«Evet! Geliyorum!»

Kımıldamıyordum olduğum yerden.

Via Appia. —

Vatikan'daki mumya. —

Su içindeki bedenim —

İntihara inanmıyorum, insanın yeryüzüne gelmiş olmasını değiştirmiyor bu, o sırada istediğim tek şey hiç doğmamış olmak!

«Walter,» diye seslendi, «geliyor musun?»

Banyonun kapısını kilitlememiştım ve Hanna (diye düşünüyordum) içeri girip bir baltayla beni arkamdan öldürebilir, gözlerimi kapayıp yatmışım suyun içine, yaşlı bedenimi görmek istemiyordum. —

Hanna telefon ediyordu.

Neden bensiz olamıyordu herşey!

Daha sonra akşam boyunca, hiçbir şey olmamış gibi yeniden konuştum, yalan söylemeden, aslında bunun önemi yoktu, önemli olan Sabeth'in kurtulmuş olmasıydı. Serum sayesinde. Hanna'ya istatistiklere

neden inanmadığını sordum, neden istatistiklere değil de alın yazısına ya da buna benzer şeylere inanıyordu.

«Ah, şu senin istatistiklerin!» dedi. «Eğer yüz kızım olsaydı, yüzünü de yılan soksaydı, o zaman inanırdım. O zaman üç ya da on kızımı kaybederdim. Önemsiz bir sayı! Haklısın.»

Bu arada güldü.

«Bir tek çocuğum var!» dedi.

Karşı çıkmadım, ama nerdeyse gene de dalaşacaktık, çünkü birdenbire ikimiz de soğukkanlılığımızı yitirmiştik. Benim bir sözüm yüzünden oldu bu.

«Hanna» demiştim, «anaç tavuk gibi davranıyorsunuz!»

Birden ağzımdan kaçmıştı.

«Özür dilerim ama,» dedim, «gerçekten böyle bu.» Böyle sinirli olmamın nedenini çok sonra anladım, banyodan yeni çıkmıştım, Hanna telefonun başındaydı, hastahanenin numarasını çevirmişti, ben banyodayken ise Elsabeth'le konuşuyordu.

Elimde olmadan herşeyi duymuştum.

Benim hakkımda bir tek söz söylemedi —

Sanki ondan başka, anası olan Hanna'dan başka kimse yoktu kızı merak eden, kızın kendini iyi duyduğu, konuşabildiği için sevinen ana, ben odaya girinceye kadar almanca konuşuyordu, sonra birden yunancaya çevirdi. Hiçbir şey anlamadım. Sonra kapattı.

«Nasıl, iyi mi?» diye sordum.

Hanna rahat bir soluk aldı.

«Ona burada olduğumu söyledin mi?»

Hanna bir sigara yaktı.

«Hayır», dedi.

Garip bir davranışı vardı Hanna'nın, Sabeth'in beni sormamasına inanmıyordum, ne olursa olsun söylediklerini öğrenme hakkım vardı sanıyordum.

«Gel,» dedi Hanna, «bir şeyler yiyelim.»

Beni kızdıran gülmesiydi, sanki herşeyi öğrenmeye hakkım yokmuş gibi davranıyordu.

«Gel», dedi, «otur.»

Oturmadım.

«Çocuğumla konuştum diye niye kızılıyorsun, alınıyorsun,» dedi, «neden»

Yavrusunu kanadının altına almak zorunda olan anaç tavuk gibi davranıyordu, bu yüzden zaten ona bu sözü söylemişim, (ne kadar okumuş olsalar da bütün kadınlar böyle davranır sanıyorum), bu sözüme Hanna müthiş sinirlenmişti, şimdiye kadar onu böylesine dişi görmemişim. Her zamanki sözünü tekrarladı:

«Benim çocuğum o, senin değil.»

Bu yüzden ben de:

«Babasının Joachim olduğu doğru mu?» diye sordum.

Cevap vermedi.

«Bırak beni!» dedi, «ne istiyorsun benden? Elsbeth'i görmiyeli altı ay oluyor, sonra birden hastaneden çağrılıyorum, gidiyorum, bir de bakıyorum ki kız baygın yatıyor, başından ne geçtiğini bilmiyorum.»

Bütün sözlerimi geri aldım.

«Söyle,» dedi, «Ne söyleyeceksin kızıma? Ne istiyorsun ondan? Aranızda ne geçti?»

Nasıl titrediğini gördüm.

Hanna yaşlı bir kadından başka herşeydi, ama kurumuş derisini, gözlerinin altındaki keseleri, gözlerinin kenarlarındaki, yüzünde buruşuklukları görüyordum, bunlar beni sıkıyordu, ama görüyordum. Hanna zayıflamış, daha bir ince olmuştu. Yaşı, bana öyle geliyordu ki, ona yakışıyordu, özellikle yüzüne, yalnız bana kertenkele derisini hatırlatan boynunu hariçti — Herşeyi geri aldım. Hanna'nın çocuğuna olan bağlılığını anlıyordum, çocuk geri dönünceye kadar günleri saydığını, bir tek çocuğu olan bir ana için yavrusunun ilk kez uzun bir yolculuğa çıkmasının güçlüğünü anlıyordum.

«Çocuk değil ki artık,» dedi, «ona gitmesini ben söyledim, günün birinde kendi hayatını yaşaması gerek, bir gün geri dönmiyeceği apaçık bir şey.»

Bıraktım konuşsun.

«Böyle bu işler,» dedi, «yaşamı kollarımız arasında tutamayız Walter, sen de tutamazsın.»

«Bilmiyorum!» dedim.

«Öyleyse neden tutmak istiyorsun?» diye sordu.

Artık Hanna'yı anlıyamıyordum.

«Yaşam çocuklarla gider,» dedi —

İşini sormuştum.

«İşte böyle,» dedi, «bir kez daha çocuklarımızla evlenemeyiz.»

Soruma cevap vermemişti.

«Walter,» dedi, «kaç yaşındasın şimdi?»

Sonra o ünlü sözcüğü: yüz tane kızı yokmuş, ancak bir tek kızı varmış (biliyordum bunu), ve kızının da ancak bir yaşamı varmış (bunu da biliyordum) herkes gibi, onun da bir tek yaşamı varmış, her ne kadar başarısızlığa uğramış bir hayatsa

da, benim de (biliyor muymuşum bunu?) bir tek yaşamım varmış.

«Hanna», dedim, «biliyoruz bunları.»

Yemeğimiz soğudu.

«Neden başarısız yaşamın?» diye sordum.

Hanna yemek yiyeceğine sigara içiyordu.

«Sen bir erkeksin» dedi, «bense kadını, arada bir fark var, Walter.» dedi.

«İnşallah vardır,» dedim, gülerek.

«Artık çocuğum olamaz —»

Akşam boyunca iki kez söyledi bunu.

«İşim mi,» dedi, «görüyorsun işte, yıkıntılar, çanak çömlek kırıkları ile uğraşıyorum. Şu gördüğün bir vazoymuş eskiden. Girit yapısı. Geçmişin kırıntılarını yapıştırıyorum —»

Hanna'nın yaşamının hiç de başarısız geçtiğini sanmıyordum. Tam tersine. Sürgün yıllarında tanıdığı ikinci kocası Piper'i tanııyordum. Hanna onun adını taşıdığı halde: Dr. Hanna Piper (beni hep şaşırtıyordu bu) kocasından hiç söz etmiyordu. Hanna her zaman doğru bulduğu şeyi yapmıştır, bir kadın için oldukça önemli bir özellikti bu. İsteddiği gibi bir yaşamı olmuştu. Joachim'le neden anlaşamadıklarını hiç söylemedi. Ondan sevgili bir insan diye söz ediyordu. Hiç sitem ettiği yoktu; olsa olsa biz erkekleri, genel olarak hepimizi gülünç buluyordu. Hanna, öyle sanıyorum ki, erkeklerden çok şeyler bekledi, onları çok sevdiğini de kabul ediyorum.

Sitemde bulunduğunda söz konusu olan erkekler değil, kendisi, Hanna bir daha dünyaya gelecek olsaydı, erkekleri daha başka türlü severdi. Erkeklerin dar kafalı olmaları doğal bir şey diyor, yalnız-

ca bizleri (bilmiyorum kaç erkek tanıdı hayatında) ayrı ayrı olarak görmesinden ötürü kendi budalalığına yanıyordu. Bana kalırsa Hanna, budaladan başka herşey. O bunun tersini düşünüyor. Kadının bir erkek tarafından anlaşılması isteğini budalaca buluyor; erkek (diyor Hanna) kadını sır olarak görmek ister ki, kendi anlaşılmazlığı böylece hoşuna gidip onu heyecanlandırsın. Erkek yalnız kendini anlar (Hanna'ya göre), bunun için de bir erkek tarafından anlaşılma isteyen kadının hayatı ancak başarısızlıkla sonuçlanır. Hanna'ya göre erkek kendini dünyanın efendisi olarak görür, kadını da ayna olarak. Efendi ezilenlerin dilini öğrenmek zorunda değildir, kadınsa zorunludur buna, ama efendisinin dilini öğrenmek ona yararlı olmaz, tam tersine, kendini daima haksız çıkaran bir dildir öğrendiği. Hanna edebiyat doktorası yaptığına pişman. Tanrı bir erkek oldukça, bir çift olmadıkça, bir kadının hayatı, Hanna'ya göre, bugünkü durumda kalmaya mahkûmdur, bugünkü içler acısı durumda, kadın, dış görünüşü ne kadar alımlı olursa olsun, yaradılışın proleteridir bugünün dünyasında, başka birşey değildir. — Gülünç buluyordum onu, elli yaşında bir kadın genç kız gibi felsefe yapıyordu, son derece çekici bir kadındı hem de, bu üstünde kişiliği olan bir kadındı da, saygı gören (hiç şüphesiz görüyordu bu saygıyı) örneğin Hanna'yı hastahane de nasıl karşıladıklarını gözümün önüne getiriyordum, Atina'ya yerleşeli ancak üç yıl olmuştu, ama ona profesör, Nobel ödülü almış biri gibi davranıyorlardı; — ona acıyordum.

«Walter. hiç birşey yemiyorsun.»

Kolunu tuttum:

«Yaradılışın proleteri, sen misin o! —»

Hanna gülümsiyecek durumda değildi, kolunu bırakmamı bekledi.

«Roma'da nereleri gördünüz?» dedi.

Rapor veriyordum.

Bakışı —

Ben Roma raporunu verirken Hanna'yı bir gören olsa şeytan sanırdı, öyle bakıyordu bana, çay içen bir canavar gibiydi.

Hiçbir zaman unutamıyacağım bu bakışını.

Ağzını açıp bir tek söz söylemiyordu —

Sessizlik dayanılır gibi olmadığından gene anlatmaya başladım, yılan sokmalarından doğan ölümlerden, genel olarak istatistiklerden söz ediyordum.

Hanna sağır gibiydi.

Gözlerine bakmaya cesaret edemiyordum — bir an düşlediğimde (daha uzun süre düşünemiyordum bunu) Sabeth'in kollarımın arasında olduğunu düşlediğimde, ya da önümde oturan Hanna'yı, annesini, sevgilimin annesini, ki o da sevgilim olmuştu, düşlediğimde ona bakamıyordum.

Ne dediğimi ansımıyorum.

Eli (sanki eline anlatıyordum söylediklerimi) garipti; bir çocuğunki gibi küçük, her yerinden daha yaşlı, sinirli ve güçsüz, çirkin, gerçekte ele benzer bir yanı olmıyan, daha çok yumuşak, kemikli ve solgun, çilli, balmumundan bir şeye benziyordu, aslında çirkin değil, hayır, tam tersine, sevimli bir şey, ama yabancı, korkunç birşey, hüznü, kör bir şey. Konuşuyor ve konuşuyordum, susuyordum, Sabeth'in elini gözümün önüne getirmek istiyordum,

ama olmuyordu, yalnızca masanın üstünde, sigara tablasının yanındaki, derisinin altındaki damarlarıyla, buruşmuş, ipek kâğıdını andıran, o hem gevşek hem ışıklı şeyi görüyordum.

Ben de yorgunluktan ölüyordum.

«Aslında çocuk o daha,» dedi Hanna — «yoksa sen-ce bir erkekle ilişkisi oldu mu dersin?»

Hanna'nın gözlerine baktım.

«İsterim ki olsun,» dedi, «isterim ki olsun!»

Birden masayı toplamaya başladı.

Yardım ettim.

İstatistiğe gelince: Hanna aslında kadere inandığı için bu konuda birşey daha duymak istemiyordu, gene de açıkca söylememiştii bir şey duymak istemediğini. Bütün kadınların batıl inanca inanan bir yanı vardır, ama Hanna çok kültürlüdür; şaşkınlığım buradan geliyordu. Bir ısı teorisinden, yani her yapılan deneyin doğruladığı fizik yasasından nasıl söz ediyorsak, o da cfsanelerden öyle söz ediyordu, tam bir olasılık içinde. Hiç bir şaşkınlığa yer vermeden, kırık bir vazunun üstündeki çocukca bir biçimde yapılan Ödipus ile Sphinx, Athena, Erinnyes'ler ya da Eumenidler ve bütün öbürleri, adları ne olursa olsun, onun gözünde birer olguydu. En ciddi konuşmaların ortasında sözü bunlara getirmekten çekinmemiştii. Üstelik mitoloji ve genel olarak edebiyattan çok şey anlamadığımı da bilirdi, kavga etmek istemedim, yeterince kaygımız vardı.

5.VI. da Paris'de olmam gerekiyordu —

7.VI. da New York'da —

10.VI. da (en geç) Venezuella'da —

Hanna bir arkeoloji enstitüsünde çalışıyordu, Tan-

rı'larla uğraşmak işiydi, durmadan kendi kendime şunu tekrarlıyordum: hiç şüphesiz bizim de, farkında olmadan, böyle meslekî bozukluklarımız vardı. Hanna onlardan söz ederken hem bunu düşünüp hem de kendi kendime gülümsüyordum.

«Şu senin Tanrı'ların!»

Hemen sözünü kesti.

«Çocuğun durumu kesinlikle belli olmasaydı, gitmezdim, bunu biliyorsun.» dedim.

Hanna anlayış gösteriyordu, meslekî sorumluluklarımdan söz ederken bulaşıkları yıkadı, ben de tam yirmi, hayır yirmi bir yıl önceki gibi bulaşıkları kuruladım.

«Öyle mi?» dedi.

«Öyle bulmuyor musun?» dedim.

Hanna nasıl hesaplayıp, yirmi bir yılı bulmuştu bilmiyorum. Ama sesimi çıkartmıyordum, her kez beni düzeltmesin diye.

«Mutfağın çok şirin,» dedim.

Birden sorusunu yeniledi.

«Hiç görmedin mi Joachim'î?»

Bir gün ona Joachim'in öldüğünü söylemem gerektiği açıktı, ama özellikle bugün değil, diye düşünüyordum, bu ilk akşam değil.

Aklıma ne geldiyse ondan söz ettim —

O zamanlar tavan arasındaki odasında yediğimiz akşam yemeklerinden!

«Bayan Oppikofer'i hatırlıyor musun?»

«Neden», diye sordu.

«Hiç, öyle aklıma geldi,» dedim. «Saat onu geçtiğinde hep süpürgesinin sopasıyla tavana vururdu.» Bulaşığımız yıkanıp kurulanmıştı.

«Walter,» dedi, «kahve istiyor musun?»

Anılar garip.

«Evet,» dedim, «yirmi yıl sonra insan gülüyor böyle şeylere —»

Hanna suyu koydu.

«Walter,» dedi, «kahve istiyor musun?»

Anıları duymak istemiyordu.

«Evet,» dedim, «içerim.»

Hayatının neden başarısız olduğunu anlıyamıyordum. Tam tersine. Bir insanın kafasına koyduğu gibi yaşamasını, bunu gerçekleştirmesini ben başarı olarak görüyordum. Hanna'ya hayrandım. Doğrusunu söylemek gerekirse, ben, hiç bir zaman, filolojinin, sanat, tarihinin para kazandıracağını sanmamıştım. Hanna'nın kadınsı olmadığı da söylenemez. Bir işi olması ona yakışıyor. Joachim'le evli olduğu sıralarda da hep çalışmıştı galiba, çeviriler ve buna benzer işler yapmıştı, tabii sürgün yıllarında da çalışması gerekiyordu. Paris'de Joachim'den ayrıldıktan sonra bir yayınevinde çalışmıştı. Sonra Alman'lar geldiğinde İngiltere'ye kaçmış ve tek başına hem kendinin hem de çocuğunun ihtiyaçlarını karşılamıştı. Joachim Rusya'da doktorluk yapıyor bu yüzden de nafakasını ödeyemiyordu.

Hanna BBC'de almanca spikeri olarak çalışmıştı. Bugün de İngiliz uyruğunda. Öyle sanıyorum ki Bay Piper hayatını ona borçlu. Hanna onu kamptan çıkarmak için evlenmişti onunla (eğer yanlış anlamadımsa), çok düşünmeden evlenmişti, komünistlere olan eski sevgisi yüzünden. Bay Piper bir hayal kırıklığı oldu, çünkü komünist değil, oportunistti. Hanna'nın dediğine göre ihanet edecek kadar çizgi-

ye sadıktı, toplama kamplarını iyi bulacak kabul edecek duruma gelmişti. Hanna gülüp geçiyordu. Ah erkekler!

Filmlerini çevirebilmek için her slogana boyun eğiyordu bay Piper.

Hanna onu 1953 haziranında bırakmıştı. Dün yalanladığı şeyi bugün doğruladığının farkına bile varmıyordu bay Piper, ya da tersinin; kaybettiği şey gerçekte kendiliğinden gelişen ilişkiydi.

Hanna ondan söz etmeyi sevmiyordu, ama ben ilgilenmedikçe de o ayrıntılarıyla anlatmaya devam ediyordu. Hanna birçok erkeğin tipik bir yanı olan bu Piper'in hayata karşı tutumunu mutsuzluk diye adlandırıyor, Hanna'ya göre tamamiyle kör, tüm ilişkilerini yitirmiş bir adamdı Piper. Eskiden belli bir espirisi varmış, şimdiyse batıdan başka bir şeye gülmüyormuş. Hanna sitem etmiyor, aslında kendine gülüyor, ya da erkeklere olan sevgisiyle alay ediyor.

«Neden hayatın kaymış olsun?» diyorum. «Sen böyle sanıyorsun Hanna —»

Beni de kör olarak görüyordu.

«Ben burada olanı görüyorum», diyorum, «evini, bilimsel çalışmalarını, kızını — Tanrı'ya şükretmelisin!»

«Neden Tanrı'ya?»

Hanna her zamanki Hanna'ydı; ne demek istediğini pekâlâ biliyordu. Ama sözcükleri didik didik etmek merakı vardı! Sanki bunun sözcüklerle en ufak bir ilişkisi varmış gibi. Ne kadar ciddi olursanız olun, birden bir sözcüğe takılıverirdi.

«Walter, ne zamandan beri Tanrı'ya inanıyorsun?»

«Hadi», dedim, «kahveyi yap!»

Hanna Tanrı ile bir ilişimin olmadığını pekâlâ biliyordu, ama bir tartışmayı önlemek için bir açıklama yapmaya kalkacak olsanız, çok geçmeden anlardınız ki Hanna eğlenmektedir.

«Benim inançlı olduğuma nereden hükmediyorsun?» dedi, «Yaşlanan bir kadının inançlı olmaktan başka çaresi yoktur mu demek istiyorsun?»

Kahveyi yaptı.

Sabeth hastahaneden çıkınca durumun nasıl olacağını düşünemiyordum. Sabeth, Hanna ve ben aynı yerde, örneğin şu mutfakta: — Hanna, kızını öpmek, ya da kolumu omuzuna koymamak için nasıl bir güç harcadığımı farkedecekti ve Sabeth, onun omuzunu tuttuğum halde asıl yerimin (tıpkı evlilik yüzünü çıkaran bir sahtekâr gibi) anasının yanında olduğumu keşfedecekti.

«Sakın hostes olmasın», dedim, «onu bu işten caydırmaya uğraştım.»

«Neden?»

«Çünkü böyle bir iş söz konusu olamaz», dedim, «Sabeth gibi bir kız için söz konusu olamaz, herhangi biri değil o.»

Kahvemiz hazırды.

«Neden hostes olmasın?»

Annesi olan Hanna'nın da kızın bu genç kız hevesinden hiç memnun olmadığını biliyordum; bu konunun beni ilgilendirmediğini bana göstermek için inad ediyordu:

«Walter, onun bileceği iş bu!»

Başka bir kez:

«Babası değilsin Walter.»

«Biliyorum!» dedim —

Daha başlangıçta, yapacak, söyleyecek bir şey kalmadığında o noktaya geleceğimizden ürkmüştüm, işte gelmişti o an.

«Hadi», dedi, «anlat —!»

Sandığımdan daha da kolay oldu bu, günlük bir olay gibi.

«Olanları anlat bana», dedi.

Soğukkanlılığına şaşıyordum.

«Hastahaneye vardığımda, seni orada oturmuş uyurken gördüğümde nasıl korktuğumu düşünebilirsin», dedi.

Sesi hiç değişmemişti.

Belli bir ölçüde devam etti, sanki aradan yirmi yıl geçmemişti, ya da bütün bu süreyi, ayrılığa rağmen birlikte geçirmiş gibiydik. Birbirimiz hakkında bilmediğimiz şeyler sözünü bile etmeye değmeyen ayrıntılardı. Meslekî başarılar ve benzeri şeyler. Neden söz etmem gerekiyordu? Hanna konuşmamı bekliyordu.

«Şeker alır mısın?» diye sordu.

Mesleğimden söz ettim —

«Neden Elsbeth'le yolculuğa çıktın?» dedi.

Hanna bir kadın, ama Ivy ve diğerlerinden farklı, tanıdığım bütün kadınlardan farklı, karşılaştırılmaz bile; Sabeth'den de değişik, ona Sabeth birçok açıdan benziyor olsa da. Hanna daha açık, daha güven verici, bana bakan gözlerinde saldırganlık yok. Şaşırdım.

«Onu seviyorsun?» dedi.

Kahvemi içtim.

«Annesi olduğumu ne zamandan beri biliyorsun?»

diye sordu.

Kahvemi içtim.

«Joachim'in öldüğünü bilmiyorsun —» dedim.

Aslında hiç de söylemek istemiyordum bunu.

«Öldü mü?» dedi, «ne zaman?»

Ağzımdan kaçırmıştım bir kez, geri dönmem imkânsızdı, konuşmam gerekiyordu, hem de bu ilk akşam — Guatemala'daki bütün hikâyeyi anlatmam gerekiyordu. Hanna bütün bildiklerimi öğrenmek istiyordu, Rusya'dan dönüşünü, tarım işletmesindeki çalışmasını, ayrıldıklarından beri Joachim'den hiçbir haber alamamıştı, sonunda gene de Joachim'in kendini astığını söylemedim, yalan uydurdum: angina pectoris (*) dedim. O sarsılmaz soğukkanlılığına şaşıp kaldım.

«Kıza söyledin mi bunu?» diye sordu.

Sonra uzayıp giden susuşumuz.

Elini gene kemik gözlüğünün altına götürmüştü yüzünü tutmak ister gibi; kendimi iğrenç buluyordum.

«Senin elinden birşey gelmez ki!» dedi.

Hanna'nın ağlamaması herşeyi daha bir güçleştiriyordu, öylece ayakta duruyordu —

«Evet,» dedi, «yatalım.»

Gece yarısıydı — sanıyorum, çünkü saatim yoktu, bu bir yana, zaman gerçekten durmuş gibiydi.

«Sen Elsbeth'in odasında yatacaksın» dedi.

Odasında duruyorduk.

«Hanna», dedim, «doğrusunu söyle, o mu babası?»

«Evet!» dedi, «evet!»

O an ferahladım, Hanna'nın yalan söylediğini dü-

(*) Nefes darlığı.

şünemiyordum, buna neden yoktu, o an herşeyden önemli olan (gelecek zaten düşünülemezdi) kıza serum verildiği ve kurtarılmış olmasıydı.

Ona elimi uzattım.

Yorgunluktan geberecek gibiydik, Hanna da, ama ayakta duruyorduk, sanıyorum, aslında birbirimize iyi geceler dilemiştik — o sırada Hanna yeniden sordu:

«Walter, Elsbeth'le aranda ne geçti?»

Aslında mutlaka biliyordu ne geçtiğini.

«Hadi», dedi, «söyle!»

Ne cevap verdiğimi bilmiyorum.

«Evet mi hayır mı?» diye sordu.

Söylenen söylenmişti —

Hanna işitmemiş gibi gülümsüyordu, ferahlamıştım en sonunda söylediğim için, hattâ keyiflenmiştim, ama ferahladığım bir gerçektir.

«Kızdın mı bana?» diye sordum.

Yerde yatmayı tercih ederdim, ama Hanna mutlaka dinlenmem gerektiğini söylüyordu, yatak hazırlanmıştı, temiz çarşafklar konmuştu, herşey altı ay yabancı ülkelerde dolaşan kızı için yapılmıştı: Yatağın üzerindeki yeni pijamayı Hanna kaldırdı, gece masasının üzerine koyduğu çiçekler ve çikolata kaldı.

«Kızdın mı bana?» diye sordum.

«Herşey tamam mı?» dedi, «sabun şurda —»

«Bilemezdim kızın olduğunu», dedim —

«Walter», dedi, «uyumamız gerek.»

Kızmamıştı sanıyorum, hattâ bir kez daha elimi sıktı. Sinirliydi yalnız, başka birşeyi yoktu. Aceleliydi. Bütün işlerin bittiği mutfağa bir kez daha girdiğini duydum.

«Yardım edebilir miyim?» dedim.

«Hayır», dedi, «uyu artık!»

Sabeth'in odası: Biraz küçük, ama sevimli, burda da bir yığın kitap var, buradan da Lykabettos gözüktüyor, uzun bir süre açık pencerenin yanında durdum —

Pijamam yoktu.

Başkasının odasını karıştıracak biri değildim, ama fotoğrafı kitap rafının önünde duruyordu, ama Joachim'i, babasını nihayet ben de tanımıştım, resmi elime aldım.

Zürih'de 1936 da çekilmişti.

Aslında yatağa yatıp hiç birşey düşünmemek niyetindeydim, ama pijamam yoktu, dediğim gibi, yalnızca kirli gömleğim vardı —

En sonunda Hanna da odasına girdi.

Saat aşağı yukarı iki olmalıydı, temiz yatağın üzerine oturmuştum, evi barkı olmayıp parkta bir bankın üzerinde uyuklayanlar gibi (böyle uyuklayanları görünce hep evsiz olduklarını sanırım) — uyuyordum.

Kalkıp elimi yüzümü yıkadım.

Bir kez duvarına vurdum.

Hanna uyuyormuş gibi yaptı.

Hanna benimle konuşmak istemiyordu, o gece bir ara susmamı söylemişti, sen bu konulardan söz ettiğinden her şey küçülüyor, demişti.

Hanna belki de gerçekten uyuyordu.

Amerika'dan yazdığı mektuplar — Sabeth'in mektupları demek istiyorum — masanın üzerinde duruyordu, bir yığın mektup, Yale damgalı, bir tanesi Le Havre damgalıydı, sonra İtalya'dan yolladığı

kartlar, yere düştüğü için bir tanesini okudum: As-
sisi'den selâmlar (benden söz edilmiyordu) binler-
ce öpücük annesine, içten kucaklamalar —

Bir sigara daha içtim.

Sonra gömleği yıkamaya çalıştım —

Herşeyin, ya da hiç olmazsa en zor olanın atlatıldı-
ğını nasıl olup da düşündüğüme, Hanna'nın uyudu-
ğunu sandığıma nasıl olup da inandığımı bilemiyo-
rum.

Mümkün olduğu kadar ses çıkarmadan yıkadım.

On beş dakika boyunca olanları unuttuğumu, ya da
bana bir düş gibi göründüğünü itiraf ediyorum:
insan düşünde kendinin idama mahkûm olduğunu
görürken, bunun gerçek olamayacağını bilmesi için
uyanması gerek —

Yaş gömleğimi pencereye astım.

Joachim'in yüzüne bakıyordum, aslında erkekçe bir
yüzdü, ama Sabeth'le arasında bir benzerlik bula-
madım.

«Hanna», diye seslendim, «uyuyor musun?»

Cevap yok.

Gömleğim olmadığı için titriyordum, kapının arka-
sında duran sabahlığını üzerime geçirmeyi akıl ede-
medim, görüyordum onu —

Bütün öteki genç kız öteberileri!

Kitaplıktaki flütü —

Işığı söndürdüm.

Herhalde Hanna uzun bir süre ağlamıştı yüzünü
yastığa gömerek, sonra bu şekilde devam edeme-
mişti — sesini duyunca ürktüm, aklıma ilk gelen
şey, yalan söylediği ve babasının ben olduğum oldu.
Gittikçe daha hızlı hıçkırıyordu, kapısına gittim vur-
mak için.

«Hanna», dedim, «benim.»

Kapıyı kilitlemişti.

Ayakta duruyor ve yalnız hıçkırıklarını duyuyordum, hole çıkıp, neyi olduğunu söylemesini boşuna rica ettim, cevap olarak yalnız hıçkırıklarını duyuyordum, bir ara daha yavaş, sonra gene sesli, dinmek bilmiyordu, bir an dinse bile daha beter bir biçimde yeniden başlıyordu, kulağımı kapıya dayamıştım, ne düşüneceğimi bilemiyordum, çoğu kez sesi bile çıkamıyacak hale geliyordu, öyle ki hıçkırıklarını yeniden duyduğumda ferahlıyordum. Çakım bile yoktu, kapıyı açacak hiç birşeyim yoktu —

«Hanna», dedim, «aç!»

Ocak maşasıyla kapıyı açmayı başardığımda Hanna bütün gücüyle kapıya dayandı. Beni karşısında görünce korkunç bir çığlık attı. Üst kısmı çıplaktı, belki bunun için. Acıdım ona ve kapıya yüklenmekten vazgeçtim.

«Hanna», dedim, «benim!»

Yalnız kalmak istiyordu.

Yirmidört saat önce (bana bir gençlik anısı gibi geliyor şimdi) Sabeth'le ben Akrokorinth'de oturmuş güneşin doğuşunu seyrediyorduk. Hiç unutmıyacağım bunu! Patras'dan geliyorduk, Korinth'de inmiştik bir tapınağın yedi sütununu seyretmek için, sonra da yakındaki Guest-House'da yemek yemiştik. Bunun dışında Korinth bir köydü. Oda olmadığı anlaşıldığında karanlık çoktan bastırmıştı, Sa-

beth benim fikrimi harika buldu: Böylece bütün gece yürümek ve sonra bir incir ağacının altında yatmak. Gerçekte bunu şaka olsun diye söylemiştim, ama Sabeth bunu harika bulduğu için yola koyulduk incir ağacı bulmak için, tarlaların içine doğru gittik. Sonra çoban köpeklerinin havlamaları, dört bir yanıımızdaki karışıklık, gecenin içindeki sürüler; çıkardıkları sese bakılacak olursa daha çok yırtıcı hayvan olmaları gerekti. Bizi sığınmak zorunda bıraktıkları yükseklikte incir ağacı falan yoktu, yalnız deve dikenleri görülüyordu, sonra rüzgâr çıktı, uyumak söz konusu olamazdı! Yunanistan'da gecelerin böyle soğuk olabileceğini bir an olsun düşünmemiştim, bir Haziran gecesı, gerçekten çok rutubetliydi. Kayalıklar arasındaki bu taşlı, tozlu, ay ışığında kireç gibi beyaz görünen yolun bizi nereye götüreceğinden haberim yoktu. Sabeth yolu kar gibi buluyordu! Sonra yoğurtda anlaşıyoruz!

Üzerimizdeki siyah kayalar kömür gibi! diyorum ben, Sabeth başka bir şeye benzetiyor, gittikçe yukarı doğru giden yolda böylece oyun oynuyoruz. Gecenin içinde bir eşşegin anırması duyuluyor, çeloda yapılan ilk deneme gibi! diyor Sabeth, ben fren sesine benzetiyorum! Bunun dışında ölüm sessizliği; köpekler de nihayet sustular, artık ayak seslerimizi duymuyorlardı. Korinth'in beyaz kulübeleri bir paket kesme şeker boşaltılmış gibi! Sırf oyunumuzu devam ettirmek için başka bir şeye benzetiyorum. Siyah, son bir selvi, ünlem işareti gibi, diyor Sabeth, ben ünlem işaretlerinin sivri tarafının aşağıda olduğunu savunuyorum. Bütün gece dolaştık. Hiç kimseye rastlamadan. Bir kez bir keçinin

boynuzları bizi ürküttü, sonra gene sessizlik, siyah, kekik kokan yamaçlarda, kalb çarpıntısı ve susma karışık bir sessizlik, kuru otlarda rüzgârdan başka birşey dolaşmıyor: ipek yırtılıyormuş gibi! diyor Sabeth, düşünmek zorunda kalıyorum, çoğu kez aklıma bir şey gelmiyor, o zaman oyunun kuralına göre, Sabeth bir puan kazanıyor. Sabeth hep bir şeyler buluyor. Orta çağdan kalma kule ve burçları operadaki kulislere benzetiyor! Kapılardan ve gene kapılardan geçiyoruz, hiçbir yerde su sesi yok, Türklerden kalma duvarların önünde ayak seslerimizin yankısını duyuyoruz bunun dışında, biz durur durmaz ölüm sessizliği başlıyor.

Ay ışığındaki gölgelerimiz kesitler gibi! diyor Sabeth. Hep yirmi bir puanına oynuyoruz, ping-pong da olduğu gibi, sonra yeni bir oyun başlıyor, biz kendimizi dağın tepesinde buluncaya kadar böyle sürüyor bu. Bizim kuyruklu yıldız gözüküyor artık.

Uzakta deniz, kalay gibi diyorum ben. Sabeth havayı soğuk buluyor, ama gene de otelde kalmamış olmamızdan memnun. Açık havada geçirdiği ilk geceydi bu. Güneşin doğuşunu beklerken Sabeth kollarımın arasında titriyor. Güneş doğmadan önce zaten havanın en soğuk olduğu zamandır. Sonra birlikte bir sigara daha içiyoruz; Sabeth için eve dönüş olan ertesi günden hiç söz etmiyoruz. Saat beşe doğru ilk aydınlanma görülüyor: Porselen gibi! Her dakika hava daha da aydınlanıyor, deniz ve gök, toprak daha karanlık; Atina'nın ne tarafta olabileceği gözüküyor, aydınlık körfezler siyah adalar, deniz ve kara ayrılıyor, üzerlerinde bir iki sabah bu-

lutu, pembe toz şekerden yapılan pamuk helvalar gibi! diyor Sabeth, ben bir şey bulamıyorum ve bir puan kaybediyorum. 19:9 Sabeth'in durumu! O saatte hava güz çiğdemi gibi! Ben arkasında bir şey olmayan kopye kâğıdına benzetiyorum. Sonra kıyadaki dalgalar gözükmeye başlıyor; bira köpüğü gibi! Sabeth, kadın elbiselerindeki süslere benzetiyor. Ben bira köpüğüne benzetişimi geri alıyorum ve cam yününe benzetiyorum! Ama Sabeth cam yününün ne olduğunu bilmiyor — sonra denizdeki ilk pırıltılar, cam parıltıları gibi, elektron atışları fotoğrafı gibi. Çok sayıda benzetme yapmak bir işe yaramıyor, hepsi bir puan yerine geçiyor, yarım düzine bile saysam boşuna, kısa süre sonra güneş doğuyor, göz kamaştırarak, yüksek fırındaki ilk ateşleme gibi, diyorum ben, Sabeth susuyor ve puan kaybediyor... Bu kayanın üzerinde nasıl sustuğunu ve güneşin yüzüne vurmasını hiç unutmayacağım. Mutlu olduğunu söylüyor. Gittikçe koyulaşan, mavileşen, morlaşan denizi, Korinth denizini ve ötekisini, Attik denizini, tarlaların kırmızısını, zeytinleri, kırmızı toprak üzerindeki uzun sabah gölgelerini, ilk sıcaklığı ve sanki her şeyi, denizi ve güneşi ve her şeyi ona ben armağan etmişim gibi beni kucaklayan Sabeth'i, Sabeth'in sevinçten nasıl şarkılar söylediğini hiç unutmayacağım!

Hanna'nın hazırladığı kahvaltıyı ve bıraktığı kâğıdı gördüm: Hemen geleceğim, Hanna. Bekledim. Traşsız oluşum beni tedirgin ediyordu, bütün banyoyu

aradım bir traş makinası bulabilmek için, şişecikler, pudra, ruj, tüpler, oje, firkete dolu kutulardan başka birşey yoktu — aynada gömleğimi gördüm: dünden daha da beter olmuştu, kan lekeleri açılmış ama büsbütün yayılmıştı.

En azından bir saat bekledim.

Hanna hastahaneden geldi.

«Nasıl?» diye sordum.

Hanna çok garipti.

«Ben» dedi, «uykunu alman gerektiğini sanıyordum —»

Sonra bir bahane uydurmadan:

«Elsbeth'le yalnız olmak istiyordum, bu yüzden kırılmana neden yok Walter, ben yirmi yıl çocukla yalnızdım.»

Cevap vermedim.

«Sitem değil bu,» dedi, «ama anlamalısın. Onunla yalnız olmak istedim. Yalnız bunu. Onunla konuşmak istiyordum.»

Ne konuşmuştu acaba?

«Saçma sapan şeylerden!»

«Benden söz ettin mi?» diye sordum.

«Hayır», dedi, «Yale'den söz ettik, yalnız Yale'den, Hardy adlı genç bir adamdan, ama hepsi saçmaydı.»

Hanna'nın anlattıkları hoşuma gitmemişti: Nabzın atışı dün hızlıydı, bugün yavaş, çok yavaş, yüzünün kırmızılığı, Hanna'nın anlattığına göre göz bebeklerinin çok ufak oluşu, bir de nefes alma zorluğu.

«Onu görmek istiyorum!» dedim.

Hanna önce bir gömlek almamız gerektiğini söyledi —

Kabul ettim.

Hanna telefonda —

«Tamam!» diyor. «Enstitünün arabasını alıyorum — Korinth'e gidip onun eşyalarını — seninkileri de, ayakkabılarını ve ceketini almamız gerek.»

Hanna menajer gibi davranıyor.

«Tamam», diyor, «taksi çağrıldı —»

Hanna ordan oraya gidiyor, dağınık, konuşmak olanaksız, Hanna sigara tablalarını boşaltıyor, sonra kepenkleri indiriyor.

«Hanna», diyorum, «neden yüzüme bakmıyorsun?» Bilmiyordu, olabilir, ama bakmıyordu işte, o sabah Hanna yüzüme hiç bakmadı. Herşeyin böyle oluşmasını nasıl engelliyebilirdim!

Hanna sitem etmiyordu, doğru, şikâyeti de yoktu, yalnız akşam dolan sigara tablalarının boşaltıyordu.

«Dinle», dedim, «konuşamaz mıyız?»

Omuzlarından tutuyordum.

«Dinle», dedim, «bak bana!»

Yapısı — onu tutunca şaşıyorum — kızından daha zarif, daha küçük, daha ince, Hanna'nın küçülüp küçülmediğini bilmiyorum; gözleri daha da güzelleşmiş, bana bakmalarını istiyordum gözlerinin. «Walter», diyor, «canımı acıtıyorsun.»

Söylediklerim saçma sapan şeylerdi, yüzünün şeklinden anladım bunu, susmanın daha beter bir şey olduğunu sandığım için başını ellerimin arasında tutuyordum. Ne istediğim mi? Hanna'yı öpmeği düşünüyordum.

Neden kendini koruyordu? Neler söylediğimi bilmi-

yorum. Yalnız dehşet içindeki gözlerini gördüm, kurşuni beyaz saçlarını, alnını, burnunu, hepsi de kızınınkinden daha ince, asil (ya da nasıl denirse öyle) ve daha kadınca, çenesinin altındaki buruşmuş derisi, şakaklarındaki kırışıklıklar, yorgun olmayan, ama korkan gözleri eskisinden daha güzel. «Walter», dedi, «korkunçsun!»

İki kez söyledi bunu.

Onu öptüm.

Hanna bana taş kesilmiş gibi baktı ellerimi çekinceye kadar, susuyordu, saçını bile düzeltmedi, susuyordu — bana küfür etti.

Sonra taksi.

Şehre indik bana yeni bir gömlek almak için, daha doğrusu Hanna aldı gömleği, param yoktu, takside bekledim eski gömleğimle ortalıkta görünmemek için — Hanna çok iyiydi, bir süre sonra gömlek ölçümü sormak için geri döndü! — sonra enstitüye gittik, Hanna oradan kararlaştırıldığı gibi arabayı aldı, Opel'di, sonra deniz kıyısına doğru yola koyulduk, Elsbth'in elbiselerini, benim cüzdanımı, ya da ceketimi (en önemlisi pasaportumdu) ve film makinamı almak için.

Hanna direksiyondaydı —

Atina'nın biraz ötesinde Daphni'de, gömleğimi değiştirebileceğim bir koruluk vardı gibime geldi; Hanna başını salladı ve yola devam etti, paketi açtım.

Neden söz etmeliydi!

Yunanistan'ın ekonomik durumundan söz ettim, Eleusis'den önce büyük bir inşaat alanı görmüş-

tüm: **Greek Government Oil Refinery**, (57) herşey Alman firmalarına verilmişti, bu Hanna'yı şimdi (ya da hiçbir zaman) ilgilendirmiyordu, ama susuşumuz da çekilmezdi.

Yalnız bir kez sordu:

«O yerin adını biliyorsun, değil mi?»

«Hayır.»

«Theodohori mi?»

Bilmiyordum, biz Korinth'den otobüsle gelmiş ve denizin hoşumuza gittiği bir yerde inmiştik, Atina'dan yetmişaltı kilometre uzaklıktaydı, bunu biliyordum; Eukalyptus-yolundaki tabelâyı ansıyorum.

Hanna direksiyonda susuyordu.

Yeni gömleği giyebileceğim bir fırsat kolluyordum; arabada giymek istemiyordum —

Eleusis'i geçtik.

Megara'yı geçtik.

Kamyon şoförüne verdiğim saatimden söz ettim ve genel olarak zamandan; zamanı geriye götürebilen saatlerden —

«Dur!» dedim. «Burası —»

Hanna durdu.

«Burası mı?» dedi.

Ona demir boruyla yüklü kamyon gelinceye kadar kızı yatırdığım yeri göstermek istiyordum. Diğerleri gibi bir yerd, dikenli kayalar arasında, aralarında bir gelincik açmıştı, kıpkırmızı, sonra gene dümdüz yol, siyah, çakıllı, katran, sonra zeytin ağaçlı kuyu, çakıllı tarlalar, çinkolu beyaz kulübel —

(57) Yunan Petrol Rafinerisi.

Gene öğlendi.

«Lütfen» diye rica ettim, «daha yavaş git.»

Yayan yürürken sonsuz gibi görünen yerler Opel'le iki dakikada geçiliyordu. Bunun dışında her şey aynen dünkü gibiydi. Yalnız çakıl arabasıyla eşek sarnıcın orada durmuyordu. Hanna sözlerime inanıyordu, ona herşeyi neden göstermek istediğimi bilmiyorum. Dökülen kumlarıyla arabanın nereden yukarı çıktığını bulmak kolay değildi, yalnız tekerlek izleriyle eşeğin izleri görülüyordu.

Hanna'nın arabada bekliyeceğini sanıyordum.

Ama indi arabadan, sonra sıcak, katranlı yolda yaya olarak beni takip etti, çam ağacını arıyordum, sonra aşağıya doğru katır tırnaklarının arasından bir yere geçtik. Hanna'nın neden arabada beklemek istemediğini anlamadım.

«Walter», dedi, «orada bir iz var!»

Buraya kan lekelerini değil, cüzdanımı, ceketimi, pasaportumu ve ayakkabılarımı bulmak için gelmiş-tik.

Her şey öylece, hiç dokunulmamış biçimde duruyordu.

Hanna bir sigara istedi —

Herşey dünkü gibiydi!

Yalnız yirmidört saat sonrasıydı: aynı kum, aynı dalgalar, daha hafif, küçük, birbirini geçemiyen dalgaların kıyıya vuruşu, aynı güneş, aynı katırtırnağı — değişik olan yanımda duran kadının Sabeth değilde, annesi Hanna oluşuydu.

«Burada mı yüzdünüz?»

«Evet» dedim —

«Güzel burası!» dedi.

Korkunçtu.

Kazaya gelince, saklıyacak bir şeyim yok aslında. Düz bir plaj burası. İnsan yüzebilmek için en az otuz metre gitmek zorunda kalıyor, onun çılgılığını duyduğumda kıyıdan en azından elli metre ötedeydim. Sabeth'in yerinden fırladığını görüyorum. Sesleniyorum:

Ne var? diye. Koşuyor — Akrokorinth'de geçirdiğimiz uykusuz geceden sonra o uyurken, suya girmek ve biraz yalnız kalmak istedim.

Daha önce çamaşırıyla omuzlarını örttüm onu uyandırmadan, güneşten yanmasın diye. Burada gölge az, tek başına duran bir çam var, onun gölgesindeki çukurluğa uzandık. Sonra bilindiği gibi, gölge uzaklaştı, daha doğrusu, güneş, ve bu yüzden sanıyorum ben uyandım, birden ter içinde kalmıştım, bir de öğlen sessizliği, korktum, belki gördüğüm bir düş yüşündendi korkum, ya da ayak sesi duyduğumu sanarak korkmuştum. Ama gerçekten yalnızdık. Belki kum arabasının sesini duymuşumdur, kumların küreklenişini, ama birşey görmüyordum, Sabeth uyuyordu, korkmak için neden yoktu, olağan bir öğle üzeri, hiç dalga yok nerdeyse, yalnız çakıllara vuran dalgaların hafif hışırtısı, bazen bir çakılın hafifçe yuvarlanması, nerdeyse zil sesi gibi, bunun dışında sessizlik, arada sırada bir arı sesi. İnsanın yüreği çarparken yüzmenin doğru olup olmayacağını düşündüm. Bir an kararsız ayakta durdum, Sabeth artık yanında kimsenin yatmadığını farkedip gerildi uyanmadan. Ensesine kum döktüm, ama uyuyordu. En sonunda yüzmeye gittim — Sabeth'in bağırdığı an, en azından elli metre ötedeydim. Sabeth ce-

vap vermeden koşuyordu.

Beni duymadığını bilmiyordum. Sonra suda koşmayı denedim! Durması için bağıryordum, en sonunda sudan çıktığımda o duruncaya kadar peşinden koştum —

Sabeth yukarıda bayırdıydı!

Sağ kolunu sol göğsünde tutuyordu, bekliyor ve cevap vermiyordu, ben bayırı çıkıp (çıplak olduğumu bile unutmuştum) yaklaşıncaya kadar durdu, sonra benden, ona yalnızca yardım etmek isteyen benden yavaşça geriye çekilip arkaya doğru (oysa o anda durmuştum!) arkaya doğru, bayırdan aşağıya yuvarlandı.

Kaza böyle oldu.

İki metre bile değildi, bir adam boyu, ama yanına geldiğimde, kumun içinde bilinçsiz yatıyordu, herhalde küçük beyni üstüne düşmüştü. Ancak bir süre sonra ısırılmış yerdeki yarayı gördüm, üç küçük kan lekesi, hemen sildim, hemen pantolonumu ve gömleğimi giydim, ayakkabılarımı giymedim, sonra kızı koluma takıp yukarıya yola çıkıyorum, bir Ford beni duymadan geçiyor —

Hanna kazanın olduğu bu korkunç yerde nasıl da duruyor, sigarasıyla Hanna, ben olayı olduğu gibi anlatırken ve bayırı ve herşeyi gösterirken, inanılmazdı, bir dost gibiydi, oysa ben onun, annesinin bana durmadan küfür edeceğini beklemiştim, öte yandan tarafsız olarak bakıldığında, olanlarda su-

çum yoktu gerçekten.

«Gel», dedi, «toparla eşyalarını.»

Çocuğun kurtarılmış olduğuna inanmasaydık tabii o zamanlar kumda öyle konuşmazdık.

«Biliyorsun, değil mi», dedi, «senin çocuğun olduğunu?»

Biliyordum.

«Gel», dedi, «al eşyalarını —»

Kolumuzda eşyalar duruyorduk; tozlu ayakkabılarım elimdeydi, Hanna kızımızın siyah kovboy pantolonunu taşıyordu.

Ne söylemek istediğimi kendim de bilmiyordum.

«Gel,» dedi, «gidelim!»

Bir kez sordum:

«Neden benden gizledin?»

Cevap vermiyor.

Denizin üzerinde gene mavi bir sıcaklık, aynı dün olduğu gibi, küçük dalgalı öğlen vakti, dalgalar birbirlerini geçemiyor, köpük olup bitiyorlar, sonra çakılda hışırtı duyuluyor, sessizlik, sonra gene aynı işlem tekrarlıyor.

Hanna beni iyice anlamıştı.

«Evli olduğumu unutuyorsun —» dedi.

Bir başka kez:

«Elsbeth'in seni sevdiğini unutuyorsun —» dedi.

Herşeyi birden hesaplıyacak durumda değildim, ama diyordum ki, herhangi bir çözüm yolu bulunabilir, bulunmalıydı da her zaman.

Daha uzun süre öylece durduk.

«Bu ülkede neden iş bulamıyayım?» dedim, «Teknisyenlere her yerde gerek var, gördün, Yunanistan da endüstrileşiyor —»

Hanna ne demek istediğimi iyice anlamıştı, romantik olmayan, ahlâkçı olmayan, pratik bir çözüm yolu öneriyordum: Birlikte yaşamak, birlikte harcamak, birlikte yaşlanmak. Neden olmasın? Hanna bunu ben daha farketmediğim zamanlarda biliyordu, yirmi yıldır biliyordu, buna rağmen benden daha çok şaşırdı.

«Hanna», diye sordum, «neden gülüyorsun?»

Herhangi bir gelecek her zaman bulunur diye düşünüyordum, dünya hiçbir zaman durup kalmadı, yaşam devam ediyor!

«Evet,» diyor, «ama bizsiz.»

Sırtını tutmuştum.

«Gel!» dedi. «Evliyiz biz, Walter, öyle! — tutma beni.»

Sonra arabaya dönüyoruz.

Hanna'nın hakkı vardı, hep unutuyordum bir şeyi, ama sonra bana hatırlattığında, herşeye rağmen Atina'ya kendimi tayin ettirmeye ya da Atina'ya yerleşmek için istifa etmeye kararlıydım, şu anda birlikte yaşamamızın nasıl olup da gerçekleşeceğini bilmediğim halde; bulununcaya kadar, çözüm aramaya alışkırım... Hanna beni direksiyona geçirdi, şimdiye kadar Opel-Olympia kullanmamıştım, Hanna da bütün gece uyumamıştı, şimdi uyuyormuş gibi yapıyordu. Atina'da çiçek de aldık.

Saat üçten biraz önceydi.

Bizi beklettikleri bekleme odasında henüz tamamen habersiz, Hanna çiçeklerin kâğıdını kıvrıyor —

Sonra hemşirenin yüzü!

Hanna dünkü gibi cam kenarında, hiç konuşmuyoruz, birbirimize bakmıyoruz bile —

Sonra Dr. Eleutheropulos geldi.

Herşeyi yunanca anlatıyor; ama hepsini anlıyorum. — Sonra yatağı başında, Hanna'yla ben, inanılmaz birşey, gözleri kapalı çocuğumuzun, uyuyormuş gibi, ama alçı gibi beyaz, uzun vücudu keten bezin altında, elleri kalçalarının yanında, çiçeklerimiz göğsünde, kendimi avutmak için değil, gerçekten uyuduğuna inanıyorum. Bugün bile inanamıyorum. Uyuyor! diyorum — birdenbire bana bağırان Hanna'ya söylemiyorum bunu, ufak yumruklarıyla Hanna önümde duruyor, onu tanıyamıyorum, kendimi savunmuyor, yumruklarının göğsüme ve alnıma indiğini fark bile etmiyorum.

Neyi değiştirir bu! Bağırıyor ve yüzüme vuruyor, gücü bitene kadar, bütün bu süre içinde ben elimle gözlerimi kapamıştım yalnız.

Bugün, kesinlikle öğrenildiğine göre, kızımızın ölümüne yılan sokması değil — çünkü bu serumla atlatılmıştı — tesbit edilemiyen, çukura düşmesi yüzünden meydana gelen bir kafatası çatlağı, compressio cerebri sebep olmuştu. Arteria meningica media'nın yaralanması, yani epidural-haematom, bu da (bana söylediklerine göre) ameliyatla düzeltilebilirmiş.

Caracas'da, 21. Haziran'la 8. Temmuz arası yazıldı.

İkinci Durak

Atina, hastahane. 19. Temmuz notların başlangıcı.

Hermes-Baby'mi alıp beyaz dolaba koydular, öğlen olduğu, dinlenme saati olduğu için. Elle yazmalıymışım! El yazısına sayanamam, vücudumun üst kısmı çıplak, yatakta oturuyorum, ufak vantilâtörüm (Hanna'nın armağanı) sabahtan akşama kadar çalışıyor; bunun dışında ölüm sessizliği. Bugün de gölgede kırk derece!

Bu dinlenme saatleri (13.00 - 17.00) en kötüsü. Oysa takvimi mi doldurmak için çok az vaktim var. Hanna hergün beni ziyaret ediyor, beyaz, çift kapıya her vurulduğunda ürküyorum; Hanna siyahlar içinde beyaz odama giriyor. Neden hiç oturmuyor? Hergün mezara gidiyor, şimdilik Hanna hakkında bildiğim yalnız bu, bir de enstitüye gidiyor. Ben yatmak zorundayken onun açık camın önünde durması sinirimi bozuyor, susuşu. Affedebilir mi?

Düzeltebilir miyim olanları? O zamandan beri Hanna'nın ne yaptığını bile bilmiyorum, hiç konuşmadık bunu. Hanna'nın neden oturmadığını sordum. Hanna'yı hiç anlamıyorum, sorduğumda gülümsemesi, bakışlarının üzerimden kayışı, bazen delirecek diye korkuyorum.

Bugün altı hafta oldu.

8.VI. New York.

Williams'larda her zamanki cumartesi partisi, gitmek istemiyordum ama, zorunluydum, aslında kim beni zorlayamazdı, ama gittim.

Ne yapacağımı bilemiyordum. Allahtan Venezuela'

daki türbinlerin sonunda montaja hazır oldukları haberini aldım orda, en kısa zamanda oraya uçmam gerekiyordu — bu görevi başarabilir miyim? diye soruyordum kendi kendime. İyimser Williams elini omzuma koyup, başını sallıyarak, yaparsın diyordu; ama ben gene de soruyordum kendime.

Come on, Walter, have a drink! (58)

Her zamanki ayakta duruş —

Roman Holidays, oh, how marvellous! (59)

Hiç kimseye kızımın öldüğünü söyleyemedim, çünkü kızım olduğunu kimse bilmiyordu, ceketimin yakasına yaslı bandı da geçirmedi, çünkü bana soru sormalarını istemiyordum, kimseyi ilgilendirmezdi ki bu.

Come on, Walter, another drink! (*)

Çok içiyordum —

Walter has trouble, diyor Williams çevreye, Walter can't find the key of his home! (60)

Williams mutlaka bir rol yapmam gerektiğini söylüyor, hiç bir şey yapmamaktansa gülünç bir rol oynamalıymışım. Bir kenarda durup fıstık yenemezmiş.

Fra Angelico, oh, I just love it! (61)

Herkes benden çok şey anlıyor —

How did you enjoy the Masaccio-fresco? (62)

Ne konuşacağımı bilemiyorum —

(58) Gel Walter, bir içki al.

(59) Roma tatilleri, oh ne harika.

(60) Walter dertli, Walter evinin anahtarını bulamıyor.

(*) Gel Walter bir içki daha al.

(61) Fra Angelico, oh bunu çok seviyorum.

(62) Massaccio duvar resmini beğendin mi?

Semantics! You've never heard of semantics? (63)
Kendimi budala gibi görüyorum —

Times Square otelinde kalıyordum. Evimin kapısı üzerinde adım hâlâ yazılı duruyordu, ama **door-man (*)** Freddy anahtarın nerede olduğunu bilmiyordu. Ivy'nın anahtarı bırakması gerekiyordu, birkaç kez kendi kapımı çaldım. Ne yapacağımı bilemiyordum: **Office (**)**, sinema, subway, hepsi açıktı, yalnız evim kapalıydı. Sonra **sightseeingboat'-da (***)** — sırf vakit geçirmek için binmiştim buna, gökdelenler mezar taşları gibi yükseliyordu, bana böyle görünmüştür bunlar hep nedense — hoparlörle verilen bilgileri dinledim: Rockefeller Center, Empire State, United Nations ve saire, sanki onbir yıl bu Manhattan'da yaşamamış gibiydim. Sonra sinemaya gittim. Sonra gene her zamanki gibi **Subway'e (64)** bindim: **Irt, Express Uptown, Columbus Circle** de aktarma yapmadan, oysa **Independent'**le evime daha yakın bir yerde inebilirdim, ama bu onbir yıl içinde hiç aktarma yapmamıştım, her zaman indiğim yerde indim ve her zamanki gibi yürüdüm, yolda beni hâlâ tanıdıkları Chinese Laundry'e uğradım. Hello Mister Faber dediler, sonra aylarca beklemiş olan üç gömleğimle otele döndüm, yapacak hiçbir şey yoktu, birkaç kez evime telefon ettim —

(63) Semantik (Anlam bilim)! Semantiği hiç duydun mu?

(*) Kapıcı

(**) Daire

(***) Gezi vapuru

(64) Metro - tünel.

tabii boşuna! — sonra ne yazık ki bu partiye geldim.

Nice to see you, (65) v.s.

Daha önce garajıma gittim, Studebaker'imin hâlâ orda olup olmadığını öğrenmek istiyordum; sormak zorunda kalmadım, çünkü ta uzaktan görülüyordu (dudak boyası kırmızısı rengi), avluyla siyah yangın duvarı arasında duruyordu. Sonra, dediğim gibi, buraya geldim.

Walter, what's the matter with you? (66)

Aslında bu cumartesi partilerinden oldum olası nefret etmişimdir. Esprili olmak kanımda yok. Ama bu yüzden omuzuma ellerin konmasına da gerek yok —

Walter, don't be silly! (67)

Görevimi başaramadığımı biliyordum. Sarhoştum, biliyorum. Ben bunun farkında değilim sanıyorlardı. Onları tanıyordum. Burada daha fazla kalmasam kimse farkına varmazdı. Artık orada değildim işte. Gece Times Square'i geçtim (son kez umarım) bir telefon kulübesinden evime telefon edebilmek için — bugün bile, birinin nasıl olup da cevap verdiğini anlamıyorum.

«This is Walter», (68) diyordum.

«Who?» (69)

«Walter Faber,» diyordum, «this is Walter Faber —»
Bilinmiyor.

(65) Sizi gördüğüme sevindim.

(66) Walter, neyin var?

(67) Walter, aptallık etme.

(68) Ben Walter.

(69) Kim?

«**Sorry**», (70) dedim.

Belki yanlış bir numaraydı, dev Manhattan rehberi-
ni alıp numarama bakıyorum, sonra tekrar çeviri-
yorum.

«**Who's calling?**» (71)

«Walter», diyorum, «Walter Faber.»

Deminki ses cevap veriyor, bir an susuyorum, anla-
şılır gibi değil.

«**Yes-what do you want?**» (72)

Cevap verirsem hiç de bir şey olmaz bana. Öteki ka-
pamadan kendimi toparlıyorum ve sırf konuşmuş
olmak için numarayı soruyorum.

«**Yes-this is Trafalgar 4-5571.**» (73)

Sarhoşum.

«**That's impossible!**» (74) diyorum —

Belki evim kiraya verilmiştir, belki telefon numara-
sı değişmiştir, mümkün, anlıyorum bunu ama işime
yaramıyor.

«**Trafalgar 4-5571**», diyorum, «**that's me!**» (75)

Elini avizeye koyup bir başkasıyla (Ivy'le mi aca-
ba?) konuştuğunu duyuyorum telefondaki adamın,
kahkahalar duyuyorum, sonra:

«**Who are you?**» (76)

Ben de soruyorum:

«**Are you Walter Faber?**» (77)

(70) Affedersiniz.

(71) Kim arıyor?

(72) Evet — ne istiyorsunuz?

(73) Evet — burası Trafalgar 4-5571

(74) İmkânsız.

(75) Benim.

(76) Kimsiniz?

(77) Walter Faber siz misiniz?

En sonunda kapattı, bir barda oturdum, başım dönüyordu, artık viski içemiyorum, sonra barmenden Mister Walter Faber'in telefon numarasını bulmasını rica ediyorum, numarayı çevirmesini istiyorum, yapıyor; bana ahizeyi uzatıyor, uzun uzun telefonun çaldığını duyuyorum, sonra açılıyor:

«Trafalgar 4-5571-Hello?»

Hiç ses çıkartmadan kapatıyorum.

Ameliyat beni bir çok ağrılardan temelli kurtaracaktı, istatistiklere göre yüzde 94,6 başarılı geçen bir ameliyattı bu, beni sinirlendiren bu günden güne uzayan bekleyişti. Hasta olmaya alışık değilim. Sinirime dokunan bir de Hanna'nın beni avutması, istatistiklere inanmazdı oysa. Ben inanıyorum, ameliyatı New York, Düsseldorf ya da Zürih'de yaptırmadığıma memnunum, Hanna'yı görmeliydim, daha doğrusu onunla konuşmalıydım. Hanna'nın bu oda dışında ne yaptığını düşünemiyorum. Yemek yiyor mu? Uyuyor mu?

Her gün enstitüye gidiyor (08.00 - 11.00 ve 17.00 - 19.00 arası) ve hergün kızımızın mezarına. Başka ne yapıyor? Hanna oturunca, bir eksiklik duymadığı an yok, ya kül tablası, ya çakmak eksik oluyor, gene kalkıyor ve ayakta kalıyor. Hanna bana tahammülü yoksa neden geliyor? Yastıklarımı düzeltiyor. Kanseri olsaydı beni hemen bıçağın altına yatırırlardı, gerçekten de öyle, Hanna'ya da açıkladım bunu, inandı umuyorum. Bugün iğne yapılmadı! Hanna'yla evleneceğim.

9.VI.Caracas'a uçuş.

Bu kez Miami ve Merida üzerinden uçuyorum, Yucatan'dan hemen her gün Caracas'a aktarma yapılabiliyor, Merida'da kalıyorum (mide ağrıları) — Sonra gene Campeche'deyim. (Merida'dan otobüsle 6 1/2 saat.)

Son kez, iki ay önce, Herbert Hencke ile aynı trenin gelmesini beklediğim bu dar raylı, tahtalarının arasında kaktüslerin çıktığı küçük istasyonda, başımı duvara dayayıp, gözlerimi kapatıp ayaklarımı ve kollarımı birbirinden ayırmış olarak gene beklerken, bu treni son beklememden bu yana olup bitenler bana hayal gibi geliyor — burada hiç birşey değişmemiş: aynı yapışkan hava —

Balık ve ananas kokusu —

Sıska köpekler —

Kimsenin dokunmadığı köpek leşleri, damların ve pazarın üzerindeki leş kargaları, sıcaklık, denizden gelen tatsız koku, denizin üzerindeki keçeli güneş, toprağın üzerinde siyah bir duman, içinde gaz lambasının titrek ışığında görülen mavimtrak beyaz ışıklar görünüyor.

Gene tren yolculuğu!

Palenque'i yeniden görmem beni nedense keyiflendirdi, hiç bir şey değişmemişti: hamaklarımızın olduğu veranda, bira, papağan, hâlâ beni ansıyorlar, çocuklar bile beni tanıyor, satın alıp onlara meksika şekerlemesi dağıtıyorum, hattâ bir kez harabelere bile gidiyorum, orda da tabîî hiç birşey değişmemiş, kimseler yok, her zamanki vızıldayan kuşlar, her şey tıpkı iki ay öncesi gibi —Palenque diesel motoru sustuktan sonra, gece de aynı: verandanın önündeki hindi cıyıklıyor, şimşeklerden hoşlanmıyor çünkü, karaca, kazığa bağlı siyah domuz, ay, gece otlıyan at hep aynı.

Her yerde aynı şeyi görüyorum:

Keşke o zaman geri gelebilseydi! Yalnız iki ay öncesi, burada hiç birşeyi değiştirmeyen iki ay, neden

gene Nisan olmuyor! Ve her şey karabasan gibi gözümün önünde.

Sonra Landrover'le yalnız gidiyorum —
Herbert'le konuşuyorum.

Marcel'le konuşuyorum.

Rio Usumancinta'ta yüzüyorum, burası değişmiş; su çoğalmış, kabarcıklar yok suyun yüzünde, daha hızlı akıyor çünkü, şimdi boğulmadan Landrover'le geçilip geçilmiyeceği kesin değil —

Ama oldu.

Herbert değişmişti, görür görmez anlaşılıyordu, Herbert sakallıydı, ama bunun dışında da değişmişti — tedirgin:

«Ne arıyorsun burada?»

Herbert sakallıydı, ama bunun dışında da değişmele geziyorum sanıyor, onu bir kez daha görmek için geldiğime inanmıyor, onu Düsseldorf'a götüreceğimi sanıyor, ama ben sırf onu bir daha görebilmek için gelmiştim, insanın çok dostu yok ki.

Gözlüğünü kırmış.

«Niye tamir etmiyorsun?» diye soruyorum.

Gözlüğünü tamir ediyorum.

Yağmur boşalınca barakada Nuhun gemisinde oturur gibi oturuyoruz, ışıksız, radyoya taktığı piller çoktan bitmiş, zaten dünya haberleri de onu hiç mi hiç ilgilendirmiyormuş, Almanya'da olup bitenler de, Göttingen profesörlerinin çağırısı da; kişisel şeylerden söz etmiyorum.

Nash'ını soruyorum —

Herbert, Palenque'ye hiç inmemiş!

Herbert'e beş bidon benzin getirdim her an inebilsin diye, ama inmeyi düşünmüyormuş.

Sakallıyla sırtması garipti.

Birbirimizi hiç anlamıyorduk.

Elektrik olmadığı için eski bir traş makinasıyla traş oldum — sakallı olmak istemiyordum, yola devam etmem gerekiyordu — bana bakıp sırttı —

Kendi hiç bir plan yapmıyormuş!

Nash 55'i yapraklardan yapılmış bir damın altında geçen kezki gibi duruyordu, hattâ anahtarı bile üstündeydi; herhalde bu kızılderililer motorun nasıl çalıştığını bilmiyorlardı, hiç bir şeye dokunulmamıştı, herşey olduğu gibiydi, hemen işe koyuldum.

«Hoşuna gidiyorsa tamir et.» dedi.

Herbert, Guana avına gitmişti.

Yağmurdan motor tamamen çamurlanmış, herşeyin temizlenmesi gerekiyordu, herşey keçeleşmiş ve tıkanmış, makine yağına yapışmış çiçek tozları kokuyor ve uçuşuyor, ben iş bulduğuma memnunum — Çevrede Maya-çocukları.

Günlerce seyrediyorlar motoru açışımı, yerde muz yaprakları, makinanın parçalarını onların üzerine koyuyorum — Şimşek çakıyor ama yağmur yok.

Anaları da bakıyor, doğurmaktan kurtulamıyor bu kadınlar sanki, son doğurduklarını kahverengi göğüslerine yapıştırmışlar, karınlarında bir tane daha var, öylece duruyorlar ben motoru temizlerken, gözlerini dikeyyorlar, onların dilini anlamadığım için bir tek söz söylemiyorlar.

Guana demeti ile Herbert gözüküyor —

Yaşıyor hayvanlar daha, onlara dokunuluncaya kadar hareketsizler, kertenkele ağızları otlarla bağlanmış, ısırlar çünkü, pişince tadları tavuk eti gibidir.

Akşamları hamaklarda geçiriyoruz.

Bira yok, yalnız hindistan cevizi sütü —

Şimşek çakıyor.

Herhangi bir parça çalınabilir, sonra bulamayız diye dert ediniyorum, Herbert aldırıyor; bu insanların makine parçalarına dokunmayacaklarına inanıyor. Ayaklanmadan hiç söz etmiyor!

Çok iyi çalışıyorlar, diyor, itaat ediyorlar bir işe yaramıyacağını bildikleri halde.

Sakalıyla sırtmasını garip karşılıyorum —

Alman pürolarının geleceği!

Herbert'e aslında ne düşündüğünü soruyorum; kalmak mı, yoksa Düsseldorf'a dönmek mi istediğini, ne planladığını —

Nada! (*)

Bir kez Hanna'ya rastladığımı söylüyorum, Hanna'yla evleneceğimi, ama ne zaman olduğunu bilmediğimi, Herbert'in duyup duymadığını.

Herbert kızıl derili gibi!

Sıcaklık —

Ateş böcekleri —

Sauna'daki gibi terliyor insan.

Ertesi gün yağmur yağdı, birden, yalnız çeyrek dakika sürdü, tufan, sonra gene güneş; ama su kahverengi gölcükler halinde kalmıştı, ben de daha önce Nash'ı kulübeden çıkarmıştım açık havada çalışayım diye, tam orada bir gölün meydana geleceğini nasıl bilebilirdim. Herbert'in tam tersine gülünç bulmuyordum ben bunu.

Su dingillere kadar çıkmıştı, hattâ söktüğüm motorun bazı bölümlerine kadar, parçaları da yere ser-

(*) Hiç.

miştim. Durumu görünce dehşete kapıldım. Herbert sakinleşmem için bana yirmi kıızilderili verdi, ağaç kesmek onu ilgilendirmiyordu, arabayı alttan kaldırmayı düşünmüştüm ağaç k t kleriyle. Motorun parçalarını toparlayabilmek için bütün bir gün kaybettim, küçük g llerin çamurunda yürümek, sıcak çamuru elimle yoklamak zorunda kaldım tek başıma, Herbert hiç işle ilgilenmiyordu.

«Boş ver!» diyordu yalnızca. «Ne diye uğraşıyor-sun!»

Yirmi kıızilderiliye yol kazdırmaya başladım sular aksın diye, parçaları bulmak ancak böyle mümkün oldu, gene de oldukça zor bir işti, çünkü kimi çamurun i ine   km ş, yutulmuştu.

Nada! diyordu.

Cevap vermeden sa malamasına izin verdim. Nash'sız Herbert mahvolurdu. Beni etkilemesine engel olup çalıştım.

«Arabasız ne yaparsın?» dedim.

En sonunda motoru toparlayıp çalışacak duruma getirdiğimde, sırtıttı ve bravo, dedi, başka da bir şey demedi ve eliyle omuzuma vurdu: alabilirmişim Nash'ını, bana hediye etmiş.

«Ne yapayım ben onu!» dedi —

Herbert'i bu budalalıktan kurtarmak mümkün değildi. Ben arabayı bir kez daha denemek için direksiyona geçip  alıştırdığımda Herbert trafik polisi taklidi yapmaya başladı, çevrede maya çocukları, beyaz gömlekli analar, hepsinin kolunda bir süt çocuğu, sonra toplu halde erkekler, ellerinde eğri bıçakları, aylardır motor sesi duymamışlardı, çalıştırıyor ve tam gaz veriyordum, tekerlekler havada d -

nüyordu, Herbert el sallıyordu: Dur! diye sesleniyor, duruyorum, klakson alıyorum, Herbert el sallıyor: Geç! Kızılderililer gittikçe çoğalıyordu bize bakıp duruyorlar ve biz aptalca oyunumuzu sürdürdükçe onlar suskun duruyorlardı, hattâ dşnceliydiler biz Düsseldorf'daki trafik tıkanıklığı oyununu oynarken (ne diye oynuyorduk sanki!) —

Hanna'yla tartıştık! — Hanna'nın dediğine göre tekniğin kandırması üzerine, yani dünya öyle bir biçime sokulmak isteniyormuş ki, biz yaşayamaz hale geliyormuşuz, teknisyen yaradılıştan olan şeyleri kullanır hale getirerek kandırmaca yapıyormuş, doğaya kendi ortağı olarak tahammül edemiyormuş, onunla ne yapacağını bilemiyormuş; bir karşı koyuş olan dünyayı dünyadan yok etmek için uğraşıyormuş, örneğin temposunu hafifleterek yapıyorlarmış, yaşayıp duymıyalım diye. (Hanna'nın neden söz ettiğini bir türlü anlıyamamıştım.) Teknisyenin dünyası yokmuş (Hanna ne demek istiyor anlamıyorum) Hanna sitem etmiyor, Hanna Sabeth'e davranışımı akıl almaz bulmuyor, benim (diyor Hanna) tanımadığım bir ilişkiyi yaşamış olduğumu ve aşık olduğuma kendimi inandırarak bu ilişkiyi yanlış anladığımı söylüyor. Raslantı bir yanılma değil, mesleğim gibi, bütün yaşamım gibi, bana özgü bir yanılmaymış bu. Yanılığım: Bizim teknikilerin ölümü bir kenara iterek yaşamayı denememizmiş. Daha açıkcası: Sen yaşamı bir biçim olarak değil, bir toplama olarak alıyorsun, bu yüzden de zamanla ilişkin yok, çünkü ölümle ilişkin yok. Yaşam zaman içinde bir biimmiş. Hanna ne demek istediğini iyice anlatmadığını kabul ediyordu. Yaşam madde değildir, teknikle ele geçirilemez. Sabeth'de yanılmamsa tekrarlama yzndenmiş, sanki yaşlanma yokmuş gibi davranmışım, bu yüzden de doğaya karşı gelmişim. Toplamaya devam edip kendi çocuklarımızla evlenip yaşlılığı ortadan kaldıramazmışız.

20.VI. Caracas'a varış.

En sonunda başarıldı; tribünler yerindeydi, ağrı-

lan işçiler gelmişti. Yapabildiğim ölçüde toparladım kendimi, montajın başladığı şu sırada mide ağrılarım yüzünden bitkin durumda olmam şanssızlıktı, ama yapacak bir şey yoktu; geçen kez buraya gelişimde (15. ve 16. IV) hiç birşeyim yoktu, ama diğer bütün şeyler hazır değildi. Montajın başında bulunamıyordum, otelde yatmak zorunda kaldım, iki hafta, şaka değildi bu, Caracas'da Hanna'dan mektup alacağımı ummuştum. Atina'ya çektiğim bir telgraf da cevapsız kaldı. Hanna'ya yazmak istiyordum, bir yığın mektuba başladım, ama Hanna'nın nerde olduğundan haberim yoktu, bana (bu otelde bir şeyler yapmak zorundaydım) oturup, yollayamayacağım bir rapor yazmaktan başka çare kalmadı.

Montaj tamamlandı — bensiz.

Hemşire bana en sonunda bir ayna getirdi — dondum kaldım. Her zaman zayıftım ama şimdiki gibi değil; bize rutubetli mezar odasını gösteren yaşlı kızılderili gibi hiç olmamıştım. Gerçekten dondum kaldım. Traş olma dışında aynaya bakmam, saçımı aynasız tararım, buna rağmen insan nasıl göründüğünü bilir, ya da görünümünün nasıl olduğunu. Burnum hep uzundu, ama kulaklarım hiç göze batır değildi. Yakasız bir pijama giyiyorum, bu yüzden boynum çok uzun gözüküyor, kafamı çevirince gözükken boynumdaki damarlar ve çukurlar şimdiye kadar hiç dikkatimi çekmemişti. Kulaklarım tıpkı traş edilmiş tutukluların ki gibiydi! Kafamın ufaldığını gerçekten düşünmüyorum. Burnumun daha mı hoşlaştığını soruyorum kendi kendime ve burunların hiçbir zaman hoş olmadıkları sonucuna varıyorum, daha çok saçma ve müstehcen olduklarını düşünüyorum.

Paris'de (iki ay önce!) mutlaka böyle değildi görünüşüm, yoksa Sabeth benimle operaya gelmezdi. Cildim hâlâ oldukça ya-

nık, yalnız boynum biraz beyazlaşmış. Yolunmuş bir tavuğun-
ki gibi delikler var üzerindel Neden bilmiyorum ama, ağzım
hâlâ hoş görünüyor bana, ağzım ve kahverengi olduklarını san-
dığım gözlerim, pasaportumda böyle yazıyor, oysa griyeşil on-
lar; diğer bütün organlarım başkasının da olabilirdi, yorgun bi-
rinin. Dişlerime zaten hep küfür etmişimdir. İyileşir iyileşmez
dişçiye gitmem gerekiyor.

Diş eti taşları yüzünden belki böyle çürümüşlerdir; ağrım yok,
yalnız nabzım çenemde atıyor. Saçlarımı pratik olduğu için
hep kısa kestirmişimdir, yarlarda ve arkada saçım hiç eksilme-
miş. Çoktan kırlaşmışlardı, gümüş rengi, aldırmiyorum buna.
Sırt üstü yatıp aynaya baktığımda hep eskisi gibi görünüyor-
dum, yalnız biraz daha zayıftım, perhiz yüzünden olsa gerek,
anlaşılacağı gibi. Belki de bu odadaki beyazımsı jaluzi ışığı yü-
zündendir, yanmış cildine rağmen insanı bembeyaz gösteriyor,
beyaz değil, sarı. En kötüsü dişlerim. Çürümelerini engellemek
için ne yapılırsa yapılsın bir gün dağılıvereceklerinden hep ür-
müşümdür. Hattâ insanın her yanının dağılıvermesinden — yapı
olarak mümkün ama maddesi yoktu: Et madde değil lânet bir
şeydir.

P. S. Son çeyrek yılda olduğu kadar ölüm olayı hiç olmamıştı
sanıyorum, bu kadar sık. Şimdi de, daha bir hafta önce Zü-
rih'de konuştuğum profesör O. ölmüş.

P. S. Biraz önce traş oldum, sonra cildime masaj yaptım. İn-
sanın can sıkıntısını yüzünden aklına nelerin gelişi gülünç!
Korkmaya gerek yok, bana gerekli olan hareket ve temiz ha-
va, hepsi o kadar.

9. - 13. VII. Küba'da.

Havana'da işim mi neydi?: — uçak değiştirecektim,
New York üzerinden asla uçmak istemediğim için,
Caracas'dan KLM'e binip Cubana'dan Lizbon'a gel-
dim. Cubana'da dört gün kaldım.

Dört gün etrafı seyretmekten başka birşey yapma-
dım —

El Prado: Eski çınar ağaçlı cadde, Barcelona'daki Rambla gibi, geceleri Corso, güzel insanlar bulvarı, inanılmaz birşey, gidiyor ve gidiyorum, başka yapacak hiç bir işim yok —

Sarı kuşlar hava kararırken gürültü çıkarıyorlar. Herkes ayakkabılarımı boyamak istiyor —

Hayretle ona baktığın için bana dilini çıkaran zenci-ıspanyol kadın, kara yüzünün ortasında pembe dili, gülüp selâm veriyorum — o da gülüyor, kırmızı çiçek gibi dudaklarının arasında beyaz dişleri ve gözleri, ondan bir şey istemiyorum.

«How do you like Habana?» (78)

Sırf beyaz olduğum için beni hep Amerikalı sanmalarına öfkeleniyorum; adım başına pezevenkler var: «Something very beautiful! Do you know what I mean? Something very young!» (79)

Herkes geziyor, herkes gülüyor.

Herşey düş gibi —

Püro içen beyaz polisler; püro içen denizciler: — kıçlarına daracık pantolonlar geçirmiş oğlanlar.

Castillo del Morro (Philipp II.).

Ayakkabılarımı boyatıyorum.

Başka türlü yaşamaya karar veriyorum —

Dostlarım —

Püro alıyorum iki kutu.

Güneşin batışı —

Denizden çıplak çocuklar, derileri, yaş derilerindeki güneş, sıcaklık, oturup bir püro içiyorum, beyaz şehrin üzerindeki fırtına bulutları: siyah-mor, yüksek

(78) Havana'yı nasıl buldunuz?

(79) Çok güzel bazı şeyler. Ne demek istediğimi anlıyor musunuz. Çok genç bir şeyler.

apartmanların tepesindeki son güneş ışınları.

El Prado:

Yeşil karanlık, dondurmacılar, laternaların altındaki duvarlarda kızlar (gurup halinde), oturup gülüyorlar.

Tamales:

Mısır bu, muz yaprağına sarılmış, sokakta sattıkları bir yiyecek — yürürken yeniyor ve vakit kaybedilmiyor.

Acelem olmayışı? Neden acaba?

Havana'da hiç işim yoktu.

Otelde acele ediyordum — her kez — duş alırken, sonra giysisiz yatağa uzanıyorum, vantilatörün rüzgârı, yatıyor ve püro içiyorum. Kapımı kilitlemiyorum: Dışarda koridoru temizleyen bu arada şarkı söyleyen girl (*) o da siyahi ispanyol, hiç durmadan püro içiyorum.

İstek duyuyorum —

Neden sanki kapıyı açıp gelmiyor!

Bu arada yorgunluğum, sigara tablasına uzanamayacak kadar yorgunum, sırt üstü yatmış püromu içiyorum, beyazımsı külü düşmüyor, dimdik duruyor.

Partagas.

Tekrar Prado'ya gittiğimde, herşey gene hayal gibi: —

Bir yığın güzel kız, erkekler de çok güzel, bir yığın nefis insan, zenci ve ispanyol karışımı, bakmaktan alamıyorum kendimi, dik ve kayar gibi yürüyüşleri, mavi çan etekli kızlar, beyaz baş örtüleri, zenci ka-

(*) Kız.

dınların bağladıkları gibi bağlamışlar, çıplak sırtları çınar ağacı gölgesi gibi karanlık, bu yüzden ilk bakışta yalnız etekleri görünüyor, mavi ya da mor, beyaz baş örtüleri ve beyaz dişleri güldüklerinde, gözlerinin beyazı; küpeleri parıltıyor —

The Caribbean Bar.

Gene püro içiyorum —

Romeo j Julietta.

Önce pezevenk zannettiğim genç bir adam, baba olduğu için viskimi ödemekte ısrar ediyor:

«For the first time!» (80)

Sarılıyor bana, sonra hep:

«Isn't it a wonderful thing?» (81)

Kendini tanıtıyor ve adımın ne olduğunu, kaç çocuğum olduğunu, özellikle kaç oğlum olduğunu bilmek istiyor, ben:

«Five» (82) diyorum.

Hemen beş viski ısmarlamak istiyor.

«Walter», diyor, **«you're my brother!»** (83)

Tam kadeh tokuşturduğumuz sırada gidip bir başkasına viski ısmarlıyor, onların kaç çocuğu, özellikle kaç oğulları olduğunu soruyor —

Herşey çılgınlık.

En sonunda fırtına başlıyor: — Ben, sarı sallanan sandalyede tek başıma kemerlerin altında otururken, etrafta hışırtılar oluyor, birden rüzgârla yağmur boşalıyor, bulvar birden insansız, alarm gibi, kepenklerin vuruşu, dışarda yol üzerinde sıçrayan

(80) İlki.

(81) Çok harika bir şey değil mi?

(82) Beş.

(83) Kardeşimsin benim.

sular: birden boşaltılmış nerkis demetlerini andırıyor (özellikle laternaların altında) beyaz — Sallanıyor ve seyrediyorum.

Şimdi burada bulunuşuma seviniyorum —

Arasına kemerlerin altına çiçekler akıyor, o zaman sıcak yaprak kokusu ve derinin üzerinde birden duyulan serinlik, arasıra çakan şimşekler, suyun akışı her türlü gök gürültüsünden daha gürültülü, sallanıyor ve gülüyorum, rüzgâr, yanımdaki boş sandalyenin sallanışı, Küba bayrağı.

Isık çalıyorum.

Amerika'ya duyduğum öfke geliyor aklıma!

Sallanıyor ve titriyorum —

The American Way of Life!

Başka türlü yaşamaya karar veriyorum —

Şimşeklerin ışığı; sonra insan kör gibi oluyor, fırınada insan bir an, kükürt yeşili palmiyeyi, mor bulutları, denizi, sallanan çinkoyu görüyor, sallanan bu çinko bana çocuksu bir sevinç veriyor, istek duyuyorum — şarkı söylüyorum:

The American Way of Life:

Yiyip içtikleri şeyler bile berbat, şu renksiz şeyler, şarabın bile ne olduğunu bilmeyen insanlar, vitamin yutucuları, soğuk çay içip çiklet çiğneyenler, ekmeğin ne olduğunu bilmeyen bu Coca-Cola halkı, onlara artık dayanamıyordum — oysa onların parasıyla yaşıyordum!

Ayakkabılarımı boyatıyorum —

Şimdi sıırıslıkla bir kedi gibi görünen, biraz önce ayakkabılarımı boyattığım yedi yaşındaki oğlanın kıvrıcık saçlarını tutuyorum —

Sırıttırıyor —

Saçları siyah değil, kül gibi kurşuni, kahverengi-kurşuni, at kılı gibi geliyor insanın eline, ama kıvrıcık ve kısa, altında çocuksu başı, sıcak, traş edilmiş bir kaniş köpeğini tutar gibi oluyor insan.

Sırtıp boyamaya devam ediyor —

Onu seviyorum.

Dişlerini —

Genç cildini —

Gözleri bana Houston'nu, Texas'ı anımsatıyor, terleyip kriz geçirdiğim tuvalette temizlik yapan zenci kadını, yanımda diz çökmüştü, büyük gözlerinin beyazı tamamilе başkaydı, hayvan gözü gibi güzeldi. Teni de!

Otomobil markaları üzerine konuşuyoruz.

Elleri ne kadar çabuk çalışıyor —

Bizden başka kimse yok, oğlan ve ben, etrafta yağmur boşalıyor, o oturuyor ve ayakkabılarımı parlatıyor beziyle, yalnız bu şekilde parlıyor —

The American Way of Life:

Buradaki insanlarla karşılaştırıldıklarında bile ortaya çıkan çirkinlikleri: Onların pembemsi, domuz kızartması gibi olan derileri, iğrenç, penisilin olduğu için yaşıyorlar, hepsi bu, bir de yaptıkları numaralar, sanki sırf Amerikalı oldukları için, kompleks oldukları için mutlularmış gibi, oysa bombok ve gürültücü insanlar — örneğin Dick gibi herifler! — sol elleri pantolon cebinde, sırtlarını duvara dayayıp dikilmeleri, öteki ellerinde bardak, laubali, insanlığın koruyucuları, omuz vuruşları, sarhoş oluncaya kadarki iyimserlikleri, sonra ağlama krizleri, beyaz ırkın tasviyesi, kalçalarının arasındaki boşluk. Kendi kendime kızıyorum!

(İnsan bir kez daha yaşayabilseydi.)

Hanna'ya gece mektup yazdım —

Ertesi gün plaja gittim, bulutsuz ve sıcaktı hava, öğleyin dalgalar azdı: Dalgalar karada son buluyor, sonra çakıl taşlarında sesler çıkarıyorlardı, her plaj bana Theodohori'yi hatırlatıyor.

Ağlıyorum.

Su berrak, denizin dibi görünüyor, yüzüm suyun içinde yüzüyorum, denizin dibini görebileyim diye, denizin dibinde kendi gölgem var: Mor bir kurbağa gibi.

Dick'e mektup yazıyorum.

Amerikanın sunduğu: Konfor, dünyanın en iyi **installation**'ı, **ready for use**, (84) amerikalılaştırılmış boşluk olarak dünya, nereye giderseniz herşey Highway oluyor, iki taraflı reklâm duvarı olan bir dünya, şehir olmayan şehirleri, göz boyacılık, ertesi gün boş iskeleler, klimbim, infantil, gecenin ve ölümün önünde neon ışıklı iyimserlik ilânları —

Daha sonra bir kayık kiraladım.

Yalnız kalmak istiyordum!

Daha mayolarından belli oluyor dolarları olduğu; sesleri (Via Appia'daki sesler gibi) dayanılır gibi değil, her yerde onların lâstik sesleri, yüksek hayat seviyeli, yoksullar.

Marcel'e mektup yazıyorum.

Marcel'in hakkı var: onların sahte sağlıkları, sahte gençlikleri, yaşlandıklarını kabul edemeyen karıları, öldüklerinde bile makyajlı cesetleri, ufacık bebek gibi her kapak resminde gülmek zorunda olan

(84) Tesisi kullanmaya hazır.

Başkanları, gülmezse bir kez daha seçmezler onu
çünkü, müstehcen gençlikleri —
Oldukça açılıyorum kayıkla.
Denizde sıcaklık duyuluyor —
Çok yalnızım.

Dick ve Marcel'e yazdığım mektupları okuyup yırt-
tım, gereksiz çünkü, suyun üzerindeki beyaz kabarcıklar,
göğsümdeki beyaz kabarcıklar, göğsümdeki
beyaz kıllar —

Çok yalnızım.

Sonra bir okullu gibi kuma bir kadın resmi çizi-
yorum ve bu kadının içine uzanıyorum, kumdan
başka birşey olmayan bu kadının içine ve onunla
yüksek sesle konuşuyorum —

Yabani!

O günü nasıl değerlendireceğimi, kendimle ne yapa-
cağımı bilemiyorum, gülünç bir gündü, kendimi ta-
nıyamıyordum, o günün nasıl geçtiğini, sonsuz gibi
görünen, mavi, çekilmez, ama güzel, ama sonsuz
olan bir öğleden sonranın nasıl geçtiğini bilemiyo-
rum, gene Prado duvarında oturuyordum (akşam-
dı), kapalı gözlerle, Havana'da olduğumu, Prado du-
varında oturduğumu düşünmeye çalışıyorum. Düşü-
nemiyorum, ürküyorum.

Herkes ayakkabılarımı boyamak istiyor —

Bir yığın güzel insan, onlara yabancı hayvanlara ba-
kar gibi bakıyorum, karanlıkta beyaz dişleri, koyu
renk sırtları ve kolları, gözleri-gülüşleri, yaşamayı
seviyorlar, iş saati sona erdi, güzeller çünkü.

Onları seyretmek için korkunç bir istek duyuyo-
rum —

İstek —

Kalçaları arasındaki boşluk —

Artık yalnız ayakkabı boyacıları için varım!

Pezevenkler —

Dondurmacılar —

Araçları — eski bir çocuk arabası, ile büfe karışımı birşey, yarım bisiklet eklenmiş, çevrede mavi çan etekler dolu bir karanlık var.

Ay mor —

Sonra taksi maceram: Henüz akşamın erken bir saatiydi, ama yaşayanlar içinde bir ceset gibi olmaya daha fazla dayanamadığım için otele gitmek istedim, uyku hapı alıp uyuyacaktım, bir taksiye el ettim, tam kapısını açtığımda içerde iki kadının oturduğunu gördüm, biri esmer, biri sarışındı, **Sorry!** dedim, arabanın kapısını kapattım, ama driver (*) inip arkamdan seslendi: Yes, Sir! dedi ve arabanın kapısını gene açtı: **For you, Sir** (85) bu kadar büyük servise gülüyor ve biniyorum —

Hoş bir akşam yemeği!

Sonra skandal —

Günün birinde böyle bir şeyin olacağını biliyordum, daha sonra otele gelip yattım — uykusuz, ama yorgun, sıcak bir gece, araya kalkıp duş yapıyorum, beni terkeden vücudumu yıkıyorum, ama uyku hapı almıyorum, vücudum ordan oraya dönen vantilâtörün rüzgârına dayanabilecek kadar kendini idare edebiliyor, göğsüme rüzgâr geliyor, sonra bacaklarıma, sonra gene göğsüme, kafamda bir tek çılgın düşünce var: Mide kanseri.

(*) Şoför.

(85) Sizin için efendim!

Bunun dışında mutluyum —

Sabah aydınlanırken kuşların cıvıltısı, Hermes-Baby-mi alıp en sonunda Venezuela'da bitirdiğim montajın Unesco-raporunu yazıyorum.

Sonra öğleye kadar uyuyorum.

Ne yapacağımı bilmediğim için istiridye yiyorum, işim bitti, çok fazla püro içiyorum.

(O yüzden midem ağrıyor)

Akşamki sürpriz:

Prado duvarında yabancı bir kızın yanında oturup onunla konuşmaya başlıyorum, öyle sanıyorum ki, pembe dilini çıkaran dünkü kız bu. Hatırlamıyor. Amerikalı olmadığımı öğrenince gülüyor.

İspanyolcam çok yavaş —

«Say it in English!» (86)

Elleri uzun ve ince —

İspanyolcam meslekle ilgili konuşmalara yetecek kadar, kendimin ne istediğini değil, yanlışlıkla dilin ne istediğini söylüyorum. Kız gülüyor. Kelime hazinem azlığına kurban oluyorum. Şaşıp kalıyor, gözleri çok sevimli, yaşamımı anlattığımda kendim bile şaşıyorum çoğu kez, oysa bana önemsiz gelirdi yaşamım.

Juana onsekiz yaşında.

(Çocuğumuzdan daha da genç)

«Suzia» derken İsviçre'yi kastediyor, oysa İsveç diyor hep.

Kahverengi kollarını dayanak gibi arkaya götürmüş, başı demir laternaya dayalı, beyaz başörtüsü ve siyah saçı, inanılmaz güzellikteki ayakları; sigara içi-

(86) İngilizce söyleyin.

yoruz; iki beyaz elimi sağ dizimde kavuşturmuşum — kızın rahatlığına, şaşıyorum.

Küba'dan dışarı hiç çıkmamış —

Üçüncü gecem bu burada, ama herşeyi tanıyorum: İçinde neon-reklâm ışıkları yanan yeşil karanlığı, dondurmacıları, çınarların yarık gövdelerini, cıvıltılarıyla kuşları, yerdeki gölge ağını, kırmızı çiçek gibi olan ağızlarını.

Yaşamın'daki tek amaç: New York'a gitmek!

Yukarıdan kuş pisliği düşüyor —

Rahatlığı kızın:

Juana paketcı, yalnız hafta sonları orospuluk yapıyor, bir çocuğu var, Havana'da oturmuyor.

Gene genç denizciler geçiyor salınarak.

Ölen kızımından söz ediyorum, kızımınla yaptığım balayı yolculuğundan, Korinth'den, sol göğsünün üzerini ısıran yilandan, gömülüşünden, geleceğimden:

«I'm going to marry her.» (87

Beni yanlış anlıyor:

«I think she's dead.» (88)

Açıklıyorum.

«Oh!» diye gülüyor, «you're going to marry the mother of the girl, I see!» (89)

«As soon as possible.» (90)

«Fine!» (91) diyor.

«My wife is living in Athens —» (91/2)

(87) Onunla evleneceğim.

(88) Ölmüş galiba.

(89) Kızın annesiyle evleneceksiniz, anladım.

(90) Mümkün olduğu kadar çabuk.

(91) İyi.

(91/2) Karım Atina'da yaşıyor.

Küpelerine, cildine bakıyorum.

Burada erkek kardeşini bekliyor —

Juana'nın öldürücü günaha ya da Tanrı'lara inanıp inanmadığını soruyorum; beyaz gülüşü, yılanların (genel olarak) Tanrılar ya da şeytanlar tarafından yöneltip yöneltimediklerine inanıp inanmadığını soruyorum.

«**What's your opinion, Sir?**» (92)

Sonra, daha önce benimle de konuşmuş olan, kola-
lanmış Hollywood gömlekli herif, o genç pezevenk
kardeşi çıkıyor. El sallıyor:

«**Hello, camerad!**» (93)

Bunda bir şey yok, herkes neş'eli, Juana sigarasını
topuğu ile söndürüyor, kahverengi elini omuzuma
koymuş:

«**He's going to marry his wife-he's a gentleman!**» (94)
diyor.

Juana kayboldu —

«**Wait here!**» (95) diyor adam ve arkasına bakıyor
beni tutmak için,

«**Just a moment, Sir, just a moment!**» (96)

Son gecemi Havana'da geçirmiyorum.

Uyumak için hiç vaktim yok!

Mutlu olmam için bir neden yoktu ama mutluydum.
Gördüğüm herşeyi terkedeceğimi ama unutamıyaca-
ğımı biliyordum: — gecenin içindeki kemerleri, sal-
lanıp etrafa baktığım yeri, ya da etrafı dinlediğim

(92) Sizin fikriniz nedir, efendim?

(93) Hey, yoldaş.

(94) Karısıyla evlenecek — efendi bir adam.

(95) Burada bekleyin.

(96) Bir saniye, efendim, bir saniye.

yeri, atın kişnemesini, sarı perdeli ispanyol duvarını, perdelerin siyah camlardan dışarı uçuşunu, sonra gene bir yerde bir teneke görüyorum, çıkarıldığı gürültü insanın içine işliyor, ben keyifleniyorum, istek duyuyorum, palmiyeleri sarsan rüzgârı görüyorum, rüzgârdan başka hiç birşey yok, bulutsuz havada rüzgâr, sallanıp terliyorum, yeşil palmiye değnek gibi eğiliyor, yapraklarından bıçaklar vuruyormuş gibi sesler çıkıyor, toz, sonra sesler çıkarmaya başlayan demir laterna, sallanıp gülüyorum, laternanın göz kırpan sonra kaybolan ışığı, büyük bir fırtına olmalı, kişneyen at paytonu zor tutuyor, herşey uçmak istiyor, barzer-shop'un levhası, pirinçten, gecenin içinde çınlıyor, sonra görülmeyen denizin duvarlara sıçraması duyuluyor, her kez bir gürültü kopuyor, susuyorum, dudaklarımda tuz var, yağmursuz bir fırtına, bir damla bile yağmak istemiyor, yağamıyor, bulut yok çünkü, yıldızlardan başka birşey yok, fırın havası, sallanıyor ve bir «skoç» içiyorum, sallanıp şarkı söylüyorum. Saatlerce. Şarkı söylüyorum!

Aslında şarkı söylemesini bilmem, ama kimse duymuyor beni, boş yolda paytonlu at duruyor, uçan etekleriyle son kızlar geçiyor, siyah saçları da uçuyor, yeşil bir kepenk kopuyor, tozun içinde kızların beyaz gülüşleri görülüyor, yeşil kepenk yolun üzerinde uçuyor, dışarı, denize doğru, gecenin içinde, şehrin üzerindeki tozda koyu kırmızı ışıklar görülüyor, sıcaklık, Küba bayrağı sallanıyor ve ben şarkı söylüyorum, başka birşey yapmıyorum, yanımdaki boş sandalyeler sallanıyor, demirden sesler çıkıyor, çiçeklerin dökülüşünü görüyorum. Yasımı övüyorum!

13. VII. Cumartesi uçuşa devam ediyorum.

Sabahleyin bankaya kambiyo işi için uğradıktan sonra Prado'yu yeniden görüyorum, kimsesiz bulvar, kuş pisliği ve beyaz çiçeklerden kaygan —

Güneş —

Herkes işe gidiyor.

Kuşlar —

Sonra sigarası için benden ateş istiyen bir adam, çok meşgul, buna rağmen benimle yürüyor, sormak istediği yalnızca:

«How do you like Habana?» (97)

«I love it!» (98) diyorum.

Sonra gene bir pezevenk söze karışıyor.

«You're happy, aren't you?» (99)

Film makinama hayran kalıyor.

«Something very beatiful! D' you know what I mean? Something very young!» (100)

Ona yola çıktığımı söyleyince herşeyi öğrenmek istiyor, hava alanına kaçta gideceğimi bile.

«Ten o'clock, my friend, ten o'clock.» (100)

Saate bakıyor.

«Well», diyor, «now it's nine o'clock-Sir, that's plenty of time!» (102)

Gene denize doğru gidiyorum.

(97) Havana'yı nasıl buldunuz?

(98) Bayıldım.

(99) Mutlusunuz değil mi?

(100) Çok güzel bazı şeyler. Ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Çok genç bir şeyler.

(101) Saat onda, dostum, saat onda.

(102) Peki, şimdi saat dokuz — Efendim, bir sürü zaman var.

Çok açıkta balıkçı gemileri var —

Ayrılış.

Bir kez daha rıhtımda oturup bir püro daha içiyorum — artık film çekmiyorum. Neden çekeyim! Hanna'nın hakkı var: Herşey bittiğinde film olarak görmek zorunda insan, herşey bitmiş oysa —

Hanna buradaydı. Ona gelin gibi olduğunu söyledim. Hanna beyazlar giymişti! Birdenbire yas giysileri içinde değildi; dışarının çok sıcak olduğunu bahane ediyordu. Ona kara kargalardan o kadar çok söz ettim ki artık kara bir kuş gibi yatağımın başında durmak istemiyordu — gösterdiği saygının hiç de farkında olmadığım kanısında Hanna (birkaç hafta önce bile) birçok şeyi farketmemişim.

Hanna bir yığın şey anlattı.

P. S. Hanna çocukken erkek kardeşiyle güreşmiş ve bir daha hiçbir erkeği sevmemeye yemin etmiş, çünkü kendinden ufak olan kardeşi onu sırt üstü yere serip yenmiş. Sevgili Tanrıya o kadar kıırılmış ki erkekleri daha güçlü yaptığı için, onu haksız bulmuş, kardeşini değil, Tanrıyı. Hanna Münih'deki Schwabing semtinin bütün erkeklerinden daha akıllı olmaya karar vermiş ve Yehova'yı yok etmek için bir kızlar kulübü kurmuş. Ama söz konusu olan Tanrıçaların da bulunduğu bir gökyüzü imiş. Hanna önce Tanrının anasına baş vurmuş Meryem'in ortada oturduğu kilise resimlerinden esinlenerek; katolik arkadaşları gibi diz çökmüş ve haç çıkartmış babasından gizlice. İnandığı tek adam genç kızlık yıllarında önemli bir rol oynayan Arnim adında ihtiyar bir adammış. Hanna'nın erkek kardeşi olduğunu bilmiyordum. Hanna: Kanada'da yaşıyor ve çok çalışkan diyor, sanıyorum, herkesi yeniyormuş. Joachim'le nasıl yaşadığını sordum, o zaman Hanna hep, biliyorsun ya bunu! diyor. En çok Arnim'den söz ediyor. Körmüş o. Hanna onu hâlâ seviyor, çoktan öldüğü halde, ya da kaybolmuş. O zamanlar Hanna öğrenciymiş, kısa çoraplı, Arnim'le hep İngiliz Bahçe-

sinde buluşurmuş, o hep aynı bankta otururmuş, Hanna onu Münih'de dolaştırırmış. Münih'i severmiş. Yaşlıymış. Hanna'nın o zamanki sanısına göre çok yaşlıymış: Elliyle altmış arası. Vakitleri hep çok az olurmuş, her Salı ve Cuma, Hanna'nın keman dersi olduğunda, her türlü hava şartında buluşurlarmış, Hanna onu gezdirir ona vitrinleri gösterirmiş. Arnim tamamen körmüş, ama herşeyi düşünebiliyormuş söylenince. Hanna: Onunla dünyayı dolaşmak nefis bir şeydi diyor. Çocuğumuzun doğumunun nasıl olduğunu da sordum. Yanında değildim ki nasıl bilebilirim? Joachim tabii yanındaymış. Kendisinin çocuğun babası olmadığını biliyormuş; ama hep gerçek babaymış gibi davranmış. Kolay bir doğum olmuş Hanna'nın dediğine göre; anne olunca çok mutlu olduğunu anımsıyor yalnız. Benim bilmediğim birşey daha: Annem çocuğun benim çocuğum olduğunu biliyormuş, Zürih'de başka hiç kimse bilmiyormuş, babamın haberi bile yokmuş. Annemin neden mektuplarının hiçbirinde bildiğini yazmadığını sordum. Kadın dayanışması mı? Bizim anlıyamadığımız şeylerden hiç söz etmiyorlar ve bize reşit olmayanlara yapılan davranışı yapıyorlar. Annemle babam, Hanna'nın dediğine göre, benim ona anlattığımdan çok başka insanlarmış, herhalde Hanna'ya karşı başka türlü idiler. Hanna annemden söz ederken yalnız dinliyebiliyorum. Kör gibi! Yıllarca mektuplaşmışlar, Hanna'yla annem, annem aslında emboliden ölmemiş benim sandığım gibi. Hanna benim neleri bilmediğime şaşıyor. Hanna onun cenazesine gitmiş, 1937. Eski yunanlılara duyduğu sevgi de İngiliz Bahçesinde başlamış; Arnim yunanca biliyormuş, kız da ona okul kitaplarından parçalar okuyormuş o ezberlesin diye. Aslında bu bir çeşit zorlanmamış. Hanna'yı evine hiç götürmemiş. Onun nerede ve nasıl oturduğunu bilmiyormuş. Hanna onunla İngiliz Bahçesinde buluşur sonra gene aynı yerde ondan ayrılırmış, dünyada kimse onların verdikleri kararı bilmiyormuş; Hanna büyür büyümez birlikte Yunanistan'a gideceklerini. Hanna ona Yunanistan'da tapınakları gezdirecekmış. Yaşlı adamın bu sözlerinin ciddi olup olmadığı bilinmiyor; Hanna ciddiymiş. Soket çoraplı Hanna! Bir kez, ansıyorum, Zürih'de Cafe Odeon'da yaşlı bir adam oturuyordu, Hanna onu alıp hep tramvaya bindirmek zorundaydı. Aslında bu Cafe Odeon'dan hep nefret etmişimdir; sürgünler, entellektüeller, bohemler otururdu orda. Profesör'ler ve iş adam-

ları için taşradan gelme koketler vardı, sırf Hanna'nın hatırı için bu kahveye giderdim. O yaşlı adam Fontana pansiyonunda oturuyordu; o zamanlar bir gün ben Gloria Caddesinde ufak bir aralıkta saklanıp beklerdim Hanna yaşlı amcasının yollayınca kadar. Demek Arnim buymuş! Aslında onu hiç ciddiye almadım. Ama onun beni ciddiye aldığını söylüyor Hanna. Hanna bugün bile Arnim'den sanki yaşıyormuş ve herşeyi görüyormuş gibi söz ediyor. Hanna'nın neden onunla birlikte Yunanistan'a gelmediğini sordum. Hanna, sanki herşey şaka, çocuklukmuş gibi benimle alay ediyor. Paris'de Hanna (1937 den 1940'a kadar) oldukça ünlü olması gereken bir yazarla yaşamış; adını unuttum. Gene benim bilmediğim bir şey: Hanna Moskova'ya da gitmiş (1948 de), ikinci kocasıyla. Bir kez daha Zürih'den geçmiş (1953 de), yanında kızımız yokmuş; Zürih'i çok seviyor orada kötü anıları olmamış gibi, Cafe Odeon'a da gitmiş. Arnim'in nasıl öldüğünü sordum. Londra'da (1942 de) Hanna onunla bir kez daha buluşmuş. Arnim (göçmen) olarak gitmek istiyormuş, Hanna onu gemiye kadar geçirmiş gözleri görmediği için, o gemi herhalde bir alman denizaltısı tarafından batırılmış, çünkü gideceği yere hiç varmamış.

15. VII. Düsseldorf.

Hencke-Bosch firmasının emrime verdiği genç teknisyenin hakkımda neler düşünebileceğini bilemiyorum; yalnız o sabah kendimi elimden geldiği kadar toparladım.

Şirketin patronlarına Guatemala'daki çiftliklerinin ne durumda olduğunu bildirmeyi bir dostluk görevi saymıştım: Lizbon'dan Düsseldorf'a aslında orada ne işim olduğunu, bu adamlara neler söyleyeceğimi bilmeden gelmiştim. İşte öylece orada oturuyordum, çok kibar karşılanmıştım.

«Filmülerim var», dedim —

Çiftliği gözden çıkarttıkları kanısındaydım; sırf kibarlık yüzünden ilgili görünüyordlardı.

«Filmleri göstermek ne kadar sürer?»

Aslında resmen rahatsız ediyordum onları.

«Neden kaza olsun?» dedim. «Arkadaşım kendini astı bilmiyor musunuz bunu?»

Tabii biliyorlardı.

Beni ciddiye almadıkları kamsındaydım, ama gene de Guatemala'da çektiğim renkli film gösterildi. Emrime verdikleri gösteri için gerekli araçları toplantı odasında hazırlaması gereken teknisyen beni sinirlendiriyordu; çok gençti, ama son derece kibar-
dı, aşırı derecede, göstericiye, beyaz perdeye, kab-
loya ihtiyacım vardı ama teknisyene yoktu.

«Teşekkür ederim!» dedim.

«Rica ederim efendim.»

«Aracı kullanmasını biliyorum» — dedim.

Ama ondan kurtulamadım.

Filmleri kendim de ilk kez görüyordum. (Henüz hiç biri kesilmemişti), boyuna tekrarla dolu olduğuna inanıyordum; güneşin batışını ne kadar sık çektiği-
me şaşırdım, Tamaulipas çölünde bile üç güneş ba-
tışı çekmişim, bir gören olsa güneş batımı temsil-
cisi olarak yolculuk yaptığımı sanırdı, çok gülünç-
tü; genç teknisyenden nerdeyse utandım, bu yüzden sabırsızlanıyordum —

«Daha hızlı olmuyor efendim.»

Rio Usumancinta'daki jeepimiz —

İş başındaki leş kargaları —

«Devam edin lütfen.» dedim.

Sonra, sabahleyin bize senor'larınm öldüğünü söy-
liyen ilk kızılderililer, sonra makaranın bitişi — ma-
karanın değiştirilmesi biraz zaman alıyor; bu arada
ektakrom üzerine konuşuyoruz. İşim olmadığı için

bir koltukta oturup sigara içiyorum, yanımda Yönetim Kurulunun boş sandalyeleri var, ama bunlar rüzgârda sallanmıyor.

«Lütfen devam edin» dedim —

Şimdi Joachim ipin ucunda görülüyor.

«Durun» diyorum, «lütfen»

Çok karanlık bir çekim olmuş ne yazık ki, önce ne olduğu anlaşılmıyor, barakanın içinde çekildiği için ışık yeterli olamamış, biraz önce dışarda, sabah güneşinde eşeğin üzerindeki leş kargalarını çektiğim ışığı kullanmışım.

«Dr. Joachim Hencke bu» diyorum.

Perdeye bakıyor.

«Daha net olmuyor efendim — ne yazık ki.»

Bütün söyleyeceği bu.

«Lütfen devam edin» diyorum.

İpin ucunda genç Joachim, ama bu kez yandan çekilmiş, olay daha iyi görünüyor, yalnız genç teknisyeni değil beni de etkilememesi garip, sanki daha önce seyrettiğim filmler gibi bir film, haber filmi gibi, koku eksik, bir de gerçek, ışıklandırma üzerinc konuşuyoruz, bu arada mezarın çevresinde dua eden kızılderililer gözüküyor, hepsi gereğinden fazla uzun çekilmiş, sonra Palenque harabeleri, Palanque'deki papağan. Makaranın sonu. «Bir cam açılabilir mi acaba,» dedim, «burası tropikler gibi.»

«Tabî efendim.»

Şnsızlık gümrükte makaralarımın karışmış olmasıydı, ya da son çektiğim makaraların (gemi yolculuğundan beri) numaralanmamış olmalarıydı; aslında saat 11.30 da gelecek olan Hencke-Bosch beye Guatemala ile ilgili bölümleri göstermek istiyordum.

Herbert'i son ziyaret edişimle ilgili filmi arıyordum.

«Dur», dedim, «Yunanistan bu.»

«Yunanistan mı?»

«Dur» diye bağırdım, «dur!»

«Olur efendim.»

Bu genç beni deli ediyordu durmadan söylediği **efendimle**, kendini beğenmiş bir efendim, sanki bu araçtan anlıyan tek insan oymuş gibi, hiç bir şey anlamadığı optik üzerine palavralar sıkıyordu, ama hepsinden beteri çok bilmişlik taslıyarak söylediği «efendim» di.

«Başka çare yok efendim, hepsini göstereceğiz! Başka çare yok, makaralar numaralanmamış.»

Makaraların numaralanmamış oluşu onun suçu değildi; bu yüzden ona hak verdim.

«Başlıyor», dedim, «bay Herbert Hancke'nin bölümü, ansıdığımıza göre, hamakta sakallı bir adam.»

Işık kapatıldı, karanlık, filmin sesi duyuluyor.

Şans oyunu doğrudan doğruya! İlk metreleri görmek yetiştii: —

Manhattan'da Ivy, teleobjektifime el sallayışı, Hudson'da sabah güneşi, siyah romörkörler, Manhattan-Skyline, martılar...

«Dur» dedim «öteki film lütfen.»

Makaralar değiştirildi.

«Siz herhalde dünyanın yarısını görmüşsünüz efendim, ben de isterdim bunu yapabilmeyi —»

Saat 11.00 di.

Firmanın patronları geldiğinde sağlam durabilmem için hapları yutmam gerekiyordu, bir şey farketmemek için susuz içtim hapları.

«Hayır», dedim, «bu da değil.»

Makaralar yeniden değişti.

«Bu Roma istasyonuydu, değil mi?»

Cevap vermiyorum. Öteki makarayı bekliyordum. Hemen kesebilmek için dikkat kesilmiştim.

Biliyordum: Gemide Sabeth, güvertede ping-pong masası başında Sabeth (bıyıklı arkadaşıyla) ve binisiyle Sabeth, film çektiğimi anlıymca bana dilini çıkaran Sabeth, — bunların hepsinin Ivy'le başlıyan makarada olması gerekirdi, onu da ayırmıştık. Ama masanın üzerinde daha altı ya da yedi makara vardı ve birdenbire başka birşey mümkün değilmiş gibi, burada o, kendi büyüklüğünde — perdede Sabeth. Renkli.

Ayağa kalktım —

Avignon'da Sabeth.

Durdurmadım, bütün makaranın gösterilmesine izin verdim, oysa teknisyen birkaç kez bunun Guatemala olamayacağını söylemişti.

Bu şeridi hâlâ gözlerimin önünde görüyorum:

Bir daha göremiyeceğim yüzünü —

Mistral'da Sabeth, rüzgâra karşı yürüyor, teras, Jardin des Papes, herşey uçuyor, saçları, eteği balon gibi, parmaklıklarda Sabeth, el sallıyor.

Hareketleri —

Güvercinlere yem veren Sabeth —

Pont d'Avignon, ortada kesilen eski köprü. Sabeth bana birşey gösteriyor, bakacağıma filme çekmeye devam ettiğimi anlayınca yüzü değişiyor, birşey söylüyor.

Manzaralar —

Rhone'nun suyu, Sabeth ayağını sokuyor ve başını sallıyor, akşam güneşi, sonra benim uzun gölgem.

Artık var olmayan vücudu —

Nimes'deki antik tiyatro.

Çınarların altında kahvaltı, bize gene yiyecek getiren garson, garsonla konuşması, bana bakışı, fincanıma kahve dolduruşu.

Artık var olmayan gözleri —

Pont du Gard.

Annesine atacağı kartpostalları alan Sabeth, siyah kovboy pantolonuyla Sabeth, filme çektiğimi fark etmiyor; at kuyruğunu ensesinden atarken Sabeth.

IV. Henri Oteli.

Sabeth ayak ayak üstüne atmış geniş pencerede oturuyor, yalınayak, kiraz yiyor, aşağıya caddeye bakıyor, çekirdekleri aşağıya atıyor, yağmurlu bir gün.

Dudakları —

Bir fransız katırıyla konuşan Sabeth, hayvan çok ağır yüklenmiş ona göre.

Elleri —

Citroenimiz, 57 modeli.

Artık hiçbir yerde olmayan elleri, katırı okşuyor, artık hiçbir yerde olmayan kolları —

Arles'de boğa güreşi.

Saçlarını tararken Sabeth, genç dişleri arasında bir toka, film çektiğimi gene fark ediyor, bana birşey söylemek için tokayı ağzından alıyor, herhalde film çekmememi söylüyordur, birden gülüyor.

Sağlıklı dişleri —

Bir daha hiç duymıyacağım gülüşü —

Genç alnı —

Dinsel bir alay (gene Arles'de sanıyorum), Sabeth boynunu uzatıyor, duman yüzünden gözlerini kıs-

miş sigara içiyor, elleri pantolonunun cebinde. Sabeth bir sandalyeye çıkmış insanların üzerinden görebilmeye çalışıyor. Baldachine, çan sesleri olsa gerek, ama duyulmuyor, Tanrının anası, şarkı söyleyen kilise çocukları, ama duyulmuyor.

Provence-Allée, çınarlı yol.

Yolda yaptığımız piknik. Sabeth şarap içerken. Şişeden içmenin zorluğu, gözlerini kapayıp yeniden deniyor, sonra ağzını siliyor, olmuyor, şişeyi bana verip omuz silkiyor.

Mistral'de çamlar.

Gene Mistral'de çamlar.

Yürüyüşü —

Sabeth sigara almak için bir büfeye gidiyor. Sabeth'in gidişi. Herzamanki gibi siyah pantolonu içinde Sabeth, tretuarda duruyor, sola sağa bakıyor, bu arada at kuyruğu sallanıyor, sonra caddeyi geçip bana doğru geliyor.

Zıplıyarak gidişi —

Gene Mistral'deki çamlar.

Uyurken Sabeth, ağzı yarı açık, çocuk ağzı, açık saçık, ciddiyeti, kapalı gözleri —

Yüzü, yüzü —

Nefes alan gövdesi —

Marsilya. Limanda sığırların gemiye yüklenişi, kah-verengi sığırlar açılmış ağa doğru götürülüyorlar, sonra kaldırılıyorlar, korkup, dehşete kapılıyorlar, kendilerini birden havada bulunca bayılıyorlar dört ayakları büyük ağın deliklerinden sarkıyor, gözleri sar'alı gibi —

Mistral'da çamlar; yeniden.

L'Unité d'Habitation (Corbusier) —

Genel olarak filmin ışığı fena değil, Guatemala şeridinden daha iyi; renkler müthiş görünüyor, şaşırtıyorum.

Sabeth çiçek toplarken —

Makinayı (en sonunda!) daha az oradan oraya hareket ettiriyorum, böylece objektifin hareketleri daha belirli ortaya çıkıyor,

Dalgalar —

Parmakları, Sabeth ilk kez bir mantar meşesi görüyor, kabukları koparan parmakları, sonra onları bana doğru atıyor!

(Arıza.)

Öğleyin dalgalar, başka birşey görünmüyor.

Gene saçlarını tararken Sabeth, saçı yaş, başı eğri bir biçimde arkaya doğru gitmiş iyice tarayabilmek için, film çektiğimi görmüyor ve taranırken bir şeyler anlatıyor, saçı her zamankinden daha koyu renk yaş olduğu için, tarağı kumla dolu olsa gerek ki onu temizliyor, mermer gibi cildi üzerinde su damlacıkları, hâlâ anlatıyor —

Toulon'da denizaltılar.

Elinde kıpırdayan bir istakozla genç bir serseri görüldü, istakozun kıpırdadığını görünce Sabeth korkuyor —

Le Trayaz'daki otelciğimiz.

Sabeth dalgakıranın üzerinde oturuyor.

(Çok uzun çekilmiş!)

Gene Sabeth dalgakıranın üzerinde, şimdi ayağa kalkıyor, ölü kızımız, şarkı söylüyor, elleri gene pantolonun cebinde, yapayalnız sanıyor kendini ve şarkı söylüyor, ama duyulmuyor — makaranın sonu.

Patronlar geldiğinde genç teknisyenin hakkımda ne düşünüp ne söylediğini bilmiyorum, vagon restoranda oturmuş (**Helvetia-Express** ya da **Schauinsland-Express**) di hatırlamıyorum) içki içiyordum.

Hencke-Bosch binasını da nasıl terkettiğimi hatırlamıyorum; açıklama yapmadan, bir bahane uydurmadan öylece çıkıp gitmiştim. Ama filmleri orada bıraktım.

Genç teknisyene gitmem gerektiğini söyleyip, hizmetlerine teşekkür etmiştim. Ön odaya geçip şapkamı ve paltomu almış, oradaki genç kızdan müdürlükte kalan çantamı istemiştim. Asansörün orada duruyordum ki, saat 11.32 idi, asansöre bindiğimde herkes gösteriye hazırlanmıştı, ben mide ağrılarım yüzünden (aslında yalandı) özür dileyip asansöre binmiştim. Beni otomobille otele götürmek istediler, ya da hastahaneye, ama mide ağrım yoktu ki. Teşekkür edip yaya gittim. Acele etmeden, nereye gideceğimi bilmeden; bugünkü Düsseldorf'un nasıl olduğunu bilmiyorum, şehirde dolaştım, trafik tıkanıklığı vardı Düsseldorf'da, trafik lâmbalarına dikkat etmeden kör gibi dolaştım. Bilet aldığım gişeye gittim, sonra ilk trene bindim — vagon restoranda oturuyorum, içkimi içip camdan dışarı bakıyorum, ağlamıyorum, artık burada olmak istemiyorum. Ne diye camdan dışarı bakıyorum sanki?

Artık görececek şeyim kalmadı. Artık hiç bir yerde olmayan iki eli, saçını ensesine atışındaki hareketleri, dişleri, dudakları, artık hiçbir yerde olmayan gözleri, alnı: Onu nerede arıyayım? Hiç var olmamış olmayı istiyorum. Ne diye Zürih'e gidiyorum

sanki? Ne diye Atina'ya gidiyorum? Vagon restoran-
da oturmuş düşünüyorum: Ne diye şu iki çatalı alıp
yumruğumla tutarak yüzüme batırmıyorum iki gö-
zümden kurtulmak için?

Ameliyatım öbür gün yapılacak.

**P. S. Bütün yolculuğum boyunca Hanna'nın kazadan sonra ne
yaptığını bilmiyordum. Hanna'dan hiç mektup gelmemişti! Bu-
gün de bilmiyorum ne yaptığını. Sorduğumda, cevabı, ne ya-
pabilirim! oluyor. Artık hiçbir şey anlamıyorum. Bütün olan
bitenden sonra Hanna bana nasıl tahammül edebiliyor? Bu-
raya gitmek için geliyor ve sonra gene geliyor, istediğim her-
şeyi getiriyor, beni dinliyor. Ne düşünüyor? Saçları daha da be-
yazlaşmış. Neden onun yaşamını mahvettiğimi söylemiyor? Bū-
tün olan bitenden sonra onun yaşamını düşünemiyorum. Han-
na'yı yalnız bir kez anladım; o zamanlar ölünün yatağı başında
iki yumruğu ile yüzüme vurduğunda. O zamandan beri onu an-
lamıyorum.**

16. VII. Zürih.

Sırf doğduğum şehri yıllardır görmediğim için Düs-
seldorf'dan Zürih'e gittim sanıyorum.

Zürih'de hiç işim yoktu.

Williams Paris'de beni bekliyordu —

Zürih'de, bana selâm verebilmek için yanımda du-
rup arabadan indiğinde onu aynı geçen seferki gibi
tanıyamadım: üzerine deri geçirilmiş bir kafatası,
cildi sarı deri gibi, karnı balon gibi, kulakları dik,
içtenliği, kafatası gülüşü gibi gülüşü, gözleri gene
canlı, ama oldukça geride, onu bir yerden tanıdı-
ğımı biliyordum ama ilk bakışta gene ansıyamamış-
tım.

«Hep aceleniz var», diye güldü, «hep aceleniz var —»
Zürih'de ne yapıyormuşum?

«Beni gene tanımadınız sanırım?» diye sordu.
İğrenç bir görünüşü vardı, ne diyeceğimi bilemiyordum, tabii tanıyordum onu, yalnız ilk an ürkmüş, sonra anormal birşey söylemekten korkmuştum.

«Tabii vaktim var» dedim.

Sonra birlikte Café Odéon'a gittik.

«Sizi son kez Paris'de tanıyamadığıma üzgünüm», dedim.

Kırılmamış, güldü, dinliyordum onun eski dişlerine bakarak, sanki gülüyormuş gibi görünüyordu, dişleri çok büyüktü, kasları, gülmeyen bir yüze yetecek kadar değildi artık, kafatasıyla sohbet ediyordum, Profesör O.'ya ne zaman öleceğini sormamak için kendimi toparlamak zorunda kaldım. Güldü:

«Ne içiyorsunuz, Faber?»

Mermer masaya çiziyordum, o kadar, bir spiral çiziyordum, sarı mermerin içinde taşlaşmış bir sümüklü böcek vardı, o yüzden spiral çiziyordum — kalemi gene cebime koydum, dünyadaki durum üzerine konuşuyorduk, gülüşü beni o derece tedirgin ediyordu ki, ne diyeceğimi bilemiyordum.

Ne kadar suskunmuşum.

Odéon'un eski, yaşlı garsonlarından biri olan Viyana'lı Peter beni tanıyordu hâlâ; değişmemiş buldu beni —

Profesör O. güldü.

O zamanlar bitirme tezimi (Maxwell şeytanı denilen şey üzerine) yapmadığıma üzgündü — Odéon'un koketleri aynı o zamanlardaki gibi.

«Biliyor musunuz» dedi ve güldü «Odéon'un yıkılacağını?»

Birden sordu:

«Güzel kızınız nasıl?»

O zaman Paris'de biz Sabeth'le kahvede ayrılırken görmüştü onu; kendisi: geçenlerde Paris'de diye söz ediyordu.

Operaya gideceğimiz günün öğleden sonrasıydı, Sabeth'le beni görmüştü, balayı yolculuğumuzdan bir gün önceydi — hiç birşey söylemedim, yalnız:

«Kızım olduğunu nereden biliyordunuz?» diye sordum.

«Öyle düşündüm —!» dedi ve güldü.

Zürih'de bir şey kaybetmemiştim, aynı gün (Profesör O. ile yaptığım Odéon sohbetinden sonra) Kloten'e (*) gittim, uçağa binmek üzere —

Son uçuşum!

Gene bir Super-Constellation'dı.

Sakin bir uçuştı, yalnız Alplerin üzerinde hafif güney rüzgârı vardı, gençlik yıllarımdan ansıyorum bu rüzgârı, hafif rüzgârlı mavi bir öğleden sonra, Vierwaldstaetter gölü, sağda Wetterhorn, arkasında Eiger ve Jungfrau, belki de Finsteraarhorn'dur, dağlarımızı o kadar iyi tanıyamıyorum artık, kafamda başka şeyler var —

Ne var aslında?

Öğleden sonra, geç saatlerde eğik düşen ışık altında tarlalar, gölgeler, gölge çukurları, tarlalarda beyaz dereler, eğik ışıktaki kırlar, güneş ışığında kızarmış saman yığınları, orman sınırı kenarında döküntü dolu bir çukurda sürü: beyaz kurtlar gibi gözüküyorlar! (Sabeth olsa buna başka bir ad verirdi,

(*) Kloten: Zürih hava alanı.

bilmiyorum ne derdi).

Alnımı soğuk cama dayamış öylece düşünüyorum —
Saman koklama isteği duyuyorum!

Bir daha uçmak istemiyorum!

Toprak üzerinde yürüme isteği duyuyorum — ora-
da, aşağıda, en son karaçamların arasında, güneşte
durmak, sakızlarının kokusunu koklamak ve akan
suyu dinlemek, gürlüyor olmalılar, su içmek —

Hepsi filmlerdeki gibi geçip gidiyor!

Toprağı tutma isteği duyuyorum —

Oysa durmadan yükseliyoruz.

Yaşam sınırı ne kadar da az, birkaçyüz metre son-
ra atmosfer hemen çok incelip çok soğuyor, aslın-
da bir vaha insanların yaşadığı yer, girinti ve çı-
kıntılılarıyla bir vadi, sonra vahanın sonu geliyor, or-
manlar kesilmiş gibi (bu ülkede 2000 metreyi, Mek-
sika'da 4000 metreyi kaplıyorlar), bir süre daha sü-
rüler gözüktüyor, yaşamın mümkün olduğu sınırdaki
otluyorlar, çiçek görmüyorum, ama biliyorum on-
ları — renkli ve kokulu, ama küçücük, böcekler,
sonra kayışat, sonra buz — bir başka baraj gölü,
kıyıda bembeyaz bir yelkenli, Segment-barajı, hiç
kimse yok.

Sonra ilk sis, koşuşuyor sisler —

Buzul kesintileri bira şişesi camı gibi yeşil. Sabeth
olsaydı zümrüt gibi derdi! Yirmibir puanlı oyunu-
muz gene! Akşam güneşinde kayalar: Altın gibi. Ben
akik taşına benzetiyorum, mat ve saydam oldukları
için, ya da kemik gibi, uçuk renkli ve çapaklı ol-
dukları için, morenler ve buzullar üzerinde uçağı-
mızın gölgesi nasıl görünüyor, boğazlara sapıyor
uçak, her kez kaybolacak ve parçalanacak sanıyor,

ama işte gene bir diğer kayanın yanında beliriyor, önce insan uçağı fırlatılmış sanıyor, ama o kayalara sıva gibi yapışıp kalmıyor, kayıyor, dağ sırtının öteki yanından gene boşluğa düşüyor. Uçağımızın gölgesi yarası gibi! Sabeth olsa böyle derdi, ben gene birşey bulamaz ve puan kaybederdim, aklımda başka şeyler var: Buzul karın üzerinde bir iz, insan izi, dikiş gibi, Sabeth olsa kolye gibi derdi, mavimsi, beyaz buzuldan bir göğüse büyük bir fiyonk gibi takılmış. Kafamdaki düşünce: Şimdi bir zirve üzerinde dursaydım ne yapardım? İnmek için çok geç, vadilerde akşam oluyor, akşam gölgeleri bütün buzulların üzerine yayılıyor, sonra dimdik duvarlarda bükülüyorlar. Ne yapmalı? Geçiyoruz, zirvedeki haç gözüktüyor, beyaz, parlıyor, ama çok yalnız, dağa tırmanırken insanın hiç görmediği bir ışık, daha önce inmek zorunda çünkü insan dağdan, bu ışığı görebilmek için dağda ölümü göze almak gerek, ama çok güzel, bir an, sonra gene bulutlar, hava boşlukları, Alplerin güney bölgeleri beklendiği gibi bulutlu, bulutlar pamuk, alçı, karnıbahar, sabun köpüğü, renkli köpük gibi, Sabeth ne derdi bilmiyorum, çok çabuk değişiyor görünüm, bazen bir bulut deliği görünüyor derinlikte: kara bir orman, bir dere, orman kirpi gibi gözüktüyor, ama yalnız bir saniye boyunca, bulutlar birbirine karışıyor, yukardaki bulutların aşağıdaki bulutlar üzerindeki gölgeleri perde gibi, uçuyoruz, önümüzde güneşin altında bulut kitlesi, sanki uçağımız ona çarpıp parçalanacakmış gibi, su buharından dağlar, ama yunan mermeri gibi göz kamaştırıcı ve beyaz, taneli — İçlerine doğru uçuyoruz.

Tamaulipas'daki zorunlu inişten sonra şasiyi görebilecek biçimde oturuyorum, onu uzatıp salladıklarında, tekerlekler inince, pistin son anda çöle döndüğünü görebilmek için böyle oturuyorum —

Milano:

Hanna'ya geleceğimi bildiren telgrafı çekiyorum.

Başka nereye gidebilirim ki?

İki çift tekerlekten meydana gelen bu şasinin — elastiki ve döner biçimde parlak maden üzerinde yağlanmış her zaman olduğu gibi — nasıl olup da yere değdiğinde birdenbire şeytan gibi davranması, pisti birdenbire çöle çeviren bir şeytan gibi davranması akıl almaz birşey — tabii ciddiye almadığım bir saçmalama bu; hayatımda hiçbir şeytana rastlamadım, Maxwell şeytanı diye adlandırılan şeyi saymazsak tabii, o da şeytan değil bilindiği gibi.

Roma:

Williams'a istifa ettiğimi bildiren telgrafı çektim.

Yavaş yavaş sakinleştim.

Uçuşa devam ettiğimizde geceydi ve kuzeye doğru uçuyorduk, gece yarısına doğru Korinth körfezini tanıdım.

Herşey her zamanki gibi olağan:

Gece telsizle haberleşme —

Kanatlarda yeşil ışık —

Kanatlarda ay parlaklığı —

Motor başında kırmızı parlaklık —

Sanki hayatımda ilk kez uçuyormuşum gibi meraklanmışım, tekerleklerin nasıl yavaşça açıldığını gördüm, kanatların altında projektörlerin yanıp sönüşi, pervanelere vuran beyaz ışığı, sonra gene sönüşlerini gördüm, altımızda ışıklar, Atina'nın caddele-

ri, ya da Pire'nin, iniyoruz, sonra yer ışıkları, sarı, pist, gene bizim projektörler, sonra her zamanki gibi yumuşak vuruş, kanatların arkasında her zamanki toz bulutları —

Kemerimi çözüyorum —

Hanna hava alanında.

Penceremden görüyorum onu.

Hanna siyahlar içinde.

Elimde yalnız çantam var, Hermes-Baby'im, paltom bir de şapkam, gümrük muamelesi hemen bitiyor; ilk olarak ben çıkıyorum, ama el sallamaya bile cesaret edemiyorum. Parmaklıkların biraz önünde durup Hanna'nın bana doğru yürümesini beklemişim (diyor Hanna).

Hanna'yı ilk kez siyahlar içinde görüyorum. Alnımdan öptü beni. Estia Emborron Otelini salık verdi.

Bugün yalnız çay veriliyor, bütün muayene yeni baştan yapıldı, sonra insanın hali kalmıyor. Ameliyat nihayet yarın yapılacak.

Bugüne kadar mezarına bir kez gittim, çünkü beni burda hemen tedavi altına aldılar (oysa yalnız muayene olmak istemişim); sıcak bir mezar, çiçekler yarım günde soluyor —

Saat 18.00

Hermes-Baby'mi aldılar.

Saat 19.30

Hanna bir kez daha geldi.

Saat 24.00

Bir dakika bile uyumadım, uyumak da istemiyorum. Herşeyi biliyorum. Yarın beni açacaklar, zaten bildikleri şeyi tesbit etmek için: Kurtarılacak bir durum olmadığını görmek için. Beni gene dikecekler, ve ben ayılınca, ameliyat oldun denilecek. Herşeyi bildiğim halde buna inanacağım. Ağrıların eskisinden daha şiddetli bir biçimde yeniden başladığını kabul etmiyeceğim. Mide kanseri olduğumu bilsem kafama bir kurşun sıkardım! denir hep. Yaşama, şimdiye kadar hiç olmadığı biçimde bağlıyım, bir yıl bile olsa, sefalet içinde, dörtte bir yıl, iki ay (eylül ve ekim olurdu bu) umut edeceğim, kaybolduğumu bildiğim halde. Ama yalnız değilim, Hanna dostum, yalnız değilim.

Saat 02.40

Hanna'ya mektup yazdım.

Saat 04.00

Ölüme hazırlanış: Raporlar, mektuplar, cep defteri gibi evraklarımın hepsi yakılsın, hiçbiri doğru değil. Dünyada olmak ışıktadır. Mesleğimiz herhangi bir yerde eşek sürmek (geçenlerde Korinth'deki yaşlı adam gibi) — ama önemli olan: Işığa dayanmaktır (çocuğumuzun şarkı söylediği zamanlar gibi), katırtırnakları, asfalt ve deniz üzerindeki ışıktaki söneceğimi bilerek sevince dayanmak, zamana dayanmak, ya da bir andaki sonsuzluğa. Sonsuz olmak: Varolmuş olmak.

Saat 04.15

Hanna'nın da evi yokmuş artık, bugün (dün) söyledi bunu ilk kez. Şimdi bir pansiyonda oturuyormuş. Caracas'dan yolladığım telgrafı bile almamış. Hanna'nın yola koyulduğu zaman olmalı. Önce bir yıl boyunca, kazı yaptığı (Delos) zamandan tanıdığı Yunanlı dostlarının bulunduğu adalarda dolaşmak istemiş: Adalarda çok ucuz yaşıyormuş. Mykonos'da ikiyüz dolara ev alınıyormuş, diyor Hanna, Amorgos'da ise yüz dolara. Artık enstitüde de çalışmıyormuş. Hanna evini mobilyalı ola-

rak kiraya vermek istemiş, ama vakit azlığı yüzünden kimseyi bulamamış, bunun üzerine herşeyi satmış, bir yığın kitabı hediye etmiş. Gemiye bindiğinde Paris'e ya da Londra'ya gitmeyi düşünüyormuş, hiç birşey kesin değilmiş, çünkü onun yaşında yeni bir iş bulmak hiç de kolay değilmiş, diyor Hanna, örneğin sekreter olmak. Hanna bir an bile yardım istemeyi düşünmemiş, bu yüzden de yazmamış. Aslında Hanna'nın tek amacı varmış: Yunanistan'dan uzaklaşmak!

Şehri burdaki dostlarından vedalaşmadan terketmiş, yalnız çok saygı duyduğu enstitü müdürü ile vedalaşmış. Son saatlerini mezarın başında geçirmiş, saat 14.00 de gemide olması gerekiyormuş, kalkış saat 15.00 de imiş, ama herhangi bir neden yüzünden kalkış bir saat ertelenmiş. Birdenbire (diyor Hanna) anlamsız bulmuş gidişini ve el çantasıyla birlikte gemiyi terketmiş. Depoda'ki üç büyük bavulunu geri alabilmesi için çok geçmiş saat; bavullar Napoli'ye gitmiş ve oradan geri geleceklermiş. Önce Estia Emborron otelinde kalmış, ama zamanla orası pahalı gelmiş, gene enstitüye müracaat etmiş, oradaki işine, şimdiye kadar onunla birlikte çalışan adam geçmiş, üç yıllık anlaşma yapılmış, yerine geçen adam uzun süre bu işin boşaltılmasını beklediği için kendiliğinden istifa etmiyeceği tabii imiş, yapılacak birşey kalmamış. Müdür çok kibarmış, ama bu enstitünün aynı işte iki kişi çalıştıracak kadar parası yokmuş. Ona arasıra çıkan özel işlere nezaret etmesini, dışarıya tavsiyelerde bulunması işini teklif etmişler. Ama Hanna, Atina'da kalmak istiyormuş. Hanna'nın burada beni mi beklediğini, yoksa beni bir daha görmemek için mi Atina'yı terk etmeye kalktığını bilmiyorum. Roma'dan çektiğim telgrafı zamanında alması bir raslantı olmuş: Telgraf geldiğinde anahtarları ev sahibine vermek için boşalttığı eve gitmişmiş. Hanna'nın şimdiki işi: Öğleden önceleri müzede, öğleden sonra Akropolis'de, geceleri Sunion'da turist rehberliği. Daha çok herşeyi bir günde gezen guruplara rehberlik ediyormuş. Akdeniz gezisine çıkmış olan guruplara.

Saat 06.00

Hanna'ya yazdığım mektubu yeniden yazdım.

Joachim'ın kendini neden astığını bilmiyorum, Hanna hep sorup duruyor. Nerden bileyim? Ben Joachim'i Hanna'dan az tanıdığım halde hep bunu soruyor. Çocuk diyor, doğduktan sonra, bana seni hiç hatırlatmadı, benim çocuğumdu, yalnız benim. Joachim'e gelince: Onu seviyordum, çocuğumun babası olmadığı için özellikle seviyordum, ilk yıllar herşey yalındı. O zaman ayrılmısaydık, diyor Hanna, çocuğumuz hiç dünyaya gelmezdi. Hanna buna inanıyor. Ben Bağdad'a varmadan önce Hanna karar vermiş, çocuğu istiyordu, olayı yenmişti ve ben yok olup gittiğimde, babasız bir çocuk istediğini keşfetmişti Hanna (böyle diyor), bizim çocuğumuzu değil, kendi çocuğunu istiyordu. Yalnızdı ve gebe olduğuna mutluydu, kendi kendini inandırmak için Joachim'e gittiğinde, Hanna çocuğunu doğurmaya kesin kararlıydı; Joachim'in o zaman, yaşamının en önemli kararında kendisine danıştığını ve ona aşık olduğunu söylemesi, Hanna'yı tedirgin etmemişti, bir süre sonra evlenmişlerdi. Bir süre önce benim ona, evindeyken, «tavuk gibisin» demem Hanna'yı çok meşgul etmişti, çünkü Joachim'de bir kez aynı sözü söylemişti. Joachim çocuğun eğitimine karışmadan ona bakıyordu, kendi çocuğu değildi, benim çocuğum da değildi, kendi öz çocuğu idi, bu çocuk hiçbir erkeği ilgilendiremezdi, Joachim durumun böyle olmasından ilk yıllarda memnundu, çocuk küçükken, zaten tamamen annenindi ve Joachim Hanna'yı mutlu eden bu şeyi ona bağlılıyordu. Senden hiç söz edilmedi diyor Hanna. Joachim'in kıskanmak için bir nedeni yoktu, beni hiç kıskanmamış; benim dünyada baba diye alınmadığımı biliyormuş, kimsede bilmiyordu zaten çocuğun babasının ben olduğumu, beni tamamen unutan Hanna (Hanna'yı bunu hiç durmadan söylüyor) da kıskanması için neden yokmuş. Çocuğun eğitimi sorunları ortaya çıkınca Hanna'yla Joachim'in işi güçleşmiş, fikir ayrılığı yüzünden değil de, bunlar seyrek oluyormuş, Hanna'nın çocuklarla ilgili sorunlarda kendini tek yetkili görmesine Joachim dayanamamış. Hanna Joachim'in çekilir bir insan olduğunu kabul ediyor, yalnız bu noktada çekilmezmiş. Herhalde kendilerinin de bir çocuğu olmasını istemeğe başlamış, gittikçe daha çok, ona da baba görevini yükletebilecek bir çocuk umudetmiş, o zaman herşeyin normalleşeceğine inanmış, ama Elsbeth onu baba diye biliyormuş, onu seviyor-

muş, ama Joachim ona inanmıyormuş, diyor Hanna, böylece kendini fazlalık bulmaya başlamış. O zamanlar bir yığın önemli neden varmış çocuk yapmamak için, özellikle yarı alman yahudisi biri için; Hanna bugün bile bu nedenlere inanıyor, sanki ben bunu tartışacakmışım gibi. Joachim onun gösterdiği bu nedenlere inanmıyormuş; suçlaması: Sen evin içinde bir baba istemiyorsun! oluyormuş. Hanna hep babaları sonradan yok olan çocuklar istiyormuş.

Bilmediğim birşey de, Joachim'ın 1935 den beri göç etmesi, kendisi Johanna'dan ayrılmamak için herşeye hazırmış. Hanna da ayrılmayı hiç düşünmemiş, Joachim'le birlikte Kanada ya da Avusturalya'ya göçmeyi istiyormuş, laborantlık da öğrenmiş, ona dünyanın her yerinde yardımcı olabilsin diye. Ama gerçekleşmemiş bu. Joachim Hanna'nın kendisini kısırlaştırdığını öğrenince, hemen karar vermiş: (akrabalarının ona duyurduğu can sıkıntısından kurtulur kurtulmaz) Gönüllü olarak askere yazılmış. Hanna onu hiç unutmamış. Bundan sonraki yılları erkeksiz geçirmedeği halde, yaşamını çocuğuna adanmış. Paris'te, sonra Londra'da, Doğu Berlin'de, Atina'da çalışmış, çocuğu ile kaçmış hep. Almanca öğretim yapan okulların olmadığı yerde çocuğuna ders vermiş, ona eşlik edebilsin diye kırk yaşında keman çalmayı öğrenmiş. Çocuğu ile ilgili olan hiç birşey Hanna'ya fazla gelmemiş. Wehrmacht Paris'e girdiğinde çocuğuna bir bodrumda bakmış ve ilâç almak için sokağa çıkmaya cesaret etmiş. Hanna şımartmamış çocuğunu, (birkaç gündür) kendini budala bulduğu halde, ben onu akıllı buluyorum bu konuda. Neden bunu söylüyormuşum?

Sitem olarak mı, yoksa korkudan mı? Sorusunu anlamıyorum. O zaman ne kadar haklı olduğumu biliyor muyum? Geçenlerde neden bir anaç tavuk gibi davranıyorsun demişim? Hanna'nın neleri başardığını bildiğimden beri bu sözleri kaç kez geri aldım ve yalanladım; ama bundan kurtulamayan Hanna'nın kendisi. Onu affedebilir miymişim? Ağladı, Hanna diz çöktü, oysa hemşire her an girebilirdi içeriye, Hanna elimi öptü, o zaman onu hiç anlıyamadım. Yalnız, bütün olanlardan sonra Hanna'nın artık Atina'dan hiç ayrılmak istemeyişini anlıyorum, çocuğumuzun mezarı burada. İkimiz de burada kalacağız diye düşünüyorum. Boş odalı evini de terketmesini anlıyorum, zaten

kızı yolculuğa yalnız yollamak bile Hanna'ya zor gelmişti, yarım yıl için olsa bile, zordu. Hanna çocuğunun bir gün gelip onu terkedeceğini zaten biliyordu; ama Hanna da Sabeth'in bu yolculukta herşeyi yıkan babasına rastlıyacağını düşünememişti —

Saat 08.05

Geliyorlar.

S O N

MAX FRISCH 15 Mayıs 1911'de Zurich'te doğdu. Bir süre Alman Kültürü öğrenimini yaptı. Daha sonra serbest gazeteci olarak Güney Doğu Avrupa'yı dolaştı. 1936'dan 1941'e kadarki yıllarda Mimarlık öğrenimi gördü, bunun diplomasını, hemen 1942 yılında da bir mimarlık ödülü aldı. Kendine ait bir mimarlık bürosu kurdu. Zurich Yüzme havuzu'nun plânı **FRISCH**'in mesleki başarısını perçinledi. On yıl hem mesleğini hem yazarlığı birlikte yürüttü. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bütün Amerika Birleşik Devletleri'ni, Orta Amerika'yı ve Avrupa'yı dolaştı, 1955'te artık mimarlığı bırakıp kendisini tamamen yazarlığa adanmıştı. Milletlerarası birçok ödüller kazanan **MAX FRISCH** 1950'lerden buyana, eleştircilerin ve okurların gözünde dramaturg olarak da, romancı olarak da büyük bir ündür.

Zurich ve Roma'da yaşayan yazarın elinizdeki romanı da (1957) öbür romanları gibi, **STILLER** (1954) ve **BENİM ADIM GANTENBEIN'DİR** (1964) gibi epik tarzın baş yapıtlarından biri.

GRAF ÖDERLAND (1951), **BIEDERMANN VE KUNDAKÇILAR** (1956), **ANDORRA** (1962) ve **BIOGRAFIE** 1967-1968'de öbür yapıtları arasında.

SİNAN YAYINLARI okurlara **MAX FRISCH**'in en etkili eseri olan **Çarpık Sevdâyı** (Homo Faber) sunmaktadır. **WALTER FABER** insanı ve insan yaşamını körlemesine bir teknikçinin gözüyle görmek alışkanlığının tutsağı idi. Olaylar ve raslantılar onun ne kadar yarıldığını açık açık ispatladı.

Fiyatı: 200 Lira